Goriška knjižnica »Franceta Bevka«
ŠTUDIJSKI ODDELEK
DOM
35996

POVESTI,

spisal v laškem jeziku

FRANČIŠEK SOAVE,

ali

povesti

H. PAREA ino L. BRAMIERIA,

poslovenil

ŠTEFAN KOCIANČIČ.

DRUGI NATIS

(S 6 podobami.)

V GORICI

Natisnil in založil Paternolli

1870

Sidney in Varner.

Soave I del, stran 46.

PODUČNE POVESTI,

spisal v laškem jeziku

FRANČIŠEK SOAVE,

ali

povesti

H. PAREA ino L. BRAMIERI-A,

poslovenil

ŠTEFAN KOCIANČIČ.

DRUGI NATIS

(S 6 podobami.)

V GORICI
Natisnil in založil Paternolli.
1870

Iz knjižnice dr. Franca in
dr. Milka Kosa.

35996

244:850-32

SOAVE, Francesco

Podučne povesti ali p

70064869/Šo DOM Č

KNJIŽNICA „FRANCE BEVK"
Nova Gorica

N 64 869 / 1975

POVESTI.

PERVI DEL.

I. Bolna vdova.

OBROTA vsaki čas dopade, tode veliko prijetniši je, kadar pride, de si je človek ne perčakuje.

Velik neznan gospod gre neko jutro zgodaj celó sam po enimu Dunajskih predmest, in zagleda, de se mu fantič blizo dvanajst let star približuje, in ga s pobesenimi in objokanmi očmi, s tihim in plahim glasam pomoči poprosi. Fantič je pred njim lepo ponižno stal, in sramožljiva rudečica je bila na njegovih licah, solzne so bile njegove oči, in plašno in trepetaje je prosil; vse to je tega gospoda globoko v serce ganilo. "Meni se zdi„ mu reče "de ti nisi rojen vbogajme pro-„ siti. Kaj te je k temu permoralo?„—"Oh, jez nisim „ bil rojen, ne, v takó revnimu stanu!„ odgovori fantič

zdihaje, in solze se mu vderejo. "Nesreče, ki so mojiga očeta zadele, in revni stan, v kterimu so moja „ mati zdaj, me k temu silijo.„ — "Kdo so pa tvoj „ oče?„ — "Moj oče so kupčevali, drugi so jim že „ veliko zaupali in vse jim je šlo po sreči. Kar pride „ eden tistih, ki so z mojim očetam kupčevali, v taki stan, „ de ni zamogel svojih dolgov izplačati; to je mojiga „ očeta na enkrat popolnama na nič perpravilo. Pa „ še veči je bila naša nesreča, ker niso mogli moj oče „ te zgube prenesti, in so en mesic potem od žalosti „ umerli. Moja mati, en manjši brat in jez smo v nar „ veči revšini ostali. Mene je en prijatel mojiga očeta „ k sebi vzel. Moja mati so si perzadevali, sebe in „ mojiga manjšiga brata z delam svojih rok preživiti; „ pa ravno necoj se jih je huda bolezin lotila, tako, „ de se bojim za njih življenje. Jez nimam ničesar, „ ne gleštam tudi nič denarjev, in ne vém kako jim „ pomagati. Ker nisim vajem beračiti, si še ne upam „ takih poprositi, ki bi me utegnili spoznati. Vi, gospod, „ se mi ptuj zdite, zatega voljo sim zdaj pervikrat „ svojo sramožlivost premagal, in Vas poprosil. Za „ Božjo voljo! usmilite se moje nesrečne matere, storite, „ de bom zamogel jim kaj pomagati!„

Per teh besedah se začne milo jokati, takó de je neznaniga silno ganilo. — " Ali stanujejo daleč od tod „ tvoja mati?„—"Konec te ulice v zadnji hiši, tretjim „ nadstropju. „—"Ali je bil že kteri zdravnik per njih?„—"Ravno grem zdaj eniga iskat; todo ne vem, kako ga „ bo mogoče plačati, ali saj tudi perpraviti, kar bo „ prepisal. „ — Neznani gospod vzame iz aržeta nekoliko goldinarjev, in mu jih da, rekoč: "Hiti po zdrav-

„ nika, de jim bode pomagal. „ — Fantič se mu s prostimi, tode serčnimi besedami, kakor mu jih je njegovo hvaležno serce na jezik délo, zahvali, in zdajci odteče.

Neznani gospod sklene mej tem, ko je fantič po drugi strani proč odšel, sam iti obiskat nesrečno vdovo. Pride do hiše, gre gor po stopnicah, in stopi v majhino stanico, kjer drugiga ne vidi, kakor nekaj slamnatih stolov, malo kuhinske posode, eno slabo in staro mizico, star predalnik, eno posteljo, kjer je bolna vdova ležala, in zraven nje drugo majhino postelico. Vdova je bila v silno veliki žalosti, in nje majhin sin se je jokal zraven postelje. Ona si je perzadevala, ga tolažiti, tode sama je bila tolažbe potrebna. Ta gospod v sercu ganjen, se perbliža, jo tolaži, in začne, ko de bi bil zdravnik, jo spraševati čez nje bolezin. Ona mu v kratkim vse pové, potem pa zdihaje in jokaje reče: "Oh, gospod! moja bolezin ima presilen vzrok, in zdra-
„ vilstvo ni v stanu je odgnati. Jez sim mati, in mati
„ revna prenesrečnih otrók. Moje nesreče in nesrečni
„ stan mojih otrok so to serce že pregloboko prebo-
„ dle. Sama smert zamore mi terpljenje odvzeti; se pa
„ vender pred njo tresem, ko pomislim, de bodo moji
„ ubogi otroci zapušeni. „ — Per teh besedah jame še bolj ihtiti. Mu pové na dalje vse svoje nesreče, ker se je delal, ko de od tega še nič ne vé, in vmes mu zopet kaka solza v očeh poigrá. Na zadnje ji reče: "Ne
„ obupajte še; Bog vas ne bo pozabil. Jez vaše ne-
„ sreče v živo občutim, pa Bog je previdin; vi ne
„ bote celo brez pomoči ostali. Skerbite nar prej, de
„ si ohranite življenje, ki je tolikajn potrebno zavoljo
„ vaših otrok. Imate kaj popirja, de vam kaj napišem?„ —

Ona izterga en list iz bukvic, na ktere se je njeni sinik, blizo sedem let star, ondi zraven postelje učil. Ko je neznani gospod nanj nekaj zapisal, ji reče: "To sred„ stvo vas bo nekoliko pokrepčalo; ako bo treba, bomo „ drugi krat kaj več poskerbeli, in jez upam, de bote „ v kratkim ozdravili. „ — Popusti popirček na mizici, in odide.

Kmalo potem pride domu starji sin. "Moja pre„ ljuba mati!„ ji reče, "vtolažite se, Bog se nas je „ usmilil. Poglejte denarje, ki mi jih je to jutro neki „ blagi gospod dal: s tim se bomo več dni previdli. „ Sim bil per zdravniku, in on bo precej sem prišel. Ne „ žalujte več toliko, in potolažite se!„ — "Oj sin!„ mu mati odgovorijo, "pridi sem, de te objamem; Bog „ ti pomaga, ker si nedolžen; de bi te le zmiram ne„ dolžniga ohranil! Nek zdravnik, ki ga ne poznam, je „ ravno kar od tu šel; poglej, tam na mizici je listik, „ pojdi, in pernesi mi, kar mi je ondi prepisal. „

Sin prime listik v roke, ga prebere, in se močno začudi. Ga vnovič pregleda, ga zopet prebere, pa zavpije: "Oh, mati! kaj je neki to „? Začudena mu vzame ona listik iz rok, in ga nagloma prebere. — "O „ Bog! Cesar!„ — Per ti besedi ji pade list iz rok, sape ji zmanjka in glas vtihne. Listik namreč je bil ukaz Cesarja Jožefa II., z katerim so ji namenili veliko pomoč iz svoje lastne kase. Zdravnik je prišel še o pravim času, de je materi iz omotice pomagal, v ktero jo je ta nenadjana sreča pripravila. Sredstva zdravilske so jo tudi kmalo iz bolezni potegnile, ker ji je bila ta bolezin veči del iz serčne žalosti prišla. Velikoserčni Cesar, kteriga so zdaj v ti hiši visoko hvalili

in blagoslovili, so vžili veselje, de so ji življenje oteli, in de so pošteno, pa od nesreče hudo preganjano, družino osrečili.

II. Rihard Makvil.

IHARD Makvil, sin bogatiga tergovca iz Dublina (*), je bil preljubeznivo lep in bistroumin, zraven tega pa tudi mehkiga in usmileniga serca, kar je ravno vrednost drugih lastnost, ktere je bil od narave dobil, še bolj povikševalo. Ko je bil po kupčii v Algijeri (**) je vidil nekiga dne barko h kraju se perpeljati, in na barki dve mladi ženski, ki ste na glas jokale. Ko ji zagleda, se mu smilite, gre k njima, popraša, kaj de je in zvé, de ste dve mladi sužnji ravno vjeti, in na terg perpeljani. Iz usmiljenja se precej ponudi, de ji hoče on vkupiti, plača, kar so lakomni tolovaji zanji terjali; potem spremljaje ji na svojo barko, ji tolaži s prijaznimi besedami, in napové obema, de ste svobodni, in de je njima pripravljen vse storiti, kar bi želele. Obé ženski, viditi tako nenadjano blagoserčnost, začudeni in obveseljeni se mu veržete pred noge, in namest besed ste s zdihvanjem in solzami svoje veselje in hvaležnost mu na znanje dajale.

(*) Dublin, veliko mesto na Irskim, pod Englezkim kraljem.

(**) Algijer, veliko mesto v zamorju. Nekdaj so tam stanovali ljudje mahometanske ali turške vere, kteri so po morju ropali; tudi so tam z ljudmi, kakor per nas s živino kupčevali. Zdaj je to mesto v Francoski oblasti.

Obé ste bile plemenitiga in prijazniga zaderžanja, in ena nju še posebne lepote. Rihardovo serce se za njo vname. Razun občutka dopadajenja, ktero po navadi dobrotnika k osebam, kterim je dobrote skazal, nakloni, de se rad zanje potegne, je bila hvaležnost te mlade ženske, zlasti pa lastnosti, ki jih je v nji najdel, umetnost, razum, pamet, bistroumnost, in lepo in prijazno vedenje, iz česar je sodil, de je bila visokiga stanu, in pametno izrejena; vse to je storilo, de se je v njemu počasi prav goreča ljubezin do nje vnela. In ona, ktero so sladki vezi serčne hvaležnosti nanj navezali, ko je vidila, de si on zmiraj bolj prizadeva jo v vsem postreči, de je lepe postave, de je izučen, in dobriga, nepokvarjeniga serca, se ni mogla vbraniti, mu to ljubezin vračati.

Rihard jo je večkrat silno prosil, de naj mu pové, kako se kliče, iz ktere hiše je, in od kod je domá. Ona mu je zares rada povedala, de je njeno ime Konštanca, in de se nje tovaršica Izabela kliče; tode ga prosila, ji perpustiti, de smé vse drugo zamolčati. "Za„ dovoljite se„ mu reče "vediti, de sim iz take hiše, „ de sim vredna vaše ljubeznive postrežbe, ki vam ob „ svojim času utegne biti dobro povernena„.

Kadar je Rihard nazaj v Dublin prišel, postavi te dve ženski pred svojiga očeta, pové, kako ji je dobil, pa tudi ni mogel zamolčati občutkov, ktere je bila Konštanca v njemu obudila. Dobri oče so pohvalili njegovo blagoserčno djanje, de ji je odkupil; tode niso ga hvalili, de se je želel oženiti s to neznano in ptujo žensko, in spervič so menili, de se ta ženitev njemu kar ne spodobi. Pa vender v kratkim tudi oče, opazivši

v nji plemenito zaderžanje in ljubeznive lastnosti, niso zamogli več na dalje se protiviti njegovim gorečim željem in vednim prošnjem. Kadar Konštanca zasliši, de ji Rihard očitno ljubezin, od ktere je zanjo gorel, odkrije, ljubezin, ktero ji je tudi že poprej dovolj skazoval, pa ki se ni upal, jo nji očitno odkriti; kadar zasliši, de ji tudi zakon ponuja: desiravno je tudi ona zanj bila vneta, in prav iz serca se tega veselila, je bila vender dolgo dolgo v takimu stanu, de ni vedila, kaj bi počela ali odgovorila. Na zadnje jo ljubezin premaga. Rihardove želje so bile zdaj spolnjene, in predin je eno leto minilo, je prav lepo in ljubeznivo dete bilo nju zakon osrečilo.

Takó ste dve leti prešle v najprijetnišim hišnim miru in čisti ljubezni, dokler so opravila Riharda permorale, de se je zopet prav daleč po morju na pot podati mogel. Kadar se je od svoje ljubeznjive sopruge ločil, sta obá veliko solz prelila, in on se ni zamogel drugači od nje odtergati, de je njeno podobo v perstan si dal vrezati, in jo seboj nesil. Potem ko je več krajev že bil obšel, pride na zadnje tudi v Palermo (*), kjer je neki dan ljubo podobo na perstni ogledaval, zakaj on ni mogel na dolgo oči proč oberniti; kar se mu neki dvorni služabnik, ki je tam blizo stal, približa, ga spozna, ter ga precej kralju napové. Kralj ga reče precej poklicati, se dela, ko de bi nič ne vedil, se zdaj od te, zdaj od une reči z njim pogovarja, de pride na zadnje na perstan, kteriga se dene tudi ogledavati. Pa,

(*) Palermo, poglavitno mesto Siciljanskiga otoka. Nekdaj so v Palermi kralji stolovali. Sdaj je v oblasti Neapolitanskih kraljev.

kakor hitro ga je zagledal, prav silno nekaj po njemu zavre; tode se še premaga in potaji, ter mirno poprasa: koga tista podoba poméni? — "Je podoba moja „ žene „ odgovori Rihard. — "Tvoje žene! kje je „ zdaj ona?„ — "V Dublinu per mojimu očetu. „— "Kako se kliče? Konstanča„ — "Ali je rojena bila v „ Dublinu, ali pa je iz kake druge dežele?„—"Ni v Du- „ blinu domá, tudi ne vem, o kralj! povedati, kje je njeni „ dom.„— Tù mu začne praviti, kakó jo je morskim tolovajem iz rok otel, jo seboj v Dublin pripeljal in se z njo oženil. Kralj, ki je vse to pazljivo poslušal, ga molčé vkaže zapreti; potem pošlje precej barko v Dublin, s poveljem, hitro Konštanco z sinkam in z Jzabelo mu pripeljat. Kdo zamore izreči veliko žalost in strah nesrečniga možá, kadar je pomislil na nevarnost, v ktero se je sam z svojim nepremišljenim govorjenjem pripravil? Kako se je mogla zavzeti in prestrašiti nenesrečna Konštanca, kadar je vidila, de je kralj, njeni oče, po-njo poslal? Kako preplašen je bil ubogi starčik, kadar je vidil, de ob enim zgubi sinaho, vnuka in sina?

Kadar pride Konštanca v Palermo in stopi pred kralja, od strahu obnemaga. Ko se pa zopet zavé, se mu pred kolena verže, ter reče: "O kralj, jez obsto- „ jim, de sim v vaših očeh hudo hudo kriva; tedaj se „ tudi podveržem vsem izrekam vaše jeze. Ali to malo „ dete in njegov nesrečni oče sta nedolžna, samo za- „ nji prosim, de se ne štrafata. Pa tudi mene, ako „ perpustite, de vaša navadna milost nekoliko jezo v- „ derži, bote morebiti najdli majn krivo, kakor se vam „ morde spervič zdim. Tisti nesrečni dan, ko sim vas

„ zgubila, sim se z Izabelo v vertu pokraj morja spre-
„ hajala. Neki možje, ki so na naji pazili, naji nepre-
„ vidama zgrabijo, in obé odpeljajo. Prestrašeni sve od
„ žalosti in obupa jele na ves glas vpiti, tode zastonj.
„ Vojvoda Bari, ki naji je bil tako odpeljal, naji je
„ vkazal djati na barko, ki jo je za to imel že per-
„ pravljeno, in dal povelje, de so naji precej po morju
„ naprej odpeljali. Jez obstojim pred vašimi nogami, o
„ kralj! de moje serce je bilo spervič zanj nekoliko
„ vneto; ali vam tudi persežem, de nisim nikoli do-
„ voljila, de bi me bil takó hudobno proč odpeljal,
„ in za tega voljo od tistiga časa sim njega za nar hu-
„ dobnišiga človeka imela. Odpeljani v visoko morje
„ pademo v pesti morskim tolovajem: dolg in terd boj
„ je bil. Vojvoda se je z njimi serdito bojeval, tode
„ na zadnje je plačal s smertjo krivico, ki jo je bil
„ meni storil. Naji so sužnji v Algijer peljali, de bi
„ naji tamkej prodali. Pa neznan mladenič je prišel—
„ prav Bog sam ga je poslal! — naji rešit. Ker sve
„ se mu v serce vsmilile, naji je za veliko ceno od-
„ kupil. Takó otetima nama je vse najine želje spol-
„ noval. Večkrat naji je popraševal, od kje sve doma,
„ in nama obetal, de naji hoče tjekaj peljati. Tode jez
„ v strahu, de bote natolcevali, de sim sama rada iz
„ doma ušla, v strahu, de se bote čez mene jezili, si
„ nisim nikoli upala, mu odkriti, kdo in od kje sve.
„ On me je tedaj na svoj dom k svojimu očetu pe-
„ ljal, in po tem ko je dolgo časa prav veliko skerb
„ za me imel, desiravno sim mu bila ptuja, desiravno
„ sim mu bila neznana, desiravno sim se mu zmiram
„ terdovratno zakrivala, vender mi je velikoserčno svojo

„ roke ponudil. Razžalila sim vas, o kralj! morde ni-
„ sim vredna, de me za zvojo hčer spoznate; ali —
„ zapušena, kakor se je meni zdelo, od vsih, v ne-
„ prestanim strahu vaše jeze, brez upanja, vas kadaj
„ še viditi, persiljena tudi od njemu dolžne hvaležnosti,
„ premagana, de vse povem, od še slajši občutleja, ki
„ ga je bilo njegovo ljubeznjivo vedenje z mano v
„ mojimu sercu obudilo, sim se vdala, in dovoljila biti
„ njegova nevesta. Pokarajte le, o kralj! pokarajte svo-
„ jo hčer; in ako sim zaslužila, štrafajte me ojstro, in
„ jez se ne bom čez to potožila. Tode ne perpustite,
„ de bota moj dobrotnik, kterimu se imam zahvaliti za
„ svobodo in življenje, in to nedolžno dete, oh! štrafo
„ moje pregrehe občutila. „

Mej tem ko je ona takó govorila, in svojim besedam z milim pogledam, s žalostnim obrazam in glasam še več potiska dajala, se je kraljeva jeza, spervič velika, polagama vkrotila, takó de je bilo na zadnje omečeno njegovo serce. Viditi Konštanco na tleh pred svojimi nogami, nje stoke in solze, in nedolžniga otroka, ki je z materjo vred jokal, je njegovo serce močno omečilo. Podá tadaj svoji hčeri, ki je še pred njim na tleh bila, milo svojo roko, jo vzdigne, in reče: “ Ti si
„ me razžalila, ker si se brez mojiga dopušenja z o-
„ sebo nižjiga stanu omožila, še bolj si me razžalila,
„ ker si dvomila, ali ti bom odpustil, če res nisi kri-
„ va na tistim begu: tode, ker vidim in spoznam, de
„ si li iz slabosti, in ne nalaš, vse to storila, se spo-
„ znam še zmiram za tvojiga očeta, in ti odpustim.„ —
Per teh besedah jo objame, in ukaže, de naj še Riharda predanj pripeljajo. Solze so se zdaj Konštanci

vlile, takó je bilo njeno serce omajeno, polno veselja in hvaležnosti; in kralj sam, še bolj ganjen, je tudi solze prelival.

Kadar je Rihard, ki takó dolgo ni vedil kaj se bo ž njim godilo, ta novi ukaz slišal, se je zopet močno prestrašil, ter bled in trepetaje je šel pred kralja. Kadar zagleda Konštanco, skoraj obledeni. Pa kmalo ga spreleti bolj živ oginj, se ne ogleda na okolistoječe, pozabi na vse drugo, teče k nji, objema njo in sina, in dolgo ne more kar besedice pregovoriti, kakor li solze prelivati in zdihvati. Na zadnje vender se od nju loči, pade pred kralja in reče: "Zdaj, o kralj! rad na „ se vzamem vse, kar koli z mano sklenete: de sim „ li zopet vidil ženo in otroka, per kterih je zmiram „ moje serce; zdaj drugiga ne želim: samo to milost „ vas prosim, de ona dva, in moj oče....." — "Ne „ boj se nič, moj sin! mu seže kralj v besedo, ne skerbi „ nič. Jz tega, kar si mi ti povedal, in kar sim iz ust „ svoje hčere tukaj (pokaže v Konštanco) izvedil, spo- „ znam tvojo nedolžnost, in občudvaje cenim tvojo bla- „ goserčnost. Bog ti je hotel to poverniti, in jez se po- „ nižam pred njegovimi naredbami. Živita srečno oba, in „ vaju otroci naj mi bodo tolažba v moji starosti." — Pri teh besedah so se zopet objemali in od vesela jokali. Kralj je zdajci z drugo barko v Dublin poslal po Rihardoviga očeta, de bi na njegov dvor prišel; kteri je tudi vesel to slišati precej tjekaj na pot se podal. Od Boga blagodarjeni so tamkej zdaj vsi vkupej vesele in prijetne dni preživeli; in Rihard je tudi to veselje doživel, de je zamogel tukaj še veliko bolj svojo dobroserčnost skazovati, ktera je bila pervi začetik njegoviga povikšanja in njegove sreče.

III. Podoba.

I zdavno, to je, ko so bili mestni poglavar v Rimi gospod Enea Silvijo Pikolomini, nek pošten človek, že ostarel in tedaj brez moči, ni mogel več s tistim rokodelam se preživiti, s kterim je do tiste dobe sebe in svojo staro ženo živil, se vidi tadaj persiljeniga malo pohištvo, ki ga je še imel, počasi prodavati. Mej tem je bila tudi mala podoba od Rafaelove roke, ki so mu jo bili njegovi dedi zapustili, njene cene pa on ni poznal. Dim, ki jo je bil nekoliko okadil, in prah, ki je nanji bil, storita, de jo je še manj cenil. De bi zanjo kaj denarja potegnil, se perporoči nekimu podobarju (malarju), kteri je pa bolj znal z ljudskimi podobami kupčevati, kakor jih sam izdelovati. Ta, ko podobo zagleda, spozna nje ceno in kdo jo je bil naredil. Ker hoče pa v zlo oberniti neznanje in potrebo dobriga starčika, jo začne zaničvati, kakor de to ni nič in de nima nobene cene, mu ponudi malo penezov in še per teh se dela, ko de mu jih več vbogajme da kakor pa za podobo, sam per sebi se pa veseli, de bo tù lep dobičik imel, in posmehvaje se čez dobroserčnost ubogiga človeka, nese podobo sabo domú.

Čez nekaj dni pride v njegovo hišo star prijatel, in ker ne vidi več podobe, ki jo je druge krate vidil, ga popraša, kje de je. Starčik odgovori, de jo je prodal, komu, in za koliko. Pošteni prijatel se razserdi, ko vidi takó goljfano prostost dobriga starčika, mu reče, de tista podoba je od učene roke in velike cene, ter ga pregovori, de naj gre pred mestniga glavarja, kamor se mu

je ponudil, de ga hoče on sam spremiti, zato de je raji šel.

Modri duhovin, ko pazljivo tožbo zaslišijo, si storé mero podobe ondi pustiti, in ko zvedó, koga podoba pomeni, rečejo obema odstopiti.

Imeli so po sreči v svoji zberi dve podobi tiste velikosti. Eni teh rečejo vun vzeti platno, in pokličejo k sebi podobarja: "Bi mi mogli vi „ mu rečejo "naj- „ ti podobo za ta okrajnik (rôm), de se bo dala pri- „ meriti uni podobi tamle? „ — " Ravno imam, od- „ govori on, eno ki je sloveče delo Rafaelovo: rekel „ bi, de je prav nalaš narjena za ta okrajnik.„ —"Že „ prav „ rečejo gospod, " pernesite mi jo, de jo vi- „ dim.„ Podobar odide, in se kmalo s podobo verne.

Na ti podobi je bila prav umetno narisana sveta družina. Očišene od dima in prahu so se barve prav živo pokazale. Popolnama je bilo na nji ločiti eno reč od druge, mehkost mesa, krasoto oblek, lepoto narisanih oseb, znamnja resnične, ktere so pričale, de je to Rafaelovo delo. Postavijo platno v okrajnik, kjer je prav dobro stalo, ga nekoliko časa ogledujejo, ter prašajo podobarja za njegovo ceno. "Imam zanjo lahko že „ dve sto cekinov „ pravi podobar; " včeraj mi jih je „ ponujal za nekiga Englejca moj prijatel, kteri komaj „ čaka, de to podobo v roke dobi. Jez sim se pa terdo „ deržal na 250, ker delo to jih je vredno; pa vender „ ako je všeč ta podoba Vaši Visokosti, hočem se za- „ dovoljiti, de mi li kolikaj na pervo ponudbo pri- „ date. „ —

Prelat se nad hudobnostjo tega človeka zavzamejo, vender se še zatajijo, in mu mirno rečejo, de spo-

znajo, de je ta podoba velike cene, tode tega ne morejo zapopasti, kako de je ni unimu dal, ki mu je tolikajn zanjo ponujal. Podobar na to rezno spričava, de govori golo resnico, in ako bi gospodu dopadlo, on bi pripeljal tistiga prijatla, ki bo njegove besede poterdil.

"Imate tedaj zares „ mu rečejo, "zanjo že dve „ sto cekinov?„ — "Imam jih, gospod, in še veliko „ več upam dobiti zanjo. „ — " Že prav: zadosti je. „ Naj se odprejo tiste duri, „ rečejo enimu svojih služabnikov. — Duri se odprejo, in poglej! dobri starčik se perkaže, kterimu so bili rekli k sebi priti, in mej tem se ondi skriti. Lahko si je misliti, kakó se je podobar prestrašil, kadar ga je takó nenadjama zagledal: obledí, se zmoti, in ves se začne tresti. Prelat ga pustijo nekaj časa v ti zmešnjavi, potem pa rečejo z ojstrim glasam: " Tako, hudobnež, se v zlo vpotrebi ne- „ znanje in potrebo reveža? Kadar si ga takó hudobno „ ogoljufal, ali nisi takrat, nesrečni človek! v sebi čutil „ glasú naravi? Ali ni kruh, oslabljenimu starčiku, stari „ ženi perkraten, v tvojimu sercu nobeniga grizenja vesti „ obudil? Hudobnež! ti veš, kakošniga plačila si vre- „ din. Prevelika milost je za tebe samo osodba, od „ tebe samiga izrečena: ali Bog te váruj zopet druge „ krivice, zakaj takrat boš ob enim ojstro za obé štra- „ fan. Zdaj tistih dve sto cekinov, ki sam spoznaš, de „ je ta podoba vredna, in ki praviš, de jih imaš zanjo, „ daj precej temu možu: in ako bom še eno goljufijo „ od tebe slišal, bo tista tvoja poguba. „

Ves prestrašen in zmoten otide podobar; dobri starčik pa je od vžalenja in hvaležnosti se zjokal, in blagoslovil tauzentkrat svojiga modriga dobrotnika: in

oni so občutili popolnoma veselje, de so ubogiga ogoljufaniga potolažili, in vlovili v svojo mrežo hudobniga goljufa.

IV. Damon in Pitija.

Esto Sirakuza (*) je svoje dni pod kervoželjnim Dijonizijem veliko terpelo. Ta silni mož, ki se je s zvijačami in silo kraljevskiga sedeža polastil, si je perzadeval, s straham in grozovitnostjo se na njim vterditi. Nesrečni podložniki, celo težo njegoviga zatiranja občutivši, so po sili molčali in zoper svojo voljo zadušvali vsako tudi nar pravičniši toženje, zakaj čez nar manjši reč ko bi se bil kdo prederznil ziniti, bil bi glavo zapravil.

V takim občnim strahu Pitija, serčan in nagel mladenič, ni zamogel svojiga serda zaderžati; ko je vidil neki dan, kakó se neusmiljeno trinog obnaša, se je podstopil svoj glas povzdigniti, in na ves glas nesrečo svoje demovine objokati; tode ta njegova prederznost in nepremišlenost ga je veliko stala. Ogledvavci, ki jih je Dijonizi povsod imel, so mu kmalo to poročili: trinog razkačen persežc, de se hoče hudo maševati; in kmalo so trume hudobnih Dijonizijevih služabnikov nesrečniga mladenča obdale, ter ga v ječo peljale.

Kadar so ga vklenjeniga peljali, ga sreča Damon, mladenič velike kreposti, kteri je Pitija kakor samiga

(*) Sirakuza je bilo nekdaj poglavitno mesto Sicilijanskiga otoka.

sebe ljubil. V serce ga zaboli, ko ga zagleda, perbliža se mu, in ves v skerbi ga popraša: " Ljubi moj „ Pitija! kaj je neki to? Kaj si storil? Morde tvoja „ nepremišljenost, tvoj preveliki serd?... „ " Takó je, „ ljubi Damon! kar si mi večkrat prerokoval, se je na „ zadnje zgodilo. Jez nisim tebe posnemal, nisim do- „ volj tvojih svetov slušal: dolgo časa sim kervoželj- „ nost trinoga skrivši čertil in silil sim se, po tvojih „ besedah se ravnati; ali na zadnje moja nevolja se je „ hotla očitno pokazati, in ni mogla se več skrivati per to- „ likih izgledih kervoželjnosti. Vidim de mi bo umreti, „ tode bolji je smert od tako nečastne sužnosti. Samo „ moj stari oče, moja draga sopruga, moji otroci me „ skerbé. Tebi, o prijatel! jih perporočim; tolaži jih „ ti namesti mene; ti jim stoj na strani; tako se potem „ ne bom imel položiti čez svojo osodo.„—Hudobni beriči niso perpustili žalostnima prijateljima se dalje pogovarjati: po sili so ji saksebi spravili in brez milosti ločili. Pitija so v ječo vlekli: še perpušeno ni bilo Damonu za njim iti.

Vtopljen v preveliko žalost prebira Damon tavžent raznih misel, de bi najdel, kakó bi prijatla rešil: tode nobena prava mu na misel ne pride. Na zadnje po dolgim premišljevanju in dvomenju, ker je zdaj eno zdaj drugo reč izbral, potle pa vse popustil kot nekoristne in nepripravne, sklene sam iti k Dijoniziju. Skuzi veliko straž, brez kterih grozovitnež, zmiram poln strahu, ni noben hip bil, pride pred njega. Predanj se verže, ter reče: "Gospod, ni zdavno, kar so na vaše pove- „ lje nesrečniga mladenča v ječo perpeljali. Ne pridem „ ga zagovarjat, tudi ne prosit, de mu perzanesete:

„ desiravno njegov pregrešik je li nasledik mladen-
„ čem lastne naglosti, on je pa v vaših očeh kriv,
„ in to je dovolj: za eno samo reč prosim vašo
„ milost, in ta je, de se njemu namenjena kazin ene
„ dni odloži. On ima daleč od tù že stariga očeta, ženo,
„ in dva mlada otroka, kterim je njegova pričejočnost
„ potrebna. Perpustite, gospod! de bom jez zanj porok,
„ de vzamem jez za malo dni ná se njegove železa,
„ zató de on lahko mej tem zadnji krat svojo družino
„ obiše, svoje opravila v red postavi, in se od svojih
„ dragih poslovi. Vernil se bo gotovo ob odmerjenimu
„ času, in ako ne, bo moja smert njegovo zakasnenje
„ izplačala, ako vam bo to po volji. „

Dijonizi obstane in se čudi slišati tako čudno ponudbo, in radovedin, kakó se bo ta izšla: "Že prav „ reče, " dva dni mu dam odloga: ti boš mej tem na-
„ mest njega vklenjen; ali pomni dobro, ako se tretji
„ dan ob zori v Sirakuzo ne verne, takó boš ti jo s
„ svojo glavo plačal. „

Damon, vesel odgovora, teče precej v ječo k prijatlu. On sam mu ketine odklene, in hitro sam sebe vklene: "Pojdi „ rece, " pojdi ti sam tolažit svojo
„ žalostno družino: dva cela dneva odloga ti da Dijo-
„ nizi, de jih zamoreš v svoj prid oberniti. V tem
„ času lahko barko najdeš, de se rešiš . . . . . Hitrost
„ je treba in skerb; pojdi, ne obotavljaj se! „

Začuden Pitija per teh besedah, odgovori: "Ali
„ jez bom ušel? jez, in bom tebe namest sebe raz-
„ serdenimu trinogu prepustil? Oh, tadaj takó me moj
„ Damon pozna? Daj mi sem, daj mi zopet ketine,
„ ako meniš, de zamorem biti takó malovredin in ne-

„ zvest. „ — “ Ne, odgovori Damon, tak, kakor si ti, „ ne more biti malovredin in nezvest; ako bi jez li „ mislil, de si tak, bi ne bil ti več moj prijatel. Ali „ to, kar ti jez pravim, de stóri, ne kaže ne malo- „ vrednosti, ne nezvestobe. Ti imaš očeta, imaš ženo, „ imaš dva otroka, kterim je potrebno, de ti živiš, in „ se jim ohraniš, zakaj težko bi zamogli brez tebe ži- „ veti. Jez nimam nobeniga več, za kogar voljo bi „ želel še dalje živeti; in smert za takiga prijatla, ka- „ kor si mi ti, mi bo prav prijetna. „ — “ Oh! tako „ grozno veselje ne boš imel, gotovo ne „ mu sežе Pitija v besedo; “ bom šel sam, kakor želiš, svoje zad- „ nje naravske dolžnosti spolnit, bom šel od očeta, od „ žene, od otrok se poslovit, ali jutri ob zori me boš „ zopet tu vidil: tebe namest sebe njim zapustivši „ jim bom še bolj vgodil; ter mislim de jih tako že „ potolažim. „— Per teh besedah objame serčno vred- niga prijatla, ki je ž njim se solzil in ga poljuboval, ter se je hitro proti svojimu domu podal.

Drugi dan prejde, in tretji napoči, ali Pitija ni bilo viditi. Damon uveren, de so ga nagovori in obup zapušene družine permorale, de je pobegnil, se je za- voljo tega serčno veselil. Pa Dijonizi, ker je menil, de ga imata za norca, se je prav hudo razserdil in v svoji razjarenosti da povelje, de naj se Damon brez od- loga v smert Pitiju namenjeno pelja.

Ta žalostna novica se razglasi po mestu in vse ljudstvo se na tergu zbere gledat pomilovanja vredno obsojenje. Enim se smili izdani prijatel, drugi dolžijo hudobno nezvestobo izdajavca, vsi pa se skrivši serdijo nad kervoželjnostjo trinoga. Letá v sredi tavžent obo-

roženih služabnikov, sedé na visokim prestolu, gorik od jeze, strašno okoli sebe oči obrača, in komej čaka se maševati. Zdaj pride Damon vklenjen in rabelj zraven njega. Vsak ostermi per temu vžalovavnimu pogledu, vsim se smili, vsih serca so zavoljo njega omajene; na vsih očeh solze igrajo, ki jih več skrivati ne morejo. Od vsih pomilovan je Damon vender sam jasniga in veseliga obraza, on se v sercu Bogu zahvaljuje, de so njegove želje tako srečno izpolnjene, de je njegov dragi prijatel rešen.

Na sodiše pridši mirno smert perčakuje; že mu oči zavežejo, že mu vrat odkrijejo, že rabelj sekiro kvišku povzdigne, kar se zasliši nenadjani glas od daleč: " Stoj grozovitnež, stoj!„ — in ves oprašen in zpotjen sopi mladenič prot sodišu. Na ta glas se vsi tjekaj ozrejo in se mu ognejo. On persopivši v sredo med nje: " Hvala Bogu!„ zavpije, ko se nekoliko oddahne, " hvala Bogu! de dolžnost sina mi ni zabranila iz— „ polniti dolžnosti prijatla; „ — pa tečo nevzterpljivo k Damonu, in ga objame. Tù vstane mej ljudstvam šepetanje polno milovanja, začudenja in veselja. " Pitija „ sam je, prav on je „ pravijo eden k drugimu: "na! „ kdo bi ga bil zdaj perčakval? kdo bi bil menil, de „ bo zdaj prišel? „

Pitija se na to loči od prijatla, in nevstrašeno stopi pred Dijonizija, kteri viditi ga se močno čudi in komaj veruje, de je vse res, kar se godi. " Tu sim zopet, „ mu reče, tvoj obsojenic; reci hitro mene umoriti, de „ se nedolžni per življenju ohrani. Terda potreba me „ je zaderževala, de sim se takó zakasnil. Moj oče, oh „ nesrečni oče! ko so zaslišali moje obsojenje, so na-

„ gloma na tla padli, ko od strele zadeti, in zastonj
„ sim si perzadeval jih zopet oživiti; per vsim perza-
„ devanju so mi to noč v mojih rokah umerli. „ —
Per teh besedah se začne hlipati, po tem pa zopet pov-
zame: “ Na vso silo sim se naglo iz rok zapušene žene
„ iztergal, in sem podvizal. Tode po krajši poti gredé
„ sim zašel po temni noči v gojzdu, kjer sim do zora
„ po neznanih in zarašenih stezah hodil, in takó si pot
„ še zdaljšal. Ko sim prišel na znano pot, sim se v
„ tek podal, ter se veselim, de sim še o pravim času
„ prišel. Daj mi zopet tedaj moje ketne, in moj prija-
„ tel naj se osvobodi, drugiga te ne prosim.„— Ko je
on to pravil, ni mogel nobedin več solz zaderžati, in
okrutnik sam je čutil, de se mu je bilo nekoliko serce
omečilo, desiravno je to skušal skrivati. Mej tem za-
pové, de naj osvobodé Damona. Ali, poglej tu novo
čudo, nad kterim so se gledavci še bolj čudili, in sol-
zili. Damon pravi, de ketine ne grejo več Pitiju: „ Čas
„ je že pretekel „ pravi on, “ mej nama za to zgo-
„ vorjen, zdaj sim jez na versti de umerjem: ti verni
„ se h ženi in zapušenima otrokama. „ — “ Čas te
„ osvoboditi, „ odgovori Pitija jokaje, “ dokler živiš,
„ ne more nikoli preteči; svoboda pa tebi gre po vsi
„ postavi in po vsi pravici. „ — Damon ne odstopi;
to milo borenje gre zmiram bolj naprej, vsak njih na
glas prosi Dijonizija, de naj prijatla osvobodi, njega pa
reče umoriti.

Per takó krepostnim boju tisto serce, desiravno
terdo ko železo, ni zamoglo se dalje zderžati. Pre-
maga naravsko terdoserčnost, omajen in ganjen v živo,
izusti: “Svoboda in življenje gre obema in obema bodi tadaj

„ perzanešeno. Pa tako redko prijatelstvo zasluži še kaj „ več, vredno je kralja in jez si bom imel za veliko „ čast, ako me za svojiga prijatla vzameta. „ — Per teh besedah vstane iz svojiga sedeža, in ji gre serčno objet. Kakor v kazališih (teatrih) se vidi kakšinkrat v enmu trenutku se premenjati zapušena in velika stermina v prijazin vert, ravno tako, ko bi mignil, se je tukaj pred množico ljudstva vse spremenilo. Žalost in jok se spremeni v veselje in ukanje; vsak je hotel ta dva nepermerljiva prijatla prav blizo viditi: vsi so veselo: "Živi! „— vpili, de se je daleč okoli odmevalo; in z nar večim veseljem in častjo so jih s kraljem vred v kraljevo poslopje spremili.

V. Etelred.

ETELRED, ki je v svojih mladih letih postal gospodar samiga sebe in Engležkiga prestola, za časa zabrede v nespremišlenosti in napčnosti, v ktere prav lahko mladenič pade, kteri, dokler mu še kri vré, ne posluša drugiga, kot silnost svojih strasti ali svojiga nagnenja. Neki dan na lovu zagleda mlado kmetijsko deklico, ki je veselo prepevala in varvala malo čedo, in ker se mu je zdela lepa in ljubezniva, se precej za njo vname. Mislil si je, de se kralju ne smé nihče protistaviti, zato je menil, de jo bo lahko predobil precej v pervi skušnji, pa najde Etelvigino krepost, (takó se je ta pasterica klicala) veči, kakor si jo je bil mislil. Z vsimi svojimi sladkimi besedami in perlizvanjem, z vsimi

svojimi lepimi darmi in velikimi obečanji je ni mogel zapeljati; vse njegove zvijače so bile zastonj. Namest de bi bilo njeno opiranje njegovo vroče nagnenje ohladilo, ga je še bolj podžgalo. Etelvigino podobo je imel zmiram pred očmi; čuječ in spijoč drugiga ni vidil, kakor samo njo: polagoma je takó daleč prišel, de se mu je zdelo, de brez nje ne more živeti. Ni bilo pa mogoče premagati njeno nepredobitno stanovitnost drugači, kakor ponuditi ji zakon. Tode, kako mu je bilo mogoče se tako ponižati? Kako se prederzniti, na kraljevski sedež povzdigniti ubogo kmetico? — V takih dvomih je dolgo semtertje premišljeval; ali na zadnje premaga strast; ponudi ji roko, in Etelviga, ktera se je bila vsim njegovim lepim besedam stanovitno opirala, ni mogla zoperstati, kadar je vidila, de ji je tako neperčakano novo veličastvo na ponudbo.

Prav poredkoma pa prinese naglo in nenavadno povišenje pravo srečo. Etelviga se je kmalo jela kesati svojiga premenjenja, in želeti zopet veselje polja in zadovoljno prostôto, v kteri se je bila rodila. Čez Etelredovo ženitev se je po celimu kraljevstvu ne ravno lepó govorilo; povsod se je slišalo godernanje in obrekvanje, in nesrečna kraljica, od vsih zaničvana in zapušena, se vidi v sredi dvora v prav poniženi in sitni samoti.

Polagoma je vender njena umetnost in lepo vedenje ošabnost velikašev premagala, je njih serca za se predobila, in tako daleč prišla, de so jo za svojo kraljico spoznali in častili. Ali ta nova sreča ni storila kakor de je bolj vživo občutila veliko nesrečo, ki jo je ravno čakala. Etelred se prepusti nestanovitnosti svoji-

ga serca, pozabi v kratkim času na gorečost, s ktero jo je ljubil, ne mara več zanjo, in začne drugo iskati. Etelviga vderžuje nekaj časa molče svojo serčno žalost, ko pa vidi, de kralj zmiram manj za njo mara, in de tudi po drugih zastonj skuša ga na pravo pot nazaj spraviti, si upa na zadnje skušati, ali bi saj njene solze kaj per njemu premogle. Nesrečna! bolji bi bilo, ko bi ji nikoli ta misel ne bila prišla. Njene solzé niso storile drugiga, kakor še bolj so Etelredovo serce razserdile. Terdoserčnež zapove v nagli jezi, njo iz dvora brez odloga v neko terdjavo odpeljati, in jo tam za vselej zapreti. Zdihvanje in jok sta bila tukaj edina družba in tolažba nesrečne kraljice, dokler od serčne žalosti počasi zhirana ni mogla več svoje nesreče preživeti. Per vsim tem si ni upala nikoli kralju kaj očitati ali se mu tožiti, in ko je vidila, de se konec njenih žalostnih dni perbližuje, mu je pisala prav mil in prijazin list; s tem se je od njega poslovila, in tako je v dvajsetimu letu svoje mladosti žalostno umerla.

Kralj zasliši smert nesrečne žene bolj z občutenjem nemiliga dopadajenja, kakor pa pomilvanja ali žalosti; nje list od sebe verže in ga še ne odpečati ter ne misli na drugo, kakor na novo ženitev z kneginjo Emo, sestro Riharda, Normanskiga vajvoda, v ktero ga je ena sama njena podoba zaljubila.

Ali ni dosti časa prešlo, de je z njo jel plačevati prav žalostno svojo poprejšno nezvestobo in terdoserčnost. V osornosti in opornosti nove kraljice ni našel tiste ljubeznivosti, ki jo je una imela, ktero je bil tako hudobno ob življenje perpravil. Nestanovitni Etelred se je naveliča; kraljica je s tem razžalena;

hišni razdir se zvé po mestu in po kraljestvu: narod se razide v dve stranki; vse se razruši in zmeša, vse je polno nepokoja in punta. Kolikrat izusti zdaj kralj ime izdane Etelvige! Kolikrat objoka svojo neusmiljenost proti nji! ali odveč kasno. Neki dan je celo sam v sobi, premeta pisma, in permeri se, de mu Etelvigin list, zadnji list, kteriga je bil nemarno brez ga odpečatiti, od sebe vergel, v roke pride. Ko ga zagleda, spozna precej njeno pismo; vest se mu zbudi, in naglo se vstraši, roka se mu trese ko ponj segne, ga odpečati, in bere te besede:

„ Primite, gospod! zadnji pozdrav umirajoče Etel-
„ vige. Ne sovražite saj njeniga spomina, kadar ne bo
„ več živa. Oh! kdo, kdo vas bo kadaj mogel tako
„ ljubiti, kakor vas je ona ljubila? Nesrečna! ona ni
„ živela, kakor samo za vas, ni dihala, kakor za vas,
„ za vas so bile vse njene djanja in vse njene misli.
„ Vi pa jo zapušate .... vi jo izdate, oj neusmiljenic!... „

Ta list je bil Etelredu, kakor de bi ga bila strela zadela: zdelo se mu je, de vidi svojo izdano ženo umirati, zdelo se mu je, de sliši njeni zadnji izdih; na ves glas zavpije: “ ti neusmiljenic, ti si jo umoril! „ ter se jame silno jokati.

Od tega časa ni mogel več najti ne pokoja ne tolažbe. Zamišljen in žalostin je semtertje hodil, de sam ni vedil kam, in povsod se mu je pozdevalo, de ga bleda Etelvigina senca preganja. Vtopljen v preveliko žalost ni več iskal nekdajnih veselic, je zanemarjal tudi skerb za kraljestvo, in je sovražil na zadnje še svoje življenje.

Mej tem se je vse bolj sponemirilo in zrušilo, vse se

je zmešalo in spuntalo, še zunanji sovražniki so se z domačimi sdružili ga poprej pogubiti. Kralj Danemarski ga napade z mogočno vojsko; on se brani, boj je kervav, ali na zadnje je persiljen odjenjati in pobegniti: popaden od hude merzlice, vedno grizen od nemirne vesti, potlačen od težkih nesreč, ki si jih je bil popolnoma zaslužil, je prežalostin konec življenja storil strašin izgled nezvestim in terdoserčnim dušem.

VI. Tereza Balduci.

Dve léti je bila že Tereza Balduci, plemenita gospá v Florencu (*), vdova, in imela je dva sina. Odrasla že nadziranju, vlastnika velikiga premoženja, od nobeniga več zaderžana, in zapeljana od nevarnih tovaršev, sta se vsi spačenosti nespremišljene mladosti vdala. Zastonj si je mati perzadevala, ji s svarjenjem, prošnjemi in jokanjem od napčniga življenja odverniti; je nista več poslušala. Starji sin je še zmiram v Florencu živel; mlajši pa se je po Laškim na pot bil podal.

Ko je neki večer žalostna mati sama razuzdanost svojih sinov objokvala, se naglo duri odprejo, in ptuj človek, ves bled, noter persopi, nepokojin in prestrašen, ves zmešan in plašen, z keržavim mečem v roki. Viditi ga, se silno prestraši; tode ptujic se verže pred njo: “ oh „ pravi, “ usmilite se nesrečniga. Jez sim „ iz Rimskiga, malo dni je, kar sim sem prišel. Po

(*) Florenc, poglavitno mesto v Toškani na Laškim.

„ dokončanim opravilu, zavoljo kteriga sim sem prišel,
„ sim malo prej v prenočiše hitil, se zopet na pot
„ domú perpravljat. Ne kar daleč od tù me sreča ne-
„ znan človek, gre memo mene, in me silno sune. Jez
„ se čez to potožim; in on me začne še zmirjati in
„ kregati; jez mu odgovarjem, in se vgrejem; on mi
„ da še gerši besede, in mi jame še clo ošabno žu-
„ gati. Take nesramnosti nisim mogel več prenašati, po-
„ tegnem meč, on tudi, ga prebodem, in na tla je pa-
„ del. Bog vé, de zdaj obžalujem to neprostovoljno
„ pregreho. Ali vi, gospá! usmilite se mene nesrečniga.
„ Zmešan in ves iz se sim precej pobegnil; ker nisim
„ vedil, kam se oberniti, sim se prederznil stopiti v
„ to hišo, ki je bila po sreči ravno odperta. Oh! per-
„ pustite mi, de se za kako uro tù skrijem, dokler
„ tem uidem, ki me bodo mordo iskali, in zamorem,
„ ko bo veči tema, po noči brez nevarnosti pobegniti.„

Plemenito gospó groza obide per teh besedah; neko dozdevanje ji tavžent nemirnih misel obudi; pa vender je tisti hip li glas človečnosti in usmiljenja poslušala, ter ga peljala v svojo narskrivniši stanico, in ga noter zaperla.

Dozdevanje nesrečne matere ni bilo prazno. Zakaj kmalo potem zasliši nov hrup; vsa bleda gre na musovž, in poglej! sina ji pernesejo, ki mu iz široke rane na persih kri zcurkama teče. Takrat strašno zavpije, in sin, ki je oslabljen in skorej že brez kervi vidil smert se bližati, zbere še vse svoje moči, se k nji oberne, in reče: "glejte na meni izgled pravične
„ štrafe Božje; zaslužil sim si jo: de bi li moja smert
„ spreoberniła mojiga brata! Ako vlovijo mojiga umorivca,

„ vi, mati! ga zagovarjajte. On je nedolžin, jez sim ga „ nadražil. „

Per teh besedah izdahne, in mati zgubi vse občutke, in pade v omotico. Nesejo jo proč od kervaviga trupla mertviga sina, pa vender niso okolistoječi dolgo vedili, ali je živa ali mertva; in kadar se je zopet zbrihtala, se je nevtolažlivo jokala. Vsaki hip je ime svojiga sina klicala, vsaki hip ga je hotla zopet viditi, in prav s silo so jo mogli daleč od njega deržati.

Kak strah in žalost je mej tem ptuji mladenič prestal, kteri je iz stanice, kjer je bil zapert, celi hrup slišal, in vso grozo te žalostne pergodbe v živo občutil, ktere je bil po nesreči on pervi vzrok! Nekaj mu je serčna žalost, de je tolikiga spoštovanja vredno mater nesrečno storil, obudvala željo, de bi bil raji on od neprijatla umorjen; nekaj je pa strah, de ga bodo izdali, storil, de se je per vsakimu novimu gibanju in šumu vnovič tresil.

V taki stiski je bil on do čez polnoči; potem pa, ko je bilo že vse potihnilo, in ko je mati čez pergodbo zamogla že razumno premišljevati, gre k stanici, in jo odpre. Mladenič se ji verže pred kolena, in pravi: “ Bog je moja priča, de bi bil dal rajši svoje življen- „ je.... „— “Vstanite, mu seže v besedo; vi ste me- „ ne nar nesrečniši ženo na svetu storili; tode spoznam „ vašo nedolžnost. Moj sin sam mi je perporočil, de „ naj vas zagovarjam, in to moram storiti. Kmalo bo „ kočija za vas prepravljena; edin mojih služabnikov „ vas bo do mêje spremil; ta mošnja vam bo za po- „ potnjo: in Bog vam daj tisti mir, ki ste ga meni vzeli.„

Tolika velikodušnost je rimskimu mladenču serce

tako omajala, de se je od žalosti in hvaležnosti zjokal. “ Oh! nikoli „ pravi, “ nikoli si ne bom mogel perza- „ nesti, de sim tako ljubeznivo gospó žalil. „ — Tav- žentkrat se ji zahvali, tavžentkrat poljubi tisto darežlivo roko, in takó odide s solznimi očmi, s terdnim skle- pam, de ji hoče, kadar in kakor mu bo li mogoče, svoj kès in hvaležnost v djanju pokazati.

Sreča mu je tudi kmalo k temu perložnost dala. Komej pride memo Viterba (*), kar vidi mladenča, ki se je komej že dvema tolovajema branil. On skoči pre- cej iz kočije, mu teče pomagat, in tolovaja pobegneta; tode mladenič je bil ranjen. On ga k sebi vzame, in ga v Viterb prijazno pelja: in ker po sreči rana ni bila nevarna, se je tudi kmalo zacelila. Oteti mladenič se je tavžentkrat svojimu osvobodivcu zahvalil: ali kdo si zamore misliti radost in veselje tega, kadar je zvedil, de ta je prav brat tistiga, kteriga je po nesreči v Flo- rencu umoril! Serčno ga objame, ter izusti: “ O kakó „ moram Bogá zahvaliti, de mi je perložnost dal, do- „ broto saj nekoliko poverniti, ki sim jo od vaše „ ljubeznive matere prejel! Na vekomaj ne bom tega „ pozabil, in nikoli ne bom po nobeni ceni se jim za- „ dosti zahvaliti zamogel. Podvizajte zdaj k njim: „ vi ste jim zdaj posebno potrebni, ker vas komaj per- „ čakujejo. Povejte jim, de ravno tisti, kterimu so živ- „ ljenje ohranili, je imel zdaj to srečo, de je svoje „ življenje za vas v nevarnost postavil, in vas rešil, in „ de želi, de bi vse svoje žive dni li za vaji živel. „

(*) Viterb, veliko mesto na Laškim, v papeževih deržavah.

Grozno se je zavzel mladi Balduci, kadar je prišel v Florenc, in je iz maternih ust slišal, kaj se je bilo zgodilo. Morati spoznati, de je ravno tisti vbijavic brata, kteri je njega rešil, mu je nasprotne občutleje obudvalo, kteri so čudno mej seboj bojevali. Ko je pa zaslišal njegovo nedolžnost, je popustil sovraštvo, ki se je bilo spervič v njemu oglasilo: in občutlej hvaležnosti za oteto življenje je v njemu premagal. Objokaje bratovo smert, se ni mogel zderžati, de je on sam za neobsojenje umorivca prosil. Mej tem sta ta dva strašna izgleda, ki ji je zdaj imel pred očmi, globoko njegovo serce zadela. Spoznal je nevarnosti, v ktere nespremišljen mladenič v svoji spačenosti lahko zajde, se popolnama spreoberne, in je s svojim hvale vrednim zaderžanjem na zadnje materi tako veselje delal, de je na žalostno zgubo uniga sina lahko pozabila.

VII. Alimek ali sreča.

(Arabska pravlica.)

I ga človeka, de bi ne želel in veliko si ne perzadeval se osrečiti; pa tudi ga ni skorej človeka, de bi se ne potožil, de ne more nikoli tiste sreče najti, ktero s tolikim trudam in s toliko skerbjo iše. Od kod pa neki to pride, de mej tolikimi, kteri jo neprestano in skerbno išejo, je nemore nikoli nobedin, ali skorej nobedin najti? Ali morde veči del ljudi zajde iz prave poti, ktera h sreči pelja, in jo ravno tje iskat gre, kjer se

jo nar težji najde? Tega ne morem lahko verjeti, in nasledna pripovest, desiravno izmišljena, vender, ker so v pravlicah večkrat velike resnice zapopadene, me močno poterdi v temu mnenju.

Ko je neki arabski (*) pastir, Alimek po imenu, enkrat brez dela per svoji čedi stal, in jo iz ene paše na drugo gonil, zagleda pod goro z germovjem obrašeno luknjo, in iz radovednosti gre va-njo. Zpervič je bila ta luknja grozno temna, tode na koncu je bila nekaj razsvetljena, kjer je nekoliko svetlobe od zgorej va-njo prišlo. Gre prot svetlobi, in najde tam v kotu mošnjo, perstan in staro pismo. Precej roko željno stegne po mošnji, ker pa vidi, de je clo prazna, izusti: "Presneta reč! ti me pa že za norca imaš. De bi saj „ kak penez noter bil, pa še eniga ni. Zdaj na! tam „ bodi, kjer si bila do zdaj:„ — in ko to izreče, jo nevoljno na tla verže.

Ko mošnja ob kamen vdari, sliši Alimek cvenkanje kakor od zlata. Se čudi, jo zopet v roko prime, in jo najde polno. "Moj Bog! kaj je neki to? te šem- „ braj, zacoprano je! Pa bodi si karkoli, s tem zlatam „ si hočem nekoliko veselih dni napraviti. „ — Per teh besedah vzame še perstan in pismo in gre naglo vun iz luknje. Ko vun stopi, reče: "S Bogam gojzdi! dokler „ imam te zlate, se hočem prav razveselvati. Oj! de „ bi bil zdaj v Meki.... (**) „

Še ni prav izgovoril, kar je bil že tisti hip v

(*) Arabija, dežela v Azii proti izhodu in jugu svete dežele.

(**) Meka, glasovito mesto v Arabii, kamor Mohametanci ali Turki romarijo.

Meki. Stermeč še bolj in začuden odpre s trepetajočo roko pismo in bere: “ Mošnja bo polna zlatih, kadar „ koli boš hotel; s perstnam boš, ko bi mignil, pre- „ cej tam, kjer si boš želel biti.„

Tega vesel čuti Alimek v sebi nar poprej željo nove dežele viditi, in si tudi perzadeva jo spolniti. Ker se je takó lahko iz eniga kraja na drugi prestavljal, v kratkim času prav veliko svetá obhodi. Zpervič ga prav veseli ogledovati razne dežele, razločne podnebja, mnogotere poljske perdelke, vsaktere umetne izdelke, razne šege in navade toliko narodov. Tode čez nekaj časa mu vse to že ni več takó dopadlo: dalje pride, bolj vidi, de se raznost zgubljava, ktera ga je spervič veselila; de umetavnost in narava skorej povsod ravno tiste reči kažete; de šege in navade človeške, ktere imajo svoj začetik v ravno tistih strastih, se veliko ne ločijo. Ko se je potem takim mik novosti zgubil, se je tudi popolnoma zgubila njegova radovednost, in sit popotvanja pomisli na pokoj.

K temu si zbere mesto Carigrad (*), kjer se mu je zdelo, de se more bolj veseliti svojiga bogastva, in kjer se shajajo ljudjé iz vsih krajev, tadaj se lahko tudi tega spominja, kar je na svojih potih v raznih krajih vidil. Tukaj tadaj jame pokušati vse krajčase, zadovoljiti vsako svojo muho, plavati v sladnostih in veseljah. Tode v kratkim se je bil tudi teh naveličal. Sila navade je storila, de so se mu zdele neslane nar veči dobre volje; bolj si je perzadeval jih menjati, bolj se je v-

(*) Carigrad, Turki mu pravijo Štambul, drugi pa tudi Konštantinopel, je poglavitno in stolno mesto na Turškim.

sih navolil; ker se ni nobeniga dela lotil, ga je vsaka reč strašno čmerniga delala, in kamor koli se je obernil, povsod je najdel li dolgi čas in nevoljo. Bolezin, ki mu jo je to napčno življenje nakljućilo, ga na zadnje prepriča, de se ne najde sreče v mehkužnim, spačenim, nasladnim življenju; sklene tadaj jo iskati v delu in opravilih.

Neizmerno bogastvo mu je kmalo več dobrotnikov in prijatlov perpravilo; znanosti, ki si jih je na svojimu popotvanju nabral, so storile, de so ga imeli za moža, kterimu se zamorejo izročiti nar važniši opravila. Naglo je iz ene službe v drugo do nar višjih prestopal, dokler dobi nar višji, to je službo velkiga Vezirja. Zdaj je ves zakopan v opravila; zdaj povelja cesarjeve, zdaj prošnje podložnikov mu ne dajo eniga hipa ne miru ne pokoja. Terme mehkužniga vladarja, nemirne žene v seralju, zakletve in zvijače nevošlivcov in tekmecov so mu neprestano strah in grozo delale. Začel je iz lastne skušnje spoznavati, de človek v visokih službah in častih ni naposled nič drugiga kot imenitni sužnik. Naveličan tudi tega je že mislil časti popustiti, kar se po Carigradu razglasi novica, de se Perzijani (*) na vojsko napravljajo; on dobi povelje z veliko vojsko iti sovražniku naproti, in ga vkrotit. Slavoželjnost se mu v persih obudi, perpravlja se k boju.

V pervih dveh bitkah je prav srečno sovražnike premagal; razgnal jih je, in persilil, Turkestan (**) popolnoma zapustiti, ktere dežele so se bili že polastili.

(*) Perzijani, stanovniki Perzije, azijatske dežele.

(**) Turkestan, Turška dežela.

Vse ga je zavoljo tega čez in čez hvalilo in častilo, in ime Alimekovo je slovelo po celimu cesarstvu. Velki Sultan se je že perpravljal, de ga bo v svojim poglavitnim mestu častitlivo in slavno sprejel; kar, prenaglo v sovražnikovi deželi napredovaje, se vidi neprevidoma v sredi mej sovražniki, ki so ga obdali, iz ktere nevarnosti je li z veliko zgubo svoje vojske se rešiti zamogel. Zdaj se je vse na enkrat spremenilo: namest hvale so ga zdaj kleli, namest častitliviga sprejetja previdi, de mu preti smert s svilnato prevozo. (*)

Po sreči ga je perstan iz te nevarnosti potegnil; on zgine, in obhodivši več krajev Indije (**), sabo zmiram nesé nevoljo in nepokoj, se vstavi na zadnje v mestu Golkondi.

V temu mestu je kraljevala kneginja tolike lepote, de so jo čudo Azije imenovali. Ko jo Alimek zagleda, se mu serce vname in zagori od ljubezni do nje. Precej si perzadeva na dvor priti, kar mu je bilo tudi lahko doseči. Z imenitnostjo, z ktero je pred njo prišel, s svojo prijaznostjo, s zalimi, živečnimi in raznimi pogovori, s znanostmi veliko dežel, ki jih je obhodil, si je Selimo, tako se je kneginja klicala, naklonil, de je rada bila v Alimekovi družbi. Ga povabi, de naj kaj časa v Golkondi ostane, kar je tudi rad obljubil; napravljali so zanj praznovanja, love, veselice: on od svoje strani je zmiram bolj v obleki, v dragih kamnih, v velikim številu služabnikov skazaval svoje

(*) V vojski nesrečne vojvode per Turkih po navadi s svilnato vervico zadavijo.

(**) Indija, bogata dežela v Azii, kjer je Golkonda imenitno mesto.

bogastvo in svoj vkus. Selima ga je polagoma mej svoje prijatle, kterim je nar več zaupala, štela; zdelo se je tudi že, de ga goreče ljubi, in skorej bi mu bila že zakon ponudila, v kratkim: Alimek, popolnoma zadovoljin, je že menil, de je tisto srečo našel, ktero je toliko časa iskal; kar so ga nevošlivi dvorjani, ki niso mogli terpeti, de morajo ptujcu pokorni biti, tako očernili, in kraljico tako uverili, de je res to, česar so ga dolžili, de je precej ukazala ga umorit. Zopet tukaj ga je mogel perstan iz te nevarnosti rešiti.

Ko je od tod pobegnil, poln žalosti in nevolje, de so vse njegove nade ko bi mignil zginile, in ušla vsa tista sreča, ktero je menil de je vender zadnič našel, je obhodil več drugih dežel Azije, brez de bi vedil, kje bi se vstavil. Na zadnje zmiram nepokojin, brez tolažbe in sam sabo nezadovoljin, sklene se podati v Kino. (*) Ko v Kino pride, in sam ves zamišljen neki dan hodi po samotnih poljavah, zasliši od nekod odmev veselih glasov, petja in radostniga ukanja; radovednost ga žene gledat in se tjekaj obernit, od kodar je te glase slišal. Pride do kmetijske hiše, zagleda več kmetov in kmetic, ki so si eni z godbo, eni s petjem, in veliko njih pa s plesam krajčas delali. Začudi se, ko vidi, de vsi tako čisto in resnično veselje vživajo; stopi h častitlivimu starčiku, ki je ondi zraven stal, in gledal kako se mladost razveseljuje; bil je pa starčik veseliga obraza in še krepkiga života, de se je zdelo, de ga leta niso nič kaj potlačile: njega tadaj popraša, zakaj de so tako nenavadno židane volje. " To ni za nas nič ne-

(*) Kina, veliko cesarstvo v izhodni Azii.

„ navadniga „ reče starčik: “ dneve, ki so za pokoj
„ odmenjeni, potem ko se Bogu dolžna čast da, se per
„ nas s takimi igrami prav veselo spraznuje. „ — “ To
„ je res sladko plačilo, pravi Alimek, za težke dela in
„ trude, ki jih morate prenašati, in za nesrečno živ-
„ ljenje, ki ste ga persiljeni imeti druge dni tedna.„—
Starčik se mu nasmehne, ter odgovori: “ Je preteklo
„ že 70 let, kar sim zmiram v takim življenju, za
„ ktero serčno Boga zahvalim; zakaj reči vam nemo-
„ rem, de bi se mi bilo kadaj to življenje nesrečno
„ zdelo. Vem dobro, de vi gospodje menite, de se ne-
„ more srečin biti, kjer se ne lesketajo veliki kupi
„ zlata, srebra in dragih kamnov: ali nam kmetam,
„ kadar pridemo v vaše mesta in v vaše poslopja, in
„ tam slišimo in vidimo hrup in nepokoj, ki je v njih,
„ storijo vaše bogatije, de vas večkrat pomilvamo, kakor
„ pa de vam zavidamo. Za vas ga ni miru ne pokoja:
„ lakomnost, napuh, presilna želja druge premagati, raz-
„ pertije vam ga zmiram kradejo; kjer pa ni pokoja,
„ ondi je ni sreče. Mi nismo takó bogati, kakor ste
„ vi; komej de vemo, kaj je zlato in srebro; tode,
„ kar si vi s tem kupujete, nam dovolj dajajo naše
„ čede in polje, in s tim smo zadovoljni. „ —

Čudne so se Alimeku zdele te besede starčika, in ker je želel zvediti, kakó je mogoče v ubožtvu in trudu srečo vživati, ki je on ni mogel nikoli najti v mehkužnim življenju, in v bogastvu, sklene ostati nekoliko časa per njemu, in mej tem radostno gledati tiste, ki so še zmiram ondi svoje nedolžno veselje vživali. “ To
„ se mi zares neverjetno zdi, kakó se more reči, de
„ ljudje, kakor ste vi, persiljeni zmiram živeti v tru-

„ dih in teškim delu, zamorejo biti srečni. „ — “ Delo„ odgovori starčik, “ se zna morde zdeti zlo težavno ti-
„ stimu, ki je že dolgo vajen pohajati; tode za nas je
„ delo igrača. Nobene ure niso bile meni takó žalostne,
„ kakor tiste, kadar me je kaka slabost persilila, de
„ sim mogel opustiti navadne dela, in praznovati. Čas
„ se mi je zdel tistikrat neizmerno dolg; vsak miglej
„ mi je bilo tavžent let. Kadar sim v delu, mi na en
„ krat noč pride, in ne občutim nikoli sitne nevolje dol-
„ giga časa, ktero sim vsakrat skusil, ko sim mogel
„ biti po sili brez dela, in ktera, kadar v mesto pri-
„ dem, in pohajače vidim, se tolikrat takim na obrazu
„ pozna. „ — “ Ali vedna teža dela „ reče Alimek,
“ ki ga morate storiti, mora biti še sitniši in še težji
„ prestati.„ — “ Delo „ odgovori starčik, “ je težko
„ sužnjimu, ki je persiljen delati tudi proti svoji volji,
„ in ki mu ni perpušeno se spočiti, kadar mu je po-
„ čitka treba. Ali taka se z nami ne godi; kadar sim
„ trudin, se mirno spočijem, kolikor je treba, de potem
„ bolj urno na delo grem: tudi nočem, de mi kdo več
„ dela, kakor kar je prav in kar si premore. Potem
„ takim delo ni težko, ampak je prijetno; delo nam daja
„ zmiram kaj opraviti, in nas ovarje vsake slabe in ne-
„ voljne misli; delo stori zdravo truplo in krepko, in
„ nas ovarje zlegov, kterim so večkrat lenuhi podver-
„ ženi. Po delu nam še tolikajn bolj diši jed in počitek;
„ še mej delam nas misel, de bo delo dober uspéh imelo,
„ vedno veseli, kteriga veselja pa vi bogatinci in go-
„ spodje ne poznate. Vsaka brazda, ki jo na njivi sto-
„ rim, me spomni na veseli dan žetve, in ta misel mi
„ že zanaprej tisto radost perpravi „ — “Tode, kaj je

„ sad, ki ga za tolike trude dobite „ reče Alimek, “ proti tem, kar bogatini brez truda in dela vživajo!„ — “ Kadar se odžejam „ odgovori starčik, “ v mali- „ mu potoku, ki tukaj zraven teče, kaj maram, ako „ kdo drugi celi Hoang (*) popije. Od polja in živi- „ ne dobim, kar potrebujem, in še kaj več: kaj mi „ je drugiga treba? Sreča ne obstoji v tem, de se „ veliko ima, ampak v tem, de se zna mirno vživati, „ kar se s trudam perdobi, ali kar komu sreča nakloni, „ in de se s tem zadovoli. Vi imate vsiga odveč, in „ ste prav za prav ubožniši od mene, zato ker zmiram „ še več imeti želite. Mi imamo malo potreb, in tudi tem „ se kmalo zadovoli. Tavžent drugih potreb, kterih jez ali „ ne poznam ali se zanje ne zmenim, vam neprestano gla- „ ve meša; in ako jim ne morete zadovoliti, ste čmerni „ in nevoljni. Tréh reči (in lahkó verjamete starimu „ človeku, ker me je dolga skušnja izučila, in ker „ sim v svojim življenju pogostoma vidil gibanje in „ hrup po mestih, kakor tudi mir in tihoto na kmetih) „ treh reči, in ne več, je treba h sreči, to de vse te „ tri reči so neobhodno potrebne, namreč: mir, de- „ lavnost in zadovoljnost. Ohranite serce mirno, zato „ ogibajte se sovraštva, in prepirov, premagvajte ne- „ mirne strasti, zmagujte ali pa prenašajte poterpežlivo „ zlege, kteri se ne dajo odverniti; ogibajte se dolgiga „ časa, zato opustite pohajanje in lenobo, ter lotite se „ koristniga dela; pametno vživajte malo ali dosti, kar „ vam je Bog dal, in s tem se zadovolite: takó bote „ srečni. „

(*) Hoang, velika reka na Kinezkim.

Alimek se čudi, de kmet tolikajn razumi; pa zadnje besede njegoviga govora so mu posebno globoko v serce segnile. Poslovi se, in premišljuje sam sabo, kar je slišal; in bolj je premišljeval, bolj je spoznal, de je starčik resnico govoril. " Tadaj zares, „ reče sam per sebi, " stanuje sreča, ki sim jo do zdaj tako željno iskal, „ doma na kmetih, kjer sim rojen; in jez, ko sim iz do- „ ma šel, sim se li zmiram bolj od nje oddaljil? Oh! „ tadaj skrivnost, ktero sim tam v luknji našel, ni bila „ sreča, kakor sim si mislil, ampak moja nesreča! Ali, „ če dobro premislim, kaj morem drugiga reči? Kaj „ koristi mi je do zdaj pernesla? Trudin sim in na- „ veličan vedniga klatenja po svetu, od kteriga nimam „ drugiga, kakor žalostno znanje, de so ljudje povsod „ enako slabi, budalasti pa vsak po svoje; sit sim do „ verha neslanih kratkih časov, ki mi niso nikoli pra- „ viga veselja in zadovoljnosti perpravili, päč so me „ bili namest tega blizo groba spravili; iz zgol napuha „ sim se bil obložil z velikim delam, ki me je dosti „ skerbi, nepokoja, nezadovoljnosti stalo, in za plačilo „ vsiga tega so mi bili verv napravili; žena, ki mi je „ hlinila ljubezin, in mi veliko upanja dajala, me hudob- „ no izda: in zdaj se okoli potikam po svetu, de sam „ ne vem, kod ali kam, takó de že sam sebe ne mo- „ rem viditi ne terpeti. Koliko boljši bi bilo za me, „ de bi bil v svoji rojstni deželi ostal v poprejšni pro- „ stoti! Jedi, ki sim jih tam imel, niso bile takó umetno „ pripravljene, tode sla, ki mi ni nikoli manjkala, mi „ jih je belila! Moje oblačila so bile proste, tode bolj „ so me varvale slabiga vremena, kakor tiste, ki mi „ jih je nestanovitni svet nositi veleval! Uboga bila je

„ moja hišica, tode sladko se je dalo v nji spati
„ brez vsiga nepokoja in brez vzake težavne misli!
„ Čez dan sim čedo pasil ali polje obdeloval; tode
„ bolji je to opravilo, kakor pohajanje, ki se ne da
„ ločiti od nevolje dolgiga časa, ktera me je tolikrat
„ terpinčila! Oh! prav govori častitlivi starčik, ki mi
„ ga je Bog dal najti, de me zbrihta: njegove besede
„ so glas milostliviga Boga, ki me na dobro pot na-
„ zaj kliče, iz ktere sim zašel; ta glas treba zdaj vbo-
„ gati. „

Celo noč takó premišljuje, in precej ob zori v-stane, gre k dobrimu starčiku, in ga poprosi, de naj mu dovoli per njemu živeti, de bo začel na zadnje tudi on tisto srečo okušati, ktero je do tistikrat povsod iskal, ki je pa zmiram pred njim bežala. Starčik se nasmehne, ter reče: “ Mene veseli, de se vam naše priprosto in
„ nedolžno življenje srečniši zdi, kakor se vam je mor-
„ de včeraj zdelo; ali, to življenje zdaj ni za vas, in
„ tudi sreča ne stanuje samo na kmetih. Tudi v mest-
„ nim hrupu, tudi v bogastvu jo lahkó najdete, ako li
„ hočete. Ohranite li zmiram stanovitno dušni mir;
„ zadovolite se li z blagam, ki ga imate; znebite se
„ li nepotrebnih želj, ktere niso nikoli site; in ogi-
„ bajte se pohajanja in lenobe, ter se pošteniga in vam
„ permerjeniga dela lotite. drugiga vam ni treba. „

“ Že vidim „ odgovori Alimek, “ de bi vse to
„ lahko storil, tode preveč truda bi imel si sam živ-
„ ljenje vrediti, de bi srečo dosegel, ktero že per
„ vas dobim. Pa vam moram tudi reči, de prosto živ-
„ ljenje mi ni takó novo, de bi se ne mogel zopet
„ nanj navaditi. „— In tù mu začne praviti, od kje

je domá, kakó je tam v luknji nesrečno mošnjo in perstan našel, in kaj se mu je potem vse zgodilo. Na to podá dobrimu starčiku oboje rekoč: “ Vam ji „ darujem, de mi li dovolite, de se zanaprej več od „ vas ne ločim. „ — Razumni starčik odgovori na to: “ Ker želite, vzamem vaš dar, tode ne za svojo „ rabo, te nesreče me Bog varuj! temuč li, de vam „ ga shranim, in vam ga nazaj dam, ako bi kadaj vi „ ne bili več zadovoljni s priprostim in treznim kme- „ tjiskim življenjem. Zakaj desiravno je ta vaš sklep „ dober, se mi vender zdi prenagel, in prenespremiš- „ ljen, in znal bi priti čas, de bi vam bilo, pa pre- „ kasno, žal. Dokler se vam poljubi, skusite z nami „ živeti; ako vam bo prav, vam ne bo nobedin bra- „ nil per nas ostati: tode, ako vam to življenje ne bo „ dopadlo, nočem po nobeni ceni, de bi se vam za- „ branilo, vaše dari nazaj vzeti, in takó proč iti. „

Alimek se je kaj veselil ljubezniviga sprejetja in modriga ravnanja tega starčika: odreče se precej ošabnim mislim, ktere so ga do tistikrat tolikajn terpinčile, jel je pokušati v pokoju, v varčnosti in v delavnosti tisto čisto veselje in tisto popolnoma zadovoljnost serca, ki je poprej ni poznal. Čez nekaj časa, namest de bi se bil kesal tega sklepa, ga je bil še li zmiram bolj vesel, in je mislil svojo srečo do verha dognati in jo očverstiti takó, de bi mu več iz rok ne ušla. Imel je dobri starčik hčer posebne lepote in hvale vredniga zaderžanja, kar jo je delalo še zalši in ljubeznivši. Kadar se je tadaj Alimeku zdelo, de je zadosti pokazal, kakšin je, takó, de bi mu je oče ne mogel odreči, ga poprosi, de bi mu jo za ženo dal; ker je pa oče iz

dolge skušnje dobro poznal nestanovitnost človeškiga serca, in je še dvomil nad Alimekovo krepostjo, mu odgovori, de ga mora še na dalje skušati.

Na zadnje ko je očitno vidil, de je zadovoljin z novim stanam, ki je vanj stopil, in de ne misli več od od ondod iti, mu ni hotel več odlagati izpolnenja njegovih želj: in Alimek, ki je po tem takim najdel srečo, ktero mu bogastvo, kratki časi in časti niso mogle perpraviti, je rekel mošnjo in perstan na en kraj zakopat, kjer bi ju ne mogel nobedin več v roke dobiti, zato de bi nobenimu več nesrečne misli v glavo ne vtepla, de bo z njima tam srečo iskal, kjer se jo zamore nar manj najti.

VIII. Sidneja in Patija.

IDNEJA Bidulfova, iz imenitne in bogate hiše na Engležkim, se je, de je mater vbogala, Lordu Falklandu, prebogatimu gospodu, odpovedala, kteri jo je priserčno ljubil, in kteriga je tudi ona rada imela, in se je omožila z gospodam Arnoldam. Letá jo je prav hudó imel, je nekaj s svojim spačenim življenjem, nekaj pa tudi z nesrečno pravdo skorej celo svoje premoženje zapravil; potem po nesreči umerje, in jo z dvema hčerama vdovo zapustí. Kmalo potem je mogla še zgubo svoje matere obžalvati, ki je bila še njena edina podpora; in zdaj, ker jo je bogat brat popolnoma zapustil, in jo gerdo zaničvala ošabna in skopa svakinja, je po sili mogla se preseliti v revno hišo, kjer je najela dve mali stanici gor pod streho, in tam prav po siromaško

svoje dni vsim neznana preživeti. Tù njena nesreča do verha narase, ker so se obéh hčerk, kteri je serčno ljubila, hude koze lotile. Ta bolezin je žalostno mater več dni v hude stiske perpravila; na zadnje vender odjenja, tode bila je persiljena, to malo, kar je še imela, izdati, de jima je pomagala. Več ko en cel mesic ji je bilo treba tudi čakati, prejdin je zamogla majhno obrest eniga dela svoje dedšine potegniti, kar je bilo zdaj zavoljo terdoserčnosti brata njen edini vžitek. Mej tem ste hčerki ozdravile, in zavoljo slabosti ste potrebvale bolji hrane; pa ona jima je ni mogla po nobeni ceni dati. V teh stiskah uboga ni vedila drugiga početi, kakor še tisto malo kinča in oblačil, ki jih je še imela, prodati, de bi kaj denarjev za–nje potegnila.

Skerb pa, te reči prodati, zato de bi sebe in svoji hčerki previdila, izroči svoji zvesti hišni, kteri se je Patija reklo; letá je bila nje zvesta tovaršica v sreči in nesreči, in tudi v teh zadnih silah se ni hotla od nje ločiti. Hišna tadaj, kadar ji to naročuje, jo milo pogleda, in očitno pokaže, kako je serce bolí. Reče ji s tesnim in plahim glasam: “ Preljuba gospá! saj niste „ še v takó hudih stiskah. „ — “ Oj pač sim, Patija „ moja! kar sim imela — in ti veš dobro, de sim „ malo imela — je že vse pošlo. Per vsim tem pa „ meni ni več treba tih posvetnih kinčev, in ne mo- „ rem gledati ubogi hčerki, de jima tega zmanjkuje, „ česar še potrebujete, de popolnoma ozdravite. „ — “ Tudi tega jima ne bo permanjkvalo, gospá! samo per- „ pustite mi, de ji jez previdim. „ — “ Poznam, „ ljuba moja Patija! tvoje usmileno serce; tode kakó „ zamoreš ti njima pomagati? „ — “ Veste de se

„ umem na ženske dela. Hišna gospodinja tukaj so
„ zmiram s takmi delmi obloženi; ponudila sim se jim
„ pomagati, in za neko delo, ki sim jim ga te dni
„ storila, sim že trideset šilinkov (*) dobila.„ — “ Kaj!
„ trideset šilinkov? saj te nisim skorej nikoli vidila,
„ de bi bila kaj drugiga delala, kakor de si z menoj
„ mojima hčerkama stregla! „ — “ Kar nisim čez dan
„ mogla, sim po noči nadomestila, in z marlivostjo sim
„ veliko več storila, kakor sim sama spervič mislila.
„ Zdaj tadaj, ako vam je prav, gospá! bom na dalje
„ ravno takó delala, in moje delo bo dovolj, menim,
„ de vam ne bo treba še to malo prodati, kar še
„ imate. „

Sidneja se zjoka od vžalenja in hvaležnosti, in reče: „ Ljuba moja Patija! moje solze ti zadosti ska-
„ zujejo, kakó v živo občutim dobroto tvojiga serca:
„ tode Bog me varuj, de bi jez hotla vživati sad tvoje
„ marljivosti in tvojiga dela. Kar ti je mogoče si per-
dobiti, gre tebi; in jez nočem, de bi ti zavoljo mene
„ svoj zaslužik potrosila. „

Ljubezniva dekla reče na to nekoliko zmešano in žalostno: “ Vas prosim, ne zamerite mi, de sim se
„ prederznila vam to ponudbo storiti, tode jez sim že en-
„ malo tega denara, ki sim si ga bila zaslužila, v ta
„ namen obernila. Menila sim, de vaši hčerki po bo-
„ lezni takiga kaj potrebujete, kar bi jih pokrepčalo;
„ in tudi vi, gospá! po trudu in nepokoju, ki ste ga
„ imeli v nju bolezni, se mi zdi, potrebujete take po-

(*) Šilink na Engležkim je skorej toliko, kolikor je per nas 28 krajcerjev; tadaj 30 šilinkov je po našim dnarju blizo 14 goldinarjev.

„ moči. Sim tadaj nekaj maliga nakupila, kar se mi je „ zdelo, de je za te okolišine; vas prosim, vzemite to „ malo za ljubo. „

“ Oh, ljuba moja Patija!„ odgovori Sidneja, ki ji hvaležno roko stisne in se na glas zajoka, “ ta tvoj „ dar gotovo zavreči ne morem; veliko bolj meni to „ globoko v serce sega: tvoj dar vzamem, tode ta naj „ bo zadnji, scer bi mi serce odveč omajalo. Zdaj ko „ vidim, de zavoljo hčeri že kaj utegnem, se bom tudi „ sama dela lotila, de ne bom nič poprodala, ker vi- „ dim, de ti letó takó težko dé. „

Prav vesela je bila dekla, de častivna gospodinja ni zavergla njeniga maliga darú; in Sidneja vidi, de ji takó v nar večih stiskah uboga dekla sama rada tisto pomoč daja, ktero ji bogat brat hudobno odteguje. Tode njegova terdoserčnost ni ostala brez štrafe, kakor tudi ne brez zasluženiga plačila usmiljenje in ljubezin dékle. Kakó se je to zgodilo, se bo vidilo v nasledni povesti.

IX. Sidneja in Varner.

Nesreča ni bila še vgnana, in je poterpežlivo Sidnejo še na dalje preganjala. Komej ste hčerki nekoliko ozdravile, je ona sama zavoljo prestanih žalosti in težav, v ktere jo je bila bolezin njenih hčeri perpravila, hudo obolela; ta bolezin dan za dnevam rase, jo postavi v nevarnost življenja, in jo dolgo sili v postelji ležati. V takih okolišinah je bila persiljena zoper svojo voljo

se poslužiti pomoči svoje zveste Patije, ktera se je srečno štela, de ji zamore pomagati. Na zadnje vender bolezin odjenja, in ona tudi mej tem potegne eno četert svojih malih dohodkov, kterih je en del mogla precej Patija vzeti za to, kar je bila za-njo potrosila; kar je še ostalo, je pa shranila za se in za družino.

Ni bila še popolnoma ozdravila, ko se ji napové star, slabo oblečen človek in prosi, de bi smel ž njo govoriti. Reče mu noter priti, ga vljudno sprejme, in popraša, kaj ga je k nji perpeljalo. Starčik jo pazlivo pogleda, izdahne, ter reče plašno in tihoma: "Se spom-„ nite li, de ste imeli kadaj v rodu Varnerja, ki je „ bil pred tridesetmi leti v jutrovo Indijo odšel? „ — "Dobro se spomnim, mu Sidneja prijazno odgovori. „ — Oh, tukaj je zdaj pred vami ta nesrečnež! pri-„ stavi starčik. Bil sim si tam nekaj pridobil; želja, „ svojo domovino viditi, me je storila vse blago, kar „ sim ga imel, na ladjo spraviti, in se na Engležko „ verniti. Blizo Bretanje (*) nas je francozki morski „ tolovaj došel, in ker je bil od nas močnejši, nas po „ terdim boju premagal, in nam vse pobral, kar smo „ imeli. V Brestu (**) izpušen sim si perzadenil, ka-„ kor sim mogel, de sim sem prišel. Predvčerajšnim „ sim sem prišel, sim precej poprašal po Lordu Bi-„ dulfu, vašim očetu in svojim ujcu — zakaj dobro „ veste, de so bili moja mati njegova sestra. — Ko „ sim slišal, de ne živi več, sim skušal priti pred „ Milorda vašiga brata, tode on me je zaničvaje sprejel

---

(*) Bretanja, primorska deržava v polnočnovečerni strani Francoskiga.

(**) Brest, imenitno primorsko mesto ravno tam.

„ in brez pomoči proč zagnal. Zdaj pridem saj vas po-
„ prosit; tode v stiskah, v kterih vas najdem, vidim,
„ de ne morem pomoči upati: drugo mi ne ostane,
„ kakor poterpežlivo nesrečo preterpeti, pa umreti. „

Sidneja je bila slišala večkrat od gospod Varner-ja govoriti, in pazlivo ga ogledaje spozna prav, de je materi podobin, ker njena podoba ji je stala še zmiram živa pred očmi. Ko zvé tadaj njegovo nesrečo, se ji vžali: " Stric moj! „ mu reče, " Bog ve, kakó mi
„ je žal, de vam nemorem pomagati v vaši nesreči,
„ kakor bi hotla; z veseljem pa si bom perzadevala, vam,
„ kolikor morem, pripomoči: mi bomo per eni mizi,
„ desiravno, revni, jedali, kjer jez jedam in moje hčeri;
„ naša hišna gospodinja imajo tudi še eno stanico, ki
„ jo bom za vas od njih najela. Ako zamorete mej tem
„ s tem denaram troške poplačati, ki ste jih mogli te
„ dni imeti, vam ga rada dam; ako več kaj potrebu-
„ jete, recite mi li, Bog je usmilen, in bo nam vsim
„ že kakor si bodi pomagal. „ — Per teh besedah mu poda pet šilinkov.

Starček vzame dnar, in njegovo serce je takó omečeno, de se zjoka in živo zavpije: " Oh, Bog mora
„ toliko krepost plačati, in jez se prav srečniga štejem,
„ de je mene izbral vam pomagati! Ljuba moja teta!
„ rad vzamem vaš dar, v vedni spomin vašiga usmi-
„ leniga serca ga bom hranil, tode vzemite tudi vi
„ zdaj leta list od mene za povračilo, „ — in per teh besedah ji poda en bankovic od 2000 lir šterlink. (*) Sidneja ostermi, kadar ga vidi: in kakor

(*) Ena lira šterlinka je skorej devet goldinarjev. Tadaj 2000 lir šterlink je po našim blizo osemnajst tavžent goldinarjev.

de bi se ji sanjalo, ne ve več ne kje je, ne kaj bi na to rekla. Varner jo prijazno za roko stisne in pravi: “ Ljuba moja teta! ne zamerite mi, de sim vas takó „ prestregel. Jez nisim tako ubožin, kakor sim se delal; „ pod temi cunjami vidite eniga nar premožniših go- „ spodov na Engležkim. Odšel sim bil v Indijo z vsim „ premoženjem, ki sim ga po očetu dobil, tam sim se „ v kupčije podal, ino Bog mi je dal tako srečo, de „ sim čudo veliko si perdobil. Že šest let je, kar mi „ je žena umerla, in ne zdavno sim še ediniga sina, „ ki sim ga imel, zgubil, in tadaj sim sklenil nazaj do- „ mu se verniti, in kar imam, vam in vašimu bratu „ zapustiti. Tode hotel sim poprej spoznati svoja od- „ vetnika, in preoblečen, kakor me vidite, sim bil pred „ Lorda Bidulfa šel: jez ga ne morem imenvati več vašiga „ brata, zakaj tega imena on več ne zasluži. Kako ošabno, „ kako neusmileno me je terdoserčnež iz pred sebe za- „ gnal! — Ker sim dobro previdil, de, če se tako slabo „ oblečen v njegovi predveži s pravim imenam napovem, „ me ne bodo pred se pustili, sim storil reči, de je „ nekdo ravno iz Indije prišel, in de mu ima nekaj „ od gospod Varnerja povedati. Tako so me noter pu- „ stili. On je bil stegnen na konopé, zraven njega pa „ Miladi njegova žena, ki se je s psičkam igrala. Ko „ noter stopim, me ogledujeta od glave do nog, pa se „ pogledata in nasmehneta. Jez se jima ponižno pri- „ klonem, in rečem Milordu: Bi morebit mogli pame- „ titi nesrečnika, ki si upa pred vas stopiti? „ — “ Jez „ gotovo ne, odgovori on posmehvaje in zaničvaje: jez „ ne vem, de bi vas bil kadaj vidil. „ — “ Ste ta- „ daj, pristavim, popolnoma pozabili svojiga nesrečniga

„ strica Odoarda Varnerja? „ — “ Ko zasliši to ime,
„ pogleda Miladijo, ko de bi se čudil in mene opona-
„ šal; vpre vnovič oči v me, in me dobro vsiga pre-
„ gleda; na zadnje reče: “ Vem dobro, de sim nek-
„ daj imel strica tega imena; tode on je že zdavno od
„ tod proč šel, tako de bi mi ne bilo mogoče ga več
„ spoznati. „—“ Jez vas pa prav dobro poznam, mu
„ odgovorim: vi ste imeli že dvanajst let, kadar sim iz
„ doma šel. Kolikrat sim vas pestval! Od tistiga časa
„ moram biti res ves drugačin; trudi, podnebje, starost
„ so mogle moj obraz spremeniti: pa vender nekaj bi
„ bilo moglo ostati, kar bi me spoznati dalo, in moj
„ glas sam.... „ — “ E, čimú nam bote takó dolgo
„ izkazovali, reče nepoterpežlivo, de ste Varner; re-
„ cite li, kaj mi ukažete? „ — “ Oh! revež, odgo-
„ vorim jez, uboga, in ne ukazuje. — Na to se mu
„ denem praviti svojo izmišljeno nesrečo skorej s temi
„ besedami, kakor sim jo vam pravil. Miladi me je od
„ časa do časa gerdó pogledvala, pa je naprej s svo-
„ jim psam igrala, Milord ni vedil, kaj bi počel, in
„ kadar sim začel praviti, kakó nas je francozki tolo-
„ vaj obral, ni hotel nič več slišati. Nevoljin vstane,
„ gre, de bo šel vun skoz duri, pa se jezno verne,
„ in reče: glej! práv mož! pride v mojo hišo, se dela,
„ de mi ima od nékoga iz mojiga rodú kaj povedati,
„ potem pa pravi, de je on sam tisti, ki me je prišel
„ prosit vbogajme! Presneto lepó me je prestregel! —
„ Prosim za zamero, odgovorim, de se nisim precej
„ spervič za tega, ki sim, napovedal: mislil sim si, de
„ se ne spodobi, ako se v takó slabi obleki spoznati
„ dam vašim služabnikam. „ — “ Naj bo, kar si hoče,

„ odgovori nevoljno, jez vam ne morem nič pomagati:
„ kaj bi hotli neki, de bi vam storil?“—Jez mu re-
„ čem: „ Ne mislim vam nadlege delati: zmiram sim
„ se z kupčijo pečal, znam lepó pisati, sim si v kup-
„ čevanji veliko skusil; prosil bi tačaj, ko bi mi za-
„ mogli dobiti službo per kakim kupčevavcu, ki bi me
„ vzel; tode mej tem umiram od lakote, in samo majhi-
„ no pomoč prosim, de se ene dni preživim.„ — “On
„ dene roko v aržet, de bi mi kak denar dal, kar ga je
„ Miladi pogledala, in mu rekla; „ “Kaj? ali boš mor-
„ de si glavo belil zavoljo takih prosjakov? Daj eni-
„ mu, ti jih pride sto; in hiša bo vedno polna takih
„ nadležnikov. Reci mu, de naj se v Indijo verne, ali
„ pa, de naj se gre drugam previdit.„ — “Lahko si
„ mislite, ljuba moja tetika! kako me je tako zaničvav-
„ no in neusmileno govorjenje razžalilo; vender pa sim
„ se po sili vderžal. Upal sim, de bom vašiga brata,
„ ki me je bil res spoznal, manj terdoserčniga našel,
„ tode tudi on, kakor de bi se bil skesal, de mi je hotel
„ kaj dati, mi reče: „ Res je, nadležno usmilenje me
„ je bilo premagalo; pojdite, jez nimam nič za vas
„— in per teh besedah mi neprijazno pleče oberne,
„ in jez sim mogel tako proč iti. Tresel sim se od
„ togote, vender pa sim se hotel še vtajiti, in perlož-
„ niši čas perčakati, kjer bom storil, de se bota obá
„ kesala. — Na to sim precej skušal za vas zvediti,
„ in ko sim tu noter stopil, vam rečem, de se je še
„ bolj jeza v meni vnela. Jeli mogoče, de tak go-
„ spod, ki ošabno stanuje v krasnim poslopju, zamore
„ terpeti, de taka sestra, kot ste vi, tako v revah o-
„ maguje v slabo bajto zagnana, kakor je ta, v

„ kteri vas najdem? Ali bi ga ne imelo biti tega „ sram? „ —

“ Moj brat, odgovori Sidneja, je hotel, de bi bila „ eniga njegovih prijatlov vzela, kterimu me je bil tudi „ že obljubil; moja mati so bili pa temu nasproti; in „ jez sim mislila, de jih moram vbogati. Od tiste dobe „ mi je brat svojo poprejšno ljubezin odtegnil. Možá, „ ki sim ga po maternim svetu si izbrala, ni mogel vi- „ diti, in zdelo se mu je tudi, de se za našo hišo ni „ spodobil. To ga je bilo takó razgrelo, de me na zadnje „ še pogledati ni več hotel. Moj mož je bil nesrečin; „ krivična pravda mu je vse vzela, in on je kmalo „ potem umerl. To pa še ni premoglo mojiga brata, „ de bi se z mano spravil; on pravi, de sim si sama „ te nesreče kriva, de sim jo hotla imeti, in de jo „ moram tudi prenašati; in brez usmilenja me prepu- „ sti moji nesreči. „

“ Oj ti nesrečni gerdež! zavpije Varner, zdaj se „ ne čudim več, de je tako gerdo strica izpred sebe „ spodil, kadar še s svojo sestro, in s sestro častivno „ kot ste vi, tako neusmileno ravna. Tode to svojo „ terdoserčnost mi ima plačati! hočem, de prav v ži- „ vo občuti, kolikajn mu je storila zgubiti; hočem, de „ se v nevošlivosti in jezi muči in pogine. Vse moje „ bogastvo je od te ure vaše, tode s tem pogojem, „ de njemu ne sme od tega priti tudi ne nar manjši „ del. „ — Sidneja, desiravno jo je bil brat res hudo imel, je vender zmiram zanj tisto ljubezin imela, ki se krepostni, velikoserčni duši spodobi; perzadeva si tadaj svojiga stariga strica pregovoriti; tode on se ne da premakniti. “ Še kaj več hočem storiti „ pristavi; “štrafa

„ ni dovolj velika, ako krivičnik njene cele težo ne ob-
„ čuti. Napravljat vam grem precej nar lepši poslopje,
„ kar jih je li mogoče dobiti; bližej njega bo, bolj
„ me bo veselilo; z naj dražjim pohištvam hočem to
„ poslopje olepšati; veliko število služabnikov vam
„ pripravim za postrežbo; v obleki, dragih kamnih in
„ kočijah, in v vsim tem, kar je krasniga, hočem, de
„ se vam ne bo mogla nobena žlahtna gospá tukaj v
„ Londonu permerjati. Vidil bo vaš brezbožni brat ve-
„ liko bogastvo, ki ga dobite, in ki je bilo tudi njemu
„ namenjeno: vidila bo njegova ošabna žena, kako vi-
„ soko in do kake časti vas je zamogel povzdigniti
„ tisti prosjak, kteriga je ona zaničvala. Nevošlivost
„ ji bo grizila: jez se bom pa smejal, viditi njuni serd
„ in ponižanje. „

Vse prav takó stori, kakor je rekel. V kratkim najde blizo Lord Bidulfove hiše krasno poslopje, ga reče, kar se li zamore, lepó ozaljšati, in z veliko častjo va-nj perpelja Sidnejo. Težko je povedati, kakó je to Milordu, in še veliko bolj ošabni Miladii težko djalo, in kolikrat sta si edin drugimu terdoserčnost in ošabnost oponašala. Todo kar sta bila storila, se ni dalo nikoli več popraviti.

Sidnejo so mej tem vsi ljubili in spoštvali, in ona je veselje doživela, de je po toliki žalosti in nesrečah dosegla radostno in srečno življenje; de je zamogla po volji svoji hčeri odrediti, ki ste bile njena nar slajši skerb; in de je po zasluženji zamogla svojo zvesto Patijo plačati; ktera je še ene leta per nji ostala, bolj za tovaršico kakor za služabnico, potem je od Sidneje dobila bogato doto, de se je zamogla omožiti s zalim

in krepostnim mladenčem, kteriga si je sama izvolila, in kteri je njeno življenje osrečil.

X. Friderik Lanuci.

EDOLŽNOST mora večkrat naj strašnejši preganjanja terpeti, pa vender na zadnje s častjo premaga v osramotenje in ponižanje tistih, ki so jo obrekvali in preganjali. To pokaže nasledna pergodba.

Kadar ste Piza (*) in Florenc bile še dve posebni deržavi, in v obeh je neprestano znotrajni boj Gvelfov in Gibelinov terpel, se je v Florencu pripetilo, de je Anton Bandineli, ki je bil na strani Gvelfov, iz osebnih vzrokov proti Frideriku Lanuciju, ki je bil Gibelinskih edin, nar huji sovražtvo kuhal. Ko ga enkrat zunej mestniga ozidja zagleda, kjer se je sam kraj Arna (**) sprehajal, ga jame že od daleč dražiti s zaničvavnimi in grobimi besedami: potem meč potegne, in s hudobnim namenam se vdere proti njemu. Lanuci persiljen se branit, se sovražniku precej nasprot postavi in po dolgim boju, ko se mu je njegov nasprotnik mogel umikati, in je na tla ritniski padel, mu meč na gerlo postavi, mu reče, de naj se ne gane, in: "Zdaj „ vidiš„ perstavi, "de je tvoje življenje v moji pesti; ven„ der ti ga prav rad pustim, de li oblubiš, de od zdaj „ naprej vsako osebno sovražtvo mej nama jenja. „—

(*) Piza, imenitno mesto na Toškanskim.

(**) Arno, velika reka ravno tam.

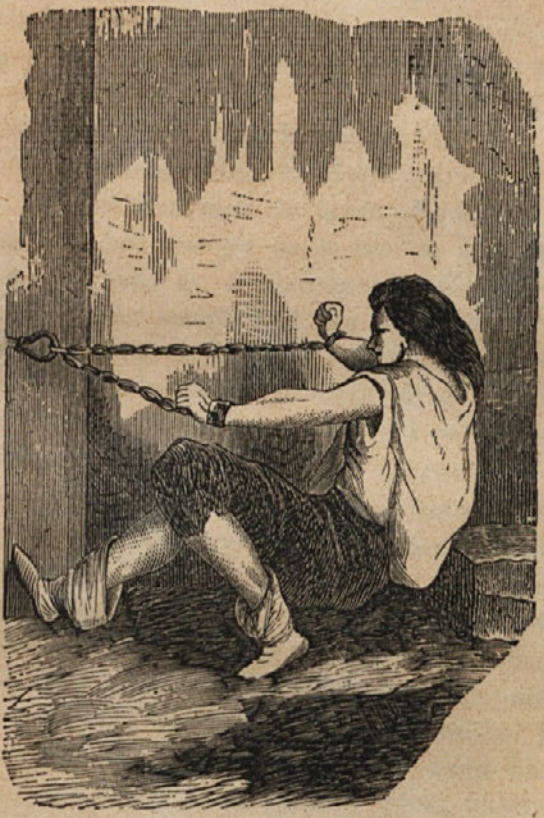

Friderik Lanucci.

Soave. 1 del, stran 54

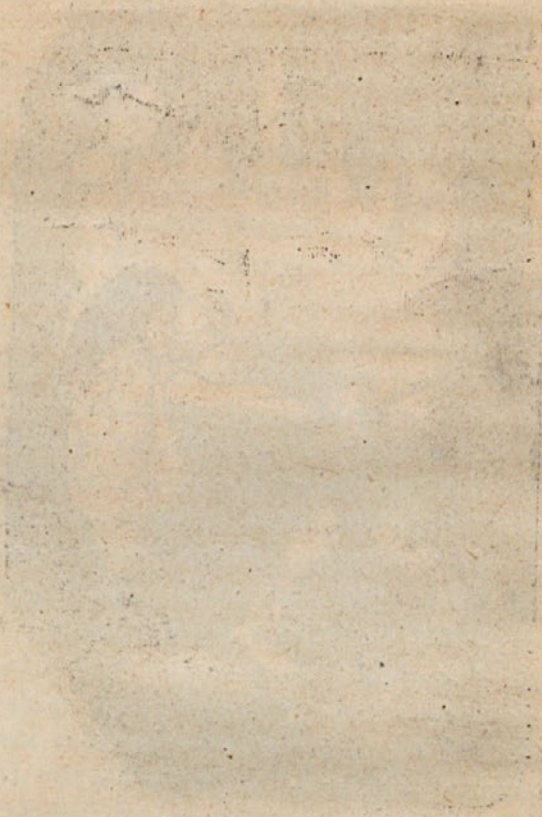

Bandineli v ti sili vse oblubi; tode komaj ga izpusti velikoserčni nasprotnik, se serdito vzdigne in plane v-novič z mečem nad-nj, de bi ga prebodel. Lanuci se je komaj utegnil vbraniti, potem mu pa silno nejevolj-no reče: " Gerdež! tadaj hočeš po sili umreti? umri tadaj! „— ga prebode skozi in skozi in ga popusti v kervi.

Zdaj pobegne v Pizo k prijatlu, in piše precej v Florenc, česar je bilo treba, de bi se opravičil. Ali po ne-sreči je hudobni Bandineli še živel. Kmetje, ki so šli ravno po tisti poti, so ga še o pravim času najdli, in v Florenc pernesli; in desiravno je bil hudó ranjen, vender ni se bilo smerti bati. Ta hudobnež je k sta-rim sovražtvu zdaj še jezo in nevoljo, de je bil pre-magan, pristavil, in de bi se maševal, ga je, kar je li mogel, očerneval. V tem mu je veči serce delalo, de ni bilo prič, ktere bi bile zamogle njegove laži odkriti. On je rekel, de ga je uni neprevidama napadel, in neprevidama prebodel; vsa stran Gvelfov je vstala soper Lanucija, in ta nesrečnik, desiravno je bil nedolžin, in desiravno je pravil, kako se je bilo v resnici vse zgo-dilo, je bil obsojen, de mora pod smertno štrafo domačo deželo zapustiti, in pobrali so mu vse njegove premoženje.

Prijatel Belfijore, ki se je bil že veliko perzadel ga zagovarjati, mu blagoserčno v Pizi v svoji hiši ponu-di vedno perbežališe; on je bil tudi edina tolažba, ktera mu je bila v ti preveliki nesreči ostala. Tode ta ne-sreča je postala kmalo še veči in še groznejši. Stanico, v kteri je Lanuci spaval, je od stanice blagoserčniga prijatla majhin musovž ločil, ki je bil mej obema, in kamor se je iz obeh spavnic lahko prišlo. Neko noč

ko je dremal, ga na enkrat hrup zbudi, ki se mu je dozdevalo, de iz musovža pride. Pervzdigne glavo izpod odeje, posluša; pa ne sliši nič več. Ker meni, de se mu je li tako kaj sanjalo, se zopet mirno vleže; ali kmalo potem zasliši vnovič tiho stokanje, kakor se mu je zdelo, iz prijatlove spavnice. Precej se vzdigne na postelji, in še bolj pazlivo posluša; zasliši zopet stokanje, pa nekoliko bolj tiho. Na to ves nepokojin teče v spavnico Belfijoretovo, in ga kliče večkrat po imenu; ne dobi odgovora: gre bližej k postelji, iše prijatla, ga dregne; pa se ne gane. Ves prestrašen se verne v svojo stanico, peržge hitro luč, gre zopet k Belfijoretovi postelji: groza in strah! najde nesrečniga prijatla z nožem v gerlu vsiga v kervi, ki je ravno dušo spušal. Ko to zagleda, luč mu iz rok pade, verže se na Belfijoreta in — omedlí.

Ta hrup je mej tem hišne ljudi prebudil, in vsi se vkup stečejo. Pridejo noter in zagledajo ta strašni nastop, gospodarja umorjeniga, Lanucija vsiga okervavljeniga, in na njem ležečiga, s stermečimi očmi, z bledim in prestrašenim licam, in na tleh vgasneno svečo, ki se je še kadila. Vsi na enkrat zaženejo grozin krik: Lanuci se zbrihta, in ves serdit vstane: "Oh, kje je „ zakriči, " kje je hudobnež, kje je izdajavec? Ta nož, prav „ ta, oh de bi ga mogel celiga temu brezbožnimu človeku „ v persi zasaditi!... „ — Nesrečni prijatel, prenesrečni „ Belfijore!... „ in zjoka se na ves glas, ter se znovič čez njega verže. Vsi stermijo, vsi se čudijo, vse groza prevzame: nobedin ne vé ne kaj bi rekel, ne kaj bi mislil.

Nasledno jutro se je ta strašna pregodba precej povsod razglasila, in vsa Piza je bila tega polna. Kma-

lo se je vse tiste, ki so bili v hiši umorjeniga Belfijoreta, in mej njimi tudi nesrečniga Lanucija pod zavarvanje djalo. Kdo si zamore misliti njegovo žalost, kadar je vidil, de je mej tistimi, ktere bi se zamoglo tega strašniga umora krive delati! In vender so po nesreči vse znamnja li njega kazale. Kraj, kjer so ga našli, kri, ki se je na njegovim oblačilu poznala, bledo in prestrašeno obličje, malo prej vgasnena luč, ki je na tleh ležala, spomin tiste hudobije, ktere so ga kriviga mislili, vse to je zoper njega pričevalo. Kadar zasliši, de se misli, de je on tega umora kriv, od serda skorej obnori. "Ali jez„ je vpil, "jez de sim vbil „ tega prijatla, samiga, ki sim ga na tem svetu še imel, „ njega, kterimu imam zahvaliti še to malo življenja, ki „ ga že zdaj sovražim, njega, ki sim ga bolj ljubil, kot „ samiga sebe, in za kteriga bi bil tavžentkrat vso „ svojo kri do zadnje kaplice prelil! ali de jez sim ga „ takó grozno umoril! ali de jez sim ga s temi rokami „ takó strašno ob življenje djal? in kakó? po noči, v „ spanji, in to v plačilo, de me je bil iz prijaznosti „ k sebi vzel? Tadaj se méni, de sim takó grozovitin, takó hudobin? Takó globoko sim tadaj ponižan? „ Pravični Bog! ali me nisi še zadosti skusil? Hudobnež, kterimu življenje dam, me neprevidama napade, „ me persili, de ga zoper svojo voljo prebodem; „ tožijo me, de sim hudobin vbijavic, me spodijo iz „ moje domovine, od moje rodovine na vedno, „ mi vzamejo vse premoženje. Prijatel me blagoserčno k sebi vzame, si po vsi moči perzadeva, moj „ nevoljni stan olajšati, on je edina tolažba, ki mi „ ostane, zavoljo njega samo še želim živeti: tega

„ prijatla mi neusmileno umorijo; ne morem še vbijav-
„ ca najti; ni mi mogoče, se nad njim maševati: in
„ ko me ta grozna zguba bolí, in moje serce pre-
„ bada in teži, vidim, de se mene dolži, de sim jez
„ kriv tega nečlovečniga vboja! Ali jez? Pravični Bog!
„ še to nesrečo sim mogel doživeti! „

Takó je vpil, in potem se vdere v nar globokejši žalost. Tode vse to ni vstavilo natolcevanja, ni izbrisalo znaminj, ki so, kakor se je zdelo, preočitno zoper njega pričale. Per vsim tem so se znašli mej sodniki, ktere je njegova serčna žalost in odkritoserčnost ganila, ki so jo na njem zapazili, de so se podstopili, ga zagovarjati, tode veči del njih je njegovo norenje ali himbi, ali pa grizenju vesti perpisval; pravijo, " de so preočitne znamnja, ki to skazujejo; de
„ umor v Florencu jih še bolj v tem poterdi; de tre-
„ ba spoštovati ostrost postave; de hudobnost tega
„ djanja en izgled iziskuje; de ljudstvo tak izgled perča-
„ kuje; de se ga ne sme več odlagati. „ In tako so skorej vsi sodniki z enim glasam ga v smert obsodili.

Novico smertniga obsojenja mu pernesejo ravno takrát, ko je terpinčan od nar hujši serčne žalosti, na tleh vklenjen ležal, in sam seboj vpil: " Mene tadaj
„ dolžijo de sim tega umora kriv! mene imajo za takiga
„ krivičnika! in ti, pravični Bog, to perpustiš? „ — Kadar sliši brati svojo obsodbo v smert, tako silno obnori, kakor si je li mogoče misliti od občutliviga človeka, ki se vidi po nedolžnim zatreti, od človeka, kterimu je čast ljuba, kadar vidi, de ga naj hudobniši ob čast perpravijo; od priserčniga prijatla, kadar vidi,

de verh žalosti, de ga ni mogel obraniti, za kogar življenje bi bil vse dal, pride še očitno očernenje, de ga je on umoril. Za norenjem je popolnoma obnemagal in oslabel, tako de je ostal kakor mertev. Iz te omotice se li zdrami, de še bolj nori in de se mu serce še bolj pobije. V takih žalostnih spremembah je celo noč prebil. Okolistoječi so se jokali in zastonj si perzadevali ga pomiriti: zakaj ni bil strah smerti, kar ga je bilo tako omajalo. Po zgubi prijatla je zamogla li smert njegovi nesreči konec storiti; tode strašna misel, de njega dolžijo prijatlove smerti, samo ta je bila, ki ga je tako hudo mučila.

Na zadnje vender pride pobiti naravi vera v pomoč. Ko se enmalo pomiri, oberne svoje oči pazlivo na Božjo martro, ki mu jo je nekdo pred oči postavil. Nekaj časa jo gleda, in se ne gane. Ko je tako zamišljen, se mu zdi, de mu križani Jezus z ljubeznivim in krotkim glasam v duhu govori: " Jez sim bil še ne-
„ dolžniši, kakor si ti; vender poglej! kako so me bili
„ na križ razpeli! „ — Ta Božji glas ga na enkrat omaja; vstane, objame sveto podobo, in si jo milo na svoje persi pertisne: " Moj Bog! zavpije, moj Bog! pre-
„ magal si; oh, odpusti mi mojo preveliko žalost: ob
„ življenje, ob čast priti se več ne bojim: te nisim
„ posnemal v življenji, me bo pa to tolažilo, de te
„ bom saj nekoliko v smerti posnemati zamogel. Pre-
„ vredni in prenesrečni prijatel! tvoj zvesti Lanuci pride
„ zdaj k tebi, tvoja huda osoda mi ni perpustila, de
„ bi bil jez še o pravim času prišel tebe iz rok hu-
„ dobniga morivca rešit; zdaj pridem saj zadovoljin tebe
„ tam objet. Li hitro, li hitro pridi, smertna ura! jez

„ te komej perčakujem. „ — Per teh besedah se milo zjoka, in kteri so zraven bili, so obilne solze točili. Nobedin ni več dvomil nad njegovo nedolžnostjo, vsak bi mu bil za to porok: od vsih strani se je zmiram glasnejši govorilo, “de bi se moglo prenaglo obsojenje „ odložiti; de bi se moglo vnovič vse pretuhtati in „ izpraševati; de bi čas odkril vbijavca; de ni mogo- „ če, de Lanuci ni nedolžin; v kratkim, de tukej je „ treba odloga in veči izpraševanja. „ Veliko njih je že hotlo prav za prav sodnike za tega voljo očitno prositi; vsi ljudje so bili že za Lanucija vneti — kar perdirja sel iz Florenca, kteri je še o pravim času prišel, in je celo Pizo z velikim veseljem napolnil. Vbijavic Belfijoretov je bil hudobin zavratnik, kteriga je bil nečlovečni Bandineli tjekej poslal, de naj Lanucija umori. Ne zadovoljin še ta nečlovečnež, de je svojiga nepri- jatla z očernenjem ob celo premoženje perpravil in ga storil iz domovine spoditi za vselej, ga je hotel še clo ob življenje perpraviti. Hudobnimu človeku obljubi silno veliko plačilo, ako mu to veselje stori. Ta gre v Pizo, pozve, kar mu je bilo treba, splazi skrivaj v Belfijo- retovo hišo, kjer se je do čez polnoči skrival; zdaj, ko je bila tema in vse tiho, se vzdigne svoje hudobno delo storit. Tode, namest vbiti Lanucija, ker je v zmoti tiste strašne ure eno spavnico z drugo zamenjal, vbije Belfijoreta. Pobegne naglo iz Pize, sreča potlej blizo Florenca drugiga človeka sebi enakiga, kteriga je bil krivični Bandineli poslal, de naj še njega umori, ker se je bal, de bi se vse zvedilo, in de bi povedal, kdo mu je ukazal Lanucija umoriti. Ali — ta nova krivica nečlovečniga hudobneža je bila ravno njegov padic in

rešenje po krivičnim preganjaniga neprijatla. Vbijavic Belfijoretov, smertno ranjen, kadar vidi, de mora umreti, pove, de je on tisto umorstvo v Pizi na Bandinelovo povelje storil. Tadaj so Bandinelita zaperli, in precej v Pizo hitriga sla poslali, de je tam povedal, kako se je vse godilo.

Na to se je vse ljudstvo, kterimu se je nesrečni Lanuci že prav v serce smilil, neizmerno razveselilo. Pa kmalo bi bilo to veselo oznanilo, namesti ga vtolažiti, ga še hitreje umorilo. Ko nenadjama zasliši, de se je njegovo nedolžnost spoznalo, pade v omotico, sape mu zmanjka, in na tla pade ko mertev. Polagoma so mu pomagali, de se je zopet zbrihtal, in z veliko častjo so ga iz ječe peljali, in mu poprejšno svobodo povernili. Mej tem je hudobni Bandineli obstal, de je res dal povelje, tista dva umoriti, in tudi, de je z obrekvanjem svojiga nedolžniga nasprotnika zatiral; tadaj je dobil plačilo, kakoršniga si je s svojo hudobijo bil zaslužil. Lanuci pa nasproti s častivnim pismam v Florenc nazaj poklican, je bil sprejet veličastno in je nazaj dobil precej vse svoje premoženje; tudi en del Bandinelitoviga premoženja so mu dodali. Tode ni se mogel potolažiti nad smertjo svojiga prijatla Belfijoreta, ktere je bil on, res nedolžen, pa prenesrečen vzrok.

XII. Filip in Dominik.

OJENA v eni vasi blizo Salerna (*), zmiram vkupej živela in zrasla, sta Filip in Dominik od mladih nog bila prav velika in serčna prijatla. Zdelo se je, de ne moreta živeti edin brez drugiga: skerbno sta se edin drugiga iskala; vkupej sta delala in se razveseljevala: bila sta oba li eniga serca. Filipa, kterimu so starši pomerli, ko je bil še li enajst let star, so bili oče Dominikovimu očetu izročili, kteri je bil tudi njegov oskerbnik ali iroft, in ga je v svojo hišo vzel, in ga kot svojiga otroka redil. Tako živita ta dva mladenča v zmiram večim prijatelstvu do dvajset let starosti, zakaj takrat je nenadjana sreča Filipa zadela, ktera je oba ločila.

Filip namreč je imel strica, kteri je bil šel mlad iz doma, in potem ko je veliko sveta obhodil in si veliko skusil, v Kadisu (**) se vstanovil; ondi se je bil soznanil z bogatim menjavcam, si je s svojo sposobnostjo njegovo zaupanje pridobil, tako de je njegovo edino hčer za ženo dobil. Ta ni dolgo časa po smerti svojiga stariga očeta živela, in umerši zapusti eniga otroka, kteri je tudi kmalo za njo v grob šel. Filipov stric se vidi tadaj v posestvu velikiga bogastva; in ko je tudi njega smert dohitela, celo njegovo premoženje prejde na Filipa, ker je on sam še tistiga rodu živel.

Kadar se ta novica po Salernu zve, sta se oba prijatla enako razveselila, in Filip, persiljen se podati

---

(*) Salern, velíko primorsko mesto na Neapolitanskim.

(**) Kadis, imenitno primorsko mesto na Španskim.

v Kadis, je bil nar bolj tega žalostin, de se mora ločiti od Dominika. S solzami ga tadaj prosi, de naj na–nj ne pozabi, in de naj mu pogostoma piše, zato de se bo saj tako nekoliko v taki dalji njega veselil: on obljubi tudi, de mu bo z vsako pošto pisma pošiljal; de nar slajši in nar prijetniši mu bo njegov spomin; de ko bo vse, kar bo treba, opravil, in vkup spravil svojo dedšino, bo podvizal nazaj v Salern svoje bogastvo z njim delit.

On je bil tudi v resnici nekaj časa mož beseda. Pisma, ki mu jih je pošiljal, so bile polne ljubeznivosti in prijaznosti, nič ga ni tolikajn veselilo, kakor odgovori, ki mu jih je Dominik pisal. Precej tudi, ko je v Kadis prišel, je svoje majhino premoženje, ki ga je v Salerni imel, Dominiku odstopil, in namenil je, de bo prihodnič mu še več dobrot storil. Tode ta gorečost in skerb za prijatla ni dolgo terpela.

Predin je vse potrebno uredno opravil, glavnice (kapitale) svojiga strica iz raznih krajev stirjal, in se v popolnoma posestvo cele dedšine postavil, se je mogel čez tri léta v Kadisu zaderžati. Že konec perviga léta se jame perva gorečost ohladjevati. Dalja, opravila, in vse nove okolišine so polagoma prijatlov spomin v njem potemnile. Drugo leto mu je li prav poredkoma in ne več tako prijazno pisal. Tretje leto ni več na njegove pisma odgovarjal: in konec je bilo tega prijazniga dopisvanja. Veliko bogastvo, ki ga je imel, mu začne vdihati visoke misli, začne se prav po gospojsko in krasno obnašati; in Dominikovo prijatelstvo se mu ni več njegoviga stanu spodobno zdelo. " Prijatelstvo mladih let, je „ pravil, obstoji, dokler je človek mlad, in dokler je „ v tistih okolišinah, v kterih se je začelo. Perva mla–

„ dost je prešla, okolišine so se spremenile, zdaj mora „ tudi tisto prijatelstvo jenjati. „

Pervikrat, kadar vidi Dominik, de mu odgovor ne pride, meni, de se je pismo zgubilo, in zategavoljo mu drugo pismo pošlje; in ker tudi na to pismo ne dobi odgovora, se začne Filipu prijazno tožiti, de molči; ker pa vidi, de per vsim tem nobeniga lista ne prejme, se dene s prijatelsko prostostjo, tode z lepim, ga zmirjati, de mu je odtegnil svojo ljubezin, in nanj pozabil. Filipa, ki je prihajal zmiram bolj prevzetin in napuhnen, je to razkačilo: “ kaj? „ pravi, “ on se podstopi, in je takó „ nesramin, de mene zmirja? V resnici, to se mu prav „ prileže! se zamore že potožiti de ga premalo ljubim, „ potem ko sim mu po neumnosti dosti več odstopil, „ kakor bi si bil zamogel perčakati od svojiga očeta. „ Naj zahvali Boga, de se jez za tako majhne reči „ več ne zmenim; ako bi to bilo, bi mu že znal pla- „ čati njegovo prederznost. „ — Od tega časa ni ho- tel nič več od Dominika vediti; nove pisma, ki mu jih je pošiljal, je neodpečatene v oginj metal; vsaka podo- ba, vsaka nar manjši misel, ki ga je na Dominika in na njegovo prijatelstvo spominjala, je mogla biti izgna- na precej iz njegove pameti, kakor reč, ki se njemu nespodobi in mu nečast dela.

Po dognanih opravilih spravi vkup celo svoje bo- gastvo, in pride v mesto Neapel (*), kakor bi bil ve- lik gospod. Tukaj se je hotlo še imenitno ime njegovi prevzetnosti; neizmerno veliko je potrosil si ga vkupiti; in poglej! Filip postane knez Kalandronski. Dominik,

(*) Neapel, poglavitno in stolno mesto Neapolitanskiga kraljestva.

kakor hitro je slišal, de se je Filip vernil, ker ni verjel, de se je tako spremenil — zakaj, de ni od njega odgovorov na pisma dobival, si je druge vzroke domišljeval — željin tudi nekaj, mu svojo stanovitno ljubezin in hvaležnost skazati, hiti v Neapel ga objet. Gospod Kalandronski knez se niso hotli tolikajn ponižati, de bi ga bili pred-se pustili. Večkrat se je tudi permerilo, de se je novi knez skoz nar bolj z ljudmi napolnene ulice v žlahtni kočii peljal, de je v nji prevzetno sedel, in mej množico pešcov tudi Dominika zagledal, in ga spoznal; tode vsakrat je nevoljno proč oči obernil, kakor de bi bil zagledal kaj negnjusniga.

Mej tem pa, napuhnen zavoljo svojiga imena in bogastva, jame razsipati denarje. Lahko jih je bil perdobil, lahko jih je tudi zapravljal. Nar dražji pohištvo se je v njegovim poslopju vidilo, ktero je bilo odperto vsim perlizvavcam, ki so tudi kmalo bili okoli njega. Služabnikov imel je toliko, kolikor bi jih bilo treba nar višjimu knezu, deržal jih je imenitno, in tudi jim je bilo perpušeno, si vsega polastiti, kar jim je v roke prišlo. Perve in nar dražji šege so bile precej posnemane v obleki, v kočijah, v vsesortnim kinču; in ker se mu je zdelo prenizko, preslabo, kar je bilo iz Laškiga, se je moglo vse za velike denarje iz Lijona (*), iz Pariza, iz Londona, iz Hamburga, iz Amsterdama, iz Brusela, in še clo iz Kopenhagna in iz Petrovigagrada kupovati. Zmiram so bili per njem veliki obedi, jedi nar bolj zbrane, kakor jih je li francozki kuhar napraviti znal. Pogostoma se je

(*) Lijon in Pariz na Francozkim, London na Engležkim, Hamburg na Nemškim, Amsterdam in Brusel na Nizozemskim, Kopenhagen na Danskim, in Petrovgrad na Ruskim: so vse imenitne, veči del poglavitne mesta.

plesalo, in pijače nar dražji in druge naprave ni bilo ne konca ne kraja. Njegove hiše na kmetih so bile shodiše vsih lizúnov, ki so prihajali in odhajali, in se razveseljevali brez vse skerbi, kakor in dokler se jim je ljubilo. Lahko si je misliti, kako je moglo po tem takim rasti število njegovih dvornikov in perlizvavcov; povsod je slulo ime Kalandronskiga kneza; po tem govorjenju soditi je imel li on nar veči razumnost, on sam je bil tisti, kteriga bi bili mogli vsi gospodje posnemati. Dobri knez se je s tem kaj veselil in bahal, in prav željno vso hvalo in poviševanje sprejemal: takó se je bil napihnil, de več ni bilo mogoče.

Tode ti lepi kratkičasi niso dolgo terpeli. Neizmerni stroški za te nespremišljene potrate, velike števila denarjev, ki so takó tudi v hudobne roke prišli, s kterimi se je pečal, silno velike zgube v igrah: vse to ga je kmalo na nič perpravilo. Ves zadolžen na vse kraje vidi, de ga na enkrat začenjajo posojevavci obsedati, in mu hiše, pohištva in kar je imel, vse popolnoma pobirati. V ti nesreči perlizvavci, lizuni in več takih ljudí, ki so bili poprej zmiram takó radi okoli njega, zdaj na enkrat zginejo. Zapušen in ubog je imel še upanje, de mu bodo kaj pomagali prijatli, kterih si je bil s svojim poprejšnim bogastvam veliko perdobil. Tode tudi to upanje je bilo prazno! Nekteri so se delali, kakor de ga skorej ne poznajo, drugi so se mu skušali povsod ogibati; najde med njimi še clo take, ki so ga zaničvali in se mu posmehvali; tisti, ki so bili še nar bolj pošteni, so se delali, de ga omilvajo, pa so zraven tega perdevali, de jim je neskončno žal, de mu ne morejo pomagati. Kako strašno mu je ta šola oči odperla! Bil

je zdaj v nar večim ubožtvu in obúplivosti, ter ni vedil, kaj bi počel. Zdaj se spomni na Dominika: ker ga je zmiram poznal prijatla ljubezniviga, prijazniga in usmileniga, si je mislil, de bi mu tudi zdaj urno pomagal; tode upal si ni pred-anj priti, ker ga je tako ošabno zaničeval. Desiravno ga je sila k temu naganjala, ga je vender sramota vderžvala, tako de je sklenil namest v Salern, se proti Rimu podati, zato de bi se tam, kjer bi ga nobedin ne poznal, in se pred nobenim ne imel sramovati, kakor si bodi preživel.

S tem sklepam zapustivši Neapel, pride zvečer do kmetijske hiše, in poprosi de bi ga čez noč ohranili. Mlada kmetica, ki je pred hišo sedela, ktero je poprosil, mu prijazno odgovori: " Ostanite li per nas; moj „ mož mora biti kmalo doma; njega prav veseli, popot- „ nikam, kteri kakšin krat tukej ostanejo, postreči kakor „ mu okolišine perpuste; tudi vas bo gotovo prav rad vidil: „ pojdite mej tem noter v hišo, in odpočite se, dokler „ to malo, kar je š necoj treba, opravim. „ — Ubogi knez stopi v hišo, in se začadi viditi hišo priprosto, in povsod znamnja mirne obilnosti. Ko hišo ogleduje in stan njenih srečnih prebivavcov zavida, poglej! hišni gospodar pride. " O Bog! koga vidim? „ — zavpije, ko ga od daleč zagleda. — " Dominik! joj! kje „ se bom skril? kam bom bežal? „ — Nagla rudečica mu na lica stopi, ves trepeče.

Dominik se je v malim vozičku naglo domu pripeljal, žalost se mu je na obrazu poznala. Žena mu podviza naproti; on ji zdihaje reče: " Vse moje iskanje „ je zastonj; obupan je Neapel popustil, in nobedin mi „ ni vedil povedati, kam se je obernil. Bog vé, kako

„ je poginil, ali kak strašin konec ga čaka! „ — Per teh besedah se ni mogel joka zderžati, in ganjena žena je ž njim solze točila. Potem mu reče, de malo poprej je prišel popotnik, de je tukaj prenočiti prosil, in de ga čaka gor na musovžu . “ Hvala bodi Bogu! „ reče na to Dominik, „ saj bom veselje imel, komu kaj „ dobriga storiti; ta tolažba mi je potrebna za veliko „ žalost, de nisim mogel prijatlu pomagati: oh, de bi „ bil li en dan prej zvedil njegovo nesrečo! .... „ — to izreče, in gre hitro na musovž.

Filip stoji v kotu, si z rokami obraz pokriva, ki mu ves gori; ves trepeče, in si ne upa oči povzdigniti. Kadar ga Dominik v tistim stanu zagleda, se spervič začudi; potlej se mu perbliža, in ga pogleduje. — “ Ali „ prav vidim? „ — Ga bližej pogleda, ter zavpije: “ Gotovo, on je, je .... moj Bog! oh prijatel! „ — se mu verže okoli vratu, ga objame, ga poljubuje (kušuje) in od presilnih solz je ne more kar besedice spregovoriti. Filip od veselja in sramote bil je ves ko zapanjen. Dominik se vzdigne, pa ga zopet objame, rekoč: “ Vas vender zopet objemam, sim vas vender dobil! oh! „ Bog me ni hotel nesrečniga pustiti, bodi mu čast in „ hvala! Še li včeraj sim zvedil za vašo nesrečo: davi „ sim hitil v Neapel vas iskat. Povsod sim vas iskal „ in zpraševal, povsod sim slišal, de ste iz mesta „ šli, pa nobedin mi ni vedil povedati kam ali kod; „ tadaj sim mislil, de vas več ne najdem; leto mi „ je silno veliko žalost delalo: zdaj pa, ko vas imam, „ sim nar srečnejši človek na svetu. „ — Per teh besedah ga zopet objema in poljubuje. Filip, ves omajan in zmešan, se tudi sili kaj reči, tode mu ni mogoče kar

besedice spregovoriti; prijatel mu tudi ne pusti toliko časa, temuč še perstavi: " Niste res več velik gospod, „ tode ste še zmiram zadosti velikoserčni, de se vtolažite. „ Blago, ktero ste bili meni izročili, je izneslo deset „ tavžent zlatih; ravno toliko skorej so mi bili moj „ oče zapustili; s tem sim si to zemljo kupil, ki jo tu „ vidite. Bila je zlo zapušena, kadar sim jo v last do- „ bil, tode moja nevtrudna marlivost jo je tolikajn po- „ pravila, de mi čez tavžent zlatih že zdaj vsako leto „ verže. S časama bo utegnila še več zdati, ako se jo „ bo dobro obdelovalo. Zdaj si jo bova razdelila, kakor „ reč, ki obema gre, ali pa, če se vam bolje zdi, jo bova „ vkupej vživala. Vi boste vender dovolj imeli, de bote „ lahko pošteno živeli. „

Per toliki blagoserčnosti, ki si je ni perčakoval, Filip ni mogel več se zderžati; na glas se zjoka, in priserčno prijatla objame, ter zavpije: " Oj, vražna moja „ prevzetnost, ki mi je storila takiga prijatla, tako ne- „ permerlivo serce zapustiti! Jez občutim vso vrednost „ vaše blagoserčnosti in vaše ljubezni do mene! O, ko- „ lik razločik najdem mej vami in tolikajn malovredneži, „ kteri so me de kosti obglodali, in potem tako neus- „ mileno popustili! Tode ne mislite, de bom, ako ravno „ sim v potrebi, to vzel, kar mi vi velikoserčno „ odstopiti hočete, zakaj tega daru nisim vredin. Blago, „ ktero pravite, de sim ga vam dal samo v oskerbljenje, „ sim ga vam prostovoljno in za vedno odstopil; „ zdaj je vaše, in jez ne morem imeti nobene pravice „ do njega. Te nesreče, desiravno silno velike, sim si „ sam kriv; samo s tem, de sim bil vas tako gerdo za- „ pustil, sim si še veči nesrečo zaslužil: in jez jo mo-

„ ram prenašati. Naj me že moja osoda kamor koli „ zaverne, zadosti mi bo radost, de sim vnovič vaše „ prijatelstvo zadobil. „

“ Niste ga ne vnovič zadobili, „ odgovori Dominik; “ in nočete biti moj prijatel, ako bote od mene „ proč šli. Naj bo že zastavljeno, ali naj bo dar, kar „ ste mi odstopili, zdaj mora biti vaše; ne žalite me, „ vzemite ga zopet od mene. Imejte pa to za djanje pra- „ vice ali za djanje prijaznosti, to nič ne de; ali „ vi ga morate od mene sprejeti. „ — “ Tega ne „ smem in tudi ne morem, „ odgovori Filip še bolj na glas jokaje in ihte, “ tode ne bom tudi več tako „ nehvaležin, de bi se kadaj zopet od takiga prijatla „ ločil, kakor ste vi. Zmiram bom per vas, od zdaj „ zanaprej bo vsa moja skerb in moje edino veselje, „ vam v vsem vgoditi; presrečniga se bom štel, „ če bom zamogel popraviti nekoliko s takim poniža- „ njem gerdo vam storjeno krivico. Oj blagoserčna, oj „ ljubezniva duša! „ — “ Tadaj ostanete per meni „ reče Dominik; “ to je, kar želim: vse, kar imam, naj „ bo kakor bi bilo vaše, to od vas terjam; kako „ in kaj, bova pa drugikrat govorila. Vidiš, ta je moj „ ljubi prijatel, „ reče svoji ženi, ki je vse to vidila, in se solz zderžati ni mogla; “za srečnim dnevam, kteri „ me je s tabo sklenil, je ta dan za me nar lepši in „ nar srečniši mojiga življenja. „

Filip ni dolgo časa mogel se popolnoma vmiriti in zbrihtati: “ Oj duša nepermerliva! „ je zmiram izustval, “ kolik razločik je mej tem in mej tolikajn ne- „ vredneži, kterih koristoljubno in lažnjivo prijatelstvo „ me je bilo tako prevzelo! „

XII. Uger Danski.

Uger, Bogomira, Danskiga kralja sin, je bil nar serčnejših vojakov edin o časih Korelna Velikiga (*). Zučil se je v orožju pod vojvodam Parskim, ki se je Namo klical: ž njim je bil šel na Laško, kadar je Korel Velki s silno vojsko proti Rimu hitil to mesto proti Saracenam branit; ondi je on že precej v pervi bitvi tako veliko serčnost skazal, kakšinor se je moglo li od nar bolj verliga in dolgo skušeniga vojaka perčakvati. Saraceni so bili kristjanam veliko Oriflamo, njih žegnano in zlo spoštovano bandero ali zastavo, odvzeli: Uger, poln plemenitiga serda in serčniga poguma plane nad-nje, in jim jo zopet vzame; pa še mu ni bilo to zadosti, sam se poda pogumno mej orožje, in odnese sovražnikam zastavo Mahometovo. Za to skazano moč in serčnost sta ga sam cesar in cela vojska čez mero hvalila in spoštovala.

Bil je v ti vojski en sin samiga cesarja, ki se je tudi Korel klical. Bil je tistih let, kakor Uger, in v orožji njegov pajdaž, pa slab in plašin, kakor tudi hudobin in zavidliv. Ugerova slava, ne de bi ga plemenito spodhodla, je storila, de ga je začel strašno sovražiti. To sovraštvo ni bilo kratko in li malo terpeče, temuč, ker je glas zopet drugih serčnih del Ugerovih od dne do dne povsod se razširjal, tako de ni samo

(*) Korel Velki, mogočin cesar, je slovel, kadar se je pisalo osem sto po Kristusovim rojstvu. Ko je v Rim prišel, so ga papež Leo III. cesarja kronali.

po Francoskim, ampak tudi po celi Evropi slul, se je hudobnost in nevoščivost plahiga tekmeca tudi zmiram bolj narašala. Ta hudobnež je večkrat in vse si perzadeval ga zatreti; zdaj je na-nj na skrivnim prežil, zdaj je storil, de je bil v bojih v nar večih nevarnostih: tode Uger je vse te nevarnosti srečno premagal.

On je imel sina, Balduina po imenu, kteri je veliko obljubval. V pervih letih ga je na Danskim dvoru pustil; pa kadar se mu je zdelo, de je že dovolj odrasel, ga k sebi v Pariz pokliče, de bi ga on sam vojskne umetnosti učil. Viteški mladenič je v kratkim času čuda veliko se naučil, in njegova serčnost, telesna moč in ročnost, kakor tudi njegova razumnost je pokazala, de je bil vredin sin tolikiga očeta. Korel, zmiram sam sebi enak, je hudo sovraštvo, ki ga je že dolgo proti Ugeru v sercu kuhal, tudi na njegoviga sina prenesel; in zato de je ob enim nad obema svojo jezo razhladil, ta nečlovečni Korel Balduina neki dan, ko mu je na gerdo zaničvanje serčno, kakor gre, odgovarjal, s serdito roko popade, meč potegne, in hudobno prebode, predin se je mogel Balduin mu v bran postaviti.

Kadar nesrečni oče to novico zvé, ostermi kakor de bi bil okamnjen. Za tem stermenjem se v njegovim sercu nar huji jeza oglasi, podá se v tek ko nôr, po celim dvoru Korelna iskat, de bi se nad nijm maševal. Korel je bil k cesarju perbežal. Ko Uger to zvé, plane ves razkačen tudi tje za njim, z golim mečem v roki, s plamenečimi očmi, želeč ga umoriti.

Malovredni vbijavic prestrašen, de se je na celim životu tresel ko šiba, se per ti priči za samim cesarjem skrije. Uger ne čuti drugiga kakor li moč svoje

jeze; kadar ga tadaj zagleda, zavpije: "Hudobnež, sim „ te pa dobil! brani se, ako zamoreš „— in per teh besedah ga tékama napade. Zastonj ga je sam cesar branil: bil je zdajavic že v njegovih pestéh, in umoril bi ga bil, ako bi mu ne bili perskočili vitezi in stražniki, ki so pred cesarjem stali.

Mej temi je bil vojvoda Namo, kteriga je Uger vselej kot svojiga očeta spoštoval. Ta ga vun iz sôbe pelja, mu skaže, de ga je nagla jeza predaleč gnala, in ga persili, de naj koj pobegne. Mej tem so pa on in vsi pêri (*) si perzadevali zanj prositi, de bi mu cesar perzanesil. Tode cesar je bil odveč razkačen, de bi se bil dal pregovoriti. In v resnici, Uger je bil hudo razžalil cesarsko veličastvo, ker je z orožjem v roki nad cesarjeviga sina v njegovi sôbi in pred njegovimi očmi planil. Okolišine, ki so ga k temu pergnale, so ga li enmalo zgovarjale. Tode Korel Velki ni na drugo gledal, kakor na pravico svoje razžalene časti. Dolgo tadaj, zagnan daleč proč iz dvora in iz Francozkiga, je mogel Uger semtertje se potikati, mej tem svoje moči za korist drugih skazvati, dokler je na zadnje cesar sam proti svoji volji bil persiljen, ga nazaj poklicati.

Saraceni so pod vojvodam Brujeram vojsko ponovili, v Provenci na suho stopili, in vse premagaje do samiga Pariza perdervili. Cesar, zapert v obsedenim mestu, je bil k sebi vse svoje vojskne trume spravil, ker pa takrat ni imel per sebi nar serčnejših vitezov, je z njimi komej moč sovražnika vderževal. Po sreči je Brujer, ki je v svojo telesno moč zaupal, in želel li

(*) Peri (pairs) so bili nar imenitniši in nar veljavniši gospodje na Francozkim.

hitro premago, ponudbo storil, de naj se vojska z dvobojem konča. Uger je bil tistikrat na Engležkim; in vsi so dobro spoznali, de on sam je v stanu se s strašnim sovražnikam meriti in se mu nasprot postaviti. Dvorniki in vojska so po njem že zdihvali; od vsih strani so cesarja prosili, de naj ga nazaj pokliče; pa bolj kot vse drugo ga je sila permorala, de je njih prošnje vslišal. Uger je tadaj poklican zopet se vernil, tode s tem pogojem, de se mu mora Korelna za jetnika dati, ako bo premagal. Per tem pogoju cesar ostermi, in se začne vstavljati; pripravljen mu je vsako drugo reč dovoliti: tode Uger se stanovitno svoje derži, in Korel Velki, od sile permoran, se mu je mogel na zadnje vdati.

Tretji dan po prihodu tega nepremagliviga viteza je bil za boj odločen. Rano zjutrej so zagrajeno bojiše odperli; obá serčna sovražnika stopita vanj, in obé vojskni trumi ste vsaka na svoji strani ta dvoboj gledale. Brujer je bil silno visoke postave in strašne telesne moči: Uger pa je bil bolj ročen in je imel več vojskne umetnosti. Strašno je bilo, ko pervikrat vkup zadirjeta, sulici ste se na tavžent kosicov razdrobile; tode konjnika se nista is sedla kar ganila. Takrat oba meč potegneta in se jameta presneto biti. Brujer, silno močan, ni drugiga gledal, kakor de bi svojiga nasprotnika ranil; Uger pa še zmiram ni bil ranjen. Divji Saracen se takrat razkačen z vso močjo nad-anj zažene in strašno po njem mahne, de je vse kristjane strah spreletel. Vitez se je znal ročno ogniti; tode ni mu bilo mogoče tako urno se vmakniti, de bi mu ta grozni mahlej ne bil konja zadel, ki je pod njim mertev na tla padel. Po

sreči je bil hitro na nogah, vbode konja svojiga nasprotnika, in takó tudi njega na tla dene. Zdaj tadaj začneta péš še grozovitniši boj. Že je bilo obema na več straneh oklopje raztergano, že je obema na več straneh kri tekla, tode Uger je do tistikrat zmiram bil premagavic. Afrikanski kralj razkačen, ki je komej pričakval konec tega boja, verže od sebe škit, plane z vso močjo nad Ugera, z obema rokama svoj meč kviško dvigne, in z nar veči močjo po Ugeru mahne. Danskimu vitezu je bilo treba tukaj vse njegove ročnosti, de se mu je ognil. Urno na stran skoči in zadêre per ti perložnosti v golo stran Brujeru globoko noter svoj meč. Silni Afrikanec se zverne: zavpije od groze in obupa Saracenska vojska; ukanje in glasi veselja se odmevajo na strani kristjanov: in z veliko častjo sprejmejo Ugera do cesarjeviga šotorja. Ko mu je tukaj cela vojska hvalo in čast skazvala, on terja, de naj mu spolnijo obljubo. Korel Velki obledi, in rad bi bil zdaj od svoje besede odstopil, ker se je zlo bal Ugerove jeze in maševanja; tode obljuba je bila preočitno storjena, ni bilo več mogoče odstopiti.

Grozovitni ubijavic Ugeroviga sina se mu brez orožja, bled in ves plašin pred oči postavi. On ga jezno pogleda: “ Zdaj „ pravi, “ je prišla ura, de mi enkrat plačaš za „ svoje hudobno djanje: „ — ga zgrabi z levo za lasé, z desno potegne serdito svoj meč, de bi ga prebodel.... To viditi cesar ostermi, in svoje oči proč oberne: vsi pričejoči se zgrozijo in se tresejo: jetnik sam se zverne na tla ko mertev od strahú. Takrat verže Uger svoj meč pred cesarjeve nogé, pade še sam pred njega, ter reče: “ V ti uri zamorete, o vladar! prav spoznati, kako britko

„ občuti serce očeta smert umorjeniga sina. Jez vam saj „ vašiga sina živiga nazaj dam; oh, de bi li on zamogel „ meni mojiga takó nazaj dati!„

Tù vsi vtihnejo in stermijo. Korelna so mogli proč nesti. Cesarjev strah je bil v veselje spremenjen, s solznimi očmi je Ugera na svoje persi priserčno pertisnil. Vitezi vsi ga obdajo in hvalijo ne toliko njegovo hrabrost, kolikor blagoserčnost. Malovredni sin Korelna Velikiga pa ni štrafi odšel. To ponižanje in zaničvanje, ki ga je prestal, ga je takó pobilo, de je v kratkim revno svoje življenje sklenil.

XIII. Anton Leoneli.

Boštvo je dostikrat izgovor, de si veliko njih reči perpušajo, v ktere svete zapovdi poštenja privoliti ne morejo. Za tak izgovor pak ni hotel vediti moder mladenič, ki se mu je Anton Leoneli reklo, tudi tistikrat ne, kadar je bil v nar hujših stiskah; on je pa tudi zamogel na zadnje svoje poštenosti popolnoma zadovoljen biti.

Živel je v imenitnim mestu na Laškim več let vesel in še precej premožen, kar ga je neprevidena nesreča ob enim skorej v nar veči ubožtvo pahnila. Njegov oče, ki je bil spervič silno bogat tergovec, je pa hotel vse sam opravljati in sam vse pogospodariti, mu ni hotel nikoli nič zaupati ali ga za pomočnika v svojih opravilih vzeti, in takó se je zgodilo, de so ga nekaj slabo osnovane opravila, nekaj neprevidene nesreče permorale, de je neprevidama v kupčeva-

Anton Leonelli.

Soave. I del, stran 76.

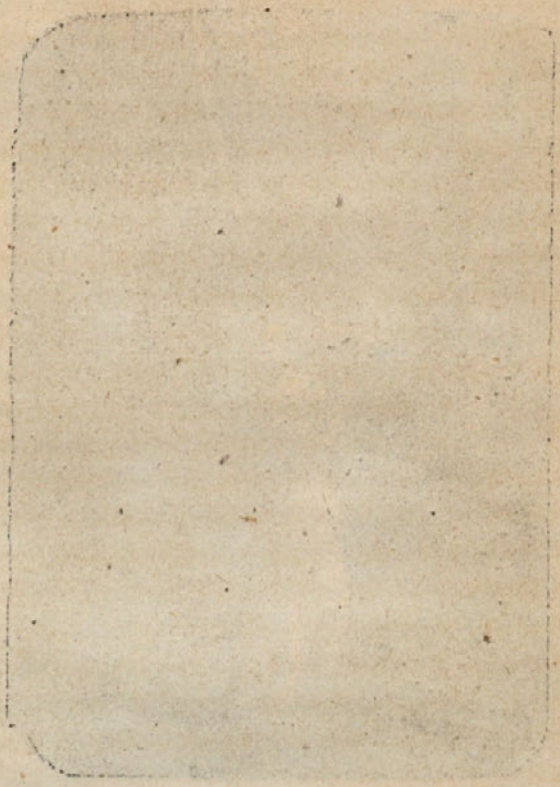

nju opešal, in de so mu trume posojevavcov in terjavcov vse pobrale.

Mladi Leoneli je bil oženjen s prav zalo in pametno žensko, ktero je kakor samiga sebe ljubil, in ktera je tudi njega ravno takó rada imela. Dve hčeri, nar lepši in njima nar ljubši stvari na svetu, ste njuni zakon osrečvale. Večkrat sta se v srečnih dnevih čez pravo odgojenje tih nježnih porokov svoje ljubezni mej sabo z radostjo pogovarjala, kakšin sad de bo ta njuna skerb imela, kako de se bo še na dalje za nji skerbelo: kar glej! en sam miglej jima vse upanje podere.

Vse je bilo zgubljeno, in nesrečni Leoneli vidi, de mu nič drugiga ne ostane, kakor ena sama njivica, ktero mu je bila žena za doto k hiši pernesla.

Per vsim tem se nikoli ne podstopi, svojimu nepremišljenimu očetu tudi z nar manjši besedico kaj očitati; temuč si po moči perzadeva, ga tolažiti in zlajšati nesrečo, ktere si je bil veči del sam kriv. Izabela – tako se je klicala vse hvale vredna nevesta, – se ž njim zjedini in skuša kar more, de bi nesrečniga starčika iz prevelike žalosti potegnila. "Dohodki „ moje dote, desiravno majhni „ mu reče " bodo mej „ tem nas že preživili. Zanaprej nas bo že Bog pre„ vidil; le serčni bodimo in potolažimo se. „— Tode zdelo se je, de hoče Bog do zadnjiga skušati poterpežlivost tih dveh nesrečnih zakonskih.

Njivica, edino njih premoženje, je bila na bregu reke: kadar se je sneg topil, vstane huda povodinj; nesrečniki, ki niso bili v stanu vodo vderžati ali kaj pomagati, so mogli viditi, kako jim je povodinj veči del njive proč odnesla. Premajhni dohodki tistiga dela

njive, ki jim ga je bila dereča voda še pustila, niso jih mogli več preživiti. Tadaj so bili persiljeni počasi iz hiše prodajati, kar so še kaj vredniga imeli, dokler so popolnoma vse poprodali in obožali.

Serce nesrečniga Leonelita je pokalo od žalosti, kadar koli je svojo ljubeznivo nevesto li pogledal in vidil, de je v take hude stiske prišla, zakaj zavoljo njega se je bila enimu iz nar bogatejših snubačev odrekla; vender pa ga je zopet v ti žalosti upanje tažilo, de bo v kratkim kako službo dobil. Mislil si je, de bo enkrat v stan prišel, saj nekoliko zopet nadomestiti, kar so mu dozdajšne nesreče odvzele. Tode terdovratna nesreča je več premogla kakor on, ki se je z vsimi močmi ž njo boril in jo premagati hotel. Več služb že zaporedama je želel zadobiti, tode nobene mu ni bilo mogoče doseči. Tavžent skerbi, tavžent prošinj mu je bilo treba; tavžentkrat se je mogel ponižati zdaj pred ošabnimi osebami, ki so se komej dale sprositi, de so ga poslušale; zdaj pred merzlimi prijatli, kterim se je hodil perporočevat, in kteri so se ga vselej skušali ogibati, zdaj pred tistimi, kteri so druge krate njega in njegoviga očeta za kej hodili ponižno prosit: pa vender kadar je s svojo stanovitnostjo in nevtrudeno marlivostjo vse napotleje proč spravil, kadar se mu je zdelo, de je že vse dobro zanj nastavljeno, je zdaj prevelika veljava eniga, zdaj nestalnost drugiga, zdaj nesreča tretjiga vse poderla, in vse njegovo upanje je zginilo.

Na zadnje je vender enkrat menil, de mu služba ne odide iz pesti. Grof *** ski, mož velike veljave, kteriga so tudi na dvoru spoštavali, ker se je ravno tajnika (sekretarja) iskalo, se zanj potegne, in ob-

ljubljena mu je ta služba. Ni bilo kakor malo dni še, kjer je imel v službo stopiti, ali hudobni grof je sam s svojimi rokami vse poderl, kar je bil takó srečno do konca speljal; iz pomočnika se spremeni v nar hujši nasprotnika in mu zapre tudi vse pota do kake druge službe. Skerb ki jo je za Leonelita si vzel, od ktere bi bil kdo menil, de pride iz njegove blagodušnosti, je bila le nasledik pregrešne ljubežni do Izabele; do te dobe se je zatajeval, ali zdaj se mu je zdelo, de je pravi čas se ji odkriti: pametna in poštena žena se mu pa ni hotla vdati, kar ga je takó razkačilo, de je svoje pregrešno ljubezin do nje v nevtažlivo sovraštvo spremenil, in storil, ne li de se je njemu obljubljena služba drugimu podelila, temuč je tudi hudobno na skrivnim za vse popraševal, kaj Leoneli počenja, zato de mu je vsako pot do sreče zapiral.

Nesrečnik, skoraj od vsih zapušen, in preganjen od hudobniga grofa, je bil že v nar večim obupanju. Prodano je bilo že vse, kar sta imela on in njegova krepostna žena od kake cene, prodano je bilo že tudi veliko tistih reči, ki so vsaki družini skorej neobhodno potrebne, že nista več vedila kako se preživiti. Dva prijatla sama, ki sta mu zvesta ostala od vsih, kar jih je poprej imel, sta bila še njegova edina pomoč; tode ona sama sta bila premalo premožna, tako de nista mogla zadosti pomagati. Žena, ki ni nič več imela, in ni mogla se ljudem pokazati, je bila persiljena, vedno v svoji stanici doma ostati; oče, že star in od nesreče močno potlačen, je počasi v postelji hiral; hčerici medli in bledi polagoma od lakote medlite, on sam je bil že ves bled in medel brez vse telesne moči, huda merzlica ga je tresla, oči so se mu globoko vderle in

njegov obraz je bil že enak merliču; menil je, de zdaj zdaj bo konec njegoviga nesrečniga življenja. Prišel je bil dan nar veči stiske. On ni prav nič imel, vidi kopernečiga očeta, otroka, ki jokaje kruha prosita in ženo, ki je na skrivnim zdihvala, de bi ga še bolj ne žalila, ki pa vender vso svojo žalost perkriti ne more. Gre iz doma s prežalostnim sercam: gre iskat tista dva prijatla, od kterih samih je upal pomoči dobiti: ne najde nobeniga; ne vedoč kam bi se obernil, premaga naravno sramožlivost, k pervimu, kteriga sreča, se perbliža, in ga prosi, de bi mu kaj dal, todo tisti ga ne posluša; poprosi drugiga, tisti se zgovarja, in gre naprej; se perbliža tretjimu, pa ta ga zaničvaje od sebo odrine. " Moj Bog! „ zavpije on takrat žalostin, " ti vender „ vidiš mojo nesrečno družino: vsi bomo tadaj dans lakote „ umerli! „Žalost njegova je že nar višji stopnjo dosegla, več ni vedil kam bi se podal; noge so ga komej še po koncu deržale. Ko takó počasi, s težko glavo in k tlam pobesenimi očmi ves v svoj nesrečni stan zamišljen, naveličan družbe človeške, in sit že skorej tudi samiga življenja, naprej stopa po samotni ulici, kar zagleda na tleh majhin zavitik, se pripogne, ga pobere, ga odvije, nenadjano čudo! najde zavit bankovec od sto tolarjev. " Večni Bog! oh „ usmiljeni Bog! vedil sim, de me ne zapustiš. Oh veliki „ Bog! ti večni Bog! „ od veselja že ni vidil kaj „— Oh, „ moja nesrečna družina ne bo več konec vzela! Bog, ti si „ vsmiljen, ti si velik! „— To veselje ga je pokrepčalo, naglo se verne proti domu, svojiga žalostniga očeta, svojo žalostno ženo, svoja medleča otroka potolažit: Gre ves v veselje utopljen, zdaj to zdaj uno premišljuje, kakó mu je Bog takó nenadjama srečo poslal, kakó bo zdaj ene dni lahko veselo preživel: kar ga neka nasprotna misel vsta-

vi in vstraši... " Kakó zamorem s tem dnaram takó rav-
„ nati, ki ni moj? Zgubljen je, kogar je, ga more po
„ vsi pravici nazaj terjati; jez ga moram verniti .... Ali,
„ kaj bo mej tem iz mene? Kaj bo iz moje zapušene dru-
„ žine, ki od lakote obnemaguje?... Bog jo bo vedil ohra-
„ niti, Bog vé zanjo, vé za naše stiske; meni ni perpuše-
„ no s ptujim blagam ji pomagati... Tode zakaj, ako
„ mi to ni perpušeno, mi je dal Bog najti ta denar ob
„ času moje nar veči potrebe? Čimu?.... Jez se ne-
„ smem postaviti za sodnika njegovih naredeb; spoštovati
„ moram sklepe njegove previdnosti, tode kar ni moje,
„ moram verniti.„ — Potem ko je nekoliko časa še postal,
reče " Ti moj Bog! spoštujem tvoje svete zapovdi, ubo-
„ gam te „ ..... in koj potem se poda v farovž. Ondi odda
fajmoštru bankovc, de bi gospodarja poiskali; jim pové,
kje ga je našel; jim odkritoserčno pové, kaj je spervič
mislil s tim storiti: jim popiše tudi grozno potrebo, v
kteri se znajde. Dobri pastir so bili ganjeni, de so jim
solze v očeh poigrale. " Bog, mu rečejo, " bo gotovo
„ vašo poštenost vam plačal. To vzemite za zdaj, de
„ se poživite (mu podajo nekaj denara); lastnik tega
„ bankovca vam bo, takó upam, še kaj več dal. „

Leoneli, zadovoljin pomoči, ki jo je dobil, kakor tudi svojiga dobriga djanja, hiti precej živeža nakupit, in ga, ko bi letel, svoji zapušeni družini nese. Kadar je domu prišel, so menili oče, žena, in otroka, de pride njih angelj, ker so ga že več ur čakali, in skorej o-medleli. On objame vse eniga za drugim, ter reče: „ Moj oče, moja ljuba sopruga! Bog nas še ni popol-„ noma pozabil; v nar večim obupanju mi je to pomoč „ nenadjama milostivo poslal: „ — in jim pové na

tanjko, kar se mu je bilo ravno godilo. Kadar pride do sklepa, ki ga je po raznim premišljevanju v dvomenju storil, bankovc gospod fajmoštru izročiti, ga Izabela, ki je do tistikrat tiha bila, s solzami veselja objame, rekoč: " Oh, naka, Bog nas še ni zapustil, ker ni „ perpustil, de bi te še clo reva v greh zapeljala: „ jez zaupam, de to tvoje lepo djanje nam bo kaj „ pomagalo, Bog ga bo gotovo plačal, ljubi moj! „ brez dvoma. „

Mej tem so fajmošter skerbno popraševali, in tudi kmalo najdli gospodarja zgubljeniga bankovca. Ta je bil bogat gospod, kterimu je bil, ko je ondod šel, brez de bi se bil zavedel, na tla padel. Kadar so ga dobri pastir mu podali, se niso mogli zderžati, de so mu poštenost Leonelitovo hvalili, in živo popisali njegove nesreče in silno veliko ubožtvo, ki ga je tlačilo. Markez *** ski, (zakaj njegov je bil bankovc) omečen od tega, kar je slišal, koj šest dopij (*) fajmoštru našteje, ter reče: " To bote v mojim imenu poštenimu možu dali; „ — potem si je perzadeval po vsi moči, tako dolgo, de je Leoneli kmalo častitlivo službo dobil navkljub malovrednimu grofu *** skimu, ki mu je do tistikrat zmiram hudobno nagajal, tode, ko so ga kmalo potem spoznali, kakšin de je, je svojo veljavo tudi na dvoru popolnama zgubil, takó de se ni smel nikoli več tam prikazati.

(*) Dopija velja na Laškim sedem do osem goldinarjev.

KONEC PERVIGA DELA.

POVESTI.

DRUGI DEL.

POVESTI.

DRUGI DEL.

I. Viljelm Tel.

REJDIN si je bila Helveška dežela (*) z orožjem samosvojnost perdobila, ktero je potem stanovitno obderžala, je bil svoje dni v Altorfu deželski oblastnik, Krisler po imenu, kteri je sebi dano oblast v zlo obračal, ter hudobno in neusmileno s podložniki ravnal. Po svojim koristoljubju ali po svoji termi je sodil, za pravico, in kar je prav, ni maral, kdor je več dal, je pravdo dobil, nedolžne je po svoji glavi štrafal, in služabniki hudobniga oblastnika so brez strahu vse hudobije počenjali: vse je bilo zmešano, vse groze polno.

(*) Helvesko ali pa Švajcarsko, kjer so imenitne mesta Altorf, Lucern Bern, ita.

All ni bil ta oblastnik samo hudobin, ampak tudi nespametin. Sred terga reče postaviti kol, na kol pa klobuk, ter zapové pod smertno štrafo, de se mu mora vsak, ki mimo gre odkriti in ga takó počastiti, kakor de bi bil on sam tamkej.

V tistih okolicah je takrat živel neolikan, tode odkritoserčin in pošten mož, ki mu je bilo ime Viljem Tel. Ta pride po svojih opravilih v Altorf, gre čez terg, zagledo kol in klobuk na njem, postoji enmalo, se posmehne in se čudi; ker pa ni vedil, kaj to pomeni, in tudi ni bil radovedin, de bi bil zavoljo tega kteriga poprašal, gre mimo brezskerbno in posmehvaje se. Nečast ta kolu storjena, in to prelomljenje ostre zapovdi je bilo koj oblastniku na znanje dano, kteri raztogoten zapové, de naj se tisti človek precej vjame. Ko ga predanj perpeljajo, ga jezno pogleda, kakor grozovitnež, ki hoče biti po sili mogočin in kaj veljati, in se grozno razserdi, kadar méni, de ga drugi ne spoštujejo, kakor si on zasluži, ali pa de se mu še clo posmehujejo. Strašno vanj oči vprè, iskrí se mu motno oko, in ves obraz mu gorí. " Ali spoštuješ tako, hudobnež! „ mu reče, " moje ukaze? ti se prederzneš z mano norče- „ vati? ti se podstopiš zaničevati mojo oblast? Čakaj, „ hudobnež! boš vidil, Kolikajn jez premorem; žalostin „ izgled boš drugim, de se ne odide štrafi, ako se mene „ ne spoštuje. „—

Viljelm Tel, slišati te ostre besede, se začudi, tode ne vpade mu serce, ker si ni bil svest nobene hudobije, zatorej popraša, česa se ga toži. Kadar zvé za uzrok, se mu zdi tako neumin, de se ni mogel smeha zderžati. On pervič pravi, de mu ta ukaz ni bil znan;

potem pa perstavi naravnost, de bi mu ne bilo nikoli na misel peršlo, de se ima kolu dobro jutro vošiti, ali de je tako velik pregrešik, ako se kdo pred njim ne odkrije.— Razkačeniga sodnika je to zaničvavno govorjenje neizrečeno razgrelo, in pametni Telov odgovor, ki ga je še bolj ponižal, je storil, de je še bolj nôrel. Zapové tedaj, de naj se ga v nar strašnejši ječo pahne, in de naj tam vklenjen čaka, de se bo nad njim maševal.

V tem nepokoju in togôti si zmišluje tavžent novih viž smertniga obsojenja, zato de bi z nar bolj strašnim izgledam svojo jezo nad njim ohladil. Ko tako premišluje, in sam ne vé, kaj bi storil, se je nekdo, kterimu se je ubogi Tel smilil, podstopil poskušati, ali ga bo mogel potolažiti, in nesrečnimu Telu saj za to, ker je nevedin kmet, perzanašanje isprositi; ali ravno s tem ga je zoper svojo voljo celo nove in veliko grozneji viže maševanja navadil. Mej drugimi rečmi, ktere mu je od njega pravil, ga tudi hvali, de je posebno ročen in dober samostrelic, in de vselej gotovo zadene, v kar meri, ter perstavi, de se mu škoda zdi, ako bi tak verli mož mogel nesrečno poginiti. " Naj bo tedaj „ reče na to neusmileni sodnik, " bomo storili to skušnjo; če za- „ dene, se mu ne bo nič žaliga zgodilo, tode ako ne „ zadene, mi ga ne bo nobedin od smerti rešil.„

Viljem je imel ediniga deset let stariga sina, kteriga je priserčno ljubil. Neusmilenimu sodniku se je zdelo, de si bo svojo jezo nar bolj ohladil, ako nesrečniga očeta v očitno nevarnost postavi, svojiga sina vstreliti. Zapové tedaj, de naj se koj otrok pred njega perpelja, de naj se mu sred terga jabelko na glavo

dene, in de naj oče, ako hoče smerti oditi, na toliko korakov jabelko s pšico prestreli. Groza spreleti nesrečniga očeta, kadar zasliši ta neusmileni pogoj; ponudi se, de hoče kar si bodi raji prestati, kakor to grozovitno skušnjo storiti. Zastonj je več njih, kterim se je zdel pregrozin ta pogoj, skušalo pregovoriti sodnika, de naj pervoli, de bo kam drugam strelal; ali grozovitnežu je preveč dopadla ta njegova trinožka znajdba. S silo naganja terpečiga očeta, de naj ali precej v to poskušnjo dovoli, ali pa de se ga bo brez odloga v smert peljalo. V teh strašnih stiskah je nesrečniga ob enim tavžent misli obsulo: tresil se je, ko je li na strašno nevarnost pomislil, in zdelo se mu je, de že vidi svojiga sinka, ki ga je on sam vstrelil, valjati se v svoji kervi in se s smertjo boriti; ako je pa pomislil na preveliko nesrečo, v kteri bi ga zapustil, če umerje, sta ga strah in groza sprehajala. Ko stoji tako pobit in zmešan, sliši v svojim sercu glas, kteri ga nagloma iz sumnje vun potegne. " Tvoj sin pogine „ mu pravi ta glas, " ako se še dalje vstavljaš; tvoje smerti ne bo „ mogel preživeti; tudi bo mogel kmalo umreti ali od ža- „ losti, ali od ubožtva: ako dovoliš, ga zamoreš ohraniti; „ Bog je pravičen, in ne bo ne njegove, ne tvoje nedolž- „ nosti brež pomoči pustil.„ Ta misel ga zbrihta, k sodniku se derzno oberne, ter izusti: " Naj bo, grozovitnež! „ kar si ukazal, pervolim v strašno skušnjo; dajte mi „ samojstro in pšice. „

Sodnik se poda s svojimi služabniki na teržiše, ubogiga sina na sredo postavljeniga pervežejo k nesrečnimu kolu, in jabelko mu na glavo nastavijo; na drugo stran terga perpeljajo nesrečniga očeta, kterimu

se na obrazu pozna, kaj njegovo serce občuti; okoli in okoli pa stoji vse polno ljudi. Hudobni Krisler se je mej svojimi oboroženimi ljudmi očitno že veselil svoje hudobije; grozenje in preklinvanje se je pa na vsih straneh mej množico slišalo. Mali dečik se trese in na glas vpije. še bolj pa se trese nesrečni oče, in serce mu glasno bije. Vender se na zadnje predrami, si da serčnost, povzdigne oči in roke proti nebu, ter zavpije: "Ti, o usmileni Bog! ti Bog, ki si pravičen, vižaj „ mojo pšico. „ Per teh besedah nategne s krepko roko samojstro, nastavi pšico: vriš vstane po celim teržišu, pa koj zopet vse obmolkne. Tel brez strahu pomeri in spusti pšico. Okolistoječih eni pobesijo oči in od groze pomežijo, drugi jih nevsterplivo tjekej obernejo vidit, kaj se bo zgodilo. Zgodilo pa se je, kar so vsi želeli: pšica zabrenči, zadene jabelko, in otrok komej čuti, de se mu je pšica las dotaknila. Vse veselo zavriska in ga pohvali, na vsih straneh pljuskajo z rokami, vsa množica se raduje; samo sodnika jeza razjeda, ker vidi, de se ni zgodilo, kar je on perčakoval.

Po nesreči pa, ko je svoje oči na Tela obernil, zagleda, de mu je ena druga pšica na tla padla, ktero je bil sabo pernesil; in vesel, de je to zvedil, precej misli, kako bi se drugači nad njim maševal. Ga pokliče k sebi, se mu dela, zato de bi ga ložej prekanil, ves prijazin in dober, ga hvali, de se je skazal, de je res dober strelic, de je dobro zadel; mu reče, de je zdaj ž njim popolnoma zadovoljin, in de se nima ničesar več bati. Zatim ga prijazno popraša, zakaj de je dve pšici sabo pernesil, ker je imel vender li ensamkrat vstreliti. "Jez nimam navade„ odgovori Tel, "nikoli

„ eno samo pšico sabo vzeti. „ — “ Ne prijatel! „ mu reče na to oblastnik s persiljeno prijaznostjo, “ ti mi „ nočeš povedati uzrok tega, ki ga pa jez vender vem; „ saj zdaj je vse prešlo, kaj bos še skrival? druga pšica „ je bila meni namenjena, reci li vun odkritoserčno: „ meni bo ljuba tvoja odkritoserčnost, in ti tudi že zdaj „ to odpustim. „ Ker se na te besede zanese, odgovori Tel; “ Ker že želite, de naravnost povem, vam „ rečem, de nisim ravno mislil s to pšico na vas „ vstreliti; tode, ko bi se mi bila nesreča pergodila, „ de bi bil jez vidil zavoljo vas svojiga sina s pšico „ presuneniga pred sabo pasti, gotovo ne vem, kaj bi „ vam utegnil storiti obupni oče. „ — “ Zadel sim jo „ tedaj, „ zavpije sodnik jezno, ki zdaj persiljeno perjaznost v navadno neusmilenost spremeni; “ je že prav „ tedaj, zdaj bom že vedil tebe, prederzneni izdajavic! „ v globokim stolpu zapreti, in se tebe varovati. „ Vklenite ga zopet, in peljite ga nazaj v ječo „ Nad to hudobnostjo in novo verolomnostjo se zavzamejo okolistoječi; še bolj stermi nesrečni Tel, in vpije, de bi mu kdo pomagal, tode nobedin se ne podstopi, moči orožja zoperstati, in nesrečnik mora po sili perjenjati in ubogati.

Zraven jezera, ki je mej Altorfam in Lucernam, od kteriga mesta je tudi ime dobilo, stoji star grad, ki se mu Kusnaht pravi. Neusmileni Krisler ga je menil tjekej spraviti, ker iz tistiga kraja mu je bilo nemogoče pobegniti: ukaže, de naj se za to precej barka perpravi, kamor ga reče djati s stražo vred; in de bi se ja na tanjko vse zgodilo, kar je ukazal, ga je hotel sam do tje spremiti. Ali kadar pridejo na sred jezera,

na enkrat perdervijo iz za gore gosti oblaki, silen veter jih goni, in kmalo celo nebo zakrijejo: odmeva se grozno gromenje, vdarjajo strele, vihar valove vzdiguje, tako de je barka v nevarnosti poginiti. Zastonj si perzadevajo barkarji se proti silnimu viharju braniti; vihar je zmiraj silniši, že se jim zdi, de ne odidejo več smerti. V tako strašnim stanji se edin njih proti oblastniku oberne in mu reče: " Vsi poginemo, ako ne pri- „ volite Telu, de nam pomaga; on je silno močan, in on „ sam nas zamore iz te nevarnosti rešiti. „ Prestrašen precej dovoli, de ga odklenejo. Tel močan vzame dve lopati, se začne z vso močjo z valovmi boriti, in ker so mu tudi vsi barkarji pomagali, kterim je njegov izgled novo serčnost dal, je kmalo ladijo iz sred jezera do blizo brega perpravil. Ondi je bila skala, ki je čez jezero molela, ki so jo pa takrat peneči valovi zalivali. Kadar se vidi Viljelm Tel blizo te skale, verže hitro iz rok lopati, skoči vun iz barke na skalo, in se tako reši; tisti pa, ki so bili ž njim v ladii, niso bili v stanu ravno tako storiti, in sila viharja je ladijo vnovič v sredo mej valove zagnala.

Lahko si je misliti, de je strašno vpil od jeze in strahu tako goljfani Krisler, ko se je vidil v novi nevarnosti, in zopet persiljeniga, z valovmi se boriti. Viljelm je mej tem hitel po svoje orožje in se vernil, de je iz visočine gledal, kaj se bo z barko sred jezera godilo. Barko so valovi še dolgo semtertje premetavali, potlej je pa veter potihnil, in tako je bilo mogoče, de je tudi barka vender na zadnje na suho peršla. Oblastnik je bil ves togotin in se je še bolj ko poprej se maševati želel, tedaj komaj iz barke stopivši pohiti v Altorf, ter zapové, de naj se

precej Tela povsod iše. Tel se je mej tem na gori per stezi, kodar je imel Krisler memo priti, tako skril, de je on zamogel mimoidoče viditi, drugi pa njega niso mogli zapaziti. Kadar je tedaj že blizo prišel, se ga je slišalo jezno vpiti: " Ako se tudi v prepade skri- „ je, ga bom že znal vun spraviti; nobedin mi ga ne „ bo več iz mojih rok spulil, in nar strašnejši smert „ mora mojo jezo mi ohladiti. „ — Viljelm, ki to sliši, se vjezi, in zavpije iz skrivaja, kjer je nanj prežil: " Ahá, grozovitnež! na! umri mej tem ti pred „ mano; „ per teh besedah mu vstreli pšico skoz serce, in ga popusti ondi mertviga. Tako je ta nečlovečnež padel, strašen hudobnim izgled: in tam, kjer je mertev padel, kakor tudi na skali, kjer je Tel pobegnil in se rešil, so dve kapelici sozidali, ktere v vedni spomin te pergodbe še dan današni stojite.

II. Brata.

Brata Cezar in Everard sta imela obá eniga očeta, pa nista imela obá ene matere; sta si bila pa tudi popolnoma nasprotnih misel in nasprotniga zaderžanja. Cezar je bil prijazin, preljudin, moder, marliv; Everard pa neprijazin, nevljudin, samoglavin, raztrešen. Večidel je njegova mati sama bila tega kriva. Ker je svojiga sina slepo sljubila, je spregledavala vse njegove pregreške, ga je vselej zagovarjala, in ga nar raji imela; zadosti de je kako željo razodel, precej mu je bila izpolnjena, vsim njegovim termam in muham se je moglo zadovo-

liti; Cezaru je pa bila ona nar krivičniši in nar neusmileniši mačeha; li zanj je imela gerde besede in li njega je znala terdo imeti; njemu se ni nikoli storilo, kar je poprosil; in ker je bil zavoljo prevzetnosti in terdoserčnosti Everardove mej bratama večkrat prepir, je zmiram mogel biti li Cezar vsega kriv. Dobri mladenič je vender vse poterpežlivo prenašal: kolikor je bil brat bolj silen in neperljudin, toliko bolj si je on perzadeval, ga s svojo prijaznostjo pridobiti; kadar ga je mačeha kaj hudo odelala, se je pa potolažil, ko je oče po pravici vse razsojeval, in njega veliko rajši imel, kakor pa njegoviga brata.

Precej po očetovi smerti si mačeha perzadeva, obá brata ločiti. Razdelijo blago, in Everard vzame, kar mu je šlo, in gre s svojo materjo drugam prebivat. Znesel je pa njegov delež blizo 20,000 lir letnih perhodkov. Tode, kaj je vse to zapravlivimu in nespremišlenimu človeku? Za malo let je nekaj z igro, nekaj z gostovanjem, nepotrebnim trošenjem in mnogoverstnimi veselicami prihodke in glavnice (kapitale) spravil, de ni na zadnje skoraj nič več imel. Desiravno pa je bil obožal, vender še ni obupal: imel je namreč stariga strica, po kterim je bogato dedšino upal.

Ta stric umerje tudi res ravno takrat, ko je bil on že vse zapravil, se v velike dolge zakopal, in tedaj bil v veči potrebi. Niso bili še zadnjih dolžnosti, ki so jih do rajnkiga imeli, spolnili, ko je že on s svojo materjo začel brata nadlegvati, de bi dobil, kar se mu je zdelo, de mu po vsi pravici gre. Cezar je dobro vedil, kako je rajnki v svojim zadnjim sporočilu (teštamentu) za Everarda poskerbel; vender pa se je

delal, ko bi nič ne vedil, gnan tudi od nekiga občutleja blagoserčnosti: “ Vi boste dobili „ pravi, “ še več, „ kakor vam gre; tode, za Božjo voljo! poterpite saj „ toliko, de se prej merliča pod zemljo spravi; to je „ zdaj naju perva dolžnost. „ — — “ Meni ni treba „ odgovori ošabno Everard, “ vašiga poduka, de zvem, „ kdaj in kaj mi je storiti: zdaj hočem imeti, kar mi „ gre, in scer brez vsiga odlašanja; sem teštament, in „ poglejmo, koliko meni gre! „ — Cezar mu reče na to še zmiram prijazno: “ Se ne spodobi še, de se čez „ to menimo; ako vam je mej tem česar treba, govo- „ rite, in jez vam bom dal, kolikor želite, tode ne „ prašajte zdaj po drugim. „ — “ Kaj pravite? kaj „ mi hočete dati? „ odgovori na to Everard jezno; “ zakaj bom jez na vas čakal, dokler dobim, kar mi „ gre, ali, kako se morete prederzniti obderžati, do- „ kler se vam zdi, kar ni vaše? „ — “ Jez nočem „ prav nič vašiga obderžati. „ — “ Poglejmo tedaj „ teštament! „ — “ Zdaj se še ne spodobi; to ho- „ čemo drugikrat storiti; recite li, koliko za zdaj po- „ trebujete. „ — Everard še bolj razkačen, zakaj tudi mati ga je podpihovala, začne brata gerdo zašpotavati, mu pravi, de je neobtesan, prevzetin, silen, ja celo hudobnež in goljuf; de mu skriva teštament, zato de ga mej tem ložej ogoljfa. Takrat se Cezar tudi nekaj, in scer po pravici, vgreje, ter pravi: “ Ti ga hočeš „ tedaj na vse viže? Naj bo, nehvaležnik, in glej že „ zdaj svojo lastno sramoto! „ Teštament se odpre; Everard ga z veliko željo bere, kar pride do teh strašnih besedi: “ Ker se je Everard, moj vnuk, s svojim „ slabim zaderžanjem mojih dobrot popolnoma nevredniga

„ storil, hočem, de naj bo Cezar, njegov brat, edini „ in vesoljni odvetnik (érb) celiga mojiga premoženja.„ Per teh besedah ostermita on in njegova mati. Ravno jima je bilo skorej obnoreti od obupanja, kar ji dobro-serčni Cezar potolaži, ker reče: “ Že poprej sim rekel, de „ boste več dobili, kakor vam gre; jez se ne kesam, „ de sim to rekel, marveč to zdaj še poterdim. Prav „ z veseljem bom vse z vami delil: eno samo reč od „ vas želim, de mi jo storite, in ta je, de mi boste „ vi v resnici brat, vi pa mati. Za Božjo voljo! naj „ zgine enkrat razpertija, ki je mej nami, in začnimo „ vender enkrat v lepi spravi vkupej živeti! Kaj nam „ je naš dolgo terpeč razdir pernesel, sami vidite: vi „ ste vse zgubili, in jez moram s žalostjo viditi, de „ ste ločeni od mene. „ — Prevzetno serce Everarda in njegove matere je bilo spervič zlo pobito, potem pa ponižano in omajano. Obá ga priserčno objameta, in z veliko hvaležnostjo se vdata v to, kar jima je Cezar ponudil: Cezar pa se je še bolj veselil, ker je na zadnje vender zopet spravo vidil, po kteri je tako dolgo zdihoval. — Oj, kolikajn Everardov se najde mej bratmi, in kako težko se najde eniga samiga Cezara!

III. Tijohang.

(Kinezka povest.)

V mestu Tamingu, ktero je eno izmed poglavitniših mest v Pekinskim okrožju, je prebival učen mož Tijekin. Ta je imel sina, ki se je Tijohang klical, mladenča dobre in bistre glave, pa dobriga in plemenitiga serca. Poslal ga je v visoke šole v Peking, kjer se je Tijohang tako dobro obnesel, de je bil v kratkim mej učene može, ktere tam Siou-caje imenujejo, perštet; dobil je tudi modro obleko, kakšinor Siou-caji nosijo. Ko je po dognanih šolah se na pot podal, de bi nazaj domú peršel, je mogel čez noč v neki vasi ostati; zakaj do Taminga je imel od tam še celih šest ur hodá. Poprosi tedaj dobro ženo, ktero je ravno srečal, de bi ga čez noč ohranila, kar je ona tudi rada storila, in ga, kakor je per Kinezih stara navada, prijazno in gostoljubno v svoji hiši sprejela. Ko se pa ž njo pogovarja, vidi, de je žalostna, de zdihuje, in tudi skrivaje kako solzo pretoči. To viditi, se mu smili, ter jo urno popraša, zakaj de žaluje? Ona mu odgovori zdihvaje: "Oh, bojim se, de bo moja žalost še veči „ postala. Nepotolažliva otožnost mojiga sina, njegovo „ žalovanje in medlenje, ki ga zdaj obhaja, in kar se mu „ utegne, kakor se bojim, še hujšiga pergoditi, vse to „ me s žalostjo napolnuje. On se je zaljubil v neko „ dekle iz Taminga, dekle zalo in pametno in lepiga „ zaderžanja; tudi ona je ravno tako njemu ljubezin „ vračevala. Šel je tedaj prašat njene stariše, de bi mu

„ jo dali za nevesto, dajo mu jo, in zaželjeni dan ženitvanja „ je bil že blizo — — kar, glej! pervi mestni mandarin, (*) „ neusmileni hudobnež Takuaj, je ukazal svojim služabni- „ kam, de so to dekle neprevidama odpeljali, in zdaj se ne „ vé, kje de jo ima zaperto. Ko moj sin to žalostno novico „ zvé, letí hitro v Taming, in si vse perzadeva, de bi svojo „ ljubo nevesto zopet nazaj dobil, tode vse zastonj. „ To ga je tako silno pobilo, de je ves v žalost vtopljen, „ in ne dela drugiga, kakor de stoka in zdihuje. Per- „ zadevala sim si, ga potolažiti, pa nič ni pomagalo; „ njegova serčna rana se ne da zaceliti. Huda merzlica „ se ga je lotila, ki ga že šest dni trese; zdaj po „ malim hira, in v kratkim, se bojim, oh! de bo dušo „ pustil, in de ne bom več sinú imela. „ Tu obmolkne, in se na glas zjoka.

Mladi Tijohang, kteriga so njene besede omečile, ji zaupno reče: “Ne obupajte, vtolažite se! vaša ne- „ sreča ni še tako velika, de bi se vam ne dalo po- „ magati. Kje je vaš sin? mi perpustite, de ga obi- „ šem? „ Dobra žena ga pelja v stanico, kjer je njeni sin ležal. Tu zagleda na postelji mladenča zaliga, javalne dvajset let stariga. Na obličji se mu je poznalo, de je bil mladenič posebne lepote, tode zdaj je bil medel in suh, ves žalostin in mertvaško bled. Motne, razjokane oči so se mu komej več gibale; malokdaj so se odpi- rale, ko de bi se svitlobe bale. Dolgo hlipanje, in vmes gorki zdihleji so mu persi perzdigvali, in žalostin glas se je včasih iz njegovih ust slišal, ko je na tihoma zdihoval: “Oj, Zohepina! preljuba in predraga Zohepina! „

(*) Mandarini se imenujejo na Kinczkim ali Kitajskim uradniki.

Tijohang stopi k njemu, ga prime prijazno za roko, in mu reče: "Za Božjo voljo! ne obupajte, in ne ža- „ lujte tako; vaša ljubezniva nevesta ni še popolnoma „ zgubljena: svitli cesar, ki ga je Bog naši deželi dal, „ žarke svoje pravice na vse kraje enako razširja. Ali si „ niste še perzadeli, mu svoje nesreče tožiti?„ — "Oh, „ kako?„ odgovori mladi Zahikou, " kako je mogoče, „ de bi moj jok do njegoviga prestolja peršel, kamor je „ tako težko priti!„ — "Prav tedaj, reče Tijohang, „ jez sam vam bom pot do njega odperl. Že večkrat „ sim bil per velkim mandarinu, on me pozna; do „ njega vas bom peljal, in on bo vas branil in vam „ vedil v vaši nesreči pomagati.„ — To novo upanje je žalostniga Zahikouta oživilo, de nenavadno vesel zavpije: "Bog daj, de se to res zgodi! zakaj če ne, „ jez gotovo poginem.„ — "Ne, ne! — povzame Ti- „ johang — serčni bodite; jutre ob zori pohitim v „ Taming, de svoje stariše zopet obišem, ki jih že nekaj „ let nisim vidil. Oni mi bodo prav radi dovolili, de „ se za tako pravično reč potegnem. Brez odloga grem „ potem zopet iz doma, in vas popeljem sabo, de vas „ v cesarjevo stolno mesto spremim.„

In v resnici, precej ob zori se blagoserčni Tijohang proti domu poda, zadovoljin, de je tako lepo perložnost našel, dobro delo usmilenja storiti, in v zaupanju, de ga bodo stariši za ta velikoserčni sklep pohvalili. Ali, ko pride domú, in stopi v očetovo hišo, ostermi in se prestraši. Nekdaj je bila hiša zmiram polna ljudi, ki so v svojih opravilih per njegovim očetu sveta in pomoči iskali, in zdaj jo najde vso prazno. Pride v sobe; tu ne najde drugiga, kakor stariga služabnika,

kteriga po svojim očetu popraša, tode solze so bile ves njegov odgovor. Ves nepokojin hiti k materi, de bi saj zvedil, kaj se je zgodilo; in poglej! tudi njo najde v solzah in v žalost vtopljeno. " Jojmene!„ zavpije zdaj, ko jo objame, " tedaj mojiga očeta ni več?„ — Mati ga pertisne na svoje persi, in mu reče s posiljeno serčnostjo: " Še živijo tvoj oče, še, ljubi moj sin! tode „ v sramoti in revi. Terdoserčni Takuaj je nekimu star- „ čeku edino hčer, ki jo je imel, s silo vzel. Nesrečni „ mož je na to peršel k tvojimu očetu, de bi po njem „ svojo hčer nazaj dobil. Tvoj oče so se bili podstopili, ga „ krepko braniti in zagovarjati. Neusmileni mandarin „ pa se hudo na nje zjezi, jih reče zapreti, in zdaj „ stokajo že nekaj dni v železji. „ — " Oh, ti vražni „ človek! „ zavpije Tijohang, " nisim si perčakoval „ tako grozne hudobije; ali — ne bo dolgo, ne, se „ več tako ošabno obnašal; trese naj se nad šibo, ki „ mu že nad glavo poje. „ — Per teh besedah se izterga iz maternih rok, in hiti naglo v ječo.

Tu zadobi privoljenje noter iti, in najde častitliviga starčika, kteri je v globokim stolpu, na vlažnih tleh v težkim železu ležal, kamor je li malo svitlobe od zgorej dol perhajalo; on je na svojim obrazu notrajni mir krepostne duše kazal, ktero res nesreče tlačijo, ali ne pobijejo. Kadar ga mladi Tijohang zagleda, zavpije na glas in objame očeta. On pa mu mirno reče: " Oj sin! ti vidiš zdaj nad mano izgled po nedolžnim „ terpečiga. To de krepost je tudi v teh strašnih o- „ kolišinah sladka tolažba. V temi te grozne ječe sim „ jez bolj zadovoljin, kakor pa je krivični trinog, kte- „ ri me preganja, v svojih svitlih sobah. Hotel sim

„ zagovarjati in braniti nedolžnost in ubožtvo, od silnih „ zatirano in preganjano ; če bom mogel zavoljo tega tudi „ umreti, me bo vender vselej misel tolažila, de sim „ kaj dobriga storil. „

“ Oh! ta hudobnež je vredin tavžentkrat umreti „ vpije Tijohang jezno; “ ta roka, ja prav ta roka se bo „ nad njim maševala. „ — “ Ne, sin moj! varuj se, „ de ne ponečastiš sebe in svojiga očeta s kakim „ nespremišljenim djanjem. Ne dvomi, moja nedolžnost „ bo peršla enkrat na dan. Bog je pravičen! „—“Naj „ bo tedaj „ odgovori Tijohang, “ tode moja dolžnost „ je zdaj, de očito storim vašo nedolžnost in poštenost. „ Bog, ki je pravičen, mi bo gotovo pomagal. Povejte „ mi, kje stanuje nesrečni starček, kteriga ste branili?„ Mu razodene per ti perložnosti svojo misel in svoj sklep, kteriga je že za Zahikouta storil. Oče ga priserčno objame, poljubi, ter reče : “ Zdaj spoznam, de si moj sin: „ pojdi srečno; Bog ti bo gotovo milostivo pomagal, „ ker si tako usmilen.„

Urno in poln zaupanja hiti mladi Tijohang k starimu očetu, kterimu je bila hči s silo vzeta, ga zdrami iz njegove žalosti, in ga napravi, de naj gre ž njim v Peking. Na to gre svojo mater potolažit, in še tisti večer se poda na pot, in pride s starčikam v Zahikoutovo hišo. Drugi dan zgodaj se podajo vsi trije na pot, in v malo dneh pridejo v Peking. Razumni in nevtrudlivi mladenič si perzadeva, kar more, de kmalo perpušenje dobi, s svojima tovaršema pred velkiga mandarina priti. Ko stopi pred mandarina, popisuje s vso silo svoje zgovornosti, mile stoke in zdihovanje nesrečne odpeljane Zohepine, nevtažlivo žalost stariga očeta

in obupniga ženina; kadar začne pa popisovati revo, v ktero je njegov lastni oče pahnen, zato, ker se je za tako pravično reč potegnil, je govoril s tako gorečnostjo, s tako perserčnostjo in silo, de si sam velki mandarin in mogel solz vderžati.

Zatorej je on zdajci vse to cesarju na znanje dal. Cesar se zavzame nad Takuajevo hudobnostjo; in ker ga je ganila Tijekinova nesreča, ter mu serce omajala njegova in njegoviga sina velikodušnost, da povelje, de naj se hudobnimu mandarinu vse časti in službe odvzamejo, in de naj se ga s zaničvanjem v nar groznejši in nar divjiši Tartarske kraje zapodi. Tijekin naj njegovo službo prevzame, ktere se je hudobnež tako nevredniga storil, in mladi Tijohang naj se v Pekingu obderži in odgoji za visoke cesarske službe.

Verli mladenič je z veseljem sam te povelja v Taming nesel: potegne iz temne ječe svojiga krepostniga očeta, in ga do nar veči časti v tisti deželi povzdigne; ter z radostjo perpelja sam s svojo roko starimu očetu ljubo hčer, in kopernečimu ženinu drago nevesto.

Potem se je vernil v Peking, je stopal od stopnje do stopnje do nar višjih služeb, in je sčasoma čast velkiga mandarina dosegel, v kteri službi je bil izgled modrih ministrov, de so ga vsi po celim cesarstvu sploh častili in ljubili.

IV. Dragotinstva vkradene.

V pervi povesti perviga dela (*) smo povedali eno tistih dobrotnih djanj, ktere je znal cesar Jožef II. tako umetno in tako lepo izpeljati, de je zadobila vsaka njegova dobrota po tem takim višji ceno, in de jo je zamogel človek še bolj v živo občutiti. Ali kakor je znal umetno svoje dobrote deliti, ravno tako je vedil tudi pokazati svojo bistroumnost in rodovitnost svoje domišlivosti v iznajdenju nar boljših in nar perpravniših sredstev, resnico spoznati, in pravico storiti, komur je šla, kadar je letó od njega terjala pravičnost.

Tako je bil na Dunaji mlad žlahtnik, kteri je veči del svojiga premoženja z igro zapravil; peršel je tako v stiske, v ktere ta gerda navada nespremišlene ljudi pogostoma perpravi, če se ji vdajo. Dnara že več imel ni, in torej ni bil več v stanu poželenju igre zadostiti, kteri je bil ves vdan; igro popolnoma popustiti tudi ni hotel, ker ga je še zmiram lažlivo upanje k nji vleklo, de bo saj enkrat zopet nazaj dobil, kar je zaigral; začne torej sam per sebi premišljevati, kako bi kaj dnara dobil, de bi zopet svojo srečo poskušal. Vedil je dobro, de na pošteno vižo mu ni mogoče dnara dobiti, in de ne najde več človeka tako neprevidniga, kteri bi mu hotel kaj posoditi. Drugiga sredstva ne najde, kakor zvijačo in goljfijo. Ko pa na zvijačo in goljfijo misli, se mu zbudijo neki občutleji poštenosti, kot mali ostanjki skerbniga podučevanja iz otročjih let; ali ti ostanj-

(*) Glej povest od bolne vdove.

ki so preslabi per tistih, čez ktere je strast že oblast zadobila, in per tistih, kterih serce je že sprideno. Znotrajni boj mej poštenjem od ene strani, ki ga je vderževalo, in mej strastjo, ki ga je k grehu naganjala, od druge strani, je bil kratek; in takrat je po njegovi nesreči strast premagala.

Ko je tedaj enkrat ravno premišljeval, kaj mu je početi, de bi kteriga ogolil, in mu nobena druga zvijača na misel ne pride, ki bi mu utegnila kaj vreči: se spomni na dragotinstvarja, od kteriga je bil malo let poprej dragih kamnov nakupil, de jih je svoji nevesti podaril. Poznal ga je, de je mož perprost in dobriga serca, zato se mu je zdelo, de bo nar ložej njega ogoljfal. Gre tedaj k njemu, ga poprosi, de naj mu pokaže, kar ima nar dražjih demantov in rubinov in drugih dragotinstev, on ogleduje zdaj te, zdaj une, poprašuje, koliko veljajo te ali une, se dolgo ž njim pogovarja čez razne šege, in kako se jih nar lepši vkup spravi in zveže, in kadar mu jih dragotinstvar po njegovi volji in po njegovih besedah v red nastavi, mu naposled reče: " Ta- „ ko pa, se mi zdi, bodo mogli dopasti moji ženi, ker „ jih ji hočem v dar pernesti. V koliko dneh bi mi „ jih vi zamogli snažno očistiti in zvezati? Za- „ kaj jez jih mislim ji pernesti, kadar si jih bo nar „ manj dočakovala, in ji tako nenadjano veselje storiti.„ —" Kamnov je veliko " odgovori dragotinstvar " in delo „ bo dolgo in sitno. Si bom perzadeval, kar je mo- „ goče, podvizati; tode jez vam ne morem obljubiti, „ de bi ga pred dvema mescama mogel dokončati. „ —" O jojmene! „ zavpije žlahtnik, " to je preveč, „ jez ne morem tako dolgo čakati. In pa, jez vidim

„ tudi, de so večkrat ženske tako čudne in samoglav-
„ ne, de jim ravno to ne vstreže, kar nam možem
„ dopade. Mislim tedaj, de bo boljši, če ji nesem brez
„ odloga te dragotinstva pokazat, in če ji ta dar tako
„ storím, de si sama izbere, karkoli je nar bolj po nje
„ misli in ji bolj dopade. Pojdite z mano.... „ — Ko to izgovori, vzame drage kamne, in gre z dragotinstvarjem na svoj dom. Ali dobro je znal tak čas izvoliti, ko je vedil, de žene domá ni. Zdaj pravi, kako mu je žal, de je ni domá dobil, ter reče: “ Pustite
„ per meni tukej te drage kamne; kadar pride domú,
„ jih ji bom pokazal, in jutre vam bom vedil dati od-
„ govor: tode vam že zdaj za naprej perporočim, de
„ se potlej urno in marlivo tega dela lotite. „

Dragotinstvar je menil, de je ta mladenič še tako bogat in dober plačevavic, kakor nekdaj, ker ni nič vedil, de je tako hud igravic, in de je že vse zapravil; zato se ni bal goljfije, se nanj lepo zanese, in se domú verne.

Hudobni mladenič pa se je čez mero veselil, de se je to zgodilo. Pijanimu od radosti mu ni bilo še skorej zadosti, de je eniga samiga ogoljufal, temuč začne premišljevati, kako bi s tem, kar je s zvijačo v roke dobil, tudi svojo ženo za nos vodil, in njenimu vednimu tožvanju konec storil zavoljo žlahtnih kamnov, ktere ji je bil skrivši vzel, in kakor vse drugo zaigral. Ko tedaj ona domú pride, ji gre naproti, ji pokaže te dragotinstva, in pravi: “ Zdaj mi pa ne boš več ne-
„ prestano regljala in tožvala zavoljo biserov; poglej! de
„ ti jih še lepši povernem. Jez sim vedil, de mi ne mo-
„ re biti sreča vedno sovražna. En srečin trenutik mi

„ je obilno vse povernil, kar sim skozi več let sem
„ zaigral, in ker te silno ljubim, se tudi spodobi, de
„ nar poprej tebi z obilno obrestjo vernem, kar sim
„ ti bil vzel. Izberi si zdaj iz teh žlahtnih kamnov ti-
„ ste, ki so bolj po tvoji misli: jutre bom ukazal jih
„ tako vkup spraviti, kakor boš sama hotla. Zaklêni
„ jih mej tem na tak kraj, kjer ne more nobedin do
„ njih priti, in ne povej nobenimu nič od njih, ako jih
„ želiš nositi, zakaj jez nočem, de bi kdo zanje vedil,
„ prejdin jih na se deneš. „ — Žena, tega prav vesela, mu obljubi vse čisto zamolčati, in jih zapre s ključem v nar skrivniši in nar varniši kraj. On pa se ji je skrivši posmehaval, in semtertje po mestu hodil skrivaje popraševat, kje bi jih zamogel za denar zamenjati, pa tako, de bi se ne izvedla njegova goljfija.

Ko se noč perbliža, je začelo dragotinstvarja skerbeti, ko je sam per sebi premišljeval svoje preveliko zaupanje in premalo previdnost, de je v rokah mladenča pustil dragotinstva tolike vrednosti. Ko je pa na dalje pomišljeval, de je žlahtnik in plemenito odgojen, tedaj de ne bo gotovo ničesar storil, kar bi bilo njemu in njegovimu rodu v nečast; in ker je menil, de je še zmiram tako premožen, kakor je bil nekdaj, tedaj de ni v nobeni potrebi, in tudi ne v skušnjavi si kaj ljudskiga perlastiti: se je nekoliko vtolažil, je pa vender sam per sebi sklenil, de hoče biti drugikrat bolj previdin, in si ne več takih skerbi napraviti.

Drugi dan, ko vstane, se tudi njegove skerbi vnovič obudijo. Ves nepokojin tedaj sklene iti sam v hišo k žlahtniku po odgovor, in drage kamne brez vsiga odloga nazaj pernesti. Kadar stopi v hišo, mu pravijo,

de so gospod še v postelji, in de naj pride bolj pozno, ako želi ž njim govoriti. Ali dragotinstvar, ki se ni hotel brez drazih kamnov domú verniti, odgovori, de nima ravno nobeniga silniga opravila, de bo tedaj čakal, dokler gospod iz postelje vstanejo. Ko žlahtnik vidi, de mož res čaka, in de se ga ne more po nobeni ceni znebiti, ali se mu ogniti, si da serčnost, ga pred se pustiti. In ker je s zvijačo zedinil tudi prederznost in nesramežlivost, gre v postransko stanico, kjer bi ga nobedin ne slišal, mu reče noter priti, in ga mirno popraša, kaj de hoče? kakor de bi mu bil celo neznan človek, in kakor de bi ne bil imel nikoli nič ž njim opraviti. " Mislil sim si, de je moja dolž-
„ nost, odgovori dragotinstvar, k vam pohiteti, zato de
„ zvem, kaj mi boste zavoljo tistih dragotinstev uka-
„ zali, ki ste jih včeraj per meni naročili, in zato, de
„ tako tudi vam skerb prevzamem, mi odgovor poslati.„
—" Dragotinstva! „ odgovori žlahtnik resnobno, in kakor de bi se čudil: " od kakošnih dragotinstev mi go-
„ vorite?„ — Kaj? od kakošnih dragotinstev? ali ni-
„ ste bili vi včeraj per meni? ali mi niste vi ukazali,
„ vam nar dražji žlahtne kamne pokazati, in jih v raz-
„ ne podobe vkup spravljati? in tako v red postav-
„ ljene drage kamne ali niste semkej pernesli, de bi vi-
„ dili, ktere si bo vaša žena zbrala? zakaj rekli ste,
„ de jih ji hočete podariti. Ko je niste doma dobili,
„ ali mi niste rekli, de naj jih tukej pustim, de jih ji
„ boste pokazali, kadar domú pride, in de to jutro mi jih
„ boste nazaj pernesli, in povedali, kaj si je ona zbrala,
„ in kako de jih imam vdelati, zato de bo zadovolj-
„ na? „ — " Jez ne vem nič ne od dragotinstev.

„ ne od raznih podob, ne od vsiga tega, kar mi tu-
„ kej čenčate „ odgovori žlahtnik neprestrašen ravno
tako resnobno, in kakor de bi se čudil; “ vi, ali me-
„ ne za kteriga drugiga deržite, ali pa se vam še
„ sanja. „ — Ko sliši dragotinstvar to govorjenje, sko-
rej obupa: verže se pred njim na kolena, ga prosi s
solznimi očmi za Božjo voljo, in za vse, kar mu je
nar svetejši in nar dražji, de naj se ga usmili; pravi,
de, če mu teh dragotinstev ne verne, je on popolnoma raz-
djan; de on, njegova žena in njegovi otročiči bodo tedaj mo-
gli od lakote poginiti; mu postavi pred oči dolžnosti slehernи-
ga človeka, in pravi, de mora posebno žlahtnik še bolj
skerbeti, de si ohrani poštenost in čast; ga prosi, de
naj tako slabo ne verne zaupanja, ktero je bil on vanj
postavil: mu žuga na zadnje tudi s ostro sodbo Božjo,
ker je pred Bogam vse očito, in ker on hudobne ostro
kaznuje. Tode žlahtnik se vsemu temu li posmehuje, vse
to vzame za šalo in prazne besede, ter mu reče, ali
de se moti, ali de se mu sanja, ali pa, de je pijan, in
de ni per pravi pameti; in zmiram stanovitno taji, de
on in imel nikoli od njega ne žlahtnih kamnov, ne ni-
česar druziga. Na zadnje, ko začne dragotinstvar v
svojim obupu vpiti in na ves glas kričati, se tudi on
razjezi, zažene krik, ga zašpotuje, mu pravi sitin no-
ric, pijan hudobnež, in ga reče po stopnicah dolj po
sili spraviti in iz svoje hiše zapoditi.

Ubogi mož ni imel ne prič ne pisma, de bi za-
mogel svojo pravično reč skazati; zatorej je dobro ve-
dil, de je zastonj ga pred pravico tožiti. Ker je tedaj
menil, de je vse zgubljeno, je skorej obnorel, zakaj
tako silno ga je ta zguba bolela, in taka nejevolja se

ga je lotila zavoljo te krivice. Kar se še o pravim času spomni, de se lahko cesarju pertoži, in pravdo svojo njemu izroči, de naj on sodi in pomaga. " On „ je kaj moder mož „ je sam per sebi djal, " in bo „ vedil dobro razločiti, kdo naju dveh resnico govori; „ on je kaj pravičen, zato se znam zanesti, de mi bo „ pravico storil. „

Gre tedaj in prosi za pervoljenje pred cesarja priti, kar je tudi kmalo dobil; zakaj blago serce tega cesarja je bilo vsaki čas perpravljeno, tožbe svojih podložnikov poslušati, in jim v potrebah dobrotlivo pomagati. Ko je pred cesarjem, mu na tanjko vse pové, kar se mu je pripetilo, in perseže de je res, kar pravi.

Cesar je iz solz in žalosti pošteniga moža bolj kakor iz njegovih besed in perseg spoznal, de mora biti res to, kar mu pravi; mu reče tedaj odstopiti, in pošlje precej po žlahtnika s poveljem, de naj ga koj k njemu perpeljajo, naj ga že kjerkoli dobijo. Žlahtnik se prestraši čez to neperčakano povelje, in strah in trepet ga vsiga prepade; tode kmalo se zopet zbrihta, in gre v zaupanju, de mu dragotinstvar ne more nič skazati, neprestrašen pred cesarja, kjer prederzno vse vtaji, kar se mu je oponašalo.

Ko vidi cesar, de vedno li taji, je že hotel ukazati, de naj se cela njegova hiša čisto preiše. Pa mu pride na misel, de bi znale dragotinstva kje drugdé biti, ali pa tako dobro skrite, de bi se jih težko našlo. De bi torej ložej in poprej resnico izvedil, si zmisli zvijačo, ktera je tudi srečno vse odkrila. Mislil si je namreč, de mora tudi žena kaj vediti od teh žlahtnih

kamnov, zategavoljo ukaže žlahtniku, de naj se vsede, in ji precej tole pismice pošlje: “ Ako vam je moje „ življenje ljubo, dajte temu, ki vam to pismice per- „ nese, per ti priči žlahtne kamne, že veste, ktere. “

Per tem povelju žlahtnik obledi, vsa serčnost ga popusti, pade pred cesarja na kolena, in trepetaje spozna svojo hudobijo. Dragotinstvar je zdaj ko vnovič oživel, ker je po bistroumnosti svojiga cesarja srečno zopet nazaj dobil, kar je s svojim prevelikim zaupanjem in s svojo dobroserčnostjo bil zgubil; pa tudi hudobni žlahtnik ni ušel zasluženi štrafi, desiravno je bil na zadnje persiljen svojo hudobijo obstati.

V. Krivica popravljena.

Godi se lahko, de tisti, kteri čez druge gospodujejo, so ali iz kriviga natolcevanja, ali zavoljo lažnivih tožeb, ali zavoljo silne strasti krivični proti svojim podložnikam, in jih brez vzroka štrafajo. Kadar se podložniku kaj takiga pergodi, mora pametno svojo nevoljo krotiti, ktero iz konca krivična obsodba v njem obudi, ni namesti se spuntati ali pa čez to nezmerno tožiti, poterpežlivo čakati perložnosti, v kteri mu bo mogoče svojo nedolžnost skazati; ali pa, de čas sam odkrije njegovo nedolžnost, ki po navadi na zadnje vselej resnico na dan potegne. Oblastnik pa, kadar se mu perva jeza ohladi, ktera ga je storila prenaglo sodbo izreči, mora perpustiti, de so zamore vsak lahko opravičiti in svojo nedolžnost skazati; in kadar spozna nedolžnost tistiga,

kteriga je prej kriviga mislil, mora za svojo dolžnost deržati, storjeno sodbo preklicati in krivico popraviti. Prav lep izgled tega sta nam dala, ni dolgo od tega, dva tistih mož, ktere mi v svoji prevzetnosti za manj deržimo, kot smo mi, in jih po navadi kot sirove, neizobražene ljudi zaničujemo, zato, ker imajo vse druge šege in navade kakor mi, in jih podnebje močno od nas loči.

Ajder-Ali, (*) kteri je zadnje leta v Indii Englezam na bregu, kterimu se Koromandel pravi, dajal dolgo in veliko opraviti, je bil s Francozmi v zvezi in njih prijatel še od tistiga časa, ko se je bila v 1755 letu mej tema vedno si nasprotnima narodama huda vojska vnela, ktera je ravno tako, kakor ta poslednja, ne li v Evropi, ampak tudi v Afriki, Azii in Ameriki povsod pogor in merjenje razprostirala. Englezi so obsedli Pondichery, poglavitno in nar imenitniši mesto, ki so ga Francozi v teh krajih imeli. Kadar je Ajder-Ali to zvedil, je pod veliteljstvam Mortum-Saeba nekaj vojšakov tjekaj poslal Francozam pomagat, de bi Englezi si mesta ne osvojili; desiravno so njega samiga tudi s silo napadali v njegovi deželi Bengaloru, Kaner, njegov nar hujši sovražnik, in Marati, neki vojaški narod. Mortum je bil zlo izkušen vojvoda; desiravno so sovražniki vedno čuli, je on vender vedil spraviti v mesto toliko ljudi, orožja in hrane, de se je z njegovo pomočjo moglo silnim napadam Englezov dolgo časa staviti, zakaj scer bi se bilo precej iz konca zavoljo

(*) Tako ga imenuje popisvavic njegoviga življenja; scer se po navadi imenuje Hider-Ali.

pomanjkanja potrebne brambe moglo v malo dneh vdati. Ker so bili pa Englezi veliko močnejši, je bilo vsako branenje in vsaka pomoč zastonj, in mesto se je Englezam vdalo.

Ajder-Ali zve to nevgodno novico ravno ob času, ko je bil v kervavim boju pobil Kanerja in Marate, in jih popolnoma premagal. To ga je bilo prevzelo, in zategavoljo je menil, de njegova vojska s tem preveč na časti zgubi, ako ni na vse strani enako zmagavska; in ker si je mislil, de je Mortum tega kriv, de ni pomoč obsedenimu mestu poslana nič zdala, se je nad njim silno razserdil. Kadar je tedaj nazaj peršel, mu ni kar perpustil se zgovarjati, temuč ga hudo zmerja, ga iz službe zverže, mu vse časti odvzame, in porine tako zaničvaniga in ponižaniga v število ljudi nar nižjiga stanú.

To žalostno ponižanje ni Mortuma nič kaj pobilo, saj mu je njegova vest pričala, de je nedolžin, ker mu ni ničesar očitala; zato se pa tudi ni ne zoperstavil, ne potožil, temuč se je nezasluženi kazni molčé podvergel.

Močno pa je bilo žal vojšakam, kteri so se pod njim bojevali, in ga ljubili zavoljo njegove kreposti, in spoštovali zavoljo njegove serčnosti, kadar so vidili, de se tako slabo poplača zasluženja takiga moža. Mej temi so bili neki Francozi; kadar so vidili, de se je kraljeva perva jeza enmalo ohladila, so mu začeli praviti, de je Mortum vse storil, kar je bilo izkušenimu in zvestimu velitelju storiti; de se je mesto li z njegovo pomočjo zamoglo tako dolgo sovražniku zoperstaviti: de mu gre torej za to, kar je za ohranjenje mesta storil, li plačilo in čast, ne pa nečast in štrafa.

Ajder-Ali je bil res nagel in hud v pervi jezi, pa je bil tudi pravičen in blagoserčin, kadar se mu je jeza polegla, in razum zopet v njem gospodvati začel. Zato je poklical k sebi vse višji oficirje, kteri so bili z Mortumam v tistim boju, in je hotel od vsakiga posebej slišati, kaj se je tam celi čas godilo, kako si je vojvoda kaj perzadeval, kaj in kako je zapovedaval, kako je svoje namene izpeljeval, kaj je počenjal, kako je vojšake vodil in s kakošnim uspeham, in kakošni zaderžki so mu bili na poti v večih in bolj častivnih predvzetjah. Vse, karkoli je v tem izpraševanju zvedil, je očitno kazalo, de Mortum ni kriv, marveč de je celo njegovo zaderžanje vse hvale vredno. Žal mu je bilo tedaj, de ga je tako krivično in naglo obsodil, in precej sklene to popraviti; in ker je bila nečast njemu storjena očitna, je hotel, de ima biti tudi povračilo očitno.

Da tedaj povelje, de naj se precej, kar je li mogoče krasno in veličastno napravi vse, kar se mu po navadi perpravlja, kadar se on sam o praznikih očitno pred ljudstvam perkaže, ter se ne samo s svojimi služabniki, ampak z vsemi svojimi dvorniki in z vsemi tistimi, s kterimi se je ravno kar posvetoval, proti Mortumovi hiši vzdigne.

Mortum, kteri ni nič od vsega tega vedil, kterimu je osoda res odvzela blišobo in visokost častnih služeb, ne pa kreposti in notrájniga mirú; se je takrat ravno mirno sprehajal, v priprosti in pohlevni obleki v svojim vertu, in za krajčas nekaj berbal okoli cvetlic in zeliš, ki so tam rasle.

Ajder-Ali ga zagleda dol iz svojiga veličastniga slona, na kterim je sedel, reče precej vsim, ki so ž

njim bili, se vstaviti, on sam stopi dol iz slona in hiti Mortumu naproti, se ga oklene okoli vratú, in pravi: "Sram me mora biti, de sim tvoji kreposti tako krivico „ storil: todo veselim se, de sim vender kmalo ljudi „ našel, kteri so mi iz zmote pomagali, in de ti za- „ morem zdaj vse še poverniti. Vem, de je bilo tvoje „ vedenje ravno tako hvale vredno, kakor sim jez menil, „ de je vredno graje. Sprejmi tedaj zdaj zopet vso „ čast, ktera ti gre, ter prosi od mene, kot moj pri- „ jatel in ljubljenic, prosto vse, karkoli želiš. „ — "V „ moji nesreči „ odgovori Mortum s ponižnostjo „ — "me je samo to bolelo, de sim tako blago serce zgubil, „ kakor je vaše: zdaj pa, ker mi ga vi, o kralj! mi- „ lostivo nazaj date, kakšino drugo srečo si morem „ še po verhu želeti?

Ajder-Ali ga vnovič objame, ga stori s častjo na svojiga slona posesti, on sam pa jezdari pred njim na konju, in ga tako med vednim vriskanjem ljudstva, ktero je s zahvalo spoznalo zasluženo čast Mortuma in velikodušno djanje kralja, in z vsem veličastvam slovesno v svoje kraljevo stanovanje nazaj perpelja; ondi ga je v poprejšne službe nazaj postavil, ga tudi do višjih časti povzdignil, in ga je potem, dokler je živel, mej vsemi, ki so bili na dvoru, nar bolj spoštoval ino nar raji imel, in je tako dal vsim lep izgled, kako se mora storjene krivice velikodušno popraviti, kadar se jih spozna.

VI. Orengoski grof ali odgojenje.

Nar nevarniši čas, kteri večkrat tudi čez celo življenje razsodi, je za mladiga žlahtnika takrat, kadar iz šol stopi, in nobenimu več podložen, začenja biti sam svoj. Brez vsiga opravila, kakor vidimo, de se per takih mladenčih večidel godi, ne dela druziga kot pohajati. Ako se nameri, kar se tudi prav lahko zgodi, de pride v družbo drugih mladenčev, kteri so ravno taki pohajači, kakor on, ali de so zraven tega tudi hudobni: zgubi v kratkim ves sad tudi nar pametnišiga in nar bolj skerbniga odgojenja, pozabi vse dobre nauke in opominjevanja svojih učiteljev; in ker se da zapeljati od sladkih besedi tistih, s kterimi se peča, ker ga v razuzdanim življenji poterdijo zapeljivi izgledi tovaršev, pogostoma tudi iz same tožlivosti, ker ne vé, kaj bi počel, se polagoma vda vsim hudobijam.

Ravno tak je bil mladi grof Orengoski, kadar je iz šol domú peršel. Bil je on edini sin silno bogatiga očeta, in sam sebi prepušen; ker torej ni še zapeliviga sveta poznal, ker ni nikogar imel, de bi ga bil modro vižal, kako je treba med ljudmi in z ljudmi živeti, in se vsih nevarnosti ogibati, je zašel kmalo v družbo malovrednih tovaršev, in se tudi v kratkim navadil, tako nemarno živeti, kakor oni. Popolnoma brez opravil in brez dela si je perzadeval zdaj s tem, sdaj z unim kratke čase vživati in je po cele dni ž njimi v nepotrebnih rečeh, s pohajanjem in z igranjem zapravljal. Za tako življenje se vé de mu ni moglo biti zadosti, kar mu je oče vsaki mesic dnara dajal. Tode njegovi

tovarši, in tisti, ki so njegovo zapravljanje v svoj lastni prid obračali, so mu kmalo najdli odertnike, de so mu s krivičnimi pogoji in proti lažnivim pismam vse dajali, kar je prašal, de je li po deset od sto plačeval. Po tem takim se je kmalo čez mero v dolge zakopal, kteri bi mu velik del očetoviga premoženja snéli, ako bi mu bil oče v tistim času umerl. Oče njegov ni mej tem prav nič od vsiga tega vedil, temuč je menil, de se vse prav tako godi, kakor si je želel, posebno ker mu je bil sin na videz vedno pokorin in podložin, kar je pa delal, zato de je očeta še bolj v tej zmoti poterdil. Velika zguba v igri, ktera je očetu do ušes peršla, mu je še li oči odperla, de je sklenil na tanjko za vse popraševati in pozvediti, kaj je njegov sin dotihdob vse storil; ali tu se je vstrašil viditi prepad, v kteriga se je bil njegov sin pogreznil.

Kadar vse to zvé, ga tolikajn veči žalost in nejevolja obide, kolikor manj si je bil od svojiga sina kaj taciga perčakoval; zato je bila njegova perva misel, ktera ga je v ti jezi sprehajala, sina per ti priči iz dóma zapoditi, in v grad ga zapreti, kjer naj pokoro dela za svoje malovredno zaderžanje. Tode ko se mu perva huda jeza poleže, in ko začne bolj mirno in razumno to reč premišljevati, spozna, de ga s tem zamore res štrafati, ne pa poboljšati, de kazin bi mu ne izkoreninila iz serca greha in slabih navad, temuč de bi ga še bolj razkačila proti temu, kteri ga štrafa. Nekaj je pa tudi poznal, de je tega veliko tudi sam kriv, zato ker ga je tako nespremišleno samiga, brez varha in brez vsiga dela pustil, in ga tako skoraj permoral, de se je spačeniga in razuzdaniga življenja lotil.

On sklene tedaj za zdaj še vse z lepim poravnati; zato pokliče k sebi sina, kteri si je pa ves plašen in bled komaj upal predanj priti, ker je dobro čutil, kaj si je zaslužil, in mu takole govori: " Sramota in plašnost, „ ktero zdaj pred mano stojé kažeš, mi zadosti pričate, „ de sam dobro spoznaš, kako plačilo si s svojim do- „ zdajnim neporednim vedenjem si zaslužil. Kriv si, in nisi „ več vredin, de te jez še po očetovsko ljubim; vender „ pa ne morem še pozabiti, de sim tvoj oče. Ljubezin, „ ktere več ne zaslužiš, ki je pa nočem še tebi odte- „ gniti, stori, de ti za zdaj perzanesem. Tvoje prihodno „ zaderžanje bo razsodilo, ali te imam še za svojiga „ sina spoznati in ljubiti, ali pa za vselej te od sebe „ spoditi, in z vsim mojim prekletstvam obložiti. Tode „ mej tem se mora vender vse poravnati, kar si napčniga „ storil. Vem, de imaš povsod silno velike dolge; in „ desiravno bi mogel jez vso njih strašno težo tebi „ prepustiti, vender nočem še, de bi moj sin per „ drugih bil za dolžnika zapisan, ker sim si jez vselej „ perzadeval, vsakimu hitro plačati, kar mu je šlo. Raz- „ odeni mi tedaj vse, komu si dolžan, koliko in kako. „ Šuma ali število naj te ne plaši, zakaj jez sim že „ na vse perpravljen, in hočem, de mi saj tukej po- „ verneš mojo dobrotlivost in ljubezin z odkritoserčnostjo. „ In ako bi mi ti tudi hotel kaj zamolčati, bom že „ sčasoma tudi to zvedil, in s tem bi bil ti pred mo- „ jimi očmi li lažnivec, in bi popolnoma in za vselej „ tisto ljubezin zgubil, ktero ti hočem zdaj še zmiram „ ohraniti. „

Te besede, ktere so od očetove ljubezni do njega in od njegove pravične nejevolje pričale, so mladenčevo

serce v živo zadele in njegovo vest zbudile; sram ga je bilo, in ves je v obraz zagorel, kadar je slišal, de mora očetu vse nasledke svojih preteklih pregreškov razodeti. Vender vidi, de mu je treba in de mora biti odkritoserčin, zato mu je vse čisto povedal in ni nič zamolčal.

Kadar oče vse to zve, mu reče resnobno: "Tvoji " dolgovi bodo plačani„ in nič druziga ne perstavi, temuč mu reče odstopiti, zato ker je vidil, de se zares kesá, de ga je sram, in de je že tako zadosti vžalen.

Potem pokliče vsakiga njegovih posojevavcov posebej, in se ž njimi pogodi čez to, kar že sama pamet da, de se mora od takih dolgov odtergati. Kadar je bilo to storjeno, reče postaviti sred musovža dve veliki mizi, in našteje na eno v srebru toliko tolarjev, kolikor jih je bilo vsakimu posojevavcu plačati, na drugo pa ravno tako tist iznesik, ki se je bil ž njimi pogodil, de se ima od celiga dolga odtergati.

Na to pokliče vse posojevavce ob enim vkupej, stori priti tudi sinú, in reče pred njegovimi očmi vsakimu odšteti, kar mu je šlo; in odpravivši jih tako eniga za drugim, kadar sam ž njim ostane, mu reče z milim glasam in ljubeznivo: "Ako bi ti popred vedil, „ kaj te bodo stale tvoje norčije, menim, de bi se bil „ tudi pametniši zaderžal. Zdaj si sam s svojimi očmi „ vidil; vtisni si to dobro v pamet. Ves tisti dnar, ki „ ga še vidiš na uni mizi tamle, kar ga je, so hotli „ hudobni ljudje, s kterimi si se pečal, iz tebe spra- „ viti, zakaj toliko iznese ves dolg, ki si ga proti „ njim imel. Jez sim ti ga znal perhraniti, in po moji „ smerti ga dobiš. Tode to je edini delež, kteriga si

„ zamoreš od mene perčakati, ako si z drugačnim za-
„ deržanjem ne boš znal kaj več zaslužiti. Ako bom
„ tedaj vidil, de se ne poboljšaš, nočem, de to, kar
„ so mi moje skerbi in moja marlivost perdobile, ni-
„ čemarin zapravlivec malovredno potrati, temuč bom
„ veliko bolje storil, če bom svoje premoženje takim
„ zapustil, kteri so ga bolj vredni, kot ti, in ga znajo
„ pametniši rabiti. Mej tem te hočem poskusiti, de bom
„ vidil, kaj si zamorem od tebe nadjati. Za dve léti ti
„ hočem en del svojiga premoženja v roke dati, de ga
„ boš ti oskerboval. Kakor bom vidil, de boš to pre-
„ moženje gleštal, in de se boš mej tem zaderžal, tako
„ bom tudi jez se vedil v prihodnje proti tebi zaderžati. „

Ko je mladi grof vidil silno veliko število dnarjev, kteriga je on zapravil, in ki ni nikoli bil pomislil, de ga more toliko biti, ker je bil še malo izkušen, ter ni do tistikrat vedil, kolikajn se mora v resnici doli šteti, kar se tako lahko z besedo obljubi: takrat tako ostermi, de ostane kakor kamen, tako de ni vedil ne kam bi oči obernil, ne kaj bi rekel; še bolj pa ga prestraši očetovo žuganje, ktero je sam pravično in pametno spoznal.

Per vsem tem pa bi se bilo za malo dni zgubilo to stermenje in ta strah, in počasi, kakor se je že večim zgodile, bi bil zopet iz konca začel poprejšno življenje, ako bi bil pušen v poprejšni lenobi, in ako bi si bil mogel tedaj zopet ravno tako, kakor popred, z ravno tistimi toverši, ali pa z enakimi krajčase iskati. Tode novo opravilo, ki ga je prevzel, je bila njegova sreča.

Poprimši se gorlivo domačih opravil, se ogiba postopačev ino njih norčij, in veselilo ga je prav za prav,

de zamore tako svoje dni ne li samo prijetno, ampak tudi koristno prebiti. Konec dveh let je bil njegov oče ž njim tako zadovoljin, de mu je prepustil oskerblenje celiga svojiga premoženja s tem samim izgovoram, de ga hoče on vižati in mu s svojim svetam, kadar mu bo treba, na strani stati. Pametna in poštena blagorodnica, ki si jo je za ženo vzel, je zaželjeno spreobernenje njegoviga življenja do verha dognala, in tako je on postal izgled nar pametniših in nar poštenišh žlahtnikov.

Po smerti očeta, kteriga je serčno objokaval, je prevzel celo premoženje, in tedaj se je štel mej nar bogatejši gospôdo. Ker je pa dobro pametil, kaj se je bilo njemu godilo, je sklenil svojo bogatijo pred vsim drugim v dobro odgojenje svojiga sina oberniti, kteriga mu je Bog dal; zakaj vedil je dobro, de če tudi veči del premoženja v dobro podučenje svojiga sina potrosi, ga bo zmiram še zadosti bogatiga za sabo pustil, ako bo dobro odgojen.

Komej je znal hoditi, in se je začenjala razvijati njegova pamet, ga je že pesternam iz rok vzel, de bi se od njih kaj slabiga ne navadil, ali navzel kakih predsodkov, in de bi mu one ne vsadile v njegovo še mehko serce seme hudobnosti in slabiga nagnjenja; on je hotel, de naj bo zmiram ali per njem, ali pa per materi; on in ona sta mu bila zmiram dobra, tode tudi, kadar je bilo treba, desiravno poredkama, ostra brez perzanašanja in stanovitna per tem, kar sta enkrat rekla. Tako sta storila, de je bil vbogliv, pa ob enim tudi vesel, odkritoserčin in ves živ, de sta ž njim imela svoj krajčas in svoje veselje, pa tudi, de je vsak, kteri ga je li vidil, se ga veselil, in ga hvalil.

Kadar je bil otrok sedem let star, začne očeta skerbeti, kako bi mu dal prav dobriga učitelja, kteri bi ga podučeval v znanostih kakor tudi v dolžnostih, ktere ima vsak pošten človek spolnovati, in tudi v tistih, ki zadevajo vsakiga deržavljana in posebej še vsakiga žlahtnika. Po takim učeniku semtertje poprašuje: tode tisti, ki bi bili zamogli zavoljo svoje modrosti in učenosti ga dobro odgojiti, se niso dali nikakor pregovoriti, de bi celo svoje življenje v prid eniga otroka žertvovali: tisti pa, kteri so se v to službo sami ponujali, se njemu niso zdeli zadosti sposobni za to imenitno delo. Veliko ga je tudi skerbelo, ko je vidil, de kakor bolj v letih rase, tako je težej ga zmiram od dekel in hlapcov ločeniga imeti, kteri pogostoma ali s slabim izgledam, ali s nepremišlenimi pogovori, ali z gerdim perlizvanjem, ali z nesramnimi besedami v enim samim trenutku perzadevanje več mescov in celih let poderejo. V ti sitnosti se spomni na zavod (inštitut), v kterim je bil on nekdaj odgojen; tode ker je od tam malo koristi sabo domú pernesel, je začel tudi to misel popolnoma popuševati.

Ko je pa večkrat resnobno čez to reč premišljeval, je tudi spoznal, de je bil on v tistim závodu vbogliv, de ni bil igračast, in de se je rad učil in lepo zaderžal; li kadar je nekoliko odrasil, je začenjal biti bolj sam svoj, in se ni več hotel na tanjko ravnati po tem, kar mu je bilo zapovedano: de se je v pervih letih v njem nedolžnost ohranila, dokler je zavoljo svoje mladosti mogel živeti pod oblastjo in vedno skerbjo tistih, kteri so bili čez njega postavljeni, in de je po tem takim bil tudi bogaboječ, pokorin, in de se je rad

dajal podučevati. Na dalje je tudi spoznal, de je v tistih letih, ko je s svojimi verstniki pod višjimi živel, ki so nanje gledali, tudi še ta dobiček od zavoda imel, de se je srečno znebil tiste ošabnosti in prevzetnosti, ktero je bil sabo iz svojiga dóma pernesil; de je imel perložnost, že za časa paziti na razne značaje ali lastnije (karaktere) drugih ljudi, in jih tako bolj spoznavati: de se je z mnogimi soznanil, ter si veliko znancov in prijatlov od več strani perdobil, s kterimi je zmiram rad še tudi v poznejših letih se v pismih razgovarjal; de so mu bile perpušene nedolžne otročje igre in krajčasi, ki so zlo potrebni, de se život okrepí in na moči rase: zakaj ako se v domačim odgojenju otroku take nedolžne igrače in veselice s silo zabranjuje, ker se hoče, de bodi otrok per desetih letih že cel mož, se rado potlej pergodi, de si tak človek po doveršenim uku za vse to prav plačuje, in take reči počenja, de se zdi per dvajsetih letih še otrok. Kadar vse to dobro premisli in prevdari, spozna, de zamore svojimu sinu v tistih pervih letih boljši odgojenje perpraviti v takim zavodu, kakor pa drugej, zato ga pa tudi precej vanj pošlje.

Ko je dosegel šternajsto leto svoje starosti, in tedaj že odrasel otročijmu odgojenju, ktero zadaje toliko skerbi in je tako težavno odgojiteljem, ga oče vzame iz zavoda dómú, mu poiše pošteniga in modriga moža, lepiga, prijazniga zaderžanja in velike učenosti, de bi ga v lepih znanstvih, v modroslovstvu in pravdoslovstvu podučeval; de bi mu bil bolj tovarš in prijatel, kakor pa učitelj, de bi mu kazal, kako se mora pošteno in s potjo tudi tako živeti, de se vse dolžnosti

deržavljana izpolnijo; de bi iz ptujih izgledov in iz tega, kar drugi ljudje delajo in govorijo, ga po perložnosti učil, kaj in kako se spodobi delati in govoriti, in kako se je treba vselej zaderžati, v kratkim: de bi imel zanj tisto skerb in tist trud, ki gre skušenimu in modrimu odgojitelju. In ker je dobro plačilo in častne pogoje s to službo sklenil, je tudi kmalo takiga moža našel.

Dal mu je pa tudi druge dobre učenike, kteri so ga v raznih jezikih in znanstvih podučevali, v kterih morajo posebno blagorodniki biti znajdeni; in scer k temu so bili tako pametno dnevi odločeni in ure, de en uk ni motil druziga, in de tolika prememba učenja in vadenja mu ni bila težavna, ampak prijetna. Mogel se je tudi godenja (muzike) in risanja učiti, zato de bi zmiram sabo nosil, s čimur bi se razveseljeval in si v nevolji in otožnosti kratek čas delal.

Ko je bil 20 let star, mu da potrebne perporočivne pisma, in ga pošlje z ravno tistim prijatlam in učiteljem po Italii in po celi Europi, zato de je v njegovi tovaršii zamogel s svojimi očmi viditi razno lego krajev, razne naturne proizvode in nar imenitniši dela umetalnikov; de je zamogel sam spoznati nar bolj glasovite učene možé in umetalnike v vsaki deželi, potem tudi vstave, postave, navade in šege raznih narodov.

Dve léti je bil iz dóma, in potem še le se verne poln koristniga znanja v svojo domačijo. Njegovi stariši so zdaj želeli, de bi se oženil, zato de bi njih rodovina v njem ne premerla, in zato de bi ga nevarniga postopanja in nevarnih tovaršij še ob času obvarvali. Mu svetvajo torej, de naj si izbere nevesto, kakšinor

se njegovimu stanu spodobi, in de naj tako samiga sebe in tudi njih osreči. Kar je tudi storil.

Po veselim ženitvanju ga oče na stran pokliče, in ga takole ogovori: " Zdaj boš ti, ako Bog moje „ želje izpolni, kmalo oče nove družine, in premoženje, „ ki ga jez imam, bom mogel morde kmalo tebi pre- „ pustiti, de ga boš tudi ti enkrat svojim otrokam za- „ pustil. Mej tem se mi pa prav zdi, de že vnapred „ poznaš, kar ti bo šlo, in de se za časa navadiš ga „ gleštati. Zdaj premisli, ktere domače opravila si ho- „ češ izročene ímeti, ali pa morde hočeš raji vse „ opravila z mano deliti. „ — " Jez terdno zaupam„ odgovori sin, " de dolgo ne bo treba, de bi vaše pre- „ moženje kteri drugi oskerboval, razun vas; zatorej „ mislim, de bo nar bolj prav, če vi sam tudi zana- „ prej vse oskerbite in pogospodarite, jez pa vam po- „ magam, in nič brez vašiga sveta ne storim. Perza- „ deval si pa bom, vse storiti, kar želite, in kar vam „ zamore vaše skerbi in težo vaših opravil polajšati.„

Tako je tedaj pametni mladenič zdaj očetu začel v vsih opravilih pomagati, in delivši svoj čas mej domače skerbi, mej učenje in poštene krajčase, je živel sam sabo zadovoljin, od vsih ljubljen in časten. In grof Orengoski, ki je na tako vižo svojiga sina razuzdanja ovarval, od kakoršniga je bil njegov oče, desiravno enmalo kasno, vender pa še o pravim času, njega na pravo pot nazaj zavernil, je doživel veselje, de je že on sam, potem pa tudi cela njegova družina mir in srečo vživala, ki se tolikajn iše, pa tudi tako redko mej ljudmi najde.

VII. Ljubezniva nevesta.

V letu 1784. je bila že v naših krajih silno huda zima zavoljo veliko snega, in grozovitniga in dolgiga mraza, pa še veliko hujši je bila v bolj merzlih krajih na Nemškim in na Francozkim, tako de so zmerzavale nar veči in nar bolj dereče reke, in de so ljudje od mraza pomirali. Tisto zimo je mogel v Lorenskim mestu Meci (*) eno noč, ki je bila gotovo ena iz nar bolj merzlih, na straži stati vojšak, kteri že več dni ni bil nič kaj prav zdrav, in tedaj je bil zdaj v nevarnosti, de bi še huji obolel; zakaj kjer je na straži stal, je bil nar hujši mraz, in je nar silniši pihal ledeni sever. On je bil ženin namenjen in že obljubljen in zaročen z deklino, ktera ga je priserčno ljubila. Kakor hitro tedaj njegova nevesta zve, de mora on tisto noč v takim mrazu zunej stati, se silno prestraši, ker se boji, de ne bo mogel s svojim slabim zdravjem v takim mrazu prestati. Ta misel jo je tako mučila, de ni mogla tisto noč ne le samo očesa zatisniti, temuč ji tudi ni bilo mogoče se kar v posteljo vleči. Njena otožnost je pa še veči postala, kadar pride ura, ob kteri se ji zdi, de je nje ljubljenic že zunej na straži na hudim mrazu, kjer si ga je že mislila vsiga od mraza prepadeniga in oterpneniga. Ker ni mogla več v takim nepokoju prestati, se poda, desiravno je bil led, sneg in silen veter, po gosti temi vun iz hiše, ki ni bila ravno daleč od straže, in gre serčno celo sama

(*) Zdaj je mesto Mec pod francosko oblastjo.

tjekej. Ona najde v resnici nesrečniga vojšaka, ki se je od mraza ves tresil, in je bil že ves oterpnen, de mu ni bilo več mogoče na nogah stati. Ga začne tedaj prositi za Božjo voljo, de naj se gre v njeno hišo ogret, kjer mu je dober oginj napravila; vojšak pa, ki je dobro vedil, de bi se mu to za silno velik pregrešik zarajtalo, ko bi se zvedlo, se ji zahvali, in se stanovitno brani storiti, kar mu je ona velevala. — " Saj en sam hip, de se ogreješ „ reče ona, " ker te „ mraz tako hudo trese. „ — Na to ji vojšak odgovori, de če bi se od njega kaj taciga zvedlo, bi bil koj k smerti obsojen, in de nobedin bi ga ne mogel smerti rešiti. — " Pa če boš tukej stal„ mu ona naglo besedo preseče, " boš gotovo konc vzel, in tej smerti, " ki je gotova, se moraš vender nar poprej vbraniti. „ De se bo ravno to zvedlo, kar zdaj storiš, se ne more „ lahko vediti, in jez mislim, de skorej ni mogoče, de „ bi kdo to zvedil; in Bog, ki je usmilen, te bo tudi „ ovarval. „ — " In če bi se to tudi nikoli in od nikogar ne zvedlo „ reče vojšak, " kako je mogoče, „ de se podstopim, kakor ti hočeš, meni izročeno stražo „ tako maloserčno in brez moža pustiti? Naka! tega „ mi ne perpusti ne moja dolžnost, ne moja čast. „ — " Ako se tudi od tu proč podaš „ mu ona resnobno odgovori " ne menim že, de se straža popolnoma brez „ moža pusti: za malo časa se postavim jez tukej na„ mest tebe stražiti. Le urno tedaj podvizaj.... „ Tu ga je ona tako silno nagovarjala, in s solzami prosila, de jo je na zadnje vojšak vslišal, in se sili vdal, zakaj vidil je, de on v svojim stanu per tako hudim mrazu se ne more tako dolgo več deržati. Upal je tudi, de

se bo prav kmalo nazaj vernil, in de ne bo tega nobedin zvedil; pervoli tedaj v to, kar mu deklina svetva, podá nji orožje, svoj vojaški klobuk, in svojo suknjo, ji pové parólo (vojaško znamnje), in se gre v hišo gret.

Mlada deklina je bila tako vesela, de je ženinu življenje ohranila, de ni skorej nič mraza čutila, desiravno je zeblo, de je bilo komej prestati. Ali, glej! — kmalo potem pride neprevidoma patróla (ponočni čuvaji). Deklina, ker poprej na kaj takiga še kar pomislila ni, se je tega tako prestrašila, de kar besedice spregovoriti ne more, tedaj tudi ne da znaniga vojaškiga znamnja. Čuvaji, ki nič ne slišijo, menijo de je vojšak ali zaspal, ali pa pobegnil; zato se hitro straži perbližajo, in najdejo s začudenjem namesti vojšaka mlado žensko v vojaški obleki, ktera vsa prestrašena in plašna ni mogla kar čerhniti, de bi povedala, kako je sem peršla.

K velki straži perpeljana je zamogla vender zopet se enmalo zbrihtati, in spregovoriti, in pové jokaje in s solzami, kar se je zgodilo, ter milo prosi, de bi se njenimu ženinu perzaneslo. Precej pošlejo v njeno hišo eniga, kjer najdejo zares vojšaka, tode še tako zmerzneniga in oterpneniga, de je bilo malo upanja več za njegovo življenje. Ga začnejo vender po malim razgrevati, in tako počasi mu zmiram več gorkote dodavati, de so ga na zadnje popolnoma oživili.

Tode nesrečni človek vidi, de je oživel, zato de bo mogel še strašnejši in silniši smert prestati. Precej tisto jutro je bil bojni svet sklican, in on, kar je že dobro previdil, je bil po ostrih bojnih postavah obsojen, obešen biti. Kdo zamore izreči otožnost in žalost nesrečne dekline, ki je vidila, de mora tako zgubiti svojiga

priserčniga ljubljenca, in de je ona sama nekoliko kriva, de mora on zdaj tako žalostno smert storiti? — Tode žalost je ni pobila ne potlačila, temuč ji da še veči serčnost in prederznost. Z razčesanimi lasmi je vsa v solzah okoli tekala zdaj sem, zdaj tje, kjer koli je upala zanj kako pomoč, perporočenje ali dobro besedo dobiti. Zgodba ta nova in taka, de se take nikoli slišalo ni, je sama na sebi že storila, de sta se obadva vsem smilila, in de so se vsi čudili čez mlado deklino, ki je tako veliko in serčno ljubezin do svojiga ženina skazala. Veljavne in imenitne osebe vsih, posebno pa visocih stanov, so si perzadevale zanj prositi, de bi se zavoljo izvanrednih okolišin ostrost postave za takrat odjenjala. Pred vsim drugim pa so žene in gospé krepostno deklico za novo čast svojiga spola deržale, in so tolikajn delale, prosile, terkale, de se je vojšaku perzaneslo. — Deklina je tedaj doživela veselje ne li samo, de mu je življenje otêla, ampak tudi, de se je kmalo potem ž njim omožila, in mu precej lepo doto k hiši pernesla, kakor je šlo njenimu stanu; zakaj vsakter si je perzadel, ji kaj podariti. Tako so se njene nar bolj goreče želje popolnoma izpolnile.

VIII. Lakomnost.

Lakomnost zapelja kakšinkrat tudi mlade ljudi v nar veči hudobije. En tak izgled smo ne zdavno blizo nas imeli, iz kteriga naj se vsakteri uči, že pervo nagnenje k lakomnosti z vso skerbjo precej zadušiti.

Bila je bogata gospa, vdova in brez otrok, ktera se je posvetniga šuma in ničemurnosti že naveličala, in je zatorej sklenila se svetu odpovedati, in svoje zadnje dni mirno prebiti. Se poda tedaj v en samostan (klošter); tukej je svoje ure delila mej navadne djanja pobožnosti in mej delo, nekaj časa si je tudi jemala za branje koristnih bukev; kar ji je pa še čez vse to časa ostajalo, se je z deklicami pečala, ktere so bile v odgojenje v samostan djane, in je tako nunam, kterim so bile mlade deklice v skerb izročene, z besedo in z djanjem po moči pomagala.

Mej temi deklicami je bila ena, ki je vse druge s svojim bistrim umam prekosila; tudi se je zdelo, de ni mej vsemi nobene tako ponižne, tako krotke, tako vboglive in tako lepiga zaderžanja, kakor ona. To deklico je gospa nar raji imela, in ker je menila, de tudi ona njo ravno tako ljubi, je mislila si jo za svojo hčer vzeti Tedaj se je nar raji ž njo pečala; učila jo je vsega, kar gre vediti in znati pametni in pošteni deklici, in to tako skerbno, kakor bi bila njena mati. S tem pa še ni bila zadovoljna, hotla se ji je še dobrotlivši skazati. Ker ni imela ne otrok ne bližnjih sorodnikov (bližnje žlahte), in ker je vedila, de deklični starši so malo premožni, de ji tedaj ne bodo mogli veliko dati;

sklene svoje premoženje v ta namen oberniti, in po svoji smerti vse nji zapustiti.

Kadar je ta svoj naklep izpeljevala, in ji že v teštamentu svoje premoženje namenila, je hotla nekiga dne ji tudi razodeti, kar je zanjo storila, v spodbujevanje njene marlivosti, in de bi si še raji perzadevala, si dobrohotnost svoje dobrotnice vselej z lepim zaderžanjem ohraniti. Za tega voljo tedaj ji pokaže škatlo polno drazih kamnov, ki jih je imela pod ključem, in ji reče: "Te drogotinstva, in vse, kar imam, sim tebi že „ v teštamentu namenila, ako se boš li, kakor zaupam, „ vedno dobro zaderžala, tako de bom zmiram s tabo „ zadovoljna. Zakaj li tako mi ne bo nikoli žal, de sim „ te tako obogatila. „

Ali to nespremišleno prezgodno razodenje je ves drugačin nasledik imelo, kakor je ona mislila. Ženske si po navadi želijo lepotij, drazih, krasnih kinčev, zalih oblek. V sercu te deklice se ta želja do tistikrat še ni bila zbudila. Ko pa take obljube sliši, se ji na enkrat oglasi: zapeljivo blišobo tistih biserov je imela vedno pred očmi, in zdelo se ji je, de mora tavžent let čakati, prejdin si jih bo smela na se djati; bogastvo, ki ji je bilo namenjeno, svoboda in krajčasi, ktere ji je bogastvo obljubvalo, in ktere je že v mislih unaprej vživala, vse to je delalo, de se ji je zmiram težji in žalostniši zdelo, v zapertim kraji, tako siromašna in v taki podložnosti živeti, kakor je bila persiljena živeti v kloštru. Zginuje ji počasi znotrajni mir duše, postaja nepokojna, nepoterpežliva; znala ni še svojih pregorečih in silnih želj več krotiti; bala se je pa od druge strani, de bi se to njeno spremenjenje ne zvedlo in tedaj ne odtegnilo

zopet tistih reči, ktere so ji te goreče želje obudile; toraj sklene, oslepljena od silne strasti, si njih posestvo zagotoviti z nar grozovitniši hudobijo.

Dobra gospa jo je večkrat skorej po cele dni per sebi imela, hotla je tudi, de je v njeni sobi ž njo kosila in večerjala. Enkrat si to hudobno dekle, Bog vé kako, strupa perpravi, in ji ga per večerji skrivši mej jedi zameša, de ga uboga gospá, ki si ni nikoli kaj taciga kar mislila, nevedama povžije. Menila je ona, de bo ponočna tema tudi njeno hudobijo zakrila; tode kmalo začne zavdana gospa občutiti neizreklive bolečine: na glas začne vpiti. To vpitje se po celim samostanu sliši, po celim samostanu se ta žalostna novica razlega, vse se prestraši in vnepokoji. Pokličejo neutegama zdravnika, kteri je po sreči še o pravim času peršel in spoznal uzrok bolečin, de je gospej življenje rešil.

Kadar se od strupa zve, vse še bolj ostermi; posebno pa je bila nesrečna deklica, ktero je zdaj vest hudo grizila, vsa preplašena, iz česar se je tudi kmal spoznalo, de je ravno ona tega kriva. Za tako grozno hudobijo je bila pač vredna, po spoznanju vsih, nar veči in nar strašnejši kazni. Ali krepostna gospa, ki jo je hotla rešiti, je prosila, de naj jo njeni volji prepustijo. Ona jo k sebi pokliče, ter ji z ljubeznivim in milim glasam tako le govori: "Jez vidim zdaj, kaj je „ storilo, de si vsa druga, kakor si bila spervič. Jez „ bi bila mogla poprej vediti, kaj premore čez mlado „ serce želja do takih reči, ki ga silno mikajo, ktere „ se pa odlaša. Tiste drage kamne, ki so te tako „ oslepili, bi bila mogla jez ali zmiram skrite imeti,

„ ali pa precej tistikrat ti jih dati, kadar me je obšla
„ misel ti jih pokazati. Kar pa nisim tistikrat storila,
„ lahko zdaj popravim, dokler je še čas zato. Jez no-
„ čem, de bi ti še dalej želela tega, kar ni meni več
„ za nobeno rabo, in kar vidim, de tebi tolikajn do-
„ pade. Jez jih tedaj od zdaj tebi prepustim, stori ž
„ njimi, kar hočeš. Tudi bom poskerbela, de boš kmalo
„ in častno se omožila, in perzadeti si hočem, kar li
„ morem, de boš prav srečna žena. Samo to te pro-
„ sim, de mi privošiš saj to malo dni mojiga življenja,
„ v kterih bo moje nar veči veselje, za tvojo srečo
„ skerbeti. „

Vsa zmešana, osramotena in silno ponižana deklica ni odgovorila, kakor s glasnim ihtenjem na to djanje velikodušnosti in neprimerlive darežljivosti. Kakor je pa redka krepost blagoserčne gospé gotovo Bogu dopadla, ravno tako je hotla pravica Božja hudobno djanje nespremišlene deklice očitno štrafati. Hudo grizenje vesti se ji je bilo kmalo po storjeni hudobii obudilo; strah jo je obšel, de bi se to ne zvedlo; kadar je bilo vse odkrito, se ni vedla od sramote kam djati; trepet jo zgrabi pred štrafingo, ki je dobro vedila, de jo je zaslužila; in vse to jo je tako pobilo, de ji ni bilo več mogoče svoje sramote preživeti: huda merzlica jo je stresla, in malo dni potem je umerla.

IX. Dobrotlivost iznajdliva.

AJDEJO se nekterkrat ljudje, kterim bi se želelo, de bi v prid človeštva vedno živeli. Tode, žalibog! takih je malo, in še té, kadar se pokažejo, nam smert hitro pred drugimi vzame. V rožniku 1783 leta je Francozka dežela zgubila prezgodej ravno eniga tacih posebnih mož, ki so vredni večno živeti. Ta mož je bil visoko častiti gospod Apochonski, Velkiškof Gaskonskiga mesta Auch. On je bil živa podoba nekdajnih svetih duhovnikov, ktere ni nikoli nič bolj veselilo, kakor dela ljubezni bližnjimu skazane. Marliv v vsih svojih duhovskih opravilih, ni hotel zgubiti nikoli nobene perložnosti, nobeniga trenutka, kadar je mogel po moči pomagati vsim, ki so njegove pomoči potrebovali. On je tolažil žalostne, je bil podpora revnim; in ker je potrebe druzih za svoje deržal, ni od svojih obilnih perhodkov desetiga dela za se pospravil, vse drugo je drugim delil. Brez števila djanj njegoviga usmilenja se perpoveduje, mi pa bomo tukej samo dve povedali; pervo teh dveh pokaže, kako iznajden je bil svoje dobre dela skrivati, zato de ni bil nikoli s svojimi dobrotami nadležin tistim, kterim je pomagal; drugo djanje pokaže, s kakšino viteško serčnostjo ga je navdihala keršanska ljubezin.

Človek, kteriga osoda iz visokiga stanu v nižji stan pahne, je bolj od druzih sousmilenja vredin, zakaj njega je nekako sram, drugim svoje potrebe razodeti, in jih pomoči prositi. Tudi ni zadosti, de se ga kdo usmili, in mu pomaga; temuč resnično usmilenje terja, de se to delo usmilenja tako stori, de se mu ni treba sramovati

zavoljo dobljene pomoči. Svet ceni li bogastvo, in tiste nekako zaničuje, kteri niso premožni; zato je pa tudi ubožtvo pred svetam sramotivno, desiravno je, s krepostjo sklenjeno, nar veči spoštovanja vredno. Tega zaničvanja, ktero iz ubožtva izvira, se nar bolj tisti bojijo, kterim že njih rojstvo, bi rekel, veči pravico do časti dodeli. Zavoljo tega se večkrat pergodi, de taki raji na skrivnim v revšini medlijo, kakor de bi drugim svoje potrebe odkrili, in jih pomoči prosili; in kdor bi jim hotel z očitanjem njih reve pripomoči, bi jih večkrat li razžalil, ne pa jim dobrote zkazal. Takim je treba umetno pomagati, de se s tim ne pokaže, kakor de bi se vedilo, ali pa tudi li natolcevalo, de so oni v potrebi. Prav lep izgled takiga ravnanja nam je vedil dati ravno visoko častiti gospod Apochonski precej od konca, ko je v Auch peršel za velkiga škofa.

V Auch pridši sliši praviti, de ste v mestu dve gospé iz imenitne in blagorodne hiše, pa zapušeni in malo premožni, de tedaj zavoljo ubožtva ste persiljeni od sveta ločeni živeti in se očem ljudstva odtegvati, de ste pa pametni in krepostni osebi, in de s poterpežlivostjo in vdanjem v voljo Božjo svojo nesrečo prenašate. Njuna reva se mu smili, in ker je bil izvedin in iznajdliv v svojih dobrih djanjih, mu je kmalo na misel peršlo, kako bi jima skrivaje pomagal. De bi jima pokazal, koliko ji obrajta, ji obiše pred ko druge, in jima s tem na znanje da, de ji tudi bolj časti in spoštuje, kakor vse druge. Po pervim pozdravljenju je govoril ž njima tako lepo in tako prijazno, de ste si zamogle misliti, de ji visoko časti. Kmalo se dela, kakor de bi iznenada bil zagledal neko na zidu visečo

podobo, ki ste jo imele: on jo začne močno hvaliti, ter pravi, de bi rad dal 2000 tolarjev, ako bi li mogel tisto podobo v last dobiti, de nobena druga podoba mu ni še nobenkrat tako dopadla, in de bi se rad prederznil prositi, naj bi mu jo prodale, ker je perpravljen zanjo toliko dati, kolikor koli bi oné prašale, ko bi se li ne bal, de je njima preljuba. Gospé mu odgovorite, de ji silno veseli, de je on v njuni hiši reč našel, ki mu dopade, in de si imate za veliko čast, mu jo brez vsiga plačila prepustiti, ako jo li hoče imeti. Škof se jima prav serčno zahvali, kakor de bi mu bile s tem nar bolj vstregle. Komej domú pride, pošlje koj po podobo, in jima reče našteti 2000 tolerjev. De bi jima pa še na misel ne šlo, kakor de je jima kotel s tem li en dar pernesti, se jima vnovič po služabniku serčno zahvali, tako de ste si mogle one misliti, de je to zanj prav velik dar, kar od nji prejme.

Iznajdliva darežlivost tega pobožniga moža je tako gospéma pripomogla, brez de se jima je bilo treba sramovati, in skorej brez de bi se bile zavedle; in on je hotel raji, de so ljudje od njega rekli, de malo pozna umetalne izdelke, (zakaj v resnici tista podoba je bila li malo vredna) kakor pa ji pustiti brez pomoči, ali pa jima tako pomagati brez ozira na spoštovanje za njuni stan. Ali v nasledni povesti bomo vidili izgled še veči kreposti tega slavniga moža.

X. Pogor.

Enkrat je v neki hiši ubozih ljudi po noči hud oginj vstal. V stanici per tleh ni bil zvečer oginj dobro vgasnen, ne zadosti zakrit; vžgale so se bile polena, ki so bile zraven ognjiša, začne goreti kuhinsko orodje, ki je bilo ondi; potlej se loti oginj vrat, one zgorijo, se vžgejo lesene stopnice (štenge), in po stopnicah je oginj tako naprej segal, dokler se je zúbelj čez streho vzdignil.

Prebivavci hiše, iz perviga spanja zbujeni od dima in praskečiga ognja, tečejo k stopnicam, de bi po njih dol šli in se rešili; ko pa najdejo, de gorijo, začnejo od vsih strani na ves glas vpiti. Prestrašeni sosedje, ktere je ta krik zbudil, se urno iz postelj vzdignejo, in se vkup stekajo, in glej! strašin pogled se jim tukej pokaže: pertlični del hiše je že ves v ognju, gorele so že tudi bližnje sobe, in skuzi nadstropja je oginj švigal v gorejne stanice; čez streho gor je švigal plamen ognja, kjer so stopnice gorele. Okna so bile z ljudmi napolnjene, vse okoli njih je pa gorelo; in ker so tudi stopnice gorele, po kterih bi bili še lahko vbežali, si niso vedli drugači pomagati, kakor de so v svojim obupu na ves glas vpili in usmilene ljudi pomoči prosili.

Kmalo so tedaj od več strani ročne gredí (lojtra) k oknam nastavili, de je bilo nesrečnim ljudém mogoče ognju uiti in se rešiti. Kteri so bili mej njimi bolj serčni, so se po vervih iz òkin dol spušali, ali pa so iz nižjih okin dol vùn poskakali: tako so bili na zadnje

vsi, edin tako, edin drugači, srečno iz nevarnosti rešeni.

Samo dva otroka sta še ostala v mali stanici pod streho. Njuni oče je bil takrat iz dóma s svojim gospodarjem, per kterim je služil, in ji je po nesreči sama bil popustil. Ker si nésta vedla nikakor pomagati, sta se na ves glas jokala in pomoči prosila; akoravno pa sta se vsim okolistoječim v serce smilila, ni vender nobedin vedil, kako bi jima bilo pomagati. Druzih duri ni imela stanica, kjer sta bila, kakor nad skladnico derv, ktera je pa že vsa gorela; tudi se ni moglo po drugi strani k njima priti, kakor skuzi okno bližnje sobe, ki je bila zraven nje. Ali ta stanica je bila zlo visoka, in oginj je tudi že v njo bil zalezel. Viditi je bilo, de ne more nobedin brez očitne nevarnosti svojiga lastniga življenja tudi po ti strani otroka rešiti.

Ravno tistikrat pride zraven tudi visoko častiti gospod Apochonski. Ko zagleda ta dva uboga otroka v tako strašni nevarnosti, se mu gane celo serce od smilenja in groze. In ker se mu je zdelo, de nevarnost ni še prevelika, ako bi se jima li hitro pomagati hotlo, ponudi per ti priči sto zlatih luidorov (*) tistimu, ki bi ta dva otroka rešil. Ko pa vidi, de se na to ponudbo nobedin ne gane, ter meni, de se jim morde to plačilo za toliko nevarnost premajhno zdi, obljubi dati koj dve sto luidorov. Ali tudi to ni nič zdalo, zakaj vsak je preveč za svoje lastno življenje skerbel, kakor de bi se za kakšinor si koli bodi ceno v tako nevarnost podal.

(*) En luidor je sedem goldinarjev in trideset krajcarjev.

Kadar pobožni in serčni prelat vidi, de so vse ponudbe zastonj, zavpije: "Bog ne daj, de bi mi vsi „ tukej leni stali, roke križem deržali in gledali, kako „ tista dva nesrečna otroka v ognji pogineta. Kar si „ nobedin ne upa storiti, hočem pa jez sam poskusiti... „ tedaj reče naglo dve gredi z vervmi vkup zvezati, ker ena sama ni do pod strehe segala, ji nastavi na okno sobe, skoz ktero je bilo še mogoče priti v tisto stanico, gre serčno po nji gor, hiti skuz oginj do otrok, si vzame eniga na rame, druziga pod pazduho, in nese obadva po ravno tisti gredi vun iz nevarnosti. Vsi pričejoči so stermeli in se čudili, in veselo vpitje zagnali.

O, zakaj so taki možje tako redki na svetu! O, zakaj jih nemila smert tako hitro odpravi, ko so nar bolj v prid in lep izgled drugim!

XI. Zakon.

V nekim malim mestu na Rimskim je živel bogat mož z edino hčerjo, ktera je imela za njim celo premoženje dobiti. Bila je šestnajst let stara; toraj, ker je bila precej bogata, zraven tudi zala, in takiga zaderžanja, kakšinor se spodobi pametnimu in dobro odgojenimu dekletu, so si jo kmalo vsi imenitniši mladenči tistiga kraja edin za drugim snubili. Oče pa je kmalo spoznal, de je vse snubače bolj kakor vse drugo mikala bogatija; tudi ni našel nobeniga mej vsemi, čigar zaderžanje, ali scer lastnije, bi mu bile po volji. Edin je bil iz imenitne, pa že zdavno obožane hiše, ki je hotel

s to ženitvijo obogateti; ali on ni imel drugiga od svojiga visociga rojstva, kakor neumno prevzetnost in stud pred vsakim delam, kakor de bi dajala lenoba žlahtniku nar veči vrednost. Drug se je bil več let pravdoslovstva učil; ali ker je dolgo daleč od svojih staršev živel, in spačen bil od hudobnih tovaršev, se je bil bolj navadil norčije vganjati in pohajati, kakor pa pravdoslovstva. En tretji je bil igravec, ki ni le po cele dni, ampak tudi po cele noči igral. Zopet drug, sam v se zaljubljen, je veči del dneva se li lepotičil; vse nove šege v obleki je mogel on pervi posnemati, in s persiljeno lepoto in z mehkužnim vedenjem je skušal vse prevzetnice, kterim je bil on popolnoma podobin, v svoje mreže vloviti. Per enim se je lahko spoznalo, de je nagel in silne jeze; spet drug je bil tumpast in neumin, de ni bilo kar mogoče ž njim izhajati. V vsih teh je najdel modri oče pomanjkanja; zato pa tudi ni bil nobedin izmed teh po njegovi volji, zakaj on je hotel, de bi njegova hči v zakonskim stanu pravo in stanovitno srečo vživala.

Nekiga dne jo on tedaj takole resnobno in modro nagovori: "Ti dobro veš, ljubka moja! de si ti edina „ tolažba in podpora moje starosti, in tudi dobro veš, „ kako te jez priserčno ljubim. Tode čas se bliža, de „ si moraš izbrati ženina, in de bom mogel jez morde „ od tebe se ločiti, ker boš od tu v drugo hišo mo- „ gla, in ud postala tuje družine. Bog me vári, de bi „ jez v tej reči, od ktere ti bo tvoje celo življenje „ ali srečno ali nesrečno, tiste nečloveške starše posne- „ mal, ki si upajo nagnjenjem svojih otrok zapovedovati. „ Ženina, ki bo s tabo zmiram živeti mogel, moraš si

„ ti sama izvoliti. Ali, ker dobro vidiš, kolikajn je na
„ tem izvoljenju ležeče, jez samo to od tebe terjam
„ v povračilo ljubezni, ki jo za te imam, de mi perpu-
„ stiš, de moja večletna skušnja, ki sim jo jez storil,
„ nadomesti tvojo, ki je zavoljo svoje mladosti ne moreš
„ še imeti, in de si daš od mene svetvati. Skerb, ktero
„ sim do zdaj zmiram za te imel, in dalja, v kteri si
„ od posvetniga hrupa in djanja do zdaj živela, mi
„ da verovati, de tvoje serce ni še za nobeniga vneto.
„ Ali ravno to bi jez zdaj nar poprej rad od tebe
„ izvedil, in ti mi moraš odkritoserčno povedati; zakaj
„ jez se ne bom tvojimu nagnenju zoperstavil, ako
„ se je že za kteriga oglasilo, temuč te mislim li modro
„ voditi.„

Ko je na to hči rekla, de njeno serce ni še nobenimu vdano in de ne bo nikoli kaj druziga storila, kakor kar ji oče svetuje, ji on na dalje govori: "Vedi
„ tedaj, de veliko njih te želijo dobiti za svojo neve-
„ sto, ali nobedin teh, kteri so te snubili, mi ni po
„ volji, in tudi, kakor se meni zdi, bi te ne mogel
„ osrečiti. Če se boš deržala naukov, ki si jih od me-
„ ne slišala, menim, de ne boš taciga iskala, kteri bi
„ bil višjiga stanu in bolj imenitin, kakor si ti. Ti si
„ samo priprosta mestnanka, in bogastvo, ktero sim ti
„ namenil zapustiti, ne bo tvojiga rojstva nič bolj povz-
„ dignilo; in ako bi se s kterim žlahtnikam omožila,
„ bi samo to zadobila, de bi ne mogla več po svoji
„ volji se pečati s svojimi verstnicami, zakaj mož bi
„ ti letega ne perpustil, pa tudi ne z visocimi gospe-
„ mi, ki so višjiga stanu, zakaj one bi te per sebi ne
„ terpele, ali pa te li zaničvale in gerdo pogledvale.

„ Enakost hoče biti mej zakonskimi, ali saj ne preve-
„ lik razločik v létih in v stanu, ako želijo biti sreč-
„ ni. Ali to ni še zadosti. Čez vse drugo treba gle-
„ dati na zaderžanje osebe, s ktero se hočeš v zakon
„ zavezati, in kteri boš zaupala za vselej svojo srečo
„ in samo sebe. Igravec, potepuh, neobtesanic, hudob-
„ než, prekanjenic, skopec, ali pa pohajač, mehkužnež,
„ lenuh, nespremišlenic, tumpic, zapravlivec, bi tebi
„ druziga ne perpravljal, kakor žalost in terpljenje. Kar
„ jih zdaj tukej poznam, ki bi tebe radi imeli, eniga
„ samiga ne najdem, de bi ne imel eniga ali dru-
„ ziga teh pomanjkanj. Poslušaj tedaj, kaj mislim.
„ Jez menim, de je bolji, ako se v veči mesto, ka-
„ kor je to, preseliva. Tam boš ložej si izbrala iz ve-
„ liko njih, in Bog ti bo ložej dal najti tistiga, ki bo
„ tvoje življenje osrečil in oslajšal. In ako bi bila vo-
„ lja Božja, de bi tvoja roka mogla biti plačilo kre-
„ posti taciga, kteriga po nedolžnim osoda preganja, oj
„ ljuba hči! kako bi me to veselilo. Ne gledaj tedaj,
„ ali je tvoj ženin bogat ali ne; veliko premoženje, ki
„ ga imam od Boga, in ki ga bom kmalo tebi zapu-
„ stil, je zadosti, de boš ti, kakor sredna mestnanka,
„ s ženinam, bodi si kteri koli, lahko živela. „

Na to reče hči sladko in ljubeznivo: " Ako sim
„ vam, ljubi oče! veliko dolžna za življenje, ki ga
„ imam, sim vam veliko več dolžna za vašo ljubezin
„ in skerb, s ktero ste do zdaj mojo slabo in nesku-
„ šeno mladost podpirali. In na koga se morem bolj
„ zanesti, komu bolj zaupati, kakor vam? Jez se vso,
„ ljubi očka! vaši skerbi in vaši ljubezni prepustim. In
„ ako bi tudi Bog hotel, de ima vaše premoženje biti

„ plačilo zaterti kreposti, kaj si morem druziga želeti,
„ kakor de bi tudi tisti, ki mene za ženo dobi, se
„ nikoli ne kesal, de je razun premoženja tudi še me-
„ ne po verhu dobil? Ali jez upam, de bi se ne mo-
„ gel kesati, ker bi se tedaj ložej dalo, de bi on per-
„ šel v našo hišo prebivat; on bi bil tedaj kakor vaš
„ sin, in jez bi tudi se nikoli od vas ne ločila, in se
„ vselej po vaših modrih svetih zaderžvala. „

Per teh besedah oče ves vesel in vedriga lica svojo hčer objame in poljubi, ter pravi: "Bog ti ohrani, ljuba
„ hči! zmiram tako krepostne in tako blage misli, za-
„ kaj tako si zdaj, in boš vselej veselje svojiga očeta....„
Na to napravi ves radostin vse potrebno, in se dene na pot proti Rimu. Ko tje pride, začne precej skerbno iskati, kteri bi se nar bolj za ženina perlegel njegovi hčeri. Potem ko je dolgo in na tanjko vse poprašal in pozvedil, ji enkrat tako le govori: " Jez mislim, de
„ sim pa tistiga našel, ki te bo zamogel osrečiti. Ta je
„ sin pravdoznanca, ki je veliko obrajtan zavoljo svoje
„ učenosti in zavoljo svoje poštenosti, pametin mlade-
„ nič, ki se vadi v očetovi umetnosti, ter obljubi, de
„ bo s svojo marlivostjo in umetnostjo si toliko v-
„ selej perslužil, de se bo znal s svojo soprugo me-
„ riti; ta želi tvojo roko. Ni druziga treba, kakor de
„ tebi dopade; jez bom že to reč tako napeljal, de ga
„ boš vidila in ž njim govorila, ter lahko pretuhtala
„ njegove telesne in dušne lastnosti. Samo te moram
„ prositi, ljubka! za nekaj, kar mislim, de mi ne boš
„ odrekla, ker si bila vselej blagoserčna. Jez sim ti
„ že rekel, de bo celo moje premoženje tvoje, in jez
„ gotovo ne vem za nobeniga na svetu, kterimu bi

„ bolj po pravici premoženje zapustil. Ali dans zjutrej
„ se mi je nekaj pergodilo, kar mi je željo obudilo,
„ de bi se en del premoženja drugimu dal. Bil sim per
„ nekim menjavcu, ki je moj dober prijatel; ondi za-
„ gledam blizo dvajsetletniga mladenča čedne postave in
„ lepiga zaderžanja, kteri mi je dopadel, tako de me-
„ njavca poprašam, ali je morde njegov sin. On mi pravi,
„ de ne, de je pa sin nekoga, kteriga sim jez nekdaj
„ tukej v Rimu dobro poznal, ki je bil prav pošten
„ tergovec, je pa skuz nesreče vse zgubil, in v sti-
„ skah in v žalosti umerl. Zapustil je ženo s tem si-
„ nam, perstavi menjavec, in jez sim ga za svojiga
„ pisarja vzel, zato de s tim, kar zasluži, sebe in ma-
„ ter preživi. On v resnici vse da materi, in ker nisim
„ imel nikoli mladenča tako umetniga, tako marliviga
„ in tako lepiga zaderžanja, sim mu tudi, ni zdavno,
„ njegovo navadno plačilo povikšal; tode njegovo za-
„ deržanje in njegova krepost zasluži gotovo veči sre-
„ čo. — Jez od teh besed ves ganjen sim se sra-
„ moval sam sebe, de mi ni nikoli na misel peršlo,
„ njegovo mater obiskati, ki sim jo vender druge krate
„ poznal, in ki sim vedil, de je prav pametna in po-
„ štena žena; to pot pa nisim hotel več odlašati, ter
„ jo grem obiskat. Najdem jo samo, se ji dam spo-
„ znati, in ji dam perložnost govoriti od prestanih
„ pergodeb; večkrat so se mi solze vlile, ko sim sli-
„ šal, s kakim vdanjem v voljo Božjo ona svoje ne-
„ sreče prenaša, in kako je Boga hvalila, de po zgubi
„ moža in premoženja ji je tako ljubezniviga in tako
„ dobriga sina za tolažbo v tolikih nesrečah dal. Glej!
„ jez dobro vem, de ko bi mi v ravno tako revšino

„ peršli, bi tebi, o ljubka! dopadlo, če bi nam kdo „ pomagal; in tudi brez te misli terdno zaupam, de „ tvoje usmileno serce ne bo perpustilo, de se dve „ osebi tolike kreposti brez pomoči pustite. Moja mi- „ sel je tedaj, en del premoženja njima dati, de se „ jima pomaga. Tebi bo per vsem tem še zadosti ostalo; „ in če boš hotla mladenča vzeti, kteriga sim ti po- „ nudil, ti ne bo treba veči bogatije želeti, ker je on „ silno bogat. „

Na to mu hči, ktero so te besedo v živo zadele, in jo nekoliko zmotile, takole odgovori: “ Premoženje „ je vaše, in vam gre ga obračati, kakor se vam bolj „ prav zdi; in jez bi gotovo ne vedila, kako bi ga „ zamogli boljši oberniti, kakor tako. Tode meni je prav „ žal, de ker je ta mladenič tolike kreposti, kakor „ pravite, niste raji njemu, kakor komu drugimu celo „ premoženje in še mene po verhu namenili. Saj se „ mi vender zdi, de ste nekdaj bili takih misel. Ali „ se vam morde zdi, de je prevelik dar, ako tudi „ mene... „

“ O ljubezniva in neprecenliva hči! „ povzame oče; “ oj, kako moram Boga zahvaliti, de mi je dal „ hčer tako blagiga serca, kakor si ti! ženitev s tabo „ mu ne bo nevgodna, zakaj ti si nar dražji dar, ki ga „ morem komu tudi izmed nar bolj izbranih mladenčev „ storiti. Tode kako ti zamorem jez takiga ponuditi, ki „ prav nič nima, če si ga ti sama ne izvoliš? Ti boš „ tedaj obadva vidila, in iz teh si boš ženina izbrala; „ in jez menim, de ako ravno te ta drugi še nikoli „ vidil ni, se bo vender za nar srečnejšiga štel, če „ ga vzameš. Zato pa, de bi se zavoljo tega kedaj ne kesala,

„ hočem, de boš tudi uniga vidila, in jez bom ravno tako „ zadovoljin, aki si ga izvoliš in njega vzameš.„

Modri oče je svoj namen dosegel. On je vse tako osnoval, de je hči oba vidila, se ž njima pogovarjala, in tako njuno serce spoznala. Ali desiravno je najdla, de je pervi vsiga spoštovanja vredin, je vender druziga zavoljo njegove velike čednosti si izvolila; in takó so s popolno zadovoljnostjo od oboje strani tako ženitvanje obhajali, de ga ni bilo nikoli nobeniga bolj veseliga, nikoli nobeniga tako srečniga.

XII. Domoljubje.

Stari pisatelji, kakor beremo, visoko hvalijo in poveličujejo take možé, kteri so za domovino se v gotovo smert podali, kakor je bil storil Koder per Grekih, kakor so storili Marko Kurci in dva Decija per Rimljanih. Ni ga gotovo djanja bolj velikodušniga in veči hvale vredniga, kakor je, kadar se kdo sam v smert poda, zato de druge reši. Tode tiste možé v starodavnih časih je per tem vodila neka prazna vraža in neka slepa zmota; zakaj Marko Kurci je menil, de bo potolažil jezo bogov, in Rimu pretečo nesrečo odvernil, če se verže v brezdin, kteri se je bil na Rimskim tergu odperl; Koder pa, in oba Decija, so menili, de bodo svojim deželanam zmago naklonili, če se brez orožja pred sovražnike postavijo, in se od njih umoriti dajo. Njih namen je bil res hvale vredin, ne pa takó djanje samo na sebi. Ravno tolike hvale vredna smert

zavoljo velike serčnosti, veliko koristniši pa še zavoljo svojih nasledkov je bila tista, kteri je šel prostovoljno nasproti v začetku osemnajstiga stoletja mož, kteriga se mej nami komej pozna, po imena Peter Mika, iz Adornskiga na Laškim, kogar imenitnost in slava bi zamogla hvalo nekdajnih otemniti, ako bi najdel enako število slovečih pisateljev, de bi ga slavili.

V 1706 letu so Francozje s silno vojsko mesto Turin (*) obsedili. Desiravno so se obleženci stanovitno in serčno branili, napade sovražnikov hrabro odbijali, ali vničevali, vedno nanje iz mestnih zidov streljali in jim tako veliko škodo delali, večkrat nenadama vun nanje planili; so se bili vender sovražniki konec treh mescov stanovitniga obsedanja že tako zidam perbližali, de so bili zunajni rovi, kterih je dosti bilo, že skorej vsi v njih oblasti. En sam je še ostal, in ko bi še tistiga vzeli, bi bili grad z vso vojskino perpravo v svojo oblast spravili, in zastonj bi bilo tedaj vse drugo branenje.

Mestni poglavar grof Daun vidi, de hočejo sovražniki tudi še to zadnjo obrambo s silo napasti, in de so že proti nji svoje strašne baterije (**) obernili. Ukaže tedaj svojim minêrjem (***) de naj skušajo pod zemljo se tjekej spraviti, spodej strelniga prahu nastaviti, in ga naglo vžgati, de bi tako njih dela razmetali in to silo odvernili. Pervi mej temi je bil Peter Mika, ki je, pokorin poveljem zapovednika, prav urno in

---

(*) Turin, poglavitno mesto Sardinskiga kraljestva.
(**) Baterija je šest topov ali stukov.
(***) Minêrji se imenujejo vojšaki, ki pod zemljo mine kopajo, zažigajo in tako sovražnikove naprave razdevajo.

marlivo se dela lotil. On je vedil do rečeniga mesta pod zemljo priti, kjer je mino ročno nastavil tako, de ni manjkalo druziga, kakor še po navadi nekaj strelniga praha nasuti, vun iti, in zažgati. Ali glej! zemlja se nad njim stresa, hrup zasliši, iz kteriga spozna, de si sovražniki perzadevajo njegovo delo vstaviti in vničiti. Blizo so že bili, in ko bi bil še dolgo se obotavljal, ves njegov trud bil bi zastonj. Kaj mu je bilo tedaj začeti? Ker bi javalne še mogel pobegniti, de bi ne padel v njih roke, mu tudi ni bilo več mogoče potrebnih naprav storiti, de bi potlej od daleč stojé mino mogel peržgati. Nič druziga mu ni bilo storiti, ako je hotel svoj namen doseči, kakor de bi precej, ondi zraven stojé, sam s svojo roko mino zažgal, in tako samiga sebe v nevarnost gotove smerti postavil. Peter Mika, vnet od goreče ljubezni do domovine in do svojiga kralja, se ravno tega sredstva poprime. De bi ne perpustil, de bi sovražniki njegovo delo razdjali, ter mestu še tisto edino obrambo, ki mu je še ostala, ne vzeli, sklene ž njimi vred poginiti. Ukaže tedaj tovaršem, de naj gredo hitro nazaj. "Pomnite dobro „ jim reče z milim glasam, "de očetovski skerbi našiga dobriga „ kralja moje majhne otročiče perporočite, de jim bo „ on podpora in oče, in tedaj jez rad zanj umerjem. „ — Perbliža se zdaj serčno kraju, kjer je bil nastavljen razdjavni barut (pulfer), in zažge ga neprestrašen. V tem hipu strašno poči: zemlja se zruši, kar so bili sovražniki ondi napravili, je bilo vse razdjano, veliko njih ondi pogine, in tudi on je ostal zakopan v teh razvalinah.

Velikodušnimu djanju Mikovimu se mora veči del

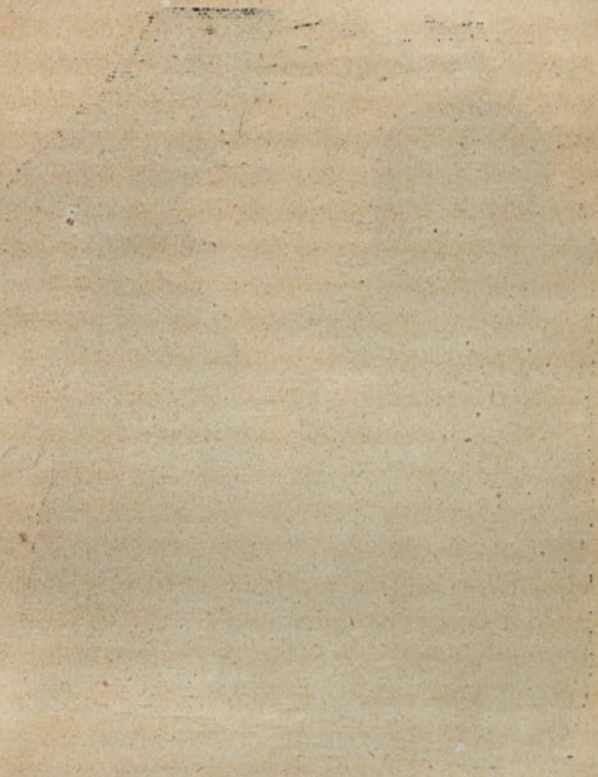

Ponočne pošasti.

Soave. II del, stran 147.

perpisati, de je bilo mesto Turin tistikrat rešeno. Ono je namreč sovražnike v veliko zmoto perpravilo, in njih silo tako dolgo vderžalo, de je z močno vojsko knez Evgen mestu na pomoč peršel, nanje vdaril, slavno premagal, in jih persilil mesto popustiti in naglo pobegniti.

XIII. Ponočne pošasti.

Nekdaj se je sploh verovalo, de povsod v starih zapušenih pohištvah, posebno pa v starih gradovih duhovi prebivajo; mnogo se je perpovedvalo od perkazin, od strahov, in kaj se je tem ali unim pripetilo, kteri so se kedaj prederznili v takih krajih prenočiti. Sčasoma se je pozvedilo, de take prikazni, taki strahovi niso bili nič druziga, kakor sama čista omama razgrete domišlivosti (fantazije), ali nasledik čisto natornih uzrokov, za ktere se pred vedilo ni, ali pa de so hudobni ljudje nalaš kaj taciga delali in raznašali, zato de so od tistih krajev, kjer so hotli svoje hudobne dela skrivati, vsaciga odvračevali, kteri bi jih znal ovaditi. Dan današnji noben pametin človek v take strahove več ne verje. Ljudstvo pa vender ni še popolnoma te nekdajne prazne vere popustilo, in še v naših časih se sliši, de si kakšinkrat take pravlice perpovedujejo. Razumen mož, če kaj taciga sliši, se temu li posmehuje; drugi pa, kteri hočejo pokazati, de jih ni strah, grejo tudi prederzno nevarnosti nasproti, ktero zaničujejo: ali iz tega, kar se je bilo vojvodu Vilarskimu pergodilo, naj se vsakter uči, nikoli kaj taciga ne skušati, dokler se ni z vsem

previdil, kar je potrebno se vsiga hudiga ovarovati, ki se mu zna permeriti po natornim uzroku, ali pa od hudobnih tam skritih ljudi.

Še mlad, poslan od svojiga kralja v velikih opravilih na Nemško, se je vojvoda ravno na svoj dom vračal, ko ga na poti noč vlovi; ker je tudi silno dežvalo, je hitil v bližnjo revno vas, kjer pa ne najde razun malo revnih kmetijskih bajt nobene hiše, v kteri bi prenočil. Vidi pa blizo tam star grad; in ker se mu je zdelo, de bi zamogel tamkej boljši prenočiti, praša, kdo je tam, in ali bi se moglo tam čez noč ostati. Dobri ljudje odgovorijo, de si nobedin ne upa tam noter prebivati, zato ker so vsi prestrašeni od strahovitiga ropotanja, ki se ga tam po noči sliši in od gerdih pošast, ki se vidijo. Mladi Vilars se njih priprostosti posmehuje, ter jim reče: "Mene bo prav veselilo, de „ bom mogel tudi jez viditi tiste pošasti, in slišati „ tisto strašno ropotanje. „ Tedaj zapové svojim služabnikam, de naj ondi v vasi ostanejo, zato de bi tim bolj očitno pokazal, kako malo on za take vraže porajta, vzame svoje orožje, si reče pernesti vina, in dober oginj zakuriti, se s tem pokrepča, ter se celó sam v grad poda.

Odbije polnoči, in glej! sliši od daleč krik in nekako tulenje, in strašno rožlanje verig; Vilars vzame brez strahu orožje v roke in se postavi na stražo. Tulenje, krik in rožlanje verig je zmiram glasnejši in zmiram bližej; Vilars stoji zmiram stanoviten in neprestrašen, in čaka serčno, kaj de bo iz tega. Kar glej! siloma, kakor de bi ves grad šel na kose, vidi se duri naglo odpreti, in noter stopiti strašno pošast grozne

velikosti, vso z belim ogernjeno in zraven nje štiri furije (*) z mertvaškimi baklami v rokah. Pošast pride blizo pred Vilarsa, postoji, ga strašno pogleda, ter mu reče s čudnim in strašnim glasam: "Prederzni človek! „ kako si upaš priti v te strašne kraje? Beži precej „ od tod, in reši se, ali pa si gotovo mertev! „ — "Ka jez se bom bal, in bežal? „ odgovori serčni mladenč; "čakaj, hudobnež! zdaj boš vidil, ali se zna „ bati Vilars.... „ in ko to izreče, plane nadanj z orožjem. Pošast naglo pobegne, Vilars teče za njo; ali komaj prejde dve sobi, kar se na enkrat pôd pod njim vdere, perkazin zgine, in on se znajde celo sam v neznanim kraji, okoli njega je grozna tihota in strašna tema. Strah in nepokoj, ki je v tem strašnim hipu Vilarsa obhajal, si lahko mislimo. Po sreči se ni per tem padcu nič vdaril; tode dobro je vidil, de ondi zapertimu ni bilo nobeniga upanja vun priti ali pobegniti.

Ko tako ves v se zamišljen nekoliko postoji, zagleda nekaj svitlobe skozi špranjo duri, ki so peljale v bližnji podzemeljski hram, in sliši neko šepetanje, in zdelo se mu je, de so to človeški glasi. Nastavi tam svoje uho, in posluša; pa kaj? — še veliko bolj se prestraši, ker sliši, de se trupa hudobnežev posvetuje, kako bi njega umorili. Po daljšim prepiranji, ktero ga je dolgo v strahu deržalo, sliši na zadnje, de edin reče: "Če ga umorimo, bi njegova smert nam lahko „ silno nevarna postala; on je oseba kaj imenitna: „ jutre bi se po celim gradu preiskavalo, in mi bi bili

(*) Furije so imenovali slepi malikvavci strašne peklenske posasti, ki so terpinčile hudobne na unim svetu.

„ ovajeni. Jez menim tedaj, de naj se mu odpre in „ de naj se izpusti. „ — Ko Vilars to sliši, na ves glas pogumno zavpije: “Ja zares! vaše djanje bi vas „ veliko stalo. Jez imam sabo pisma velike važnosti, „ ktere morajo priti v roke samiga kralja; v bližnji „ vasi imam štiri svojh služabnikov; moja smert bi ne „ mogla biti skrita, in tudi ne brez maševanja. Odprite! „ jez vam obljubim, de bom od tega vselej molčal, pa „ vam tudi, če me spustite, plačilo obljubim, kakor se „ Vilarsu spodobi. „ — Po kratkim posvetvanju so sklenili ga izpustiti, permorali pa so ga jim perseči, de ne bo od te pergodbe nikoli nič druziga povedal, kakor de je ondi noter strašne reči vidil in slišal; kar je gotovo tudi zamogel v resnici terditi.

Prešlo je potem nekaj časa, ko je on s svojimi prijatli na enim svojih posestev na kmetih bil, in neznaniga človeka vidil k sebi priti, kteri mu je dva lepa, vsa živa žrebeta perpeljal, rekoč: “Tisti, kterim sto „ obljubili v gradu, ki vam mora še dobro znan biti, „ de boste molčali, kar ste tudi do zdaj tako možko „ deržali, vam ta dar pošlejo, s prošnjo, de ga vzeti „ blagovolite. Oni vas zdaj odvežejo od storjene ob- „ ljube, zakaj zdaj so šli vun iz dežele, so tedaj vun „ iz nevarnosti, nič jim ne manjka, in tudi se ne „ bojijo več ničesar. „

Takrat je on povedal, kaj se mu je noter v gradu bilo pergodilo. Tiste petere pošasti, ktere so se mu bile perkazale, so bili možje, ki so tam slab dnar kovali in se tamkej z drugimi poskrivali; pôd, ki se je bil pod njim vderl, je bila nastava ali past, kakor so jih nekdaj zavoljo vednih bojev s znotrajnimi sovražniki skorej v

vsakim gradu imeli. Vilars je bil vesel, de mu je bilo mogoče tistikrat vun priti; ali vsakrat potlej, ko je to pergodbo pravil, je grajal svojo preveliko prederznost, ter samiga sebe za izgled nevarnost postavljal, v ktere zamore nespremišlena serčnost človeka perpraviti.

XIV. Odkupljen jetnik.

Veliko njih se tako hvalijo, kadar komu kaj dobriga storijo, de se mora tudi tisti sramovati, ki od njih dobroto prejme; oni pa zgubijo s to svojo prazno častjo in prevzetnostjo vse zasluženje svoje darežlivosti. Ali dobrota, kakor Seneka (*) pravi, mora usta zamašiti tistimu, ki jo stori, odpreti pa tistimu, ki jo prejme. Iz nasledne oménenja vredne pergodbe bomo vidili, kako je bil v živo prepričan od te resnice velik mož osemnajstiga veka, in kako dobro se je vedil po nji zaderžati.

Bil je on en praznik poléti v Marselju (**), šel je zvečer vun k barkostaji se enmalo ohladit, in je hotel stopiti v kak čoln, de bi se nekoliko po morji peljal. Ogleduje po mornarjih, kteri bi ga peljal, kar se mu perbliža berhek mladenič blagiga zaderžanja, ki se mu urno ponudi ga postreči. On ga pazlivo pogleduje, in spozna iz njegove zale postave, iz njegoviga prijazniga in lepiga zaderžanja, in iz celiga njegoviga vedenja,

(*) Seneka, modrijan, učitelj rimskiga cesarja Nerona.
(**) Marselj, imenitno primorsko mesto na Francoskim.

de prav za prav ni bil mornarskiga stanu. Reče mu tedaj: “ Vi se mi ne zdite mornar, imate pa morde „ svoje veselje, se v veslanju vaditi ne za potrebo, „ ampak li za kratek čas? „ — “ Res je „ mu odgovori, “jez nisim tega stanu, tudi ni to moje vsakdanje „ opravilo ; tode nesreča mojiga očeta me je persilila, de „ sim se tega dela lotil, zato de si tudi o praznikih „ kaj perslužim. „—“Kakšina nesreča„ praša ptujic, “se „ je vašimu očetu pergodila?— “ Moj oče so jetnik „ odgovori mladenič, in solze se mu vderejo, “ in jez jih ne „ morem odkupiti, če si ne bom s svojim delam in tru- „ dam toliko perslužil. „ — “ Jetnik ? je že dolgo od „ tega? in kje? „ — “ Že šest mescov so v Tevta- „ nu (*) v verigah. S perhranenimi dnarmi so si bili „ nekaj blaga nakupili, ga na ladijo spravili, ki je bila „ ravno v Smirno (**) namenjena, tudi sami so hotli „ tje iti, zato de bi s svojo umetnostjo in s svojim „ pridam si perzadeli več dobička storiti. Ali morski „ tolovaji so ladijo vzeli, in oni so z vsemi drugimi „ v sužnost odpeljani. Za njih odkuplenje se terja „ dva tavžent tolerjev. Ker so pa sabo iz doma skorej „ vse nesli, kar smo v hiši imeli, nismo v stanu, to- „ liko dnarjev zdaj vkup spraviti. Zato se pa moja „mati, in dve moji sestri noč in dan trudijo, de bi „ enkrat toliko denara vkup spravile; ravno to si tudi „ jez perzadevam, ter skušam tudi o praznikih zaslu- „ žiti, kar mi je mogoče. Spervič sim menil, de bi „ morde očeta rešil, ko bi se jez namest njih v suž-

(*) Tevtan, mesto za morjem v polnočni Afriki.
(**) Smirna, imenitno primorsko mesto v mali Azii.

„ nost podal. Pa moja mati so to mende zvedili, ali „ se jim je kaj taciga dozdevalo, zato so mi narav- „ nost rekli, de je prazno, kar sim mislil storiti; in „ ker so se po pravici bali, de bi jez ne hotel po „ sili to poskusiti, so storili vsim brodnarjem prepove- „ dati, de me nimajo v svoje ladije vzeti. „ — " Ste „ li kedaj kaj od njega pozvedili? Ali veste, per ko- „ mu služi, in kako ga tam imajo? „ — " Služijo „ velkimu ogledu kraljevskih vertov; imajo jih res po „ človeško, ali to je zanje majhina tolažba, saj so ven- „ der li jetnik, daleč od nas, daleč od ljubeznive so- „ pruge, in od treh otrok, ki so jih vselej priserčno „ ljubili? „ — " Kako se kliče? „ — " Robert. „ „ — Koliko let ima? „ — " Blizo 50 let. „ —" Vi „ zaslužite gotovo boljši srečo; jez vam jo privošim „ iz celiga serca; in ker vidim vašo krepost, bi sko- „ rej rekel, de jo bote dosegli. „ —

Noč nastopi, ptujic mu reče, de naj proti suhim nazaj čoln zaverne, in stopivši iz čolna, mu da za pla- čilo polno mošnjo, in tako naglo odrine, de se mu mla- denič še zahvaliti ni utegnil. Bilo je v mošnji šestnajst luidorov in deset tolerjev. Mladenič je stermel nad tako darežlivostjo; več dni gre iz doma, de bi ga vnovič srečal, in se mu zahvalil, ali ni ga več najdel.

Dva mesca potem, ko je nekiga dne ta poštena družina v ubogi izbici per revnim kosilu sedela, pride nenadjama Robert. Vsi zavpijejo od veselja in stermenja, ko ga tako na enkrat zagledajo, in v pervim trenutku niso skorej sami svojim očem verovali, de je res on. On priserčno objema eniga za drugim, in govori: " Oh, „ žena! oj, moji otroci! koliko hvalo sim vam dolžin

„ za vašo veliko ljubezin in skerb! Ali kako vam je „ bilo mogoče, me tako hitro rešiti, in tako veliko „ pomoč poslati? Denar za moje odkupljenje, petdeset „ luidorov za popotnjo, ta obleka, ladnina že vnapred „ plačana, vse to me napolnuje s začudenjem. Tode „ zares, v kaki stan, v kako revšino vidim de ste „ zavoljo mene peršli!„ — Mnogi in silni občutleji ne perpustijo ženi še odgovoriti; oklene se ga okoli vratu, in solze se ji vlijejo po obrazu; hčeri se z materjo vred od veselja jokate; sin se kar ne gane, in omedli.

Po prelitih solzah veselja se žena zopet zbrihta in spregovori; vnovič moža objame, se oberne proti sinu, in s perstam nanj pokaže rekoč: "Poglej, ta je „ tvoj rešitelj! Dva tavžent tolerjev so terjali za tvoje „ odkuplenje; mi nismo do zdaj še ne polovice vkupej „ spravili, in še tega, kar smo spravili, nam je veči „ del nevtrudliva marlivost tvojiga sina perpravila. Letá „ preljubeznivi sin je mogel dobiti pomočnike, kteri „ ganjeni od njegove čednosti so mu pomagali. On je „ bil spervič mislil, de bi se nam od tod zmuznil, in „ se namesto tebe v sužnost podal. Njemu gotovo se „ imamo zahvaliti, de si ti zdaj rešen, in on, namesti „ de bi nam bil kaj od tega razodel, nas je hotel takó „ nenadjama razveseliti. Poglej li, kako od prevelike „ radosti medli! Tode hitimo mu pomagat.„ — Sestri ste že si perzadevale ga zbrihtati; zdaj perstopijo še stariši in ni bilo kar lahko, ga iz njegove omotice zopet spraviti. Ali mej tem, ko on očeta z medlečimi očmi pogleduje, in ne more še prav spregovoriti, oče omolkne, postane zamišljen, in njegovo veselje se naglo v žalost

in otožnost spremeni. Tedaj se proti njemu oberne in mu nejevoljno reče: “ Oj ti nesrečni sin! kaj si storil? „ Svobodo sim bil res silno zaželel; ali groza me obide, „ kadar na tebe, svojiga rešitelja, pomislim. Kako si „ zamogel neki skrivati to svoji materi, ako me ni- „ si s kako hudobijo odkupil? Zakaj to ni nika- „ kor mogoče, de bi si bil ti, sin uboziga jetnika in „ v taki mladosti, pošteno tako veliko pomoč perdobil. „ Tresem se, ako li pomislim, de te je tvoja otročja „ ljubezin do mene zamogla v hudobijo zapeljati. Oj, „ odvzemi mi precej ta sum, govori resnico, in raji.... „ “ Oj, za Božjo voljo, oče, vpokojite se! „ sin naglo na to reče, in se sili vstati; “ objemite li svojiga sina, „ jez nisim nevredin tega imena; vedite toraj, de ne „ jez, ne nobedin, kar nas je tukej, nismo vas iz „ sužnosti odkupili. Naš dobrotnik je ves drugi, in jez „ ga dobro poznam. Oj, mati moja! ptuj gospod, kteri „ mi je bil s toliko darežlivostjo mošnjo podaril, me „ je tistikrat tudi veliko spraševal: gotovo pride tudi „ zdaj od njega letá naša sreča. Bog, de bi ga li „ mogel zopet enkrat srečati! Bog daj, de bi ga zopet „ dobil!... Ali, nočem si dati mirú, dokler ne bom saj „ nekoliko od njega zvedil. „ — Tedaj pové očetu, kaj se mu je bilo z neznanim gospodam zgodilo, in tako mu ves strah in sum odvzame.

Potem ko je že dve léti zastonj ga iskal, ga neko jutro per morji sreča. — “ Oh, moj nar veči, moj edini „ dobrotnik, moja podpora, moje življenje, moje vse!... „ to je vse, kar je zamogel spregovoriti; verže se mu k nogam, in jih radostno objame. — “ Kaj imate? kaj je “ to? „ reče neznani gospod, in ga od tal vzdigne. —

„Oj gospod moj! ali ne veste, kali? kaj ste popolnoma „ pozabili na sina nesrečniga Roberta, kteriga ste vi tako „ velikodušno iz sužnosti rešili?„ — "Vi se motite, „ prijatel! jez sim ptujic, in sim peršel sem še li pred „ nekimi dnemi.„ — "Zna biti res, kar pravite; tode „ spomnite se, de ste že tukej bili pred 26 mesci; „ spomnite se, de sim vas v čolniču vozil, de ste mi „ polno mošnjo podarili, de ste sousmilenje imeli z „ mojim nesrečnim očetam, de ste me skerbno izpra- „ ševali čez vse, kar vam je bilo treba vediti za nje- „ govo odkuplenje. Vi ste s tem eno celo družino „ osrečili, ktera zdaj ne želi druziga kakor vas viditi, „ de bi vas tavžentkrat blagoslovila. Vas prosim, ne „ odrecite nam tega veselja.... pojdite z mano!„ — "Počasi, prijatel! počasi: človek se prav lahko pomoti, „ de eniga za druziga vzame; vi morde....„ — "Naka! „ jez se v tem gotovo nisim pomotil. Celi vaš blagi „ obraz mi je tako globoko vtisnjen ostal v mojim „ spominu, de vas ne morem nikakor z drugim za- „ menjati. Pojdite z mano, vas lepo prosim!...„ — ter ga za roko prime in prijazno sili, de bi ž njim šel.

Mej tem se je že več ljudi okoli nabralo. Neznanimu gospodu je ta mladenčeva hvaležnost kaj dopadla; ali namest de bi se bil zavoljo tega prevzel, je bil tako močnoserčin, de je še clo občutkam pravičniga dopadenja se zoperstavil, in de se je kotel stanovitno zatajevati. Zmiram se je toraj mu bolj vmikal, dokler je perložnost dobil, de se je mej ljudi zamešal in izpred njega zginil.

Še zdaj bi se ne vedilo, kdo je bil ta gospod, ko bi po smerti nekiga tergovca v Marselju njegovi

ljudje ne bili dobili mej drugimi papirji pisma, v kterim je bilo zapisano, de je bilo 7500 frankov poslanih v mesto Kadis (*) nekimu Robertu Majnu, za česar voljo so tega po rajtingi prašali. Ta glasoviti engleški menjavic je odgovoril na to vprašanje, de je s tem dnaram po ukazu gospod Korelna Sekondatskiga, barona Montesquieu'a, ki je bil predsednik v Bordoskimu zboru, odkupil Marseljana, po imenu Roberta, ki je bil jetnik v Tevtanu. — Ta slavni mož namreč je imel navado, v časih svojo v Marselje omoženo sestro, gospó Herikoursko, obiskati. Usmileno djanje, kteriga je tu storil, in ki smo ga ravno povedali, je gotovo tolike hvale vredno, kolikor njegove pisma, s kterimi si je neumerlivo slavo perdobil.

Opomba. To pergodbo iz življenja barona Montesquieu'a je gospod Mingart popisal, kakor mu jo je bil sam Montesquieu'jev prijatel povedal, ki je bil tudi sam pričejoč per zadnji zgodbi.

(*) Kadis, primorsko mesto na Španskim.

XV. Baltasar Lama.

Dve imenitni hiši v Lisaboni (*), Suarez in Suza, ste bile dolgo v hudim prepiru med sabo. Na zadnje se vender v miru pogodite, ter sklenete, de naj se ženitev napravi mej Emanuelam in Elviro, edinima otrokama obeh hiš, zato de se mir mej njima še bolj vterdi. Vse je bilo kmalo napravljeno; ženin in nevesta, ki sta se priserčno ljubila, sta že komej perčakovala srečne ure, ktera ji je imela za vselej zediniti. Ali Baltasar Lama, zlo premožin, pa ošabin mož zavoljo svojiga velikiga bogastva in zavoljo svoje velike veljave na dvoru, jima to srečo zavida. On se je želel s hišo Suarez bližej skleniti, de bi svojo imenitnost povikšal, zato je že poprej večkrat, pa se vé de zastonj, si perzadeval, ta svoj naklep izpeljati. Na zadnje si per dvoru pomoči iše; si sprosi in zadobi v ženitvanski dar od kralja visoko službo s častjo podkralja (kraljeviga namestnika) v Indii.

Elvirini starši si niso upali se kraljevi prošnji zoperstaviti, vdali so se, desiravno ne radi. Ošabni Lama pa se je kaj prevzel, de je zmago odnesel. Emanuel pa ni mogel terpeti, de bi se Lama brez kazni svoje zmage veselil: gnan od ljubezni in od jeze, se ga loti s serditimi besedami; in ker tudi Lama mu ni hotel nobene dolžin ostati, se zgrabita, primeta za orožje, in se začneta serdito bojevati. Kmalo je Lama, manj vajen boja in slabeji, dve rani dobil, in ostal bi

(*) Lisabona, poglavitno mesto na Portugalskim.

bil gotovo ondi mertev, ko bi ga ne bili ljudje še o pravim času rešili, ki so zraven peršli.

Tedaj se Lama precej na dvor poda, zatoži Suza, in pové še veliko več, kakor je res bilo. Vsled tega je bil Suza v ječo pahnen, in v smert obsojen. Kadar Elvira to žalostno novico sve, se ne vé sama kam djati od žalosti, ali kaj bi počela, de bi Suza od smerti rešila. Ena sama pot ji je ostala, to je, se Lamu vdati.

Zakaj desiravno so mu jo starši obljubili, se je ona vender dosihdob stanovitno branila, v zakon stopiti z možam, kteriga je smertno sovražila. Neusmiljenic je to priložnost poprijel, de bi jo predobil: pravil ji je, de če ona dovoli v to ženitev, se zamore Emanuel smerti oteti. Zastonj ji je bilo reči, de ga sovraži, de ji je celó nemogoče ga ljubiti; zastonj mu je oponašala, de je preneobtesan, de je terdovratin in neusmilen: Lama se ne da nikakor ganiti, in Elvira je bila persiljena pervoliti v ta zakon, de je nesrečnimu Suzu življenje otêla.

Ženitnina je bila krasna in slovesna, in Suzu je bilo perzanešeno; tode iz ječe so ga spustili še li potem, ko je Elvira s svojim ženinam se na pot proti Indii podala.

Novi podkralj se je v Indii kaj ošabno vêdel, in ker je zraven tega bil tudi neusmilen in terdoserčin, so ga Indijani kmalo začeli sovražiti in se proti njemu puntati. Elvira pa je s svojo smilenostjo in prijaznostjo postala splošni predmet ljubezni in občudenja. To permerjenje njeniga z Lamovim zaderžanjem je storilo, de so njega še bolj sovražili. Ena posebna okolišina je pa splošno sovraštvo in nejevoljo proti njemu še bolj vnela.

Namreč kneginja Malabarska, ki je mogla zavoljo svojiga spačeniga življenja iz svoje dežele pobegniti, pride do Goaskiga (*) podkralja, in ga prosi za perbežališe in pomoč proti kralju svojimu bratu, ki jo je, kakor je pravila, preganjal. Perlizvanje te žene, njena lepota in na videz prijazno vedenje, še bolj pa ime kneginje, jo kmalo častilakomno serce prevzetniga Lama predobilo. Zanjo se uname, in strast ta ga je tako daleč gnala, de je začel z Elviro ne li hladnokervno postopati, temuč jo tudi zaničvati, in jo neusmileno v njene sobe zapirati. Ali to se razglasi, in vsi so bili čez njega nejevoljni; vsi so se čez to njegovo djanje hudovali, vsi so na glas čez to godernjali. Ali podkralj, ves pogreznen v svojo novo ljubezin, ni nič maral za to, kar so drugi od njegove gerde nezvestobe in terdoserčnosti govorili.

Emanuel Suza, ki ni mogel bolj na dolgo od tiste osebe ločen živeti, ktero je bolj kot samiga sebe ljubil, je mej tem sklenil skrivaje z dvema svojih služabnikov iz doma iti, in se čez morje v Indijo podati.

Kadar pride v Goo, hitro zve, v kako žalostnim stanu de je nesrečna Elvira, kako se ona vsim smili, kako vsi sploh sovražijo hudobniga Lama in kneginjo, ki ga je tako oslepila. Per teh novicah on globoko zdihne; v pervi nejevolji je že sklepal, trinoga umoriti in se za zatreto podkraljico potegniti. Ko se mu pa perva jeza nekoliko poleže, spozna sam nevarnost, v ktero bi s takim djanjem sebe in njo djal; zakaj lahko bi se po-

(*) Goa je bilo nar imenitniši mesto v Indii, ki so ga Portugalci imeli, kjer je tačas Lama bil kraljev namestnik.

tem kaj od Elvire mislilo, kar bi ji ne blilov čast pred Lisabonskim dvoram, ker bi utegnil ta aua, reči, de se je bila ona ž njim popred pogovorilži ni lso hočeta tako nad Lamam maševati. Zatoa potode nekoliko in vkroti svojo jezo in pomisli, kako bi ji bolj varno in bolj gotovo pomagal. On zapové tedaj nimu svojih služabnikov, de naj si vse perzadene, naedvor podkraljev priti in stopiti v Elvirino službo; drugimu služabniku pa ukaže, de naj si vse perzadene, de ga bo kneginja rada vidila, zato de bo zvedil, kaj si ona in nezvesti Lama proti Elviri domišljujeta.

In v resnici zve tako kmal potem, de sta grozno hudobijo zoper Elviro snovala. Zaslepljen Lama od svoje gerde strasti, zaslepljen od nesrečne častiželjnosti, de bi se zavezal s ženo kraljevskiga rodú, vedno podšuntan od hudobne kneginje, stori strašni naklep, se Elvire s strupam znebiti; zakaj dobro je spoznal, de se drugači ne more s kneginjo oženiti, ktero je pregrešno ljubil.

Strup so ji res podali, tode Elvira je še za časa za to zvedila, de ga ni vžila. Ko se pa ta nova Lamova hudobija kmalo po dvoru in po mestu razglasi, sé ljudstvo, že od popred hudo razserdjeno, ne da več krotiti; strašno sovraštvo in nejevolja se povsod kaže; nar bolj nezadovoljni in nar prederzniši zgrabijo za orožje, in se očitno spuntajo; razdraženo ljudstvo obsede dvor, predere v stanovanje kneginje in jo per ti priči umori. Ostrašeni podkralj je res koj pertekel jo branit, tode prepozno; ja, še on sam bi bil od razdraženiga ljudstva ondi umorjen, ko bi se ne bil Emanuel, ki se je hudih nasledkov njegoviga umora bal, zanj možko potegnil, in ga s svojim orozjem obranil.

Ni izreči sramote ošabniga Lama, ko je vidil, de mu je sam njegov nasprotnik življenje ohranil, in to scer takrat, ko mu je vest očitala, de je po vsi pravici smert si zaslužil. Velika je bila njegova žalost, ko je vidil, de je kneginja umorjena, ktero je tako rad imel, in ki je njegovo častilakomnost pasla; veči še je bila njegova sramota, ko je vidil, de je razodet njegov hudobin naklep; grozna je bila njegova otožnost, ko je vidil, de ga vse ljudstvo sploh čerti ino sovraži; silen je bil njegov strah, de bi se vse to v Lisaboni ne zvedilo, in de bi tedaj ne bil zavoljo tega ostro štrafan; strašno je bilo grizenje vesti, ktera mu je vse njegove krivice oponašala: in vse to ga tako neizrečeno pobije, de hudo oboli; huda merzlica se ga loti, in kmalo spozna, de se konec njegoviga življenja bliža. Mertvaška luč poslednje ure razžene na zadnje temo, v kteri je do tistikrat taval; on spozna in vidi zdaj vse svoje hudobije zaporedama, vidi vso grozo posledniga hudobniga djanja; ves skesan pokliče k sebi Elviro in Emanuela, in s solznimi očmi jima takole govori: "Elvira! jez si ne upam več reči, de si moja žena, „ zakaj spoznam veliko krivico, ki sim ti jo storil. Oj, „ koliko čednost sim jez s tolikim neusmilenjem pre- „ ganjal in tlačil, in tako dolgo! Pa Bog, ja Bog sam „ se je tebe na zadnje usmilil; on ti na zadnje človeka „ iz poti spravi, ki se je tebe prenevredniga storil. Ako „ ti zamore moje silno bogastvo nekoliko krivico po- „ ravnati, ki sim jo tebi storil, ti ga vsega zapustim. „ Kár je pa tega še zmiram premalo, naj nadomesti „ dražji dar. Emanuel! Bog mi zdaj to življenje odvzame, „ kteriga ste mi vi tako velikodušno ohraniti si per-

„ zadevali. Bodi mu zató vsa čast in hvala! saj ako „ bi jez po ti moji gerdi hudobii še na dalje živel, „ bi se mogel sam sebe zavoljo tega sramovati. Samo „ vi ste bili Elvire vredni, jez sim vam jo hudobno „ iz rok iztergal; zdaj vam jo nazaj dam. Storite jo „ tako srečno in veselo, kakor sim jo bil jez do zdaj „ nesrečno storil. Eno samo dobroto se prederznem „ vaji prositi, in ta je, de pozabita na vse, kar sim „ do zdaj storil, de samo to uro v spominu obderžita, „ in de naj vama ne bo nevgodin spomin te ure. „ Objemita me v znamnje, de mi odpustita, zadnjikrat, „ in potem rad umerjem. „ — Tako je Lama v njunih rokah dušo pustil, oná pa sta za njim jokala; ali umerl je z resničnim žalovanjem čez svojo nedositno prevzetnost in terdoserčnost, s kterima je tako gerdo ponečastil celo svoje življenje.

XVI. Blagoserčni brat.

REDIK izgled bratovske ljubezni smo že videli v povesti od dveh bratov(*). Ne zdavno smo zopet druziga slišali, in desiravno je pervimu silno podobin, ga vender nočemo opustiti, de bi ga tukej sem ne postavili. Bratovska ljubezin, vdahnena že od same natore v človeške persi, bi imela biti vesoljna in živa; se pa vender mnogokrat vidi, de po malim pojema ali celo vgasne. Kakšinkrat se vidi tudi, de tisti, ki so si v rodu nar bližji, postanejo z velikim pohujšanjem druzih nar hujši

(*) Glej drugo povest na strani 9a.

in nar bolj serditi sovražniki mej sabo. Veliko je uzrokov, ki človeka napeljujejo, de té nar svetejši natorne vezi tako hudobno razterže; ali mej vsemi je vender samopridnost, ki človeka nar večkrat k temu zapelja. Posvetno blago je človeku tisti dragi malik, kterimu hiti vsako reč v svoji spačenosti žertvovat (ofrat). De bi pač zamogli izgledi blagoserčnosti, ktere tukej perpovedujemo, kteriga k enakimu dobrimu djanju spodbosti, ker bi tako vender to veselje imeli, de bi saj večkrat kaj od takih velikoserčnih in slovečih del slišali!

Dolgo je že Albert Gvaltieri si zastonj vse perzadeval, de bi svojiga sina Ferdinanda iz poti pregreh, kterim se je vdal, zopet nazaj na pravo pot perpeljal, ktero je popolnoma zapustil. Njegovo ljubeznivo svarjenje ni per njem nič več zmoglo: če ga je zmerjal, ali mu žugal, ga hudobni sin ni kar poslušal; če ga je štrafal, ga je to po navadi li še bolj razserdilo. Nesrečni oče, kteri ni vedil več, kaj bi ž njim storil, ga na zadnje v turn zapre, in ga pusti tako več mescov zapertiga; ali kadar je iz turna peršel, je bil še bolj samoglavin in še bolj prederzin, kakor poprej.

Enkrat se je ta hudobnež celó prederznil, svojo roko proti očetu stegniti, in ga nesramno zaničvati z nespodobnimi besedami. Ali zdaj ga oče ni mogel več terpeti: iz hiše ga od sebe per ti priči zapodi, mu da li en majhin del svojiga premoženja, celo premoženje pa da svojimu mlajšimu sinu, Henriku, ki je bil lepiga in prijazniga zaderžanja, ter je s tem ravno tako očeta razveseljeval in zadovoljeval, kakor mu je starši sin nejevolje in žalosti perpravljal.

Ferdinand, desiravno tako ostro štrafan, se vender

s tem ni poboljšal, ali čez to kaj žaloval, marveč se je še v svoji nespremišlenosti veselil, de je saj enkrat samsvoj, in de zamore, brez de bi ga kdo vedno zmerjal, po svoji hudobni volji živeti, in svoje pregrešne želje popolnoma nasitvati. Tode kmalo mu začne permankovati denara, kteriga mu je zamoglo njegovo pičlo premoženje dajati. Kadar je tedaj tisto malo premoženja zapravil, ki ga je od očeta imel, in vidil, de se mu naglo bliža ubožtvo in reva, je začenjal sam v se iti, in se kesati svojiga dozdajniga življenja. Takrat mu je večkrat na misel šlo, se nazaj k očetu verniti, se mu pred noge vreči, in ga za odpušanje prositi. Ali nekaj sramota, nekaj pa strah, de bi ga oče od sebe ne spodil, ga je vderževal: in ko je ravno v teh zadregah bil, brez de bi vedil, kaj bi storil, mu je smert neprevidama očeta vzela, in vse njegovo upanje razbila, in njega popustila v žalosti in v veliki revšini.

Ker ni vedil tedaj več kaj početi, je začel vse drugači živeti, kakor je do tistikrat živel; popustivši vse pregrehe in hudobije, se je lotil dela z vso resnobo, in si je začel perzadevati z marlivostjo in trudam si to perdobiti, kar si ni mogel perčakovati od zgubljene dedšine. — Henrik je kmalo zvedil za to srečno spremenjenje svojiga brata; on je bil krepostin in dobriga serca, in ker ga je bilo poprej pohujšlivo življenje brata veliko bolj bolelo, kakor pa ga je zdaj veselilo veliko premoženje, kteriga je sam dobil, se je tudi zdaj kaj veselil, de se je brat poboljšal. Ker pa kes, kteriga sila in potreba obudite, po navadi večkrat prehitro prejde, in se lahko pozabi, ako se človeku naglo iz potrebe pomaga; zato je hotel ga nekaj časa v revi

pustiti, de bi se v tim novim življenju bolj uterdil, in de bi zamogel on sam poskusiti, kolikajn več je vredno pametno in lepo zaderžanje, kakor pa spačeno in hudobno življenje.

Kadar se mu je tedaj zdelo, de je dovolj skusil, vzame očetov teštament, brez komu kaj povedati, ga zavije v eno pismo, mu ga pošlje in mu zraven tole piše: "Ljubi moj Ferdinand! tukej ti pošljem očetov „ teštament, po kterim je celo premoženje meni zapu- „ šeno. Ko bi oče zdaj še živeli, bi gotovo teštament „ prenaredili, de bi tudi na te pomislili. Takrat so pa „ drugači zastran tebe mislili, ker si bil tudi ti dru- „ gačin. Zato me veseli, de ti zamorem saj jez tisti „ del očetoviga premoženja prepustiti, kteri ti zdaj že „ po vsi pravici gre. Prejmi to djanje pravice in dolž- „ nosti, ktero proti tebi radovoljno izpolnuje tvoj brat „ Henrik. „

Bil je pervi dan leta, kadar je Ferdinand to pismo s takošnim daram dobil, kakšinorga si gotovo perčakoval ni Ljubeznive bratove besede so ga v živo zadele, začudil se je čez njegovo redko velikoserčnost. Ali tudi on ni hotel manj od njega velikodušin biti, ne zlo porabiti darú, kteriga mu je ponujal: zato mu pošlje teštament nazaj s tem odgovoram: "Moj dragi, in preljubeznivi „ brat! Tvoja blagoserčnost kaže, de so najini oče po „ pravici tebi svoje premoženje zapustili. Tukej ti „ pošljem teštament nazaj; zakaj nobedin ni bolj vredin, „ kakor ti, celo premoženje posesti. Kakor sim malo „ porajtal za očetove dobre svete, dokler so še živeli, „ ravno tako moram zdaj njihov spomin častiti in nij- „ hovo poslednjo voljo spoštovati. Dovolj mi je, de

„ sim tvojo ljubezin in tvojo prijatelstvo zopet zadobil.
„ Za to ti bom vselej hvaležin, tvoj brat Ferdinand. „

Henrik, ko dobi ta odgovor, teče precej k njemu, in ga objame rekoč: “ Dragi in spoštovanja vredni „ spomin najiniga očeta ne moreva bolj častiti, kakor „ tako, de razdereva, kar bi sami tudi storili, ko bi „ še živeli, djanje, ki je utegnilo biti enkrat pravično, „ zdaj pa bi bilo krivično. V njih imenu tedaj ga jez „ zdaj za vselej razderem, in ti stopi nazaj v pravice, „ ktere ti je dala natora, in ktere si s čednostjo si „ zopet perdobil. „ — Per teh besedah, brez de bi bil počakal na bratov odgovor, se iz njegovih rok izterže, teče k ognju, verže teštament v oginj in ga sožge.

Zdaj se začne mej bratama ljubeznivo in serčno besedovanje, besedovanje prijazno in velikodušno; zakaj ta ni hotel po nobeni ceni nazaj imeti, kar mu je brat ponujal, ker je pravil, de je vso pravico do premoženja zgubil; uni pa ni hotel več njegoviga dela obderžati, ker je terdil, de mu več ne gre. Na zadnje zmaga vender Henrik, kteri je na vse više hotel, de morata oba saj enako od očetoviga premoženja živeti, ko bi ga tudi ne razdelila. Ferdinand v to dovoli, in tako sta potlej vkupej v bratovski ljubezni živela. Pa tudi nikoli se ni vidilo bratov, ki bi se bili bolj mej sabo ljubili, ali de bi bili bolj spravno in zadovoljno vkupej živeli, kakor Henrik in Ferdinand.

KONEC DRUGIGA DELA.

POVESTI.

TRETJI DEL.

I. Maršal Turenski.

Celó majhino reč bomo tukej povedali od tolikiga moža, kakor je bil sloveči Maršal Turenški (*). Ali ravno ta bo pokazala, kako se vedó veliki možje zaderžati v perložnostih, v kterih se nižji ljudje radi hudo razserdijo.

Taki ljudje se v resnici prav kmalo vjezijo, in se strašno raztogotijo za nar maniši razžaljenje, če tudi ni prostovoljno. Ker v sebi li malo najdejo, kar bi jih spoštovanja vredne storilo, zato se zmiram bojé, de bi jih kdo ne zaničeval; in vsako majhino natolce-

(*) Maršal je ime nar višji vojaške časti. Maršal Turenne je bil izmej nar imenitniših francozkih generalov edin v drugi polovici sedemnajstiga veka.

vanje, de jih kteri drugi toliko ne obrajta, kolikor bi oni hotli, rani hudo njih častilakomnost, in jih v nar veči jezo perpravi. Imenitni možje pa, ki dobro vedó, de take male reči njih časti nič ne škodijo, se znajo bolj zatajevati, kakor de bi se ne bilo nič zgodilo, ali pa jih vejo prenašati mirno in brez kaj zanje marati. Veliko takih izgledov imamo iz starih časov; mi hočemo tukej samo eniga iz novih časov povedati, ki nam ga je sloveči maršal Turenski zapustil.

On je bil v boju strah vojská in dolgo časa je bil on steber in slava Francoske dežele. Ali na svojim domu se je priprosto in priljudno obnašal; njegovo oblačilo in celo njegovo vedenje je bilo ponižno in pohlevno; z vsim je bil prijazin in usmileniga serca.

Pergodilo se je poléti eno jutro, de je za rano iz svoje spavnice vun peršel tako, kakor je bil v jopi, li na pol obut, in je hodil celo sam po musovžu; potlej se je podal k oknu, se nanj z lahtmi naslonil, djal glavo mej roke in je gledal v vert. Mej tem pride noter en služabnik. Ta je menil, de je edin njegovih tovaršev per oknu; se mu tedaj lepo počasi bliža, in ga po služabnikovo od zadej z roko močno pljuskne, se pohrohotá in gre. Maršal se mirno oberne ter reče: " Prijatel! roka ti je mende pretežka; spomni se dru- „ gikrat, de ne vdariš več tako močno. „ — Kadar ga služabnik po glasu in po obrazu spozna, de je gospodar, od samiga strahú ves omedli. Ves bled tedaj in preplašen se mu verže k nogam, ga s solzmi prosi usmilenja in odpušanja, ker pravi, de ga je deržal za svojiga tovarša Janeza. Maršal mu ravno tako mirno odgovori: " Nar več tvoja pomota ne pride od očes,

Srečna zamemba.

Soave. III. del, stran 171

„ ampak od roke; tudi Janezu bi se bilo lahko zdelo
„ to pozdravljenje enmalo preneprijazno. Jez ti svetvam
„ tedaj za naprej: voši dobro jutro vselej rajši z be-
„ sedo, kakor z djanjem. „ — Potem ga vzdigne, ga potolaži, gre zopet mirno v svojo sobo, in popusti ondi služabnika, ki se je, ne vém, ali bolj sramoval zavoljo svoje pomote, ali pa bolj čudil čez svojiga dobriga gospodarja.

II. Srečna zamemba.

Evdoksi in Leonci sta bila iz malo premožnih hiš, pa v kreposti in umetnosti sta oba vse svoje verstnike močno prekosila. Vkupej sta se izšolala, in od perve mladosti bila priserčna prijatla, kar sta si tudi do smerti ostala. To prijatelstvo vender ni vbranilo, de je vsakter nju druziga stanú se poprijel, ker jo je vsak po tisti poti vdaril, na ktero se je čutil od nagnenja in od nature vleči. Evdoksi, ki je bil derzin, delavin, hiter, previdin in tak, kakor treba biti za velike opravila, se je lotil politiških (deržavnih) služeb, in se je s svojo ročnostjo in s svojim zaslužením zmiram višej popenjal, de je sčasoma velike časti in še veči bogastvo dosegel. Leonci je bil bolj krotak in miren, ni maral za posvetni šum in velike skerbi, in se je zadovolil s svojo priprosto srednostjo; zato se je vdal ves mirnim učenostim, v kterih se je tudi tako sponesel, de so ga šteli mej nar bolj učene može tistih časov.

Desiravno pa sta se po opravilih in po stanu

tolikajn ločila, sta si bila vender zmiram iskerna prijatla; bila sta pa tudi oba neoženjena do štirdesetiga leta svoje starosti. Ali ko to starost dosežeta, skleneta, oba ene misli, se oženiti; in ker se je bil Evdoksi že naveličal dolgih opravil in velikiga šuma na dvoru, in ker je tudi Leoncija mestni hrup že nekaj časa dolgočasval, se pomenita iskati mir in tihoto na kmetih, in tam, kjer bi ju nobena reč več saksebi ne ločila, kar jima še življenja ostane, po prijatelsko vkupej veselo prebiti. Evdoksi si vkupi s svojim velikim bogastvam tudi bogato lastinstvo v lepim in prijaznim kraji; zraven njega si je tudi Leonci majhino posestvo vkupil, ktero je pa znal on potlej s svojo skerbjo še do veči veljave povzdigniti: in ondi tje sta se oba s svojima ženama v miru preselila.

Pergodilo se je, de ste se one skorej ob enim času porodu perbližale. Evdoksijeva je povila lepiga dečika, Leoncijeva pa prav zalo punčiko, česar sta bila oba silno vesela, in sta zavoljo tega radosti poln praznik imela. Ali to veselje se jima je kmalo skalilo, zakaj malo dni po porodu se je Leoncijeve žene huda bolezin lotila, in v nar lepšim cvetu njenih let jo je nemila smert pobrala. Žalostni Leonci se ni mogel dolgo časa zavoljo te zgube potolažiti, in brez tolažeb, brez priserčnih skerbi in ljubezniviga perzadevanja svojiga prijatla Evdoksija, kteri ga je pomiloval in njegovo žalost z njim delil, on bi ne bil zamogel dolgo te grenke žalosti prenašati, temuč bi bil še on za njo v grob šel. To ljubeznivo prizadevanje njegoviga prijatla mu je sčasama po malim serčno žalost olajšalo; pa ena nadležna misel ga je vender še težila, ker ni vedil

namreč, kako bi on, celó sam, svojo hčer, kadar kaj odrase, tako odgojil, de bi ne postala li umetna, ampak tudi prijazna in perljudna deklica, in dobro podučena v vsem, kar se blagorodni gospodični vediti in znati spodobi.

Ko tedaj nekiga dne z Evdoksijem s tisto odkritoserčnostjo govori, ktero po navadi staro prijatelstvo vdihava, mu razodene ta tern, ki ga v sercu zbada, ter ga poprosi, de bi hotel on že zdaj svoji ženi njegovo hčerko perporočiti, zato de bi jo potlej k sebi vzela in ona sama jo lepo odgojila, kadar kej bolj porase; Evdoksi mu precej obljubi, de hoče to prav rad storiti: " Ali eno povračílo „ mu reče " želim tudi „ jez od tebe. Jez želim namreč, de bi ta moj sin, kte- „ riga mi je Bog dal, se enkrat vredniga storil bo- „ gastva, kteriga mu bom zapustil, in de bi ga ne „ zapravljal. Ti veš tudi, de jez, navajen do zdaj na „ šum dvora in na silo opravil, nisim mogel nikoli kar „ pomisliti na to, kako naj bi se nar bolj prav in pa- „ metno mladenče odgojevalo, zatorej bi se tudi sam „ ne vedil v tem prav obnašati. Razun tega se tudi „ bojim, de bi se moj sin, če zve za bogastvo, ki ga „ čaka, zavoljo tega ne prevzel in ne postal enak to- „ likim drugim, kteri menijo, de ni treba tistim nobe- „ niga nauka in nobeniga posebniga zasluženja, ki so „ iz bogate hiše, in de bogastvo vse to nadomesti. „ Zato bi jez hotel, de bi on dolgo za svoj stan kar „ ne vedil; in ker si od druge strani ne morem upati „ boljšiga učenika, in boljšiga tudi zares ne najdem, „ kakor si ti, zato je moja misel ta: de dokler sta še „ naju otroka mlada, in še sama za se ne vesta, ji „ mej sabo zamenjeva. de ti mojiga vzameš, svojo hčer

„ pa meni pustiš; in tako ji bova oba odgojevala kot „ svoja lastna otroka. „

Leonci je z veseljem v to dovolil, in rekel, de je perpravljen, si po svoji moči perzadevati, de bo Evdoksijev sin enkrat tako odgojen, kakor si ga želi. "Samo „ še to treba vediti „ mu reče " ali bo ta zamemba „ tvoji ženi po volji, in ali se ne bo vstavljala temu, „ de se ji sin od nje loči.„— "Letó prevzamem jez na „ se „ odgovori Evdoksi, " jo pregovoriti, de bo tudi „ ona s tem zadovoljna; „ — in ker je bila ona prav pametna žena, ni bilo ravno težko jo pregovoriti, posebno ker je vedila, de se njeni sin v dobre roke izroči, in ker so blizo edin druziga stanovali, ji je bilo vselej mogoče svojiga sinka viditi, kolikorkrat bi se ji li poljubilo.

Kadar sta tedaj to mej sabo zgovorila, nista hotla se dolgo obotavljati, temuč sta svoj sklep tudi precej izpeljala; zamenjata si svoja otroka, in odselej je vsak za svojiga izročenca tako ljubezin in tako skerb imel, de bi ne bil nikoli nobedin rekel, ali clo natolceval, de ni pravi oče tistiga, kteriga redi. Tudi deteta, kakor sta zmiram bolj rasla, tako sta tudi svoje rednike kot prave stariše zmiram bolj ljubila in rada imela, in sta se tako dobro učila, kar se ima je učiti velevalo, de sta postala pravo veselje in radost vsih skupej.

Posebno pa je bil marliv mladi Flavi; menil je namreč, de je Leoncijev sin, in je li malo premoženj vidil; zato je pa tudi spoznal, de mora vse svoje upanje li v svoj lastni prid in v svojo marlivost postaviti. In ker je želel od druge strani, de bi kmalo zamogel s svojim delam in zašluzenjem vračati ljube-

znive skerbi tako dobriga očeta, si je tako perzadeval vse znati, kar ga je učil, de je bil v kratkim v vsih znanostih bolj znajden, kakor se zamore terjati od njegovih let, in de so se vsi čez njega čudili, kteri so ga poznali.

Ker je pa bil pogostoma v Evdoksijevi hiši, in je vidil tam deklico, ktero si je bil Evdoksi k sebi vzel, in ki je vsakdan bila ljubeznivši zavoljo svoje lepote, prijaznosti, in pametniga in pošteniga zaderžanja, se na zadnje njegovo serce posebno za njo vname. Ravno tako ga je tudi mlada gospodična kaj rada vidila. Nikoli pa si on še pomisliti upal ni, de bo tako bogata deklica kedaj njegova nevesta, ker je imel li majhino premoženje. Ali tudi ona si ni mogla taciga kaj misliti, zakaj po nobeni ceni bi ne bila kaj storila, kar bi njenim staršem ne utegnilo všeč biti. Zato pa je tudi per obéh ta občutlej uzajemniga dopadenja li v sercu skrit ostal, brez de bi si bila edin drugimu od tega kaj razodela.

V takih okolišinah sta bila oná, ko je Evdoksi vidil, de je njegov sin že, kar si je li želeti mogel, moder in berhek mladenič; in ker ni mogel več čakati, de bi ga nazaj k sebi domu vzel, in mu njegovo rojstvo razodel, se Leonciju prav priserčno za ves njegov trud zahvali, in ga poprosi, de naj mu sina nazaj da. Leonciju pa, ki je Flavija že ljubil kakor lastniga sina, je bilo prav težko, se od njega ločiti in tako sladko breme odložiti. Ali ker je vender mogel se vdati, pokliče mladenča na stran in mu ukaže, de naj gre k Evdoksiju, ker ima tam neko važno opravilo. In ker ni mogel nič druziga perstaviti zavoljo solz, ki zo ga

posilile, ga večkrat prisečno poljubi, se siloma od njega odterže, ga poslovi in iz dóma pusti.

Mladenič se je čudil čez ta jok in čez te znamnja ljubezni in žalosti, kterim ni mogel uzroka najti, toraj se ves v dvomih in zamišljen k Evdoksiju poda. Veliko veselje in ljubezin, s kterim ga Evdoksi sprejme in objame, mu da zopet nekaj serčnosti; ker mu pa še zmiram ni kar na misel peršlo, de bi Evdoksi utegnil njegov oče biti, kadar to zasliši iz njegovih ust, in sliši, kako zamembo je bil z Leoncijem storil, je bil kot zamaknjen in ves iz sebe. Kadar se zopet nekoliko zbrihta, se verže Evdoksiju k nogam, se mu jih oklene ter pravi: " Iz posebne ljubezni, ktero ste mi tolikrat skazali, bi „ bil res zamogel kedaj na to misel priti, de utegnete „ biti vi moj oče, kar ste mi zdaj dobrohotno razodeli; „ tode kdo bi bil zamogel verjeti, de ljubezniva skerb, „ ktero je za me imel Leonci, zamore biti kaj druzi- „ ga, kakor naslédik očetovske ljubezni? Kdaj se je „ vidilo očeta, de bi bil toliko storil za svojiga sina? „ Mene veseli, gospod! spoznati v vas tistiga, kterimu „ sim to življenje dolžan, ki bo od zdaj zanaprej vso „ vaše; perpustiti mi pa vender morate, de bom tudi „ v prihodnje tistiga, kterimu sim tolikajn dolžan, kot „ svojiga druziga očeta spoštoval. Za trude, ktere je „ z mano imel, in za perzadevanje, s kterim me je „ odgojeval, sim mu hvaležnost dolžan, dokler bom živ, „ in ako bi jez tudi tavžent let živel, menim, de bi „ nikoli ga dovolj izplačati ne zamogel. Majhino vra- „ čilo bi mu vi, o oče! vender lahko dali, ktero bi tudi „ mene popolnoma osrečilo. Izabelo, ktero ste vi do „ zdaj imeli kot svojo hčer, že zdavno kaj rad imam

„ zavoljo njene lepote in prijaznosti, ktere se je na-
„ vadila od vas in od moje matere, ja imam jo tako
„ rad, de vam ne morem dopovedati. Tode ker si ni-
„ sim upal še pomisliti ne, de bi se kedaj ž njo ože-
„ niti zamogel, ker sim menil, de je za me previso-
„ kiga stanu in prebogata, mi je bilo dovolj, de je
„ moje serce skrivši za njo bilo; zato se ji tudi nisim
„ hotel nikoli razodeti. Zdaj pa, če je vam prav, za-
„ morete Izabelo meni dati, ker boste tako njenimu očetu
„ veliko dobroto in veliko veselje storili, in ga nekako pla-
„ čali za to, kar je on meni in vam storil. Li to bi vas še
„ prosil, de bi vi moje nagnenje nji odkrili, in ji to
„ ženitev ponudili. Tako bo ona še zmiram tudi v pri-
„ hodnje vašiga premoženja deležna ostala, in oba bova
„ po tem takim tudi zanaprej vaša in Leoncijeva
„ otroka. „

Evdoksi ga per teh besedah še z večim veseljem objame, kot poprej, ter reče: " Oj sin! ti si bil vselej
„ moje nar slajši upanje, zdaj si pa moja popolna sreča.
„ Letá tvoja hvaležnost mi še veliko bolj kaže tvojo
„ krepost, in mi da spoznati, kolikajn sim Leonciju dol-
„ žan, de te je tako odgojil, kakor te zdaj najdem! Ako
„ bi krepost tega neprimerliviga moža si zamogla drugo
„ plačilo želeti razun tistiga, kteriga mu lastna vest daja,
„ in ki obstoji v sladki zadovoljnosti, de je kaj dobriga
„ storil, je gotovo ni na svetu reči, de bi je zanj ne
„ storil; pa v prihodnje naj po svoji volji ravna z mojim
„ premoženjem. Kar njegovo hčer zadene, ktero sim do
„ zdaj jez tukej imel, kakor de bi bila moja lastna, boš
„ ti ne le njemu, ampak tudi meni samimu posebno in
„ nar bolj s tem vstregel, de jo vzameš za svojo nevesto.

„ Tako izpolneš nar bolj goreče želje moje, in želje svoje
„ matere. Ali tudi ona te že komej perčakuje, de bi te
„ zamogla objeti; pojdiva, ker tako radost ji ne smeva
„ dalje kratiti. „

Mati, ktera ga je res že komej perčakovala, ko ga zagleda, gine zgorej od ljubezni in veselja, in se ne more naveličati ga objemati in poljubovati. Še veči pa je bila njena zadovoljnost, kadar sliši, de perdobivši svojiga sina, ne bo vender zgubila Izabele, ktero ni mogla že več drugači, kakor svojo hčer, imeti in imenovati. Ko pa Izabela od nje vse zve, kar se je zgodilo, je spervič ostermela in se čudila, se je pa potlej kaj veselila, kadar je slišala, de s tem vender ničesar ne zgubi, kar ji je do zdaj veselje delalo, in de zraven tega tako častitliviga očeta in tako ljubezniviga ženina dobi. Potem pokličejo še Leoncija, kteri je ves ganjen hitil svojo hčer objet; in po veselo obderžanim ženitvanju so se vsi v eno samo družino združili, v kteri je bilo prijatelstvo in uzajemna ljubezin véz ravno tako sveta in draga, kakor so bile vezi kervi.

III. Bankerot.

Marsikterikrat se zgodi, de se brezskerbni in nepošteni ljudje v težke opravila zapletejo, kterim niso kos, ali pa za nepotrebne reči več potrosijo, kakor premorejo; tako se s preveliki dolgmi obložijo, in na zadnje s tem končajo, de svoje posojevavce in terjavce s sramotnim bankerotam (*) ogoljfajo. Takim ne gre nobeno usmilenje, in ostro bi se moglo zoper take, drugim v izgled, postave izpolnovati. Zgodi se pa tudi lahko kakšinkrat, de pridejo v ravno take zaderge pametni in pošteni možje skozi nesreče, ktere vsa človeška marlivost odverniti ali popraviti ne more: in ti so gotovo vsiga sousmilenja in pomilovanja vredni. Vredni so tudi, de bi se dobili usmileni ljudje, kteri bi jim še o pravim času pomagali in jih veči nesreče ovarovali; tode izgledi tolike velikodušnosti so silno redki. Vender nam je eniga, ni kar zdavno od tega, Engležka dežela podala, kteriga toliko raji tukej povemo, kolikor bolj zasluži, de se povsod razglasi.

Neki tergovec v Londonu (**) je pošteno in varčno živel, in je bil v svojih opravilih skerbin vselej in nevtrudliv; bil je tudi v ceni zmerin in ne preterd, in v pogodbah vselej pošten. Tako si ji bil silno veliko spoštovanje per vsih sploh zadobil, in njegovo premoženje se je vidama množilo. Po meri, kakor je njegova bogatija in premožnost rasla, je tudi njegova kupčija zmi-

(*) Bankerot, eni pravijo tudi faliment.
(**) London je poglavitno mesto na Engleskim.

ram dalje segala: kupčeval je ne li samo s tergovci po vsih Europejskih deželah, ampak tudi z Ameriko in Indijo. Kar poglej! ko se mu je sreča nar prijazniši posmehljehvala, ga neprevidama nesreča zadene, de bi bil mogel v enim samim trenutku zgubiti sad vsiga svojiga dozdajšniga perzadevanja. Ladijo je namreč dolgo že perčakoval polno dragot iz ptujih dežel. Nekiga dne mu pernesejo žalostno novico, de je strašin vihar ladijo na morske skale vergel in jo razbil, de se je komej kteri mornar iz nje rešil, in de je vse drugo v morji konec vzelo. Rok izplačevanja dolgov se je bližal, in on, ki ni imel dovolj potrebniga denara, in tudi ni vedil, kje bi v toliki zgubi pomoči iskal, je že menil, de je vse brez upanja zgubljeno.

Tako je bil ravno ves otožen in zamišljen, ko mu pride kasir eniga njegovih posojevavcov, in mu pismo poda. On je mislil, de mu s tem napové, de naj mu precej dolg plača; toraj je že gotovo menil, de je to pervi začetik njegoviga popolniga padca. Kakor se človek trese, ki si vidi pernesti strašno obsodbo v smert, tako se je njemu roka tresla, kadar je prijel pismo, de bi ga odpečatil. Le s silo ga je zamogel brati, zato ker mu je serce močno bilo. Najde pa noter téle besede: " Prijatel! Jez vem za nesrečo, ki vas je za-
„ dela. Ker pa tudi vem, de ste pošten, nevtrudin in
„ umeten mož, sim sklenil vam pomagati. Ne obupajte
„ tedaj! Dolg ki ga per meni imate, boste že drugi-
„ krat plačali. Zato pa, de mej tem zamorete precej
„ tiste dolgove plačati, ki jih per drugih imate, vam
„ bo moj kasir, ki vam to pismo pernese, pet tavžent

„ funtov šterling (*) gotoviga dnara per ti priči na-
„ štel; dal sim mu tudi povelje, de naj eno menjavno
„ pismo za ravno toliko vam plača, kar zamorete te-
„ daj prejeti, kadar boste hotli. To je tedaj, kar sim
„ zamogel zdaj v hitrici storiti, ker sim se bal, de bi
„ vam moja pomoč ne peršla prepozno. Če pa to še
„ ni dovolj, vam ponudim še drugih 50,000 funtov
„ šterling. To vse je še malo proti temu, kar vi za-
„ služite, in jez rad tudi še toliko denara, če je po-
„ treba, v nevarnost postavim, de li rešim tako pošte-
„ niga moža, kakor ste vi. Vaš sluga in prijatel Vi-
„ ljelm P.... „

Še utegnil ni vsega do konca zbrati, ker začudenje, veselje, hvaležnost, in sila nenavadnih občutlejev vkupej zedinjenih mu je vse občutke vzela. Kadar se je pa zopet zbrihtal, se je od silniga veselja na glas zajokal, in ni dopovedati, kako je svojiga velikodušniga dobrotnika blagoslovil.

Leta njegov dobrotnik je bil bogat menjavec, kteri ga je že dolgo poznal, in se čez njegovo poštenost in marlivost večkrat čudil. Njega je bolelo, de bi tak mož imel biti igra sovražne in opotočne sreče; zato ko je za njegovo nesrečo zvedil, je ganjen od sousmilenja precej sklenil, de mu hoče pomagati in ga njegove nesreče obraniti.

In pomagal mu je tudi tako v resnici; zakaj denar, kteriga mu je njegov kasir v rokah pustil, je bil ravno zadosti, de je koj nar bolj silne dolgove poplačal; menjavni list pa mu je perpomogel, de so mu vsi še

(*) Poglej deveto povest perviga dela.

ram dalje segala: kupčeval je ne li samo s tergovci po vsih Europejskih deželah, ampak tudi z Ameriko in Indijo. Kar poglej! ko se mu je sreča nar prijazniši posmehljehvala, ga neprevidama nesreča zadene, de bi bil mogel v enim samim trenutku zgubiti sad vsiga svojiga dozdajšniga perzadevanja. Ladijo je namreč dolgo že perčakoval polno dragot iz ptujih dežel. Nekiga dne mu pernesejo žalostno novico, de je strašin vihar ladijo na morske skale vergel in jo razbil, de se je komej kteri mornar iz nje rešil, in de je vse drugo v morji konec vzelo. Rok izplačevanja dolgov se je bližal, in on, ki ni imel dovolj potrebniga denara, in tudi ni vedil, kje bi v toliki zgubi pomoči iskal, je že menil, de je vse brez upanja zgubljeno.

Tako je bil ravno ves otožen in zamišljen, ko mu pride kasir eniga njegovih posojevavcov, in mu pismo poda. On je mislil, de mu s tem napové, de naj mu precej dolg plača; toraj je že gotovo menil, de je to pervi začetik njegoviga popolniga padca. Kakor se človek trese, ki si vidi pernesti strašno obsodbo v smert, tako se je njemu roka tresla, kadar je prijel pismo, de bi ga odpečatil. Le s silo ga je zamogel brati, zato ker mu je serce močno bilo. Najde pa noter téle besede: “ Prijatel! Jez vem za nesrečo, ki vas je za-
„ dela. Ker pa tudi vem, de ste pošten, nevtrudin in
„ umeten mož, sim sklenil vam pomagati. Ne obupajte
„ tedaj! Dolg ki ga per meni imate, boste že drugi-
„ krat plačali. Zato pa, de mej tem zamorete precej
„ tiste dolgove plačati, ki jih per drugih imate, vam
„ bo moj kasir, ki vam to pismo pernese, pet tavžent

„ funtov šterling (*) gotoviga dnara per ti priči na-
„ štel; dal sim mu tudi povelje, de naj eno menjavno
„ pismo za ravno toliko vam plača, kar zamorete te-
„ daj prejeti, kadar boste hotli. To je tedaj, kar sim
„ zamogel zdaj v hitrici storiti, ker sim se bal, de bi
„ vam moja pomoč ne peršla prepozno. Če pa to še
„ ni dovolj, vam ponudim še drugih 50,000 funtov
„ šterling. To vse je še malo proti temu, kar vi za-
„ služite, in jez rad tudi še toliko denara, če je po-
„ treba, v nevarnost postavim, de li rešim tako pošte-
„ niga moža, kakor ste vi. Vaš sluga in prijatel Vi-
„ ljelm P.... „

Še utegnil ni vsega do konca zbrati, ker začudenje, veselje, hvaležnost, in sila nenavadnih občutlejev vkupej zedinjenih mu je vse občutke vzela. Kadar se je pa zopet zbrihtal, se je od silniga veselja na glas zajokal, in ni dopovedati, kako je svojiga velikodušniga dobrotnika blagoslovil.

Leta njegov dobrotnik je bil bogat menjavec, kteri ga je že dolgo poznal, in se čez njegovo poštenost in marlivost večkrat čudil. Njega je bolelo, de bi tak mož imel biti igra sovražne in opotočne sreče; zato ko je za njegovo nesrečo zvedil, je ganjen od sousmilenja precej sklenil, de mu hoče pomagati in ga njegove nesreče obraniti.

In pomagal mu je tudi tako v resnici; zakaj denar, kteriga mu je njegov kasir v rokah pustil, je bil ravno zadosti, de je koj nar bolj silne dolgove poplačal; menjavni list pa mu je perpomogel, de so mu vsi še

(*) Poglej deveto povest perviga dela.

radi upali, ker ni nobedin več dvomil, de mora imeti še mnogo glavnic (kapitalov) in premoženja, kadar menjavec take veljave in tako prebrisan, kakor je bil Viljelm P...., od njega brez obotavljenja in brez ugovora list take važnosti sprejme.

Ko je tedaj tergovec tako svoje opravila zopet v red djal, je lahko z veseljem naprej kupčeval, in Bog mu je dal tudi dobro srečo: ter je bil čez malo let v stanu, blagoserčnimu menjavcu popolnoma vse poverniti, in je vžil tudi veselje, de je zamogel njemu per več perložnostih pripomoči, in mnogoterno mu svojo vedno in serčno hvaležnost skazati.

IV. Nehvaležnost.

Obička lakomni Tomaž Inkle, sin Londonskiga tergovca, je bil še v čversti starosti per dvajstih letih, kadar se je hotel čez morje v zahodno Indijo (*) na pot podati, brez de bi se bil bal dolgiga in nevarniga brodarenja po morju. Stopi tedaj v ladijo, kteri se je Ahil reklo, in ki je ravno v Indije bila namenjena, in se z denaram, ki mu ga je oče v roke dal, 16 dan rožnika 1674. leta po morju odpelja. Kadar ladija po silno dolgim in trudapolnim potu na zadnje že blizo Amerike pride, se vstavi v malim morskim zalivu, kjer je brodnar, kterimu je vode in še več druzih reči že močno permanjkovalo, čolnič v morje izpustil, in nekterim izmed svojih mor-

(*) Izhodna Indija je v Azii, zahodna pa v Ameriki.

narjev ukazal, de naj na suho gredo, in poišejo, česar jim je bilo ravno treba. Radovedni Tomaž Inkle gre tudi ž njimi, de bi ta kraj poznal; ali, ker so si vsi vkupej predaleč noter v deželo upali, jih je neprevidama truma divjakov obdala, in veči del njih pobila, drugi pa so bili persiljeni pobegniti in tako razgnani, de je li malo njih moglo zopet v čolnič se verniti.

Mladi Inkle je bil tudi pobegnil, ker je pa pot k morju zgrešil, je dolgo časa ves plašen po gošavi plazil, ter je vsak hip menil, de ga bo zdaj pa zdaj kteri divjak dobil in umoril. Na zadnje pride vender na visok hrib, kteri se mu je bolj samotin in zapušen zdel, kakor drugi, in tu se ves trudin, zasopljen in od potú moker na tla vleže, de bi se kaj spočil. Ali tukej so mu nemirne misli po glavi hodile; on je namreč dobro spoznal, de si nima v teh divjih krajih druziga perčakovati, kakor ali de bo lakote umerl, ali pa de bo raztergan od divjih zveri, ali pa de ga bodo tisti divjaki, ki so bili bolj sirovi kot zveri, strašno umorili. Mej tem ko od teh strašnih misel pobit na glas joka, sliši, de nekaj v gošavi šumi; prestrašen poskoči na noge, de bi pobegnil — ali per ti priči zagleda mlado žensko, ki je mirno proti njemu šla, ga prijazno pogledala, in mu mignila, de naj postoji. Nekoliko bolj serčin se ji zdajci k nogam verže, in jo ponižno prosi s solzami, z ihtenjem in s znamnji, kakor je li mogel, de naj se ga usmili, in de naj mu da perložnost, de se bo iz svoje nesreče rešil. Jarika, tako se je ta mlada žena klicala, desiravno divjakinja, je bila vender že sama na sebi usmileniga serca, in ganjena nekaj od mladenčeve lepote, nekaj tudi omečena od njegovih prošinj, ga je prijazno

od tal vzdignila, ga v svoj berlog peljala, ga ondi popustila, in za kratek čas proč šla; potlej ko se je vernila, mu je pernesla razniga sadja tistiga kraja, de bi se s tem poživil, ter ga je k bližnjimu viru spremila, kjer se je zamogel odžejati.

Engležkimu mladenču se je zdelo, de vnovič oživi, in ji tavžentkrat svojo serčno hvaležnost skazuje. Divjaška deklina ga je zavoljo tega zmiram rajši imela, in ga je zagotovila, de naj se nič ne boji, de bo ona zanj vso skerb imela, de se mu ne bo nikoli nič žaliga storilo. Ona je zares veči del ž njim bila, in mu je vsega obilno donašala, česar mu je bilo za živež treba; ona ga je varovala, kadar je spal, in si je perzadevala s toliko skerbjo mu streči, kolikor bi bila zamogla storiti li za lastniga brata, ali za ktero koli drugo sebi nar dražji osebo.

Ker je mladi Inkle, ki je ž njo prebival, kmalo njeni jezik razumeti začel, in ji svoje misli razodevati, jo je popraševal zdaj po eni reči, zdaj po drugi, in tako je kmalo spoznal tiste kraje in ljudi, ki so ondi živeli, in kterih je tista dežela obilno imela. Ker ji je svojo željo razodel, de bi tudi rad kaj teh reči vidil, in jo poprosil, de naj mu enkrat kaj pernese, mu je Jarika tudi to rada storila: in ko je vidila, de ga ti darovi močno mikajo, in v njem željo obudvajo, jih še več imeti, mu je ona rada to veselje delala, ter mu je vsaki dan kaj noviga pernesla, zdaj kos srebra, zdaj kos zlata, zdaj dragih kamnov, nar večkrat pa prezalih tičjih peres ondašnjih krajev, in nar lepši kožuhovine, ki se je tam dobila.

Potem takim vidi Tomaž Inkle, de je v kratkim

času silno obogatel, in že v svojim sercu Boga hvali, de se je njegova nezgoda v tako srečo spremenila. Ena sama reč mu je še manjkala, de bi mogel namreč od ondod zopet enkrat na svoj dom priti; tega pa ni mogel upati, kakor s perložnostjo, ko bi kedaj ktera evropejska barka tistim bregam se perbližala. Ali previdil je, de ga Jarika ne bo rada od sebe proč pustila, in de mu tudi ne bo ravno lahko pobegniti in v barko stopiti, če bi se mu taka perložnost ponudila, brez de bi ona za to vedila. Sklene tedaj njo pregovoriti, de naj bi tudi ona ž njim šla; zato ji perpoveduje veliko zalih reči od lepih in veličanstvenih poslopij, v kterih bo veliko bolji pod streho ovarovana, kakor v temnih berlogih ali pod milim nebam; perpoveduje ji od prekrasnih oblačil, s kterimi bo, namesti de mora biti tukaj na pol naga, tamkej se pred mrazam in vremenam ovarovala, in ž njimi svojo lepoto povikševala; perpoveduje ji od izbranih jedi in pijač, ki jih bo tam okušala, ki so veliko bolji od vode, ki jo tukej pije, in od divjiga sadja, ki ga tukej vživa; perpoveduje ji od mnogoverstnih veselic, ki jih bo tam vživala, de se bo namreč zdaj v čolnu sedé po valovih zibala, zdaj v kočii vozila, zdaj vesele noči per plesih, per godbi, petju in veselih obedih prebila. Vse te reči so mladi Amerikanki res v sercu željo obudile, de bi tudi ona zamogla vse to sama skusiti; zato je bila kmalo voljna, se ž njim v njegovo domačijo podati. Bila je pa tudi že tako nanj navezana, de je bila perpravljena ž njim iti v kteri koli si bodi del svetá. Oba tedaj zdaj perčakujeta komaj in željno, de bi jima Bog kako ladijo v tiste kraje poslal, in noč in dan sta se verstila v

čuvanju, de sta po morju gledala, ali kaj pride. Čez dolgo časa potem zagleda enkrat Jarika, ki je imela prav bistre očesca, nekaj v daljavi, ter da to precej Inkletu vediti. On je kmalo spoznal, de mora barka biti, ki je z mirnim vetram po tisti vodi plavala; on da navadne znamnja, in barka se perbliža. Ko noč nastopi, mu je bilo zdaj mogoče s čolničem, kteriga so mu nasproti poslali, sebe, svojo mlado divjakinjo in veliko bogastvo, ki ga je od nje imel, varno v barko spraviti.

Lahko si je misliti, de je bil tega vesel engležki mladenič; ali Jarika, ki je mogla zdaj zapustiti svoj dom, kteri je vsakimu ljub, naj bo že kakšinor koli, ki je mogla zapustiti svoje stariše in prijatle, de bi jih potem nikoli več ne vidila, je bila tega zdaj silno žalostna, tako, de so se ji solze scurkam vlivale in de je na glas se jokala: edina tolažba, ktera ji je ostala, je bil Inkle, kteri ji je mogel zdaj nadomestvati roditelje, domovino, in vse, karkoli ji je bilo v domačii drago in ljubo. Nesrečna deklina! ona ni vedila, kako hudobnimu in nehvaležnimu človeku se je zaupala. —

Ladija, v ktero sta bila vzeta, je bila engležka, česar se je mladenič še bolj veselil. Bila je natovarjena z drago robo in z veliko zamorcov, ki so bili na Gvinejskim bregu (*) nakupljeni in so se zdaj na Antilski otok Barbado (**) peljali; zakaj na tem otoku rase posebno dosti sladkorja (cukra), in za njegovo obdelovanje in oskerbljenje se po navadi take nesrečne černe sužnike vpotrebljuje. Kadar tedaj barka tje pride, kamor

(*) Gvineja, del zahodne Afrike, kjer so nesrečne zamorce lovili in z njimi kupčevali.
(**) Antilski otoki v zahodnim delu Amerike.

je bila namenjena, so že v barkostaji mnogi čakali, de so neutegama začeli kupčevati z robo vsake verste, posebno pa z nesrečnimi zamorci: pač vedna sramota Evrope, de je s tistimi nesrečnimi ljudmi tako kupčevala, kakor bi si komej kdo upal drugod z volmi ali z ovcami delati! — Kadar terdoserčni Inkle vidi, de je tukej tolikajn kupcov, in de se možke in ženske po visoki ceni prodaja, ga njegova lakomnost tako oslepi, de ne mara ne za dolžnost, ne za hvaležnost, ne za človečnost, temuč, perpelja nesrečno Jariko kot svojo sužnjo na terg, de bi jo prodal. Zastonj se je nesrečna deklina na glas jokala in od obupa skorej obnorela; zastonj mu je pergovarjala, de naj se je usmili saj zavoljo od nje prejetih dobrot; zastonj ga je za Božjo voljo prosila, de če jo že hoče sužnjo imeti, naj jo saj per sebi obderži; zastonj je bilo, ga spomniti na to, kar je zanj storila, in kako ga je iz rok svojih ljudi rešila, kteri bi ga bili scer neutegama umorili, in kako ga je toliko časa s živežem in z vsem potrebnim preskerbovala, in kako ga je s tolikimi darmi obogatila, in kako je na zadnje zavoljo njega, ja, samo zavoljo njega, starše, dom, in kar ji je bilo nar dražjiga na tem svetu, popustila; zastonj mu je hudo oponašala njegovo gerdo nehvaležnost, nezvestobo, in nečlovečnost; zastonj ga je še clo preklinjala, in Boga na pričo klicala njegove strašne hudobije, in de naj ga po vsi ostrosti štrafa: Inkle, bolj neusmilen in terdoserčin, kakor nespametna divja zver, gluh za vse njene besede, stoke in ukore, ni porajtal ne za njene zdihleje, ne za njeni jok, ne za njene mile in ponižne prošnje; in vesel, de ni nobedin njeniga ptujiga jezika razumel, in de tedaj ni bila nobenimu razodeta

njegova hudobija, jo je prodal enimu kupcu, in kadar je svoje dnarje potegnil, je še pogledal ni, jo popustil in proč šel.

Nesrečna Jarika ostane per tem bolj mertva kakor živa; tisti, ki jo je kupil, ni bil nič manj terdoserčin, kakor Inkle, zakaj njeni jok ga ni prav nič omečil; domú jo je sabo peljal, ali bi raji rekel, tje po sili vlekel, kjer je nekaj od žalosti, ki jo je terla, nekaj od terdiga življenja, kteriga je bila persiljena ondi prenašati, nekaj od presilniga dela, s kterim je bila obložena, v kratkim vsa vbita, shujšana in shirana žalostno svoje življenje sklenila. Zakaj bili so tam nekdaj časi, ko so Evropejci brez vse človečnosti tiste nesrečneže tako imeli, kakor de bi bili živina, ali še hujši, in ta hudobna navada še dan današnji ni povsod popolnoma odstavljena v Ameriki.

Mej tem je začel Inkle veliko kupčijo z denarmi, ki jih je bil zanjo potegnil, in z bogatmi darmi, ki jih je bil od nje dobil. Per ti kupčii je imel kmalo velike dobičke, in ker je tako svoje bogastvo zmiram bolj množil, se je li hvalil s svojo srečo, s svojo marlivostjo in umetnostjo; in če se mu je tudi kedaj vest zbudila, in ga zavoljo dopernešene hudobije grizila, kar se je prav pogostoma pergodilo, je svoje misli hitro na svojo pričejočo srečo obernil, in jo tako vmiriti skušal.

Akoravno pa Bog kazin odlaša, vender ob svojim času hudobneže po pravici štrafa. Že čez mero bogat, tode še ne zadovoljin, ampak zmiram veči bogastva željin, se hudobnež spomni na deželo, kjer je tako dolgo živel z ogoljfano Jariko, in na srebro in zlato, in drage kamne, kterih je bilo tam obilno, ter sklene z

drugimi svojimi tovarši, barko z oboroženimi ljudmi napolniti, tje iti, in tistih zakladov se polastiti. Ko pride do tistiga kraja, se poda s svojimi ljudmi noter po deželi, in kmalo so se mu divjaki nasproti postavili; ker je pa on močnejši bil, jih je tudi kmalo lahko razgnal. To ga je storilo derzniga, de je še bolj naprej šel, kjer je tudi dve bogati jami našel, kterih ni bila še do tistikrat ovohala evropejska lakomnost; ondi je precej začel zaklade kopati, — kar so divjaki, na številu več kot še enkrat toliko, in z orožjem bolj previdem, vnovič nanj planili, več njegovih tovaršev pomorili, njega pa živiga v svoje roke dobili. Zdaj ga je Božja pravica zadela; zakaj kakor de bi bili tisti divjaki prav vedili, de se mora njegova kri preliti, zavoljo strašne njegove hudobije proti Jariki, tako grozno in tako strašno so ga terpinčili, ker so kos za kosam meso iz njega neusmileno rezali, dokler ga niso vsega snedli. Oh zakaj niso to grozno djanje vsi tisti s svojimi lastnimi očmi gledali, kterim je nezvestoba li igrača, in kterim se nehvaležnost zdi li nedolžna šala!

V. Viljelm Pen.

Vse drugači se je vedil zaderžati v teh nesrečnih krajih, kjer so v tistih časih Evropejci tako gerdo in neusmileno s prenesrečnimi ljudmi ravnali, drug Englejic, čigar ime bo v spominu prihodnih rodov vekomej slovelo. Ta mož je bil Viljelm Pen; on je dobil od Engležkiga kralja Korelna II. v last tisti kos severne Amerike, ki se potem po njegovim imenu in zavoljo veliko gojzdov, ki so tam bili, Pensilvanja (*) kliče. Ali on ni, kakor drugi, tiste nesrečne ljudi tlačil, temuč je li skerbel jim pomagati, ter je človečno in dobrotlivo ž njimi ravnal; zato so ga pa tudi vedno vsi sploh ljubili in častili.

Spervič vender, dokler ga še niso poznali, mu ondešnji ljudje niso zaupali, posebno tudi zato, ker so že tako vse Europejce smertno sovražili. Zato so bili tudi zoper njega se spuntali, za orožje zgrabili, in ga sovražno napadali. Pen je bil tedaj tudi persiljen, za orožje prijeti, de bi se branil. Potem ko je pa častno zmago odnesel, in veliko jetnikov v roke dobil, se je zgodilo, de so mu z drugimi jetniki perpeljali tudi silno zalo deklico. Solze je pretakala in močno se je jokala, zakaj razun svobode, ki jo je zgubila, ji je druga zguba še bolj serce ranila. Ona je priserčno rada imela mladenča, ki je bil njene starosti in tako zale postave, kakor ona, in je bil nji obljubljen ženin. Dan poroke je bil že blizo, kar so vojzkini nemiri vstali. Zdaj tedaj

(*) Po latinsko se namreč gojzd pravi silva.

v železa vklenjena ni imela več upanja, se kedaj ž njim poročiti, ali ga še kedaj zopet viditi. Nar bolj pa se je bala, de bi ne bil morde od sovražnikoviga orožja zadet padel, ker je dobro poznala njegovo serčnost in silno hrabrost, in je dobro vedila, de on v boju ni bil drugej kakor tam, kjer so se nar bolj serdito in narbolj kervavo bili.

Viljelm Pen, kteriga je njeni jok omečil, je skušal jo s svojo navadno prijaznostjo in lepimi besedami potolažiti: kar, poglej! Amerikanski mladenič, ves s kervjo oblit, s kopjem in pšicami v rokah, se mu nagloma perbližuje. Ko do njega pride, se koj oberne k mladi jetnici; ona zavpije od stermenja, veselja in groze, in v njegovim naročji omedli. On jo zdajci zopet zbrihta in tolaži, verže svoje orožje iz rok pred zmagavca, ter reče: " Ta kri, in to orožje ti priča, de me ni sem „ pergnala ne plahost, ne beg od svojih ljudi, ne ve- „ rige, v ktere bi me bili tvoji ljudje vklenili. Nobena „ reč na svetu bi me nikoli ne bila premogla, de bi „ jez živ peršel tebi v roke, ako bi sovražna osoda „ mi ne bila dans te ženske vzela, in jo pod tvojo „ oblast spravila; mej tem ko sim bil od nje ločen in „ v serdit boj zapleten, je nisim mogel braniti. Vedi „ tedaj, de jo imam ljubši in rajši, kakor svobodo in „ življenje, in de me ne bo moglo, razun smerti, nič „ več od nje ločiti. Nisim pa sem k tebi peršel pro- „ sit, de mi jo daš za ženo; zakaj take blagoserčnosti „ si mi še ne upamo perčakovati od divjih narodov, „ ktere nam sovražno nebo sem čez morje za našo „ šibo pošilja. Ali saj tega mi ne bo vaše terdo serce „ odreklo, de ostanem tudi jez ž njo v sužnosti, in „ de ž njo vred verige nosim. „

Viljelm Pen se začudi nad možko stanovitnostjo in nad velikodušnim sklepam mladenča, ter ga objame z očetovsko prijaznostjo in mu reče: "Sin moj! ti se „ grozno motiš, če misliš, de so vsi Evropejci tako „ neusmileni in taki hudobneži, kakor si morde že od „ nekterih slišal ali vidil. Jez gotovo nisim sem peršel, „ de bi vam jemal vaše žene, ali pa vaše premoženje, „ ali de bi vas podil iz vaših bregov, ali pa vas v sužnost „ spravil; jez druziga ne želim od vas, kot mir in „ prijatelstvo. Le zato, ker ste vi začeli nas sovražno „ napadati, sim bil persiljen, za orožje zgrabiti, in se „ braniti. Tudi zdaj še bom rad in neutegama orožje „ iz rok djal, samo če hočete enkrat z nami se po- „ miriti in biti naši prijatli. Zato ti tudi prav rad na- „ zaj dam to deklico, ktero je zmaga meni v roke „ dala, in ti jo zamoreš na svoj dom nazaj sabo peljati, „ kadar se ti ljubi. Tudi vse druge jetnike vam bom „ ravno tako nazaj dal, kadar bom li vidil, de pre- „ jenjajo od vaše strani napadenja in boji, in de mi „ moje ljudi v miru pustite.

"Ti si tedaj tako velikoserčin! „ zavpije začuden Amerikanski mladenič.... "Ali si tedaj bog, ali pa si „ gotovo druziga mesa in druge kervi, kakor tisti ne- „ človečneži, kteri kažejo toliko željo in žejo po naši „ kervi. Ná tedaj! poglej mene pred svojimi nogami, „ zakaj bolj me je zadela in premagala tvoja veliko- „ dušnost, kakor bi me zamoglo premagati tvoje orožje. „ Zdaj pohitim precej k svojim ljudem, de jim povem, „ kako de si dober in usmilen; in kmalo me boš zo- „ pet tukej vidil, de mir sklenemo, ako je to tvoja „ resnična volja. „

Viljelm ga zdaj zopet prijazno objame, in pravi: “ Dražjiga in bolj zaželjeniga darú mi ne moreš dati, „ kakor je mir. Pojdi tedaj! vzemi sabo svojo nevesto, „ in verni se mi kmalo tako, kakor jez želim. „

Oba, mladenič in deklina, iz sebe od prevelike radosti, se okleneta zdaj priserčno njegovih kolen, ji s svojimi solzami močita, ter se proti svojim domu podasta. Kadar prideta mej svoje ljudi, jim perpovedujeta toliko od velikoserčnosti tega predobriga in usmileniga moža, in od njegove velike prijaznosti, in de nič bolj ne želi, kakor mir, de sta vse pregovorila. Precej so tedaj poslance k njemu odpravili, in mej njimi tudi tega serčniga mladenča, zato de bi perjenjal vsak prepir, in de bi se z uzajemni vezi vedniga miru, ali bratinstva mej sabo sklenili. Zakaj tako je želel velikodušni zmagavec, de bi oni kot bratje mej sabo živeli; zato je tudi svoje mesto ukazal imenovati “ Filadelfijo, „ to je, mesto tacih ljudi, kteri so z bratovsko ljubeznijo mej sabo sklenjeni.

De bi li zdaj še imenitni soderžavljani in nasledniki tega velikiga moža, zdaj (*), ko so s svojo stanovitnostjo in s svojim orožjem jarm od sebe vergli, pod kteriga so jih drugi spraviti skušali, imeli zmiram pred očmi ta njegov lep izgled; tako bi njih svobodna deržava tudi gotovo vedno slovela ne samo zavoljo svojih hrabrih in prebrisanih ljudi, ampak tudi zavoljo njihoviga krepostniga vedenja.

(*) Ta povest je bila kmalo po osvobodenju polnočne Amerike pisana, to je po letu 1783.

VI. Vinskagorske žene. (*)

Cesar Konrad III. (**) je bil grozno razkačen na Gvelfa, Parskiga vojvoda, in je persegel, de se hoče nad njim hudo maševati . Z vojsko obleženiga v Vinskigori ga je bil že v take stiske spravil, de je Gvelf, ki se ni mogel več braniti, in je tudi vidil, de bodo mogli njegovi ljudje skorej lakote umirati, mu po svojih poslancih začenjal ponujati, de se mu hoče vdati, tode s pogojemi, kteri so se mu zadosti častni zdeli. Ali Konrad je bil odveč razserdjen, tako de mu ni nobeniga častnih pogojev, za ktere je prosil, dovolil, marveč še pregovoriti se ni dal, de bi dovolil v nar težavniši in v nar sramotniši pogoje, kterim se je hotel Gvelf na zadnje podvreči, samo de bi svoje lastno in življenje tistih ohranil, ki so ž njim bili. Z mečem in z ognjem je hotel serditi cesar vse brez izjemka pokončati, in ne prošnje, ne tožvanje, ne joki ga niso zamogli vkrotiti. Nesrečni vojvoda ko že nič več ne more, se mu vda brez pogojev, in eno samo milost ga prosi, de naj namreč saj na žene obzir vzame, in de naj jih obvarje razuzdanosti in serditosti vojšakov, ter de naj jim dovoli, s tem kar zamorejo sabo nesti, vun iz mesta iti in svoje življenje rešiti. Konrad, ki je želel nad možmi, in sosebno nad vojvodam si svojo jezo ohladiti, in ni imel uzroka, se čez žene hudovati, je v ta pogoj rad dovolil, in ga tedaj vslišal.

(*) Sploh se meni, de ta in nasledne povesti so od druziga pisatelja.
(**) Je bil rimsko-nemški cesar 1138 - 1152. Vinskagora, po nemško Weinsberg.

Kadar se ta novica po mestu razglasi, se povsod začnejo veseliti; vsakimu se je zdelo, de li malo zgubi, če mu tudi svobodo, ali tudi življenje vzamejo, ker zamore v svoji ženi, v svojih hčerih, v svojih sestrah, v svojih materah svobodnih in od smerti rešenih še naprej živeti. Zlasti pa se je te novice veselil vojvoda, ker je svojo ženo prisrčno ljubil. Ali žene niso bile tako vesele, ker so vidile, de morajo zapustiti svoje može, svoje sinove, svoje očete, svoje brate in tiste, ki so jim bili nar ljubši in nar dražji na svetu, brez upanja, jih zopet kedaj drugači viditi, kakor ali neusmileno pomorjene, ali pa terdosrčno v verige vklenjene.

Tedaj so se po mestu razlegali glasovi veselja in glasovi žalosti; eni so ukali od radosti in zadovoljnosti, drugi so obupno vpili in zdihovali. Začenjale so tudi že veči del žene stanovitno se svojim možem opirati, ker so pravile, de nočejo po nobeni ceni se od njih ločiti, in de so perpravljene ž njimi vred kar si bodi terpeti in tudi umreti. Kar zavpije ena izmed njih, ko jih je bilo ravno nekaj vkup zbranih, kakor de bi bila od Boga navdahnena: "In zakaj bi ne mogle mé s potjo „ samim sebi, in tistim življenja ohraniti, ki so nam „ dražji od življenja? Konrad sam nam sredstvo zoper „ svojo voljo v roke poda; prav kak nebeški duh mu „ je oči zatisnil, de ni vidil poti, ktero je nam v re- „ šenje nas vsih odperl. On dovoli namreč, de znamo „ mé prosto vun iti s tem, kar smo v stanu sabo „ nesti. Kdo nam tedaj brani, de si vsaka nas ali „ brata, ali očeta, ali moža, ali sina na rame zadene „ in ga tako reši?„

Komaj ona to izgovori, in že se od vsih strani

zaslišijo iz vsih ust glasovi pohvale in serčniga veselja, ter ne morejo prehvaliti iznajdeno in prebrisano ženo in njeno lepo zvijačo; vsim se je zdelo, de ta hip vnovič oživijo. Zato pa tudi niso hotle li en sam hip več odlašati, kar so bile storiti sklenile. Kdo je kedaj vidil kaj lepšiga, kakor je bilo to djanje teh žen? Žene brez števila, stare in mlade, nizkiga in visokiga stanu, vse so enodušno s tem delam keršanske ljubezni kej opraviti imele; ena drugo so z besedo in z djanjem spodbujevale in si pomagale, ena pred drugo iz mesta, kar so li mogle, hitele, in žene so svoje može, stare matere svoje mlade vnuke, mlade deklice ali déda, ali očeta, ali brata na ramah vun nosile; odspred pred vsimi pa je vojvoda samiga nesla njegova ljubezniva in scer na trude nič kaj vajena sopruga, ktere si ni bil nobedin tako krepke in močne mislil, kakor jo je v tistim hipu ljubezin bila storila.

Kadar je cesar Konrad vse to vidil, ga je to hvalevredno perzadevanje teh žen tako omečilo, de so se mu solze po obrazu vlile. Tedaj se proti vojvodu oberne, in reče: "Ker si tako ljubeznivo in tako umetno „ ženo dobil, in ker vidim, de so vsi tvoji možaki od „ svojih žen tako obrajtani, in tako ljubljeni, de so „ njih one pred vsim drugim rešile; se pač spodobi, „ de tudi jez vas in nje počastim, kakor vam gre. Bo- „ dite tedaj brez vsiga strahu; življenje, kteriga so „ vam one tako blagoserčno ohranile, vam tudi jez „ pustim; ali vsakteri izmej vas naj si v prihodnje tako „ živeti perzadeva, de vredno povračilo zadobijo od „ vas one, kterim ste ga dolžni. Konec naj bo zdaj „ enkrat sovraštva, ktero je bilo, o Gvelf! do zdaj

„ mej nama. Jez ti perzanesem, in hočem na vse po-
„ zabiti, kar me je do zdaj proti tebi vnemalo, in tedaj
„ bodi mej nama za naprej vedno in stanovitno pri-
„ jatelstvo. „

In potem ko je še žene prav ljubeznivo in prijazno sprejel, in jih močno pohvalil zavoljo njih ljubezni in njih serčnosti, je vsim perpustil, se mirno na svoj dom verniti; tudi cesar sam je šel v mesto, ne več kot sovražnik, ampak kot iskerni prijatel in tovarš Vinskagorskiga vojvoda, ter so tisti celi dan, in več dni potem zaporedama povernjeni mir in velikoserčno djanje ljubeznivih žen z veselimi prazniki obhajali.

VII. Ibrahim.

(Perzijanska povest.)

Perzijanski deželi Širvanu (*) je bil že nekaj let nezmoten mir, in srečni prebivavci so veselo vživali vse dobrote, ki jih zamore moder vladar svojim podložnikam deliti. Ta vladar je bil v Širvanu Ibrahim, kteriga edina skerb je bila, svoje podložnike osrečevati, z izverstnimi postavami in naredbami svojo deželo vladati, in neprenehama čuti, de so njegovi uradniki vsim enako pravico delali. Umetno je vedil spodbadati ljudi k marlivosti v pametnim obdelovanju zemlje in v umetalnostih, ter plačila in kazni po vrednosti deliti: tako je prav

(*) Perzija, imenitna dežela v Azii.

dobro vterdil varnost in mir po vsih krajih, in vpeljal veselo in srečno obilnost v svojo deželo.

Ko so bili pa Širvanci že na nar višji stopnji svoje sreče in blagostanja, in so s serčno hvaležnostjo svojiga vladarja enodušno blagoslovili, se na enkrat žalostna novica raznese, ki je vse v silen nepokoj postavila. Ošabni Tamerlan (*) namreč, ki je bil tistikrat strah in trepet Azije, se je, željin meje svojiga kraljestva zmiram dalje razširiti, že z veliko vojzko Širvanski deželi bližal, de bi jo sebi podvergel, in pristavil tistim, kterih se je bil že siloma polastil.

Na ta nevgodni glas Ibrahim, bolj v skerbi zavoljo svojiga ljudstva, kterimu je vidil pretiti veliko nesreče, kakor pa zavoljo samiga sebe, pokliče neutegama svoje ministre vkupej, de bi se ž njimi posvetoval čez to, kar bi bilo treba zdaj početi. Vojzkovodija Osnam, silen in serčan mož, precej zavpijo: "V „ boj, v boj se moramo podati! Naj li pride prevzetni „ Tamerlan; tukej bo gotovo našel tistiga, kteri mu „ bo znal izbiti njegovo ošabnost. Nobeniga ni mej „ nami, o kralj! de bi ne bil perpravljen za te, za „ svoje otroke, za svoje polja in svoj dom vso svojo „ kri preliti. Bo vidil ošabnež, kako je težko se z „ ljudmi bojevati, kteri so perpravljeni raji vse zgubiti, „ kakor pa se pod njegov težek jarm ponižati. „ — On izgovori. Tode iz druge strani vstane Uzbek, ki je bil čuvaj kraljeve zakladnice, ter reče: "Jez dam pervi „ od vsih za te svojo kri in svoje življenje, ako za-

(*) Tamerlan, mongolski knez in njegovi nasledniki, so bili vojzko tudi v Evropo zanesli 1395 leta po Krist. rojstvu.

„ poveš boj, in če meniš, de zamoremo tako nevar-
„ nosti oditi. Ali proti tako mogočni vojzki, ktero so
„ že tolike zmage okrepile, kako bodo zamogli naši
„ ljudje serčno in krepko zoperstati, kterih je manj na
„ številu, in ki so zavoljo dolgiga miru boja že od-
„ vajeni? Jez menim tedaj, de bi bilo pametniši, če
„ mir prosimo, ako bi se zamogel li od nemiliga Ta-
„ merlana drugačin mir upati, kakor neprenesliva in
„ sramotna sužnost. Zato pa tudi druziga rešenja ne
„ vidim kakor v begu; svoje zaklade in samiga sebe
„ moraš li berž ko berž v druge kraje prestaviti; mi
„ bomo zvesto za tabo šli, kamorkoli se ti poljubi se
„ vkloniti. Tamerlan ne bo dolgo v praznim kraljestvu
„ ostal; njegova častilakomnost ga bo neutegama na-
„ prej gnala, še druge kraje pridobivat: in morde nam
„ bo Bog, kadar ta vihar prejde, novo pot pokazal,
„ po kteri se bomo zopet v svoje kraje vernili in
„ prejšni dom prevzeli. „

Razdeljene so bile tedaj misli okolistoječih na dve strani: eni so hotli, de naj se sili Tamerlanovi nasproti postavi sila in neprestrašenost; drugi so mislili, de je bolj pametno, nesreči z begam se umakniti.

Ko je Ibrahim nasprotne misli obeh strani slišal, reče: “ Jez hvalim serčnost in hrabrost vsaciga, ki je
„ perpravljen, svoje življenje za me v tako očitno ne-
„ varnost brez strahu postaviti, in per tej skušnji bi se
„ v meni še bolj živo vnela ljubezin do vas, ako bi
„ vas zamogel bolj ljubiti, kakor vas že ljubim; tode
„ ravno ta moja ljubezin do vas mi ne perpusti, de
„ bi gledal kri prelivati, ki mi je tako draga. Pobeg-
„ nenje bi me zares rešilo; ali Tamerlan bi toliko

„ bolj neusmileno očutiti dajal svojo jezo zavoljo mo-
„ jiga bega mojim nesrečnim zapušenim podložnikam,
„ kteri bi od njegove sili poginiti mogli. Hvala tedaj
„ Bogu! de mi je vdihnil drugo bolji misel, po kteri
„ upam vas vse ohraniti; vi jo bote v kratkim izve-
„ dili, mej tem pa prosite goreče Boga, de bi moje
„ želje izpolnil.

Ko se razidejo, začne on neutegama napravljati vsakoverstnih nar dražjih darov, s kterimi odloči iti Tamerlanu naproti, zato de bi za svoje ljudstvo od njega milost sprosil. Bila je pa Tamerlanova navada, in red tak od njega vpeljan na njegovim dvoru, de so mogli biti vsi darovi deveterni, kteri so bili njemu namenjeni. Ibrahim se je tudi po tem redu ravnal, in ko predanj pride, mu daruje devet nar lepših konjev z dragimi sedlami, ki so bile s zlatam in z biseri obložene; devet levorisov (leopardov) za lov učenih, z lepimi zlatimi grebenicami okoli vratú; devet svilnatih (židanih) zagrinjalov, s srebram in zlatam lepo perpletenih; devet sagov (tapetov) iz Indije, izdelanih z nar veči umetnostjo; devet zlatih posod, v ktere so bili nar dražji kamni vdelani, in ravno tako tudi še drugih darov, silno bogatih in posebniga dela; na zadnje mu da še neke sužnje, ali teh ni bilo kakor samih osem. “ Kje je pa še edin? „ zavpije serdito tatarski kralj. — “ On je pred tvojimi nogami! „ odgovori ponižno Ibrahim, in se verže pred njega na kolena. “ Ti ne boš
„ imel nobeniga ne bolj ponižniga, ne bolj zvestiga
„ hlapca, kakor mene, in moje verige mi bojo prav
„ lahke, ako li ž njimi od tebe milost zadobim in re-
„ šenje za moje zapušeno ljudstvo. Oh! samo njega se

„ usmili, obrani ga vsake nesreče; z mano pa stori, kar „ se ti poljubi; glej! tvoj sim. „ — Omečeno je bilo per tem djanju Tamerlanovo po naravi terdo serce, de je ves sam v sebi spremenjen, prijazno ga od tal vzdignil, in rekel: “ Toliki čednosti gre vse drugo, kakor „ sužnost. Ti boš pervi mojih nar večih prijatlov, ti „ mi boš namesti brata in očeta. Verni se veselo k „ svojimu ljudstvu, in osrečuj ga še za naprej, kakor „ do zdaj. Ako bi me moja osoda ne klicala v velike „ in strašne boje in trude, bi jez ne poznal večiga „ veselja, kakor v majhnim kraljestvu živeti, in si „ perzadevati tebe posnemati. „

VIII. Poštenost plačana.

Neki tergovec je iz sejma domu šel, in je peršel na svoji poti do reke, čez ktero mu je bilo iti. Voda ni bila ravno globoka, in na konju se je lahko čez šlo, li na sredi reke se je moglo pomnjivo postopati, de se ni odveč na desno šlo, zakaj tam je bila velika kernica, v kteri je že več popotnikov življenje zgubilo. Tergovec, ki je za to nevarnost vedil, se je nje tudi že večkrat srečno ognil; ali v perložnosti, od ktere zdaj govorim, ni bil zadosti previdin, in se je preveč tisti kernici perbližal: in glej! na enkrat mu smukne konj v globočino, in sliši se ga vun iz vode herzati. Neki kmet, ki ni daleč ondi on polji delal, zagleda nevarnost, v kteri je ta nesrečnež bil, odpreže neutegama eniga konja izpred pluga, jo serčno proti tisti kernici

maha, in zgrabi po sreči tergovca za plajš, ter ga srečno na suho potegne. Ali konj per življenji ohranenega je nesrečno poginil, zakaj težak kernir, ki ga je na sebi imel, ga je bil na dno potegnil.

Kmet in njegova družina so imeli veliko opraviti, de so ptujca zopet zbrihtali, ki je bil od mraza in strahu skorej že mertev. On se je na zadnje tudi zares zbrihtal, ali li zato, de se je popolnoma vtopil v žalost. Od vsiga blaga, kar ga je čertertinko ure poprej še imel, mu ni bilo zdaj nič več ostalo, kakor samo življenje; in kar mu je nar veči žalost delalo, je bila zguba usnate mošnje, ktero si je bil k pasu pervezal, in v kteri je bilo veliko demantov in biserov. On ni mogel vervati, de bi jo bil v vodi zgubil, in zatorej ves njegov sum je zadeval li njegoviga rešitelja, kteri bi mu bil lahko tisti dragi zaklad vzel mej tem, ko je on bil še v omotici. Kmet nasproti od svoje strani pravi, de ne vé nič od nobene mošnje: in tako je nesrečni tergovec, ki je upal, de bo s tisto mošnjo v kupčii veliko dobička imel, še bolj v živo občutil svoj nesrečni stan.

On bi bil zamogel kmeta pred pravico klicati, in poštenimu možu velike skerbi nakopati, tako so bile vse okolišine proti njemu; ali on je imel preblagočutno serce, kakor de bi hotel to misel izpeljati. " Ti si „ svoje življenje v nevarnost postavil, de si meni moje „ rešil „ reče on kmetu; " ali vender mi ti sam hra- „ niš, de se ti ne morem hvaležniga skazati. Edino „ znamnje hvaležnosti, ki ti zamorem dati, je to, de „ te ne zatožim pred pravico zavoljo tega, kar si mi „ vkradil; in ker se zderžim, de te ne tožim, ti obilno „ povernem male stroške, ktere si dozdaj z mano imel.

„ Samo te prosim, de mi daš nekoliko denara, zato „ de pridem do bližniga mesta, kjer bom znance našel, „ ki mi bodo pomagali se preživiti. Ti bi mi ne bil „ imel mošnje proč vzeti; ona bi bila tvoja, in kar „ je bilo v nji, bi mende ne bilo zadosti tebi popla- „ čati, kar si meni storil: jez sim ti veliko več dolžan, „ kakor ti bom kedaj zamogel dati, desiravno upam, „ de bom z marlivostjo in z delavnostjo enkrat zopet „ do premoženja peršel. „ Ubogi kmet je bil nevtolažliv, de ni zamogel svoje nedolžnosti skazati, ker zastonj je svoje besede tudi s persegvanjem in s solzami poter- jeval. Na zadnje se njegov gost poslovi, in ločila sta se celo nezadovoljna edin od druziga.

Pretekli so bili že nekteri mesci od časa, ko je tergovec od njega se bil ločil, kadar je kmet hotel nekaj gnoja na svoje polje zvoziti, in per kidanju, ko je gnoj iz gnojnice na voz nakladal, zagleda, de mu dolga usnata mošnja na gnojnih vilah obvisi. On začne koj to mošnjo ogledovati, jo odpre, in najde v nji dragotinstva, ktere je bil tisti tergovec zgubil, in za- voljo tega tako žaloval. Ali, kako je peršla ta mošnja v gnojnico? se me bo brez dvoma tukej prašalo. To se da lahko dopovedati: zakaj, kadar so tergovca iz vode bili potegnili na suho, so ga koj skerbno slekli in na slamo polegli, dokler se mu je postelja razgrela; na mošnjo ni bil takrat nobedin še pomislil ne, ker so vse druge skerbi imeli kakor to, in tako je ostala mej slamo zamešana, dokler so jo s slamo vred na gnoj vun bili znesli.

Kaj je hotel pa zdaj kmet z mošnjo začeti? kje je hotel njeniga gospodarja poiskati? zakaj on ni vedil,

kje prebiva. Lahko bi bil, se vé de, ta najdeni zaklad gospojski v roke dal, ali pa bi bil lahko po časopisih razglasil, de se je zgubljena mošnja srečno našla. Pa takiga kaj ni še na misel peršlo našimu kmetu, zakaj on ni vedil, de pošteni ljudje gospojskiga stanu po navadi tako delajo, kadar kaj taciga najdejo, kar njih ni. On je tedaj li ob času, kadar so zopet v bližnih krajih sejmi bili, večkrat sam na veliki cesti čakal, ali pa je svojo ženo ali otroke tjekej čakat pošiljal, de bi zopet enkrat tistiga tergovca dobil. Tako ste pretekle dve leti, prejdin ga je dobil; ali, ko je enkrat zvečer ravno per revni večerji s svojo družino sedel, zasliši od zunej kočijo, ktera se je pred njegovo bajto vstavila. Kmet pogleda skoz okno, in vidi, de več mož iz popotne kočije vun stopi. Njegova dva sinova se prestrašita in obledita, ker sta si mislila, de mora biti mej njimi tudi gospodar tiste mošnje, in de pride jim kej žaliga storit. Vsi pobegnejo in se po kotéh poskrijejo, zunej očeta, kteri je upal, de bo gospoda potolažil, ker mu bo mošnjo nazaj dal. Ko kmet tako premišljuje, stopi v hišo tergovec s svojimi tovarši, ki so ž njim ravno tisto pot šli, se oklene vratu svojiga rešitelja in ga zagotovi, de naj se nič ne boji, de on ni peršel zopet po mošnji prašat. " Zdaj „ pravi on, " že kar ne mislim „ več, de bi vi ne bili pošten mož, ali de bi bili vi „ meni mošnjo vkradli; jez sim hotel k vam priti samo „ zato, de vam v djanji svojo hvaležnost skažem. Do „ zdaj mi ni bilo mogoče tega storiti; in če bi bil „ tudi zamogel, bi vam ne bil nikakor nobene hva- „ ležnosti skazal, dokler sim še dvomil, ali ste res „ mož pošten ali ne. „

Kmet se je čudil nad tem govorjenjem, in ga je prašal, zakaj je neki nekdaj ga za nepošteniga deržal, in kako je pa zdaj to, de ga ima za pošteniga. " Ko- „ likorkolikrat sim na sejme hodil „ povzame zopet tergovec, " sim na skrivnim popraševal čez vas in vaše „ zaderžanje, in na zadnje sim hotel še sem v vašo „ vas priti, de sim pozvedil, kako se vam kaj godi, in „ ali ste morde svoje posestva pomnožili, kaj več „ zemlje nakupili, ali scer obogateli; ali zadnjič sim „ zvedil, de že tako ubožno živite, in de dve prete- „ čeni slabi letini ste vas skorej na beraško palico „ perpravile; de ste svojo živino prodali, in de ne „ morete nekiga dolga od 50 tolerjev splačati, in de „ ste tedaj že blizo na tem, de bi se vam hišo in „ zemljo prodalo. Jez hočem zdaj vaš dolg plačati, ker „ mi je Bog zopet srečo dal in..... „ Še ni tega gospod izgovoril, ko je kmet s solznimi očmi tihama v drugo stanico se podal, in kmalo potem z mošnjo v roki vun peršel, ktero je na mizo djal, tako de so se vsi čudili. — " Kaj je neki to? „ rečejo vsi z enim glasam. — " Vzemite „ reče kmet " in poglejte li, de ne manj- „ ka nič. „

Tergovec odpre mošnjo, in najde v nji res vse, do nar manjši bisera, in do nar manjši zernca zlata, ki ga je bil nekdaj vanjo djal.

Kmet pové zdaj, kako se je bila mošnja zgubila, in kako je bila najdena; pové tudi odkritoserčno, de je v svojih revah in stiskah že večkrat mislil, si s tem kej pomagati, de je pa do zdaj vselej vse skušnjave srečno premagal, in sklenil, raji lakoto terpeti, ja tudi raji vso svojo živino prodati, kakor pa s krivičnim

blagam si pomagati. Perstavi še na to, de mu je Božja previdnost vselej še mnogoverstno pomagala, de je zamogel svojo družino preživiti; na zadnje tudi ni hotel zamolčati tergovcu, kolikrat de je šel vun na véliko cesto čakat, de bi ga kedaj zopet srečal. Kadar je tergovec celo to perpoved slišal, so se mu po obrazu obilne solze vlile: ter sperviga ni skorej hotel več mošnje nazaj imeti; potlej vender, ko si nekoliko pomisli, jo vzame, in reče kmetu: "Prijatel moj! prav „ imate, de naj mošnjo jez vzamem, ker vi ne poznate „ prave cene teh dragih kamnov, bi zamogli k večimu „ tretji del tega zanje potegniti, kar veljajo, ako bi „ jih hotli prodati; tode nar boljši posestev hočem „ vam kupiti, ki se zamore li v ti vasi dobiti. „ — Malo dni potem je bila res perložnost, de se je neko veliko posestvo prodajalo; on ga je tedaj kupil, plačal, in ga temu kmetu v last izročil.

Odsihdob, kolikorkrat je hvaležni tergovec skozi tisto vas šel, je vselej svojiga rešitelja gotovo obiskal, in vsakrat tudi še zraven tega za njegovo družino kakšin dar sabo pernesel.

IX. Pametna deklica.

Gospod Mairan je imel dva otroka. Silno opravila ga je s ženo vred permoralo, se iz doma v ptuje dežele podati. Prejdin sta svoj dom zapustila, sta hotla poskerbeti, de bi njuna otroka ta čas bila v dobrih rokah; poišeta tedaj pametno in modro žensko, kteri ji izročita, in jo poprosita, de naj ju nikoli samih iz dóma ne pusti, temuč de naj gre vselej ž njima ali ona sama, ali pa gospa Orvigny, njuna teta. Pervenic teh dveh otrok je bil Ferdinandik, osem let star; njegova sestra Henrinka je bila eno leto mlajši, ali bila je veliko bolj pametna kot on. "Oj, kako mi težko dé, je ona rekla, „ de grejo iz doma moji starši! Zdaj ne bom mogla „ več svojiga očika božkati, ne z ljubo mamiko krem- „ ljati; hočem pa mej tem, ko so iz doma, si perza- „ devati, se tolikajn naučiti, de bodo z mano prav „ zadovoljni, kadar zopet nazaj domú pridejo. „ — "Jez „ pa „ je govoril nje brat Ferdinandik, "jez bom pa „ zdaj ložej igral, ker ne bo tukej staršev, in upam, „ de mi še drugih novih igrač sabo pernesejo, kadar „ se vernejo, zakaj té igrače, ki jih zdaj imam, mi „ ne dopadejo več veliko, in me ne veselijo tudi več „ tako, kakor nekdaj. „

Gospa Orvigny je mogla zavoljo opravil v neko bližno mesto iti, in kmalo potem je tudi tista ženska obolela, kteri sta bila otroka v varstvo izročena. Tako sta mogla tedaj otroka po sili li domá biti. To je kej težko djalo Ferdinandiku, de ni smel vun iti; on je pogostoma čez dan po vertu gor in doli tekal, pa je

nazaj na musovž pertekel, se enmalo poigral s svojimi igračami; kadar se je tudi tega naveličal, in mu ni več všeč bila ne igra, ne tekanje, se je ves nejevoljin na klopi pretegoval ali na kanapè se vlegel, tam je lenaril, zehal, ali spal, in potem po navadi ves čmerin in muhast se zbudil. Tako je cel dan delal.

Henrinka je pa svoj čas vse drugači porabila, in je bila per tem zmiram dobre volje. " Kako delaš ti, „ de si zmiram vesela? „ jo popraša nekiga dne nje brat; " jez te nisim še vidil, de bi bila žalostna, ka- „ kor tistikrat, kadar so starši iz doma šli, in tisti dan „ kadar je najina varuša nar hujši bolečine čutila. „ — " In ti, ljubi moj bratec! mu ona odgovori, ti si li „ malokrat dobre volje, kar mi težko dé; ali pa veš „ tudi, zakaj si čmerin? „ — " To se vé de! jez „ nimam toliko igrač, kolikor bi jih hotel imeti, in pa „ kaj meniš, de to nič ne dé, de ne moreva iti vun „ iz doma se sprehajat? „ — " Nak, ljubi moj! tvoja „ čmernost ne pride od tod, kakor ti praviš, ampak od tod, „ ker se ti ne ljubi ne brati, ne pisati, ne zemljopisa se učiti. „ Enkrat sim hotla tudi jez ravno tako celi dan igrati in „ pohajati, kakor ti, nisim nič brala, se nisim nič učila, se „ nisim svojiga navadniga dela kar dotaknila, in zvečer „ mi ni moja punca prav nič dopadla; meni se ni ljubilo ne péti, „ ne igrati, ne po hiši tekati sem pa tje, in učitelica mi je „ rekla, de sim bila vsa nejevoljna in čmerna, in de „ bi me moja mamika še ne hotli poljubiti, ko bi me „ tako vidili. Te besede so me v živo zadele, in pre- „ cej drugi dan, ko sim se zbudila, sim terdno skle- „ nila, de hočem ves čas dobro obračati, zakaj vedna „ igra je na zadnje dolgočasna. „

Gospa Orvigny se je bila vernila, prejdin je varuša zopet ozdravila; tedaj jo je skerbno popraševala, kako sta se otroka kej zaderžala mej tem, ko je ona iz doma bila. “ Ljuba moja gospa! „ ji na to reče, “ko- „ lik razločik je mej tema otrokama! ko bi bili vi li „ vidili, kako je Henrinka za me skerbela, in me vedno „ popraševala, kako de mi je, in česa de mi je treba, „ in kako marlivo mi je stregla celi čas moje bolezni! „ Ona ni kar iz hiše stopiti hotla, zato de je zamogla „ meni vsaki hip streči; ona je zraven moje postelje „ brala, zato de mi je krajčas delala, se je rada učila, „ in je spolnovala vse svoje dolžnosti, tako de ni bilo „ nikoli treba je posvariti ali opomniti, de naj to ali „ uno stori. Ferdinandek pa je bil ves drugačin, on je li „ redko kedaj v mojo stanico se perkazal, in še takrat, „ ko je noter peršel, je po navadi li na svoj boben „ bobnal, ali svoj voz okoli vozil, in okoli mene ropotal, „ de mi je vselej mojo bolezin li shujšal; Henrinka ga je „ pa vselej skušala vun spraviti, de se je šel v vert „ sprehajat, zato de je mene v miru pustil. „ — Gospa Orvigny je zdaj pregledala, kar je bila ta čas Henrinka pisala, in njeno delo, in je bila z vsim prav zadovoljna: Potem je hotla viditi, kaj je pa Ferdinandik mej tem se učil, in najde, de že tri mesce sem se ni bil prav nič navadil. On ni bil v stanu dve ali tri verstice zaporedama dobro prebrati, de bi se mu ne bilo dvakrat ali trikrat spodtaknilo; kar je pa napisal, tega se še brati ni moglo. “ Jez sim „ reče na to teta, “ ravno tako zadovoljna s Henrinko, kakor sim neza- „ dovoljna s Ferdinandikam; dolgo že nisi bila iz hi- „ še, ljuba moja Henrinka! danes pa pojdeš z mano

„ kosit, in necoj te bom vzela sabo na sprehoj ali pa „ h komedii. Ti pa, gospod Ferdinandik! si tako slabo „ se zaderžal, de nisi vredin, de ti tako veselje „ perpravim. „ Kadar otrok to sliši, de mora doma ostati, se začne jokati; in ker ga je to tako žalilo, se ga je njegova sestra usmilila, de je teti rekla: "Jez „ sim vam za to prav hvaležna, de mi hočete to ve- „ selje napraviti, zakaj rada bi šla z vami iz doma; „ ali glejte, kako je moj bratec žalostin in otožin! Od- „ pustite mu za zdaj. vas lepo prosim. „ — " To ne „ more biti, ljuba moja Henrinka! „ — " Naj bo pa! „ zato de se ne bo tako jokal, bom pa jez en drugi „ krat z vami šla, in dans ostanem ž njim doma, de „ ga tolažim. „ — " Stori, kar se tebi zdi „ ji reče teta: — in blagoserčna Henrinka je doma ostala, in svojimu bratecu tovaršijo delala. Ker je gospa Orvigny vedila, de je Ferdinandek nekoliko kočliv ali sladko- sneden, je hotla viditi, ali se je saj v tem kaj poboljšal. Pernesla je enkrat v isbo, kjer je on bil, potico ali gubanico v pertiček zavito, de bi je ne mogel viditi, in mu je rekla, de ima nekaj prav dobriga mu dati, če si bo li perzadel dobro pisati, in če se ne bo dotaknil tega, kar je na mizo djala. To reče, pa gre. Ko je Ferdinandik zopet sam bil, je začel pisati, ali komej je dve verstici napisal, je že vstal, de bi vidil, kaj je teta pernesla. On si ni upal iz perviga perzdigniti pertička in ga popolnoma odviti, ali ogledaval ga je od vsih strani, in kmalo je spoznal, de je potica vanj zavita. Henrinka je ravno takrat v isbo peršla; on ji tedaj koj pové, kaj de je gospa Orvigny obljubila, in kaj de je prepovedala; " vender pa „ pravi on,

“ bi hotel kaj rad to potico pokusiti; ljuba moja Hen-
„ rinka! vzamiva vsak en koščik. „ — “ Ne, bratec
„ moj! „ mu odgovori ona, “ jez nočem po nobeni
„ ceni tega storiti, in svetujem ti, de se je še ne do-
„ takneš. „ — “ Saj pa tebi je ni prepovedala teta! „
povzame Ferdinandik; — in ona: “ Res je „ pravi,
“ ali ta potica tudi ni moja, in zato bi jez prav ne
„ storila, ko bi od nje kaj snedla. „ — Gospa Orvi-
gny je ravno zdaj k sebi Henrinko poklicala, in Fer-
dinandik je zopet sam ostal. Zdaj začne vnovič pre-
gledovati, kar je bilo v perliček zavitiga, in po čemur
so mu tako sline tekle; jo vzame v roke, jo ogleduje
od te in od une strani, jo povzdigne, in na! padla mu
je iz rok na tla; šla je potica na kose, in Ferdinandik
se ni mogel zderžati, de je saj enmalo jo pokusil. Kmali
potem se ga je poklicalo k mizi, in konec kosila je
ukazala gospa Orvigny, de naj se potica pernese. Ko
potico odkrije, se začudi in reče: “ Kako je to? saj
„ je na kosih, in pa tu manjka en koščik! Ferdinan-
„ dik! morde si jo ti imel v rokah? „ — “ Naka,
„ ljuba tetika! jez ne, verjemite mi... „ reče fantik,
in obraz mu zagori. — “ Ali si bila pa morde ti zra-
„ ven, Henrinka? zakaj tudi ti si bila v isbi. „ —
„ Sim bila res tam, tode li po ene bukve, in se po-
„ tice kar dotaknila nisim. „ — “ Tukej zamorete
„ Henrinkinim besedam vervati „ reče na to učitelica;
“ ali to vidim, de je Ferdinandik dans ob enim neu-
„ boglivic, kočlivic in lažnjivic. „ — “ Žal mi je „
odgovori gospa Orvigny; “ težko mi dé, de moram
„ štrafati, ali zdaj sim k temu persiljena, to je moja
„ dolžnost, in ta krat mora kazin dvojna biti. Pervič,

„ ti ne boš nič več od te potice pokusil, zakaj jez jo „ dam celo Henrinki, de si je bo pol za jutre lahko „ shranila. Ti povem pa, de tvoj oče in tvoja mati „ prideta domú jutre večer; jez bom zgodej se v ko- „ čijo vsedla, de jima bom naproti šla. Namenila sim „ bila, de bi tudi tebe sabo vzela, ko bi bil marliv in „ ubogliv: pa ti nisi ne slušal, ne se rad učil, jez „ nisim zadovoljna ne s tvojim pisanjem, ne s tvojim „ zaderžanjem, zatorej boš mogel tudi enmalo čakati, „ prejdin boš svoje stariše vidil. Samo Henrinka pojde „ z mano. „ — Ferdinandik se je zdaj naperdnil in začel glasno jokati; vender pa je še mislil, de bo saj njegova sestra se tudi zdaj njega usmilila, in ž njim doma ostala, ali zdaj se je spečal. “ Ko bi bilo iti li „ na sprehoj „ mu reče, ko sta sama bila, “ ali na „ ples, ali h komedii, bi s tabo doma ostala, de bi te „ tolažila. Ali zdaj je na tem, de bom vidila očika in „ mamiko; ni torej mogoče, de bi jez zavoljo tebe ne „ šla staršem naproti. Meni je žal, de te tako žalost- „ niga vidim; na! vzemi celo mojo potico, kar mi „ je ostane; teta jo je meni dala, tedaj zamorem ž „ njo storiti, kar hočem. „ — “ Bog ti plačaj, ljuba „ sestrica! jez vidim, de si pač dobra „ reče na to Ferdinandik nekoliko potolažen.

Drugi dan, ko so njegovi starši zvečer domú peršli, ga niso nič kaj lepo pogledali, ker jim je bilo povedano, de se on ni nič kaj dobro zaderžal, in de se nič kaj poboljšal ni. “ Mi smo ti igrač pernesli „ reče mamika Ferdinandiku, “ ali ne boš jih dobil, ne vidil, „ dokler se ne poboljšaš. Za te, ljuba moja Henrinka!„ je mamika na dalje govorila, “ so tukej bukvice in po-

„ dobšine, ki te bodo veselile, in tudi nekaj igrač, de „ jih boš lahko svojim prijatelicam dala. „ — Henrinka vsa vesela se večkrat materi zahvali; Ferdinandik pa je bil zopet zavoljo tega žalostin. “ Kako se vender „ zmiram razločik dela mej mojo sestro in mano!„ je djal; “ njo zmiram hvalijo, jo radi imajo, in ji zdaj pa zdaj „ kaj noviga omislijo, mene pa li zmerjajo in kregajo. „ — Henrinka, kteri je zmiram težko djalo, de je njeni bratec zmiram zmerjan in kregan, mu je večkrat kako podobšino od svojih dala, de je ž njo igral, ali mu je perpovedovala povesti iz svojih bukvic. Tako se je zgodilo, de je včasama dobri izgled sestre Ferdinandika na zadnje poboljšal. “ Henrinka je zmiram zadovoljna„ je djal, “ nji se vse dovoli, kar koli poželi; treba je „ torej, de tudi jez posnemam njeno zaderžanje, de „ bodo tudi meni kej igrač dali; treba je, de storim „ svojo dolžnost, zato de bom tudi jez staršem dopa- „ del. „ — Po sreči je on zdaj stanovitno se tega svojiga dobriga sklepa deržal, in je začel se marlivo učiti in dobro se obnašati, bolj kakor dotihdob. Spervič se vé de, dokler se ni na marlivost navadil, mu je težko šlo; tode kmalo je tolikajn veselja v tem našel, če se je učil, de se ni več učil zavoljo igrač, ampak de ga je učenje samo na sebi že veselilo. Kadar so tedaj starši vidili, de se je tako poboljšal, so ga ravno tako radi imeli, kakor njegovo sestro, in so mu vsakoverstne veselice napravljali. Tako je tudi Ferdinandik postal pametin in moder, in ni mu bilo več treba si z lažmi pomagati, de bi svoje napake skrival, in tako se mu je že na obrazu lahko celi dan bralo, de je bil vedno dobre volje. Henrinka pa je bila še bolj, kot

poprej, tega vesela, zakaj njeno serce je bilo kaj mehkočutno in usmileno, ter se je vselej tudi ona veselila, kadar je šlo dobro njenimu braticu.

X. Rozalija.

nekim starim gradu je ločen od posvetniga hrupa živel star plemenitaš Faramund; od vsih devet sinov, pet hčer in 22 vnukov, kteri so mu bili že vsi pomerli, ni druziga več per sebi imel, kakor Rozalijo svojo vnukinjo. Preživel je vse svoje ljudi, ktere je tolikaju ljubil, vsi so bili pred njim že v grob odnešeni, in on sam je na njihovih gomilah rože in cvetice trosil in okoli njih žalostnih cipres nasadil. Ali njegova duša, ki je na srečno večnost čakala, se ni nikoli preveč žalosti bila vdala. Zdelo se mu je na tem svetu kakor enimu, ki je v globokim turnu zapert, in zagleda skoz malo oknice nad sabo en solnčin žar; on si domišljuje namreč veselje, ki ga vživa prebivavic visokih gor in planin tačas, kadar prijazna zarja bližni dan oznanuje in zemljo vnovič razveseluje. Trije starši Faramundovi sinovi so bili poginili v daljni deželi v boji z neverniki, torej mu ni bilo mogoče, de bi bil njih tudi, kakor vse druge, h grobu sam spremil.

Zvečer proti solnčnimu zahodu je večkrat pod košatim kostanjem s svojo mlado Rozalijo sedel, ktera je bila zdaj po tolikih zgubah njegova edina tolažba. Ondi sedé ji je perpovedoval od bogaboječnosti njene matere, od čednosti in kreposti njeniga deda, ali od

slavitnih del njegovih sinov. Take besede so po navadi mehkočutno Rozaljino serce v živo zadevale, tako de je častitiga starčika objemala in obilne solze točila. Peljal jo je tudi kakšinkrat po vozki in neravni stezi na verh hriba, kjer ji je bil iz malú klop naredil; zdolej pa pod hribam so peneči valovi ob skalo bili in strašno šumeli, kadar je huda nevihta valove visoko gnala.

Ali ondi ni bilo dostikrat od neviht slišati. Pogostama je on Rozalijo o poletnim času po noči, če je bila mirna, ali pa o jesenskim času zvečer, kadar je luna svetila na modrim nebu, za roko peljal ali na verh hriba, ali pa pod kako z beršlenam orašeno lôpo, kterih je ondi več bilo. Ondi je premišljeval lepo stvarnico, in je čutil vso njeno silno in blago moč in upliv v svojim sercu. Če se je kedaj njegoviga serca britka žalost lotila, si jo je vedil tukej kmalo pregnati, njegova duša se je razvedrovala, kakor je bilo nebo jasno brez oblakov, volja njegova je kmalo bila prijazna kakor luna, ki je mirno na nebu svetila; pozdevalo se mu je, kakor de bi njegovi ljubi rajnki iz nebes prijazno bili nanj pogledali, in ga gor klicali v svoje srečno domovanje. V take svete misli zamišleniga je zdaj pa zdaj Rozalija s svojimi otročjimi vprašanji motila. Njeni glas je bil glas nedolžnosti, njeni pogledi so kazali ljubeznivo in dobro dušo, in celo njeno zunajno vedenje je že blago serce oznanvalo. “ Očika moj! „ (zakaj tako ga je mogla po vsi pravici imenovati) je rekla ona, ter je častitimu starčiku roko poljubila; “ zakaj „ ste dans tako tihi in žalostni? Poglejte sem, glejte! „ kako prijazno na me luna sveti, in vender mi ni tako „ ljuba, kakor vi. „ — Starčik jo je tedaj po navadi

prijazno objel, in s solznim očesam cveteče lica té ljubeznive deklice poljubil. Večkrat je še potem, ko je njo spat spravil, ob svoji palici na morski breg nazaj se podal, in je ondi čisto sam ostajal do juterne zarje; še li potem se je domu vernil, kjer je sladko spanje njegovo starost krepčalo, ki ga je storilo pozabiti na veselja in na težave, ki jih po navadi sabo pernese samota. Komej se je zbudil, že je najdel Rozalijo, de si je perzadevala, mu jedi perpravljati in pijač, s kterimi se je krepčal. Ona je bila res še silno mlada, ali nje nar slajši skerb je bila, svojimu dedu streči, njegove dni lepšati in odganjati mu otožnost, kadar se ga je lotila, in čelo mu gerbančila. Samota, v kteri je živela, je njeno dušo vadila v resnobnih mislih, in v visokih in ljubopolnih čutlejih; stvarnica okoli nje je bila nekako veličastna in divja; vse je pomagalo njeni domišlivosti vdihati visoke misli, ktere so še poviševale dedove besede. Njene očesa so nepremično bile v Faramunda vperte, kadar ji je perpovedval sloveče dela svojih prededov: kako de je edin izmed njih, desiravno je li malo vojšakov sabo imel, si upal čez morje, se ni bal sovražnikovih napadov, in je tuje ljudstvo iz sužnosti rešil; kako de je en drugi vasi in cele mesta ovaroval silnih tolovajev; kako de je modrost eniga izmed njih dva brata, ki sta v sovraštvu med sabo živela, zopet spravila, in storila, de so neuboglivi sinovi svojimu očetu zopet uboglivost obljubili. V teh pogovorih ni Faramund pozabil tudi svojih lastnih pergodeb iz svoje mladosti, kako de je bil sužinj v Afriki, kjer je cele tri leta per zamorcih živel, in kako je bil iz sužnosti rešen na majhini barkici, s ktero si je bil upal

čez morje nazaj na svoj dom veslati. Pripovedal ji je tudi, de je enkrat iz ječe rešil mladenča visociga stanu, kteriga je bil njegov premogočni tekmec v železa vklenil; de ga je nazaj perpeljal k njegovi obljubljeni nevesti; de je ta nevesta, ko je svojiga ženina zopet nenadjama zagledala, iz zgol hvaležnosti se rešitelju k nogam vergla in se od veselja in radosti zjokala.

Tiste dni, kadar so bile obletnice rojstva ali smerti njegovih sinov, ki je njih spomin posebno obhajal, se je Rozalija po navadi v belo oblekla, in glavo s cveticami in rožami ovenčala; in tako jo je starčik v cipresni gojzdik vun peljal, kadar je solnce bilo že blizo zapada, in je svoje zadnje žarke skozi drevesne veje na grobe pošiljalo, v kterih so počivale kosti tistih, ki jih je Faramund tako ljubil. Ondi je potem večkrat ostal, dokler je luna vstala; takrat je starčik lepoto stvarnice poveličaval, in dobrotlivost stvarnika hvalil, ter v mislih se v nebeške prebivališa povzdigoval, kjer prebivajo tisti, ki so tukej Boga čez vse ljubili in čednost bolj kakor vse, kar zamore svet dobriga dati. Rozalija je poslušala tiho navdahnjene besede deda, in njeno omečeno serce se je polnilo z nebeško radostjo.

Tako je ona dosegla štirnajsto leto svoje starosti ali takrat je nova nesreča pretila modrimu starčiku in njegovi zali tovaršici. Eno temno noč namreč, ko je iz zemlje nezdrav zrak hlapel, je bil Faramund truden in nemočin pod enim drevesam obležal; ondi je terdno zaspal, tode žepleno hlapenje zemlje mu je oči tako otemnilo, de ni mogel več ničesar viditi, ko se je bil prebudil.

Rozalija je bila kaj v skerbi in nepokojna, ko je vidila, de ga doma ni; skerbno prehodi in preiše vse kraje, kjer je po navadi druge krate postajal, tode zastonj. Zdaj je hotla na zadnje še sama gor na stermo skalo, ki je bila ondi blizo, se splaziti, kar ji je bil ded druge krate prepovedal, kar na enkrat zasliši neki glas. Hitro se proti tistimu kraju oberne, od kodar je glas peršel, in spozna, de je to glas njeniga deda, ki je hotel proti nji iti, kadar je nje tožvanje in mile stoke zaslišal.

Ona ga tedaj na zadnje najde, pa se vstraši, de ga vidi tiho stati, in se kar ne gibati; in se pred njega verže. " Ljuba moja Rozalija! „ ji reče zdaj starčik, " s koliko radostjo te jez na svoje persi pertisnem! „ kako drage so mi solze, ki jih na tvoje lica preli- „ vam! „ — " Ah, očika moj, kako sim bila v strahu, „ ko vas nisim doma našla! Bala sim se, de bi vas „ ne bila za vselej zgubila. „ — " Jez sim slep, moje „ oči so mi otemnele; ne bom te več vidil. Ne bo „ me več razveseljevala svitloba solnca, ne lepota stvar- „ nice moje duše krepčala; tvoj prijazni posmeh mi ne „ bo več serca z radostjo polnil. „ — Ko Rozalija to sliši, se začne močno jokati; vender pa je še upala, de bo še spregledal, ker je menila, de so mu ponočni hlapi vid le enmalo otemnili. Perpognila je tedaj svojo glavico do gerbastiga čela starčika, skušala mu je v očesa po malim pihljati, in s svojimi perstiki dedove očesa posnažiti in očistiti, ter je popraševala, ali že zopet kaj vidi? Starčik pa je zdihaval in rekel: " Ti „ si, in boš, dokler bom živel, moje nar veči tolažba „ in veselje, ljubčik duše moje! ali te očesa te ne bo-

„ do nikoli več vidile; ne, ne bodo več vidile moje „ preljubeznive Rozalije. „ — Po gorkih solzah, ki jih je ondi deklica prelila, si ona z vso svojo močjo perzadeva, revniga starčika od tal vzdigniti, ki je zdaj nanjo opert se ves tresel, in v svoj mirni grad nazaj šel.

V tem stanu je živel Faramund dve leti. De bi bil olajšal otožnost, ktero je njegova nemoč Rozalii uzrokovati mogla, si je perzadeval, vse tiste veselja si perpraviti in jih vživati, ki jih li zamore imeti in vživati slep človek. Kadar je čutil prijazno gorkoto solnčnih žarov, ali radostni hlad zarje in prijetni duh cvetlic, ali pa, kadar se je solnce zapadu bližalo, in svoje poslednje žare na zemljo pošiljalo, ter majhin veterc hladno pihljal, je vselej hotel, de naj ga vnukinja do tistih krajev pelja, kjer se je tolikrat radoval in se krepčal, dokler je še z očmi kaj vidil. Zdaj je on poslušal lepoglasno petje tičev, in je po cele dni na morskim bregu postajal. Rad je poslušal šum valov, zakaj ta mu je u spomin nazaj klical stvari, ki so mu bile drage. Rozalija mu je tudi večkrat poslušati dala svoj ljubeznivi sladki glas, ker je prepevala pesme, ki se jih je bila od njega navadila.

Ko tako enkrat na morskim bregu sedita, zagleda ona nekaj bark, ki so zmiram bližej perhajale, dokler so peršle de suhiga. Zal mladenič stopi iz barke, in ž njim nekaj tovaršev; pride do Faramunda, pozdravi prijazno njega in Rozalijo. Njena lepota, zalo in ljubeznivo njeno vedenje in njena pohlevnost je tujimu mladenču kaj dopadla; in kadar je po kratkim razgovoru zvedil ime plemenitaša Faramunda, je v svojim sercu nenavadno radost občutil. Zakaj njegov oče je bil

tudi plemenitaš, je bil nekdaj svoje orožje s Faramundovim zamenjal, je ž njim vred bojeval v neki bitvi, in bil je ravno tako hraber kakor on. Tujic pokaže to orožje, ter ga še z večim spoštovanjem pozdravi, in stari plemenitnik ga sprejme kakor svojiga lastniga sina. " Glej torej orožje moje mladosti, „ je rekel, in ga je poskusil od tal perzdigniti; " ne bo mi več služilo, de „ bi si ž njim plemenitiga perjatla perdobil, ali pa pobil „ derzniga nasprotnika. „ (Ko te besede izgovori, ga solze posilijo).... " Rozalija! ali je kaj svetlo to „ orožje? „ — " Je, sveti se kakor solnce, kadar „ vstaja. „ — Na to peljeta v grad tujiga mladenča in njegove tovarše, in jih pogostita, kar li moreta. Novi gost je perpovedval svoje pota, de pride iz Španzkiga, in de mora dalje popotvati, zato de izpolne, kar so mu oče ukazali. On bi bil rad z Rozalijo vkupej živel, ker jo je zdaj raji imel, kakor vse druge ženske; si upa tudi plašlivo in spoštovavno nji to reči. Rozalija je tudi tujiga mladenča rada vidila, in težko ji je djalo, de se mora od njega ločiti; vender si derzne in mu reče: " Ne me ljubiti, o Rinald! „ (zakaj tako se je mladenič klical) " zakaj jez ne morem in tudi ne smem „ za tabo iti; svojimu očetu moram žertvovati (ofrati) „ svojo ljubezin in celo svoje življenje. Po nobeni ceni „ se od njega ne ločim. Ali si bom upala iti čez „ morje v daljne neznane kraje, in zapustiti njega sa- „ miga, kterimu sim dolžna to življenje, kteri je za „ me skerbel v mojih pervih letih, in čigar starost in „ slabost zamorem zdaj razveseljevati in podpirati? „ — Ko je to izgovorila, si je Rozalija s pajčolanam obraz zakrila, de se ni vidilo njenih solz. " Naka! ti ga ne

„ boš zapustila „ ji serčno plemeniti mladenič reče; “ tvoj očika bodo za svojima otrokama šli. „ — “ Bog „ te vari, taciga kaj li pomisliti „ mu ona odgovori; “ v to ne morem nikakor dovoliti, de bi se njegova „ starost v nevarnosti morja podala. Pojdi tedaj li, „ tuji mladenič, od tod, verni se k svojimu očetu, ki „ na te čaka, verni se nazaj v svojo domačijo, ktere „ sin si; ti ne moreš v teh krajih ostati. „ — Rinald tedaj odrine, in Rozalija se je gor na hrib podala, od kodar ga je vidila s tovarši v barko stopiti, in po morji odveslati. Mladenču je bila Rozaljina podoba vedno pred očmi; hitel je to storit, kar mu je bil oče ukazal, ker je upanje imel, de mu bo potlej dovolil, se v srečno prebivališe Faramundovo verniti in se z Rozalijo oženiti, ter jo ali sabo na Špansko peljati, ali pa do smerti tistiga častitliviga starčika v gradu stanovati.

Rozalija je tudi vedno na Rinalda mislila, in je menila, de ga ne bo mogla nikoli več viditi. Ali desiravno ni bil več starčik edini predmet njene skerbi in njenih misel, mu je vender zmiram še tako skerbno in zvesto stregla, kakor poprej.

Enkrat je ona okoli poldne, ko je nar bolj solnce perpekalo, pri studencu v senci sedela, ktero so drevesne veje delale, kar na enkrat pred sabo prikazin zagleda, lepo podobo v nar veči svetlobi. Kdor ima nedolžno in čisto serce, se ničesar ne boji; zato se tudi Rozalija ne prestraši, temuč občuti li nekako vgodno stermenje, vstane, ne de bi vtekla, temuč li v znamnje spoštovanja — in prikazin ji začne takole govoriti: “ Rozalija! ti lahko zopet vid daš svojimu očetu, ali „ to te bo drago stalo. „ — “ In kako? kaj mi je

„ treba storiti? „ popraša urno Rozalija. “ Ali bom jez „ potlej oslepela, ali pa clo zavoljo tega umerla? Tudi „ to rada na se vzamem, de li on zopet spregleda. „ — “ Naka, ne smerti ne oslepenja se ti ni bati, ži- „ vela boš brez vse škode na občutkih. Ali hočeš pa „ zgubiti svojo lepoto, in kar ti je še dražji, svojo „ mladost? Poglej to kupo! njena pijača je gorjupa; „ če to pijačo popiješ, boš spremenjena, tode spre- „ gledale bodo očesa tvojiga očeta. „ — Rozalija prime kupo, se ogleda nekoliko v viru, oberne oči gor proti nebu, in zdihne, ker pomisli na Rinalda; potem popije tisto gorjupo pijačo, se vnovič v studencu pogleda, in zavzame se in prestraši sama sebe. Nebeška perkazin zgine. Rozalija prelije kako solzo zavoljo zgube svoje lepote in svoje mladosti; potlej pa se hitro proti domu verne, de bi h starčiku se podala in vidila, kako se bo veselil, de je zopet spregledal. Ko pa že blizo njega pride, od daleč postoji, de bi je ded spremenjene ne vidil, ker bi je tako morde več ne spoznal.

Potem ko je slišala veseli dedov glas, de je na enkrat spregledal, in zamogel zopet gledati celo stvarnico v vsi njeni lepoti, zagleda Rozalija blizo sebe vnovič nebeško perkazin, ktero je malo poprej vidila. Ta ji poda vdrugič ravno tisto kupo, in ji veli iz nje piti. Rozalija jo prime brez obotavljenja, in pije iz nje. Kadar ona to stori, prikazin zopet zgine. Rozalija gre tedaj k dedu, in ta se razveseli, de jo vidi v nar veči lepoti, ki jo mladost dati zamore. Ali kdo bi zamogel popisati ta nastop čudenja, hvaležnosti, otročje in očetovske ljubezni in mehkočutnosti! Ona mu pové, kaj de se ji je ravno kar pergodilo, in oba pohitita h studencu.

ČITALNICA „FRANCE BEVK“ Nova Gorica

kjer je ona nebeško perkazin vidila. Obišeta vse kraje, kjer sta druge krate se veselila; starčik ogleduje zopet grobe svojih ljubih rajnkih, in Rozalija nabera cvetlic, ktere je hotla ta praznični dan nanje potrositi.

Nekaj dni potem pervesla do nju še Rinald. Faramund zveže roke in serca obeh, ki sta se rada imela in si večno zvestobo obljubila, blagoslovil ji je z očmi, ki jih je polne radosti in rahločutnosti proti nebu povzdignil. V tistim gradu so zdaj vsi trije nekaj let brez težav in v popolnim miru živeli. To de nekiga dne, ko sta se Rinald in Rozalija perpravljala, obletnico Faramundoviga rojstva obhajati, in z mnogimi cvetlicami se v cipresni gojzdik podala, kamor je bil šel starčik še pred svitam, ga najdeta na tleh ležati s sklenjenimi rokami na gomili rajnce žene, in se zajokata. Posebno pa Rozalija, ko ga tako zagleda, zažene žalostin glas, in pade k dedovim nogam; ali njeni jok in zdihleji ga niso mogli več obuditi. Ona ga je dolgo časa obžalovala, ravno tako tudi Rinald. Eno leto sta potem še tukej prebivala, in potlej se na Špansko v Rinaldovo domovino podala. Kolikajn solz je prelila Rozalija, kadar je mogla zapustiti tiste kraje, ki so priča bili sladkih veselic njene mladosti! Sosebno pa se je težko ločila od cipresniga gojzdika, kjer so bili grobi tistih, ktere je tolikajn ljubila. Tudi še potem, ko je bila na Španskim, se je pogostoma spomnila na kraje, kjer je nar prej luč sveta zagledala; mislila se je nazaj, kako je nekdaj z dedam po tistih samotnih krajih se sprehajala; ali si je mislila, kako je bila ž njim verh hriba ali na bregu nezmerniga morja. Rinald je vse njene občutleje ž njo delil; dnevi življenja so jima pretekali kakor voda

mirniga potoka; obdajali so ji mnogi zali in ljubeznivi otročiči. Brez vse težave sta vse svoje žive dni prebila, dokler ji je smert v boljši življenje preselila, in zedinila z dušami njunih rajnkih prededov.

XI. Srečno jutro.

Nek hišni oče je ravno eno jutro zajterkval s svojimi otroci, ko mu je edin njegovih opravilnikov noter peršel in nekaj denarjev pernesel. Naštel mu jih je na mizo, in mej njimi je bil nov toler, kteri je sosebno dopadel njegovimu nar mlajšimu sinu zato, ki je bil tako svitel in lepiga kova. Vzame ga v roko, in ga nekako dolgo ogleduje, tako de se je moglo spoznati, de bi ga rad on imel. Oče vzame na to toler v roko, mu ga od vsih strani pokaže, in mu reče: " Mora se reči, „ res, de je ta toler lep; nekaj časa se zamore tudi „ človek razveseljevati ogledvaje njegovo svitlost in „ lepi kov, ali to veselje terpi le malo časa. Kdor pa „ zna prav ceniti eniga takih tolerjev, mu ni tak nič „ ljubši od drugih, ki niso tako lepi; in pa, saj ne bo „ tudi ta dolgo tako svitel ostal. Na! poglej tega le, „ on se ne sveti več, kova se na njem skorej več ne „ pozna, in nima več tistiga mika, ki ga ima ta svitel. „ Ta denar tedaj sam na sebi nima skorej ničesar, kar „ bi nas mikalo, in če ga ne damo za kakšino reč, „ nam ne more prav nič koristiti. Poskusimo en malo, „ kaj bi neki utegnili ž njim storiti .... morde ga na „ tla vreči, zatalakati in se veseliti, de tako lepo

„ naprej teče? ali pa morde ž njim pločo igrati? . . . .
„ Lahko bi ga tudi tako porabili, de bi ga za težo na
„ tehtnico (vago) djali, ali pa de bi si ga okoli vratu
„ obesli . . . . Glej, to je skorej vse, kar bi znali s tem
„ denaram početi; tode vse to je li clo malo. Kos svinca
„ bi nam ravno tako dobro, ali pa morebiti še bolje
„ za vse to služil. Ako pa denar iz svojih rok naprej
„ v druge roke damo, nam zamore on veliko veči do-
„ biček pernesti. Če hočemo imeti kakšino reč, de je
„ vseč našim očem, si s tem tolerjem lahko kupimo
„ podobšino, kak imeniten izdelik umetalnikov, ki nas
„ bo zmiram enako veselil in dopadel, kolikorkolikrat
„ ga bomo vidili. Zakaj gotovo je, de ko bi hotli ta
„ toler tako na dolgo ogledovati, kakor bi lahko tako
„ podobšino gledali, bi naše veselje per tem ne bilo
„ nikoli toliko . . . . Tudi si lahko s tem dnaram vku-
„ pimo mlado drevesce, de si ga v vert zasadimo, de
„ nam bo mnogo let hladno in oživljajočo senco de-
„ lal . . . . Ako bi pa hotli si ž njim kaj boljšiga omi-
„ sliti, ga lahko damo peku, de nam da dobriga kruha
„ za več dni . . . . Ali pa tudi lahko krompirja nakupimo,
„ de po zimi kako ubogo družino ž njim preskerbimo . . . .
„ Ali pa se zamore toler dati za zdravila, ki bi z Božjo
„ pomočjo morde h zdravji pomagale kakimu ubogimu
„ hišnimu gospodarju, kteriga hude reve tlačijo itd. . . . .
„ Zdaj vidiš tedaj, sinik moj! de s tem dnaram mnogo
„ lahko storimo, kar je ali koristno, ali pa samo všečno
„ in dopadlivo. Ali še ti lahko povém, kako bi za-
„ mogli še bolje ta dnar oberniti . . . . mi ga zamore-
„ mo dati ubožčiku, ki nima ničesar na svetu, zato de
„ si ž njim omisli, česar v svoj živež potrebuje, in

„ tako ga lahko za nekaj časa osrečimo; če to stori-
„ mo, bomo vidili, kako se mu bodo iz hvaležnosti in
„ od radosti čez njegove suhe lica solze vlile: in vi-
„ diti tako njegovo srečo, ali ne bomo tudi mi v nas
„ občutili sladko zadovoljnost? „ — — “ Očika moj! „
reče na to otrok, in ga prime za roko; “ jez bi ho-
„ tel, de bi ravno zdaj en ubožčik se perkazal; to bi
„ me še li veselilo, de bi ga vidil zadovoljeniga! „ —
“ Naj bo tedaj „ odgovori oče; “ pojdiva precej zdaj
„ vun iz doma, in gotovo bova kmalo eniga na-
„ šla. „

Gresta vun, in kmalo srečata ubogo ženo z osličkam, ki je nosil dva koša, in v vsakim košu je bil en otrok; vse je kazalo veliko revo, otroka sta bila na slami s cunjami pokrita, in sta se vender prijazno posmehljavala proti drugim ljudem, ker v svojih otročjih letih nista še čutila težav uboštva. Mati poderži oslička, kaže tista nesrečna otroka ljudem, ki so memo hodili, in jih prosi za kako malo pomoč. Ravno takrat sta ondi memo šla starčik in starka, oba bolna in ubožna, ki sta se pod pazdiho deržala, in tako ob palici naprej hodila. Stara žena pogleda milo tista dva uboga otroka, usmili se ju, in žal ji je, de jima ne more nič pomagati .... “ Uboga otroka! „ reče ona in milo zdihne. — Dobri hišni oče zdaj, ko to vidi in sliši, poda, ves omečen, tisti toler materi teh ubogih otrok. Stara žena reče na to dobrotniku: “ Bog vam stokrat
„ plačaj! „ tako vesela, kakor je bila poprej žalostna viditi. — Lahko si tedaj mislimo, ali težko popišemo radost, in hvaležnost uboge matere; perzadeva si koj per otrokih, de naj s svojimi rokicami poljubleje do-

brotniku naproti pošiljeta, in kako besedico v znamnje zahvalnosti izgovorita.

Dobri hišni oče se na to k svojimu sinu oberne in reče: " Kaj se ti zdi, ali nisva zdaj srečna? ali „ nama ne da ta poraba tolerja nar čistejšiga in nar ve- „ čiga veselja? „ — " Oj, očika moj! „ mu sin komej spregovori; " jez nisim bil nikoli tako zadovoljin in „ vesel, kakor zdaj.... neka čudna moč mi je serce prev- „ zela .... in mi solze iz očes posili.... in vender čutim v „ tem veči radost, kakor če imam od smeha poči.... „ Nikoli še nisim take radosti občutil. „ — " O ti „ moja radost! „ povzame na to oče, in si ga na persi pertisne; " kar zdaj občutiš, je občutlej dobrodeljnosti, „ je radost, ki jo nam da čednost. Ti se veseliš, de „ vidiš ženo osrečeno, ktera je malo prej s žalostnim „ obličjem in s pobeseno glavo dovolj kazala, de je „ njeno serce polno silne otožnosti. Veseliš se, de dva „ revna otroka, ki še ne moreta občutiti svoje reve, „ in tudi ne si potrebniga živeža služiti, bosta zdaj „ potrebniga živeža za več dni zaporedama imela; ob- „ čutiš znotrajno radost in dopadenje, de sva dobro delo „ dopernesla, in se spomniš tudi na uno ženo, kteri „ sta se ta nesrečna otroka tako usmilila, in ki se je „ nama zahvalila, kakor de bi bila nji dar dala, kteriga „ sva tej ubogi materi podala. „ — " O to pač, to! „ mu seže sin v besedo; " o dobra starka! zdela se je „ pa tudi ona ubožna in potrebna.... kaj? ko bi tudi „ nji en toler dali? Ali hočem teči, če jo najdem, „ ljubi očika? Saj imate dovolj, de tudi nji lahko po- „ magate „ — " Gotovo bi me to veselilo „ odgovori oče, " osebi dobroto skazati, ki je že sama zadosti

„ ubožna in potrebna, in vender ima tako usmilenje
„ do druzih. Ali, sinik moj! ali veš za gotovo, de jo
„ bo veselilo, če ji toler podava? ali sva tega gotova?
„ Nesrečni človek, ki ima še kak občutlej za čast, če
„ je tudi v velikih potrebah, si vender li težko kedaj
„ upa očitno vbogajme prositi, ali tudi prejeti. Dokler
„ se zamore človek pošteno preživiti s tem, kar ima
„ in premore, brez de bi drugim nadležin bil, je treba
„ de tako živi, in kadar mu tudi vsega pomanjka, je
„ boljši se na tiste raji oberniti, ki so za to postavlje-
„ ni, de božje dare ubogim namenjene delijo, kakor
„ pa po beraško se po cestah klatiti. „

„ Ta žena, kteri sva ravno kar pomagala, je
„ mende tujka, ki ne dela druziga kot okoli po mestu
„ hoditi; ker nobeniga ne pozna, si ne more za zdaj
„ ne dela vdobiti, s kterim bi se živila, ne vediti od
„ kod pomoči perčakovati. Ali stara žena, ki je memo
„ šla, ni nič prosila, zato ne moreva vediti, ali bi ji
„ tudi všeč bilo, de bi tako od naju dar dobila. Ra-
„ zun tega, ko bi jez bil nji božji dar ponudil, bi
„ znala biti ona s tem razžalena, ker bi se ji utegnilo
„ pozdevati, de sim hotel s tem daram jo plačati za-
„ voljo njeniga usmileniga serca, kteriga se ne more
„ zadosti splačati z vsim zlatam tega sveta... Vender
„ pa ni prav, če nanjo popolnoma pozabiva. Skušal
„ bom zvediti, kje de stanuje, in če se ona v tacih
„ okolišinah znajde, de bi potrebovala naše pomoči, no-
„ čeva pustiti brez pomoči tako krepostnih ljudi.... Mej
„ tem pa misli, ljubi moj sinik! na veselje, ki si ga
„ zamoreva s svojim dnaram perpraviti, in na veliko
„ plačilo, ki ga od tod dobiva. Uči se od tega, denara

„ za malenkosti ne zametati, ker si tako človek sam „ sebi pot zapre, de ga ne more per drugi perložnosti „ boljši in dopadlivši oberniti. Ali bi ne bilo žalostno „ in velika zguba za naji, ko bi nam bila ta perložnost „ ušla? Zakaj tako bi ne imela zdaj tega veselja in „ praviga dopadenja, ker bi bila denar dala po nemar- „ nim za malovredne stvari, ki bi nama ne bile morde „ tudi nobeniga veselja storile! „

Kadar oče to izgovori, se verne proti dómu. Domá reče sinu: “ Na! tu ti dam dva tolerja; čez petnajst „ dni hočem vediti, kaj si ž njima počel. „ — “ Oj, „ gotovo hočem ta dva tolerja dobro oberniti! „ mu sin odgovori, — vzame ji, ter se ves radostin in vesel k mizi vsede, de bi še pokosilčal, kar mu je bilo prej ostalo.

XII. Kazin zatiravca.

(Izhodna povest.)

Guta Zarak, kteri se je tako klical, ker je sabo zmiram bič (korobač) nosil, je po svojih rajnkih toliko zemlje v posestvo dobil, kolikor se je je na deset milj daleč okoli prehoditi moglo, in ker je bil neizmerno bogat, je lahko imel tudi vsega, karkoli mu je serce poželelo. Grad, v kterim je prebival, je bil sozidan na visoki skali; stolp (turn), ki so ga njegovi prededi bili sozidali, je do oblakov segal. Ker je imel svoje stanovanje ravno na sredi svojih zemljiš, je za-

mogel v enim trenutku vse pregledati. Noben dan ni prešel, de bi se ne bil gor na verh stolpa podal, od kodar je z nekim posebnim dopadajenjem gledal svoje hlapce in svoje čede. Sosebno pa je pazlivo gledal zmiram na delavce; in kadar je vidil, de kteri iz med njih dela trudin en sam hip počiva, se je hudo zjezil, in nobedin mu ni mogel njegove jeze vkrotiti. Petdeset palic od močne roke je bila navadna kazin za tak pregrešik, in on sam se je veselil, mu jih naštevati. Zares! živina je bil, ne človek. Ali Bog je pravičen, in ne pusti nobene hudobije brez zaslužene kazni. Zuta Zarak, ki je v svojim neizmernim bogastvu svoje dni preživel, ki je zemlje na deset milj daleč okoli imel, in tolikajn ljudi, ki so njega spoznavali za svojiga gospodarja, kterim se pa on ni nikakor kot očeta kazal; Zuta Zarak, pravim, je na enkrat po Božji naredbi vid zgubil, je oslepel. Vender pa je hodil še zmiram na verh stolpa, desiravno se mu je kaj težko zdelo, de je slep, še bolj pa, de se ne more več veseliti s tepenjem svojih podložnih. Celih dvajset let ni bilo več veselja v njegovo serce; viri vsake radosti so bili zanj zamašeni, ali pa so mu li prav po redkama kaki kanic veselja podali. Celi čas svojiga življenja, če se zamore to imenvati življenje, ni on poznal ne zdravja, ne mirú in pokoja. Pil je iz zlate kupe sad potú svojih nesrečnih podložnikov; ali njegovo serce je čutilo žgeče bolečine. Ni se odmevalo ne njegovo stanovanje, ne stolp od svetih pesem, ktere so njegovi bogaboječi in nedolžni sužnji proti nebu vedno pošiljali. Tudi sladkiga spanja poznal ni, kakšinorga je imel slehern njegovih sužnjih, ki se je v njem krepčal, in saj takrat ni bil pod nje-

govim grozovitnim ogledvanjem. Večni Bog, ti si pravičen! in to hočem razodeti vsem stvarem; zakaj ko je Zuta Zarak enkrat sam verh stolpa bil, ga je neprevidoma strela zadela, in dolj vergla v dolino mej njegove hlapce. Sužnji se zdaj okoli njega naberejo, ga obstopijo, in obžaljujejo, ter k Bogu tole molitev pošiljajo: "O ti pravični Bog! de bi bila tvoja strela ga „ li zadela o pravim času, in poboljšala njegovo dušo! „ — To so mu želeli. Oj ljudje! kolikajn boljši je, de je človek na tem svetu enak tem sužnjim, kakor pa de posede neizmerne bogastva s hudobnim sercam, kakor ga je imel Zuta Zarak! Oj ljudje! če je vaša duša v čednostih bogata, če ste popolnoma zdravi, ne zavidati Zuta Zaraka, ne njegove sreče, ki je bil hujši kot divja zver mej ljudmi.

XIII. Bogati Indijan.

Gospod Bilon je bil trideset let v Indii, potem pa se je nazaj v Evropo z neizmernim bogastvam vernil. Kadar je nazaj v svoje rojstno mesto peršel, je hotel narpred obiskati tergovca, s kterim je imel do tistikrat opravila. Pride v njegovo hišo, in marsikaj pogovorita; na zadnje pa mu on reče: "Jez nimam nobeniga sina, „ nisim imel tudi ne bratov ne sester, tedaj ne morem „ imeti bližnjih sorodnikov; zavoljo tega zamorem, kakor „ se mi bo poljubilo, s svojim premoženjem ravnati, in „ obogatiti tistiga, ki mi bo bolj dopadel. Sklenil sim „ pa svoje bogastvo s tistim iz rodú deliti, ki se mi bo

„ zdel nar bolj vredin ga posesti. Pomagajte mi, vas „ prosim, de ga ložej najdem. „ — “ Jez nisim nikoli „ vaše hiše bližej poznal „ odgovori tergovec; “ to „ pa vender vem, de imate dve tetiki v tem mestu; „ sestri ste si, in obé imate še precej blaga, ali ena „ ni podobna drugi. Starejši sestra je gospa Dorviliers; „ te skorej nikoli nobedin ne vidi, ima slabo stanovanje, „ in nima kot eno samo deklo za svojo postrežbo. Ona ne „ pozna druziga veselja, kakor svoje zaklade množiti in „ svoje dnarje preštevati. Baronka Seranges pa nima „ druziga veselja, kakor vse proč dajati, kar ima. Ona „ ljubi drage in krasne obleke in lišpe, tode vse té ne- „ nečimurne veselja je clo nič ne motijo v djanjih lju- „ bezni; zakaj ona ima vsak teden že zato odločen „ dan, de dvanajsterim ubožčikam, ki k nji po božje dare „ hodijo, vlastnoročno milošno deli. „ — “ Ta druga „ pravi Indijan, “ desiravno ni v vsim popolnoma, kakor „ mi jo popišete, mi vender ni tolikajn zoperna; ali „ gospé Dorviliers nočem viditi, zakaj skopi so mi kaj „ zoperni. „ — Precej drugo jutro je šel h gospej Seranges, ktera ga je kaj prijazno sprejela, in on tudi jo je našel, de je bila zares prav ljubezniva gospa.

Edina dekla gospé Dorviliers je bila sestra hlapca, ki je služil per tergovcu, prijatlu gospoda Bilona. Ta hlapec je bil zraven, kadar je Indijan rekel, de prav nič ne mara, svojo skopo tetiko viditi. Gre tedaj koj k svoji sestri, in ji vse pové, kar je slišal. “ Glej! „ ji reče, “ prav se godi tvoji gospodinji, zakaj je tako skopa? „ Gospod Bilon je neizmerno bogat, in jez vem za gotovo, „ de ji ne bo še vinarja dal, ker ne zna dnara rabiti.„ — Kadar je gospa Dorviliers, ki ni nobenimu kej upala,

slišala, de je nekdo v hišo peršel, se je precej vzdignila, je po perstih se tje bližala, od kodar je šum slišala, de bi se je ne vidilo, in tako je vse to slišala, kar sta ona dva bila govorila. Silno se zavzame, kadar to čudno novico zvé. Vse bogastvo, ki si ga je bila s toliko skerbjo napravila, in ki ga je tako rada imela, se ji zdaj nič ne zdi proti neizmernimu bogastvu, ki ga je njeni stric sabo pernesel. "Kako bi bilo neki vender „ mogoče „ je djala sama per sebi, " de bi njegovo spo- „ štovanje zadobila?... Zdaj vém! jez moram postati „ radodarna, zakaj on je prijatel li tistih, ki drugim do- „ bro delajo. Ali pa bo mogoče, se tega maliga zne- „ biti, kar imam? To mi bo težko šlo. Pa vender ne „ vidim druziga sredstva, kot samo tega. „ — Ko je tako en malo pomislila, kako bi se neki zdaj vedla, sklene nar prej obiskati gospo Seranges svojo sestro, ker je mislila, de bi znala tako z bogatim Indijanam vkup priti, in se ž njim soznaniti. In v resnici, najdla ga je per svoji sestri. Perzadevala si je tedaj, kar je li mogla, de bi s perliznjenimi besedami si njegovo prijaznost zadobila; in prav sladko in lepo ga po nekterih rečeh popraša, tako tudi, zakaj ni še peršel nje obiskat. "Jez mislim, gospod! „ mu reče "de kar vedili niste, „ de imate, zunej gospé Seranges, še eno drugo tetiko.„ — "Jez sim prav dobro vedil „ odgovori Indijan, "de „ je gospa Dorviliers moja sorodnica, tode vedil sim tudi, „ de je ona vse drugih misel, kakor jez. Pravijo, de vi „ denar ljubite; jez pa ne maram tolikajn za blago, ko- „ likor za radodarnost. „ — "Res je „ odgovori gospa „ Dorviliers, de sim bila po smerti svojiga moža prav „ željna bogastva; mi oporekvajo, de sim skopa, pa, glejte!

„ kako so ljudje hudobni! Jez sim tako varčno živela, in sim „ si veliko dnara vkup spravila, de bi zamogla v tem „ mestu novo bolnišnico (špital) sozidati. Jutre zjutrej grem „ k enimu naših mestnih uradov, zato de se bom ž njim za- „ voljo te reči pogovorila. S potjo mu dam pet sto cekinov, „ in to je li en del tistiga, kar sim namenila dati, za to de „ se zamore svet kupiti za poslopje, ki se ima zidati. „ — Gospod Bilon se čez te besede čudi, vpre vanjo svoje oči in reče: " Ali je res ?.... kako so pač ljudje hudobni! „ Vi, ki sim mislil, de ste nar bolj skopa žena mej vsemi, „ vi ste bila tako blaga duša, de ste se sladkostim tega „ sveta odpovedali, in niste nič marali, če so vas tu- „ di skopo imenvali, in vse to li zato, de bi zamogli „ revnim, bolnim, nemočnim pomagati in jih tolažiti? V „ resnici vam povem, de vas zdaj ravno tako spoštujem, „ kakor sim vas do zdaj zaničeval. Pojdiva tedaj, darež- „ liva moja tetika! tudi jez se hočem vdeležiti per tako „ hvalevrednim početju. Jutre zgodej pridem po vas, in „ bova vkupej šla k mestnimu vradu. „ — Gospa Dorviliers je šla domu vsa vesela, ker je že gotovo me- nila, de si je za gotovo perdobila spoštovanje bogatiga In- dijana. On je bil mož beseda; drugi dan zjutro je k nji peršel, je sabo pernesel silno veliko denara, in ga je iz- ročil uradu s pet sto zlatih, ki jih je bila dala vdova.

" Jez sim bil v pomoti zastran lastnij te ženske „ je rekel gospod Bilon tergovcu svojimu prijatlu. "Ona je kaj „ blaga in darežljiva! vse milošne gospe Seranges niso „ nič proti temu, kar jo ona storila.... ja, jez jo zdaj raji „ imam, kot njeno sestro, in zato hočem tudi njo oboga- „ titi. „ — " Star služabnik, ki je nekdaj služil per očetu „ teh dveh gospé, je zdaj tukej „ pravi tergovec; " on

„ je peršel prašat, kje de stanujete, in prosi prav lepo, „ de bi mogel z vami govoriti. „ — “ Recite mu „ koj priti „ reče gospod Bilon; “ gotovo bo česa od „ mene potreboval. „ — Tedaj je noter stopil ubogi Bertrand, zakaj to je bilo njegovo ime. “ Kaj želite, „ de vam storim, ljubi moj prijatel? „ ga vpraša Indijan. — “ Gorjé meni, gospod! jez sim nesrečin človek, in vi ste dober gospod, kakor pravijo; zato „ sim k vam peršel. Jez sim celih 20 let zaporedama „ vašimu ujcu služil. Po njegovi smerti sim se oženil, „ in sim začel majhino kupčijo; tode hiša mi je pred „ tremi leti pogorela in skorej vse blago kar, sim ga „ imel. Ta nesreča me je na beraško palico perpravila, „ tako de ne morem ne živiti ne odgojevati svoje družine! Zato sim peršel vas prosit, de bi mi hotli saj „ toliko pomagati, de bi se moj sin kakiga rokodelstva „ učiti mogel. „

“ Zakaj se pa niste obernili na gospo Dorviliers, „ ali na gospo Seranges, de bi vam bile pomagale? „

“ Jez sim storil to, gospod moj! tode vse zastonj. „ Gospa Dorviliers mi ni hotla nikoli nič dati; una, „ de po pravici povem, mi je obljubila majhino pomoč, tode s tem pogojem, de naj pridem po božji „ dar z drugimi berači, kterim daja milošno na odločeni dan. Ali če ona ne zakriva rada svojih dobrot, „ skrivam pa jez rad svoje ubožtvo. Tudi se mi je „ terdo in silno težko zdelo, de bi mogel zdaj hoditi „ ubogajme prosit pred vrata tiste hiše, v kteri sim „ dvajset let zaporedama zvesto služil. Zato sim rajši doma „ ostajal in pomanjkanje terpel, kakor de bi bil mogel „ po beraško po milodare hoditi. „

„ Kaj je pa zdaj z vašimi otroci? „

„ Moja hči je tako srečna, de je v nauku per „ eni vaši tetiki, ktera se Sofija kliče. Ta blaga duša „ je res uboga, pa si vender perzadeva, kar more do- „ briga storiti. „

„ Kaj pravite, kali? ali imam ubožno tetiko, toliko „ blago dušo, in jez je ne poznam! Kdo je tedaj ona?„

„ Ona je sestra gospé Dorviliers in Seranges, tre- „ tja hči vašiga rajnciga ujca. „

„ Kako je to mogoče? njeni sestri mi niste nikoli „ nič od nje povedale! Kje stanuje? In od kod pride „ njena revšina? „

„ Po očetovi smerti je ona veči del svojiga pre- „ moženja nekimu tergovcu zaupala, kteriga so bile pa „ nesreče zadele, de je obožal. Ko je torej ona vidila, „ de nima zadosti premoženja, zato de bi spodobno v „ mestu živela, je šla vun v neko vas k eni svojih „ prijatelic, ktera je županja tiste vasi. Tam zdaj ona „ živi pošteno, kar se li more reči, skorej veči del „ dneva šiva obleke za uboge, in uči zraven tega tudi „ po dve ali tri deklice. Uči jih z besedo in z djan- „ jem, de naj bodo uboglive, dobre, poštene, delavne „ in poterpežlive. Kadar je v vasi kteri bolan, ga gre „ ona koj obiskat, in njena nazočnost bolnika že tolaži „ in mu dobro stori. „

„ Ta je oseba, ktero sim do zdaj iskal „ reče gospod Bilon. „ Ljubi moj Bertrand! jutre se vsedem v „ kočijo, in se popeljem v vas, kjer je Sofija, vi pa „ pojdete z mano. Ne bodite več v skerbi zavoljo svojih „ otrok; jez bom poskerbel, de se bodo v vsim po- „ trebnim podučili. Vi ste tudi za službe že prestari;

„ prosite svojiga gospodarja, de naj vam da slovo; jez „ hočem, de mirno in v pokoji svoje stare dni živite.„— “ Jez pa si bom tudi perzadeval, reče na to Bertrand, „ se hvaležniga skazati, ter vas in gospodično Sofijo „ vedno blagosloviti. „

Drugi dan po tem pride gosp. Bilon v vas, po- praša po županu, in ko ga najde, ga praša, kako se kaj Sofija obnaša. “ Oj gospod! „ mu odgovori župan; “ Sofija je angeljic. Vsak drugi bi per zgubi svojiga „ premoženja se ne vedil od silne žalosti kam djati, „ ali poglejte njo! sladka radost se ji iz obličja smje. „ Ta nesreča ni bila v stanu njene blagoserčnosti ji „ vzeti, in ravno to je, kar jo srečno dela.„— “Vas „ prosim, gospod! mu reče Indijan, povejte ji, de je „ edin njene žlahte tukej, kteriga ni še nobenkrat vi- „ dila, in de komej čaka, jo poznati in ž njo govoriti. „ — Sofija se je čudila, kadar to sliši, in je sprejela gosp. Bilona po svoji navadi vljudno in prijazno. Potem ko je enmalo ž njo govoril Indijan, ji reče: “ Jez se „ zares čudim čez vas, ljuba moja tetika! Vi mi tav- „ žentkrat bolj dopadete brez lišpov in kinčev v hod- „ nim platnenim oblačilu, kakor pa baronka Seranges v „ vsi svoji krasoti; in desiravno ste ubožni, se mi „ zdite, de ste veliko bolj zadovoljni in srečni, kakor „ gospa Dorviljers z vsim svojim bogastvam. Kako je „ pa te, de mi te gospé niste nič od vas povedale? „ Ali ste si morde kaj navskriž? Ali morde ne veste, „ kje de vi stanujete?„ — “ Jez ne morem nikakor „ svojih sester pozabiti „ odgovori Sofija, “ in zato sim „ hotla zmiram ž njima saj po pismih se razgovarjati. „ Ravno trije dnevi so, kar sim zopet obema pisala.„

— "Oj, hudobni sestri!„ zavpije gospod Bilon, "jez „ jima tega ne morem odpustiti, de ste tako ne- „ marni zo tako ljubeznivo sestro. „ — "Odpustite „ jima, vas prosim!„ reče Sofija; "to pomoto bo- „ ste že v prihodnje opustile in popravile.„— "Naka! „ to ni nobena pomota„ reče Indijan; "oné veste dobro „ v svojim sercu, kolikajn boljši ste vi od nju, in „ zato niste hotle, de bi jez za vas zvedil, in de bi vas „ poznal, zlasti pa ste hotle same na se bogastvo „ spraviti, kteriga sim jez iz Indije sabo pernesel. Ali, „ ta jima je že spodletela! Jez nočem gotovo svojiga „ premoženja zapustiti gospej Seranges, zakaj ona ne „ dela dobriga, kakor zavoljo prazne hvale, zato de „ drugi od nje govoré, de je usmilena. Pa nočem tudi „ gospé Dorviliers obogatiti, zakaj tudi ona dobro dela „ li zavoljo dobička. Priča tega je to, ker obé niste hotle „ na skrivnim pomagati starimu služabniku svojiga očeta. „ Kadar sim za to okolišino zvedil, nisim prav nič „ hvaležin gospej Dorviliers za bolnišnico, ki jo je na- „ menila zidati, in pozdeva se mi, de je hotla tako li „ mene v svoje mreže vjeti, zato de bi do mojiga „ premoženja peršla. Ali vi, ljuba moja Sofija! vi de- „ late dobro zato, ker je to samo na sebi hvalevred- „ no, prijetno in pa Bogu dopadlivo. Zatorej sim „ sklenil, de imate vi sami celo moje premoženje dobiti, „ in od te dobe naprej zamorete zaukazati in pogo- „ spodiniti z vsem, kar je mojiga, kakor se vam nar „ bolj prav zdi. Jez vem, de vam ni treba bogastva, „ zato de bi bili srečni; to de če boste imeli veliko „ premoženja, boste veliko drugih osrečili. „

KONEC SOAVETOVIH POVESTI.

PRISTAVIK.

POVESTI
Hanibala Parea in Bramieri Lojzeta.

Opomba. *Nasledne povesti so v ravno tisti knjižici (tiskani v Brešii 1843. per Jeronimu Quadri), iz ktere je prestavljavec Soavetove pripovesti poslovenil. Zatorej jih tudi on ni hotel opustiti, posebno ker so ravno tako lepe in podučivne, kakor Soavetove, česar se zamore blagovoljni bravic sam lahko prepričati.*

a) POVESTI.

HANIBALA PAREA

MILANSKIGA ZDRAVNIKA.

Svet se ravna po izgledih.

I. Hišni oče (*).

LENARD Perêti je bil pošten, pa malo premožin človek; njegova žena je bila ravno tako ubožna, pa hvale vredniga zaderžanja. Imela sta troje sinov, Anakleta, Gerarda in Ferdinanda, in štiri mlajši hčere. Lenard je imel dobro in ravnočutno serce; on je mirno živel v sredi svoje družine, ki se mu je vedno bolj množila, zadovoljin s pičlim dobičkam dela svojih rok, zmiram pa skerbin, de bi v sercu svojih otrok zasejal, in v njih vterdil tiste občutleje uzajemne dobrohotnosti in prijaznosti, ki so po navadi izvir in podstava vse domače sreče. Ker so ga vsi poznali, de je mož vedno

(*) Ta in naslednе povesti so se veči del resnično dogodile.

vesel in vljudin, in pa ker je po svojim stanu bil malo de ne vsim potrebin, je večkrat zahajal mej nar imenitniši osebe tiste soseske, v kteri je živel, in torej je več perložnost imel, v kterih je zamogel opaziti in premišljevati, kako se ločijo mej sabo ljudje neenakiga odgojenja. Mej tem je njegov pervenic Anaklet v letih rasel, in vsi tisti, ki so otroka poznali, so pravili, de ima prav dobro glavico. Prijatli so dobrimu Lenardu vedno prigovarjali, de naj ne zamudi tega sina v šole dati; de ni prav, če otrok svoje talente zakoplje in v nevednosti ostane; de utegne enkrat do visocih služeb priti, in tako celi njegovi družini čast in podpora biti. Te in take besede so dobrimu očetu globoko v serce segale; ali ker si je s svojim delam zamogel proti komej tolikajn pošteno služiti, kolikor je bilo za vsakdanje potrebe njegove velike družine treba, kako bi si on bil upati mogel, de mu bo mogoče prenašati ne majhine stroške za Anakletovo izšolanje? Taciga kaj početi in hoteti speljati bi se bilo vsakimu drugimu zdelo nespametno in prederzno; tode nič ni moglo vderžati očeta, ki je kaj priserčno želel, de bi svojim preljubim otrokam revno stanje poboljšal.

Lenard, kteriga so vsi poznali za v resnici poštenega moža, je hotel s tem svojim dobrim imenam, kakor tudi s svojo naravno živečnostjo in šalivostjo to reč narprej poskusiti; in v resnici si je on s tem naklonil mladiga gospoda, de je začel radovoljno po več ur vsaki dan Anakleta učiti, česar mu je bilo za perve začetne šole treba. To njegovo perzadevanje je tolikajn veči hvale in spoznanja vredno, ker je ta gospod v vasi nekaj časa le za to stanoval, de bi se bil

od šolskiga dela spočil, zakaj on je bil učitelj v ocitnih mestnih šolah.

Anaklet se je prav marlivo in lahko učil, in je s tem pokazal, de ni prazno, kar so drugi od njega pričali, de ima bistro glavico. Kadar je pa pretekel čas, ki je bil šolskim praznikam odmerjen, je mogel tisti dobrotlivi gospod nazaj v mesto se podati, ker so se zopet šole začele, in Anaklet je ostal brez učitelja. Njegov oče pa, kterimu se je dobro zdelo, de se je njegov sin per ti pervi skušnji dobro sponesel, je poprosil zdaj nekiga učeniga duhovnika tistih krajev, de je ravno tako iz zgolj prijaznosti in dobrotlivosti prevzel podučevanje Anakletovo, kar je tudi skuzi več let storil.

Mej tem je Anaklet v znanji latinščine napredoval, ljubeznivi oče pa ga je mej stenami domače hiše per vsaki perložnosti v nar potrebniših rečeh poduče-val. " Glej! „ mu večkrat pravi, " zdaj imaš pičlo in „ li slabo zabeljeno jed, ktero moraš vživati, de si „ življenje ohraniš; slaba je tudi tvoja obleka, in te „ ne more vsakimu vremenu vbraniti: ako se boš pa „ pridno učil, in svojih talentov ne zakopal, ki ti jih „ je milostivi Bog dal, boš enkrat lahko vse boljši „ imel. Venker pa ne smeš samo zavoljo tega marliv „ in delavin biti, zato de bi kedaj boljši jedal in de bi „ se lepši oblačil, človeku je malo dovolj; per vsim, „ kar se učiš, kar delaš in si perzadevaš, moraš vse kaj „ drugiga pred očmi imeti. Jez nisim v stanu, ti učeno „ govoriti, ker se nisim nikoli kaj taciga učil; jez ti „ zamorem govoriti li, kar mi serce da in moja večletna „ skušnja. Poglej mladiga Kleanta: on je silno bogat,

„ kakor hitro zve za nove šege in navade v obleki
„ in kinču, hoče jih tudi on precej posnemati; njego-
„ va miza se vedno šibi pod izbranimi in dragimi jed-
„ mi in pijačami; on se vozi v krasni kočii, in ima
„ za svojo postrežbo mnogo strežetov. Bog te pa vari
„ misliti, de je Kleant zavoljo tega srečin in zavidanja
„ druzih vredin. Vsi vedo, de se ni nikoli nič učil;
„ nobedin ne praša po njem, nobedin ga ne čisla; še
„ njegovi posli govorijo od njega šalivno in zaničvavno,
„ in raznašajo brez ozira mej ljudi njegove slabosti,
„ in njegove tudi nar skrivniši in nar sramotlivši pre-
„ grešike, ter se tako čezanj posmehujejo. Poglej pa
„ zdaj mladiga Leandra: on si s svojim poštenim de-
„ lam li malo služi, zato se pa tudi ne oblači prev-
„ zetno in živi varčno, tode vsi s spoštovanjem od
„ njega govorijo, vsi ga hvalijo, ker je tudi v resnici
„ hvale vredin, tako de še clo njegovi zavidlici morajo
„ večkrat jezik za zobmi deržati in obmolkniti. Vsi
„ vejo, de je z malim zadovoljin, de zamore dosti
„ storiti, de ne stori nobenimu nobene krivice, in de
„ je srečin, kadar zamore komu kaj dobriga storiti.
„ Kleant per vsi svoji bogatii ima samo malovredne,
„ perhuljene in perliznene tovarše; Leander pa, ki je
„ pošten in umetin, je obdan s prijatli, ki ga čislajo
„ in ljubijo. Kleant je zmiram muhast in termast, Leander
„ je vedno vesel in dobre volje. Vidiš tedaj, ljubi moj
„ Anaklet! Leander je vredin, de ga posnemaš in de
„ si perzadevaš takšin biti, kakšinor je on. Zato pa
„ de postaneš tak mož, kakor je on, moraš tudi po-
„ prej se učiti, česar se je on naučil, in se tako truditi,
„ kakor se je on od svojih mladih nog trudil. „

Tako in enako je po navadi dobri oče k svojimu Anakletu tudi vpričo druzih svojih sinov govoril, in tako je spodbadal tiste mlade in še mehke serca k ljubezni čednosti, poštenosti in marlivosti. Pa še drugači je skušal in si perzadeval vterditi podstave praviga in hvale vredniga odgojenja. Kadar je namreč zvedil, de je peršel v deželo kak učen mož, je že gledal, kako bi zamogel ž njim govoriti; vedil se je ž njim tako obnašati, de si je s svojo umetnostjo in s svojo postrežlivostjo njegovo dobrohotnost zadobil, in tedaj mu je svojiga sina perpeljal in ljubo mu je bilo, če ga je prašal, kaj de se je že navadil in s kakšinim uspeham. Mladi Anaklet je bil večkrat žalostin, se je silno jokal, in silno težko se mu je to zdelo, de mora iti zdaj k temu, zdaj k unimu, ki jih ni poznal, in ki so ga spraševali čez to, česar se je naučil; ali dobri oče si je mnogo perzadeval mu serčnost dajati, in plašnimu sinu ves strah vzeti. " Kadar „ sim jez s tabo, česa se boš kali bal? „ mu je ljubeznivo govoril. " Ti gospodje, kterih se tolikajn bojiš, „ so bili nekdaj ravno taki, kakor si zdaj ti. Če boš „ rad v torvaršii z visoko učenimi možmi, boš tudi ti „ enkrat učen; česa pa se zamoreš navaditi od ne- „ vednih in neučenih? Sram naj te bo greha in hu- „ dobnih tovaršev, ali ne bodi te nikoli sram želeti, „ de bi se česa navadil in se še bolj zbrihtal. „ — Ker je modri Lenard vedno tako s svojim sinam ravnal, se je tudi otrok čuda veliko navadil, in je zmiram marlivši in učeniši prihajal; in tako ga je oče navadil od mladih nog, de se vpričo drugih ni nikoli kar nič zmotil ali zmešal, kar si zamore človek zadobiti li po dolgi skušnji in perzadevanju, in kar je vender toli-

kajn potrebno v raznih zadevah in okolišinah človeškiga življenja.

Ali Anaklet se je bil mej tem od tovaršev navadil s kartami igrati, in ta igra mu je kmalo tako dopadla, de je po malim bukve na stran deval in kakšinkrat zavoljo igre še iz šole ostajal. Duhovnik njegov učitelj, ga je skušal zopet na pravo pot zaverniti; ko je pa vidil, de ne more nič opraviti, pové vse to Lenardu. Ko Lenard to zvé, se proti sinu narprej dela, ko de bi nič ne vedil; skušal pa je na skrivnim za vse pozveditи, kar je Anaklet počenjal; zmiram ga je zalezval, kamor koli je hodil, in tako se je neki dan zgodilo, de ga je dobil s kartami v rokah vsega v igro zamišljeniga, ko je ravno s svojimi navadnimi tovaršami igral. Lenard popraša hladnokervno sina po bukvah, po šoli in po uku. Anaklet prestrašen odgovarja na vprašanja, si sam oporeče, se zmoti, in mora svojo pregreho obstati. Tedaj Lenard žalostin mu reče resnobno in zapovedvavno: " Vzemi karte sabo! „ — ga pelja neprijazno do ognjiša — " Verži jih na oginj! „ mu tu reče, ga po strani pogleda, nejevoljin proč gre, in ga v sramu in zmoti popusti. Težko je dopovedati, kako je to nenavadno in ostro ravnanje ranilo Anakletovo serce; zakaj on je bil zmiram navajen, de ga je oče rad imel in prijazno ž njim ravnal, in vselej je od očeta prejemal li dokaze priserčne ljubezni in prijaznosti. Ko se je iz tega velikiga stermenja enmalo zbrihtal, se je začel nevtažlivo in glasno jokati; sram ga je bilo mej ljudi iti, ker si je mislil, de mu bodo vsi to pregreho očitali, in de je oče nanj jezin. Poprijel se je zopet marlivo svojiga uka: ali to mu je kaj težko djalo, in mu ni miru dalo, de ga

ni oče več odtihdob drugači pogledaval, kot ostro in neprijazno. Groza ga je zdaj po navadi obšla, če je li na igro pomislil; tudi ni mogel več terpeti tovaršev, s kterimi se je bil pregrešil. Večkrat je k očetu pogledaval, de bi vidil, ali ga bo zopet enkrat prijazno pogledal, kar je tako silno želel, in vsaki dan je skušal mehkočutniši mater poprositi, de bi ona zanj per očetu prosila in ga ž njim spravila. Ko se tedaj na zadnje Lenardu zdi, de je sin zadosti dokazal svoje resnično poboljšanje, mu odpusti poprejšne pregreške, in ga začne vnovič prijazno in za ljubo imeti, kakor poprej. Ali nejevolja čez to žalostno pergodbo je bila v mladim sercu Anakletovim tako globoko vtisnjena, de se je svoje žive dni skerbno varoval zopet kaj storiti, kar bi očeta žaliti utegnilo. Toliko zamore posvaritev očeta, ki vé čez serca svojih otrok vladati!

Anaklet je bil že petnajst let star, in zdaj, če je hotel v višji šole stopiti, je mogel se v mesto podati. Lenard je zdaj še veliko bolj zanj po očetovo skerbel, in per vsi revi svoje družine je vender dobil v velikim mestu spodobno stanovanje svojimu Anakletu, ker je hotel raji sam terpeti, de bi li sin se prav izučil in izšolal. Ko je dan ločitve se perbližal, je navezal malo culico dobri Lenard sam, in je sprejel svojiga ljubiga sina v mesto, kjer je tudi moža našel, de je skerb prevzel, njegoviga Anakleta zastonj učiti modroslovstva in francozkiga jezika; tudi je poskerbel vse potrebno, de bi se ga potlej v očitne šole sprejelo, ker je Anaklet namenil se zdravilstva učiti. Peljal ga je k učiteljem, k prijatlam in k nekterim mogočnim gospodam, de ga je povsod živo in skerbno perporočil. Mej tem

je peršel čas, de se je Lenard mogel iz mesta domu verniti, in Anaklet ga je hotel spremiti do mestnih vrat. Ko prideta do kraja, kjer jima je bilo se na zadnje ločiti, prime Lenard sina za roko: “ Ti vidiš „ mu reče, “ ljubi moj Anaklet! koliko skerbi in težav imam „ zavoljo tvojiga odgojenja; ti veš dobro, kako težko „ bom z družino izhajal: tode vse te težave mi bodo „ lahke, in nočem se čez to kedaj potožiti. Samo to „ pomisli, in ne zabi nikoli, de je zdaj na tebi, sto- „ riti, de bom jez ali nar srečniši ali pa nar nesrečniši „ človek. Ako se boš marlivo učil, in Boga vedno pred „ očmi imel, de boš vselej pošteno in čedno živel, „ bom jez kaj vesel in srečin, de si druge sreče želel „ ne bom. Ako se pa daš premagati nagibom in stra- „ stim svoje mladosti, de bi te mogel jez enkrat viditi „ v pregrehe in razuzdano življenje pogrezneniga, bi „ mi to toliko žalost perpravilo, de bi me ne moglo „ nič več utolažiti, in ta žalost in to tarnanje bi me „ gotovo prezgodej v grob spravilo. Ako bi to serčno „ žalovanje tvojiga ubogiga očeta te ne zamoglo iz „ tovaršije pohajačev in hudobnih mladenčev spraviti, „ pomisli saj na Boga; strah pred jezo pravičniga Boga, „ ki se nad grešniki mašuje, naj te vderži, in strašni „ pogled na revšino in na ponižanje, v kterih bi te- „ daj mogel svoje nesrečne dni preživeti. „ — Tako mu je govoril, in gorke solze so mu po licah se vlile; objame sina, in se tihama in molče od njega loči. Anaklet postoji na mestu in se ne gane, dokler zamore z očmi za očetam gledati. Tudi Lenard, dokler je mogel še sina viditi, se je še večkrat nazaj oziral, in ga na glas pozdravljal, ali pa mu z roko znamnje dajal, ko

bi mu hotel reči, de naj bo serčin in pogumen. Na zadnje se nista mogla več tudi z očmi dosegati, ali njuna serca sta si bilo vedno blizo in zedinjena. V velikih zlo obljudenih mestih se vidi tolikajn reči, ki po navadi zlo mikajo mladenče, kteri vpervič iz dežele v mesto pridejo, ker so vajeni li na ljubo prostoto kmetov: ali vse te nove reči niso bile v stanu, kak posebin vtisk storiti na Anakletovo serce, zakaj on ni vidil ne slišal druziga, kot glas, obličje, besede, solze svojiga ljubiga očeta, ter je tavžentkrat in tavžentkrat sam per sebi obljubo ponavljal, de noče nikoli kaj početi, kar bi utegnilo očeta žaliti ali ga nejevoljniga storiti.

Prejdejo tako eni mesci, in Lenard se ni že več mogel zderžati, de bi ne šel pogledat, kako se kaj sinu godi. V živo prepričan, de srečin izid človeka nar več zavisi od perviga začetka, je hotel tudi viditi, ali se Anaklet tako obnaša, kakor si je on želel. Mej drugimi rečmi mu je bil rekel, de zamore za krajčas kakšinkrat zvečer iti v hišo nekiga prijatla, per kterim bi se lahko mnogo navadil zavoljo njegove visoke učenosti, in zavoljo poštenosti in hvale vredniga obnašanja. Lenard si je mislil, de ga bo prijazno prestregel, če pride v mesto ob večernim mraku, in se poda naravnost v prijatlovo hišo, de bi vidil, ali dobi tamkej sina, in ali se v tem po njegovih svetih ravna. Ko tedaj tje pride, koj po njem popraša, in povejo mu, de pride res vsak večer ob tisti uri vedno tjekej. Te besede so zares Lenardovimu sercu kaj dobro djale; tode ta večer se je perpetilo, de Anakleta ni hotlo biti ob navadni uri. " Ali ne hodi „ ob ti uri, " reče prijatlu, „ druge dni moj sin sem „ k vam? Kaj more neki to biti, de ga danas li še

„ ni? „ In že je začel mnogoverstne sume imeti, in v strahu zavoljo tega biti. Na zadnje pa Anaklet vender pride, in ko očeta zagleda, ga to nenadjano veselje v nekako stermenje postavi, de zavpije: “ Kaj vi ste tu- „ kaj? Kaj vas je ob ti uri sem v mesto perneslo?„ — — “ Nič druziga, „ odgovori Lenard, “ kakor sama želja, „ tebe viditi, me je sem pergnala. Torej ljubi moj Ana- „ klet! kako ti je kaj? Kako ti kaj mesto dopade? „ kako ti kaj tekne to novo življenje in nova družba, „ v kteri živiš? „ — Po takih kratkih in serčnih besedah se poslovita od prijatla, in gresta vkupej v stanovanje poštene družine, kjer je Anaklet stanoval, in kjer je imel prenočiti tudi Lenard. Predin sta spat šla, je Anaklet razložno vse reči perpovedval očetu, ktere so bile v mestu zanj nove, tud mu je na tanjko povedal, kteri so zdaj njegovi učitelji in česa se učiti mora. Lenard je vse to z velikim dopadajenjem posl šal, in ves vesel in radostin se je mirno spat vlegel. Ko je dan napočil, je šel tudi k vsim Anakletovim učiteljem, in vsi so mu rekli, de so z njegovim vedenjem popolnoma zadovljni. Poln teh radostnih novic se je domu vernil, in ko se je od sina poslovil, mu je djal: „ Jez grem zdaj domu „ s tabo popolnoma zadovoljin; ta dan je edin izmed „ naj srečniših mojiga življenja, in jez za terdno upam, „ de si boš tudi vprihodnjič vedno vse perzadel, to mojo „ zadovoljnost zmiram množiti. Tvoja mati, tvoji brati in „ tvoje sestre komej čakajo, de bi kako novico od tebe sli- „ šali, in se bodo kaj veselili, kadar bodo zvedili, de je „ tvoj začetik srečin, in de je upanje, de boš tudi tako „ srečno v tem napredoval, „ — to mu reče, ga objame in gre. Ko Lenard domu pride, so se vsi njegovi

doma serčno veselili, ko jim je od Anakleta povedal, kar je bil zvedil in slišal, in posebno si je perzadeval v mlajših dveh bratih častiželjnost obuditi, ker jima je pravil, de utegneta tudi ona dva enkrat ravno taka biti, kakor je zdaj njuni starši brat.

Anaklet se je zmiram z veči marlivostjo učil, in Lenard mu je per vsaki perložnosti svojo zadovoljnost z vso odkritoserčnostjo na znanje dajal. Mej tem je Anaklet že v tiste leta peršel, v kterih začenja zadobivati človekov um nekako moč; imel je tudi že perložnosti, več prigodeb in pripetil družbiniga življenja viditi, ki so ga napeljevale, de je večkrat sam per sebi resnobno premišljeval čez svoje lastne okolišine in razmere do drugih. Vidil je namreč z grozo ne redke izglede mladenčev, svojih součencov, ki so bili iz premožniših hiš, kakor on, de so se po malim scelama vdali zapravlivosti, neporednimu in razuzdanimu življenju, in de so v nar lepših letih svojiga življenja padali kot nečastne žertve svojih nesramnih pregreh. Vidil je tudi z nekako blagoserčno zavidlivostjo izglede možev, ki so srečno premagali zaderžke in napotleje ubožtva, v kterim so bili rojeni, in so si vedili pomagati, de so dosegli čast, sloves in premoženje. To premišlevanje je Anakletov duh s serčnostjo navdajalo in s zmiram večim pogumam, in je storilo, de kar čutil ni ne trudov ne težav. Sosebno pa je Anaklet s začudenjem zapazil, de je li prav malo takih očetov, kteri bi bili njegovimu enaki. Ker je bil navajen, de je oče vselej odkritoserčno, prijazno in ljubeznivo ž njim ravnal, in de ga ni nikoli svaril ali zmerjal brez praviga uzroka ali čez mero, ni mogel nikoli brez groze gledati ali slišati,

kako terdoserčno in termasto nekteri očetje s svojimi sinovi ravnajo, in de veči del njih zanemarajo in se kar ne zmenijo za njihov uk in odgojenje. Kadar je take reči sam per sebi premišljeval, in se mu je milo delalo, je večkrat izustil: „ Kako ves drugačin je moj oče, kakor „ pa drugi, ki jih vidim! Zares bi bil jez zlo hudobin in „ nehvaležin, ko bi se prederznil kedaj tako živeti, de bi „ ne izpolnil upanja in povernil ljubeznive skerbi njego- „ viga mehkočutniga serca za me! “ — Ti in taki sklepi, ki jih je sam per sebi delal, so bili vedno terdnejši, in take misli so ga tudi živo spodbadale h sta- novitnimu izpolnovanju njegovih dolžnost: ali bile so tudi nar močnejši jez in obramba proti napadam mladostnih strasti in proti zapeljivim izgledam popačenih tovaršev.

Po tem takim si je bil Anaklet že perdobil ime marliviga, učeniga in modriga mladenča, in dobri Lenard je bil že nar srečniši človek na svetu, ker je vidil, de se zmiram bolj izpolnuje velika želja njegoviga serca, nam- reč dobro izrejenje njegovih otrok. Tudi je že res nobno misliti začel, de bi še una dva mlajši Anakleto va brata na ravno tisto pot perpravil; tode nobenimu ni tukej na svetu dano, vedno popolnoma srečnimu biti. Huda bolezin se je Lenarda lotila, in v malo dneh h koncu življenja perpravila, in Anaklet je komej še za časa peršel, de je zadnje besede svojiga umirajočiga očeta spre- jel. V sredi smertnih težav, ko predanj stopi ta njegov nar ljubši sin, se ubogi Lenard še posili nasmehniti, mu poda roko, ki se je že vsa tresla, in mu takole go- vori: „ Bal sim se že skorej, de mi bo moja silna bole- „ zin še to zadnjo tolažbo vzela, tebe še enkrat pred „ smertjo viditi in s tabo govoriti. Jez te popustim v

„ nar lepšim teku tvojiga popotvanja po tej dolini solz;
„ veliko boš še prestati imel, tode zavoljo tega ne
„ obupaj. Nič ti ne zapustim, zato ker tudi nič nimam;
„ če boš pa stanovitno po poti pobožnosti in poštenosti ho-
„ dil, ti Bog gotovo ne bo kratil potrebne pomoči, tudi
„ boš kakšiniga prijatla, kakšino blago dušo najdel, de
„ se bo usmilila moje zapušene družine. Ta mati in ti
„ otroci, ki tukej okoli mene stoje, so od zdaj zana-
„ prej tvoji, jez jih tebi izročim; ne pe poročim ti jih,
„ ker dovolj poznam tvoje blago serce in tvojo usmi-
„ leno dušo. Ti veš dobro, de so bili vedno tako dragi
„ mojimu sercu, kakor ti sam, in veš tudi, kako silno
„ sim jih ljubil. Težavno se ti bo morde zdelo, de mo-
„ raš v svojih mladih letih prevzeti tolike skerbi in
„ težko breme gospodarstva; ali sveta vera, v kteri si
„ izrejen in dobro podučen, ti zapové, de z vdanjem v
„ modre naredbe Božje previdnosti to prevzameš; in s
„ poterpežlivostjo, s poštenostjo in previdnostjo boš vse
„ premagal. „ — Tedaj se je k drugim sinovam ober-
nil in rekel: “ Vi pa spomnite se, de morate svoji-
„ ga brata spoštovati: jez umerjem s terdnim zaupa-
„ njem, de bo on mene popolnoma vam nadomestil, upam
„ tudi, de bo očetov blagoslov (žegen), s kterim vas
„ popustim, iz nebes na vas peršel in vam zadobil ved-
„ no spravo, mir in prijatelstvo. „ — Kadar Lenard
te besede izgovori, povzdigne svojo umirajočo roko, in
blagoslovi svojo družino, ki okoli njegove postelje kleči;
tako de se milo stori vsim prijatlam, ki so per tem lepim
nastopu názočni. Kmalo potem je začel pojemati, in
smert se mu je naglo bližala; ne žena, ne otroci ne za-
pustijo njegove postelje, dokler je še dihal, in edin pred

drugim so mu stregli te zadnje ure njegoviga življenja, in so mu še tako svojo ljubezin skazovali; niso pa mogli serčne žalosti zakriti, ki so jo občutili, de zgubijo tako dobriga očeta.

Mladenči! tudi vi utegnete enkrat postati očetje in gospodarji. Poglejte tukej nad Lenardam izgled, ki ni izmišljen, nar ljubeznivšiga, kar se more reči, in nar bolj skerbniga očeta. V nar večih stiskah svojiga domačiga ubožtva, pod težkim bremenam velike družine, ni moglo nič zatreti kedaj, ali tudi li zmanjšati njegove duševne moči v perzadevanji, svoje otroke spodobno in modro izrediti in v vsim potrebnim podučiti. On ni bil učen mož, ker je pa ves gorel in resnično skerbel za blagor svoje družine, ga je vender očetovska ljubezin znajdeniga delala. In čeravno ga je prezgodna smert iz tega sveta spravila, je bil vender že tako globoko vtisnil v serca svojih otrok ljubezin do dela, poštenosti in domače sprave in edinosti, de jih je letá ljubezin skozi celo njihovo življenje noter do konca nerazdružlivo spremljala. Tolikajn je permoglo čez očetovsko serce resnobno premišljevanje za časa čez važnost dobriga odgojenja svojih otrok!

II. Prijateljstvo bratov.

Anko si je misliti veliko tarnanje družine po Lenardovi smerti in obilne solze serčne žalosti, ki so jih prelivali njegovi hvaležni otroci zavoljo zgube moža, ki jim je bil v resnici oče poln ljubezni, delaven in moder, kakor so si ga li želeti mogli. Po toliki nesreči bi utegnil kdo misliti, de ena mati in sedem otrok, mej kterimi nar starši ni bil še dvajsetiga leta dopolnil, brez očetove pomoči, brez vsega premoženja, ne morejo nikakor na drugo pomisliti, kot na to, kako bi se zamoglo poterpežlivo prenašati ubožtvo in pomanjkanje vsega potrebniga, in de se nikakor nemore več misliti na napredovanje in olikanje v oziru odgojenja otrok. Tode Anaklet je bil serčan in enakih misel, kakor njegov rajni oče, in je že per njemu vidil, kolikajn se zamore storiti tudi per vsih stiskah domačiga ubožtva. Dene se tedaj posvetvati z materjo in z bratmi, kaj bi bilo zdaj nar bolj prav, in kaj bi se jim nar bolj storiti spodobilo v teh žalostnih okolišinah: in sklenejo pogumno, de se hočejo še na dalje po tem ravnati, kar je bil njih rajni oče že začel.

Anaklet se verne nazaj v mesto, in se začne zopet z novo gorlivostjo pridno učiti. Gerard, komej eno leto mlajši od Anakleta, je bil tudi že nekaj zdravilstva se poprijel, in je ostal zdaj doma per družini. Mati in sestre so si perzadevale marlivo ženske dela opravljati, de so si tako kaj služile. Vsi so si pomagali in se vzajemno ljubili, in spoštovani spomin rajnciga očeta jih je vkup sklepal in zedinval v enodušno miš-

ljenje, ki je naduševalo in vodilo vse njih djanja v obči blagor cele družine. Ta delavnost in domača edinost obudi še bolj sousmilenje prijatlov in pomočnikov, ki so v nar silniših okolišinah tej vredni družini blagoserčno pomagvali. Mej temi je bil en prijatel, kteri je bil že mnogo Anakletu pomagal; ko je zdaj vidil, de je tretji nar mlajši brat Ferdinand že petnajsto leto dosegel, in se vender ni še vedilo, v kakšin stan ga dati, ker se ni imelo potrebnih perpomočkov, se je velikodušno ponudil, de ga hoče on k sebi v odgojenje in nauk vzeti, in lekarstva učiti, ker je bil on sam lekar (apotekar). To nenadjano djanje dobrotlive prijaznosti je Anakleta z velikim veseljem napolnilo, ker je vidil, de je zdaj tudi za tega brata nenadjana pomoč peršla, tako de se bo mogel spodobno in pošteno preživiti, že zdaj in tudi za prihodnje dni svojiga življenja.

Pokliče tedaj precej v mesto Ferdinanda, in ga izroči prijatlu, kteri ga je prijazno sprejel in precej ga začel lekarstva skerbno učiti. Mej tem je Anaklet svoje šole dognal, in je postal dohtar zdravilstva. Gerard, drugi brat, ki je na deželi prebival, si je tudi zmiram zlo perzadeval se vsega naučiti, kar mu je bilo v njegovih okolišinah mogoče, tudi je že večkrat svojo gorečo željo pokazal, de bi tudi on v mesto v očitne šole stopiti mogel. Letá njegova želja se je tudi Anakletu pravična zdela; tode treba bi bilo, de bi tedaj on sam mesto popustil in na deželo šel in skerb za družino prevzel, zato de bi mogel Gerard iz doma iti se učit. Težko se mu je vender zdelo, de mora v majhino vas in tako svojo srečo zanemariti, ki bi jo bil lahko v velikim mestu dosegel, še veliko težji mu je mogla biti

ta žertva, ker je ravno imel lepo perložnost se dobro oženiti, in tako svojo srečo v mestu še precej dobro vstanoviti. V teh dvomih svojiga nagnenja in svojiga serca misli Anaklet vedno na veliko škodo, ki bi jo terpela njegova hiša, ako bi jo on zapustil; imel je vedno pred očmi zadnje sporočila svojiga umirajočiga očeta, ter pomisli, de če sklene, stanovitno voditi modro odgojenje svojih bratov, on prevzame res nar težavniši, tode tudi nar bolj hvale vredni del očetovskih skerbi in blage in dobrodeljne duše. Potem ko je tedaj čez vse to dobro premislil, sklene na svoje lastne dobičke kar ne gledati, in rajši vse prestati, kakor pa hišo zapustiti, na ktero je bil navezan ne samo z resnično ljubeznijo in prijatelstvam, ampak tudi z vezmi kervi in narave.

Gerard se tedaj v mesto poda, obiskovat očitne šole zdravilstva, in ker je že nekaj znanja v tem si poprej bil perdobil, in posebno, ker ga je vodil starši brat, je naglo napredoval, tako de je bil o svojim času tudi on očitno pohvaljen in za zdravitelja spoznan.

Anaklet je mej tem pogumno nosil težave svojiga pohlevniga stanu, zadovoljin, de je li s svojim lastnim delam in trudam nekoliko si svoj stan boljšal; tudi mu je šlo že po sreči, de je dve sestri omožil: ali nepertakana novica mu pride to veselje kalit, in žalost se ga loti, ko vidi, de mu ne gre vse po volji. Tisti dobri prijatel namreč, ki je bil k sebi vzel mlajšiga brata Ferdinanda, piše Anakletu list, v kterim mu naznani, de Ferdinand že nekaj časa sem začenja manj marlivo delati, in bolj pohajati, de se vdaja razuzdanosti in ničemarnosti: pravi, de je on skušal ga zopet na pravo

pot zaverniti; ker pa vidi, de njegovo posvarjenje malo pomaga, mu oznani, kar se godi. Na to perstavi še, de če ne bo te slabe poti popustil, na ktero je zašel, ga on ne bo mogel več na dalje v svoji hiši terpeti. To pismo je bilo kakor strela za Anakleta, ki je koj vse žalostne nasledke prevdaril, ki bi jih neporedno Ferdinandovo obnašanje imeti utegnilo. On gre zatorej per ti priči v mesto, si stori od svojiga prijatla vse bolj na tanjko povedati, kaj in kako se je brat pregrešil, potem vzame brata na stran in mu razložno dokaže, kolikajn se je pregrešil, ter mu takole govori: " Nikoli mi ni kar na „ misel peršlo, de bom mej težavami, ki nam jih je „ pernesla prezgodna smert našiga očeta, tudi kedaj „ zavoljo tebe take silne britkosti okusil. Od kdaj sem „ si postal tak vertoglavic, de si že pozabil na svoje „ ubožtvo in na svojo revšino? Od kdaj sem si tako „ nespremišljen, de namesti se učiti in delati, začenjaš „ pohajati in razuzdan biti? Zato, ker sim hotel ohra- „ niti lepo spravo in mir, v kterim smo do zdaj ži- „ veli, sim rad in z veseljem prevzel težko breme „ gospodarstva na se, desiravno sim se s tem rado- „ voljno odpovedal vsakimu upanju, kadaj do veči sreče „ priti. Ali če bo tvoje napačno življenje to meni „ tako ljubo edinost razdjalo, takrat jez ne vem, kaj „ mi bo moja serčna žalost s tabo storiti velevala. Ali „ če ravno meniš, de ti ni treba dosti marati za tar- „ nanje svojiga brata, ki te tako silno ljubi, pomisli saj „ na nezmerno žalost, v ktero s tem svojo preljubez- „ nivo in rahločutno mater pogrezneš. V žalosti udovstva „ njo tolaži samo to, ker vidi, de se njeni otroci mej „ sabo ljubijo, in si edin drugimu pomagajo. Jez ji

„ nisim še do zdaj povedal, kaj me je dans sem k
„ tebi pergnalo. Ali če boš per svoji slabi navadi ter-
„ dovratno ostal, in še na dalje pohajal, bom persiljen
„ ji vse povedati, ter ji razodeti razder naše hiše;
„ ona bo zavoljo tega neizrečeno tarnala in žalovala,
„ in tebi ne ostane potem kot grizenje vesti, ki ti bo
„ očitala, de si jo ti prezgodej v grob spravil. Kaj
„ bom pa rekel prijatlu, ki te je tako velikoserčno v
„ svojo hišo vzel, in si toliko perzadeva te učiti? On
„ je vidil ubožtvo, v kterim bi bil ti vedno ostal, in
„ se je tebe usmilil: in ti si tako hvaležin, kali, za
„ toliko dobroto? Ako se še ne poboljšaš, boš persi-
„ lil tega redkiga prijatla, de te bo nejevoljin, in po
„ vsi pravici, od sebe zapodil; in na to, kako se boš
„ mogel opravičiti, reči in dokazati, de nisi mladenič
„ neporedin in nehvaležin? In, ali ne misliš nikoli na
„ žalostne nasledke svojiga napčniga zaderžanja, ki jih
„ boš gotovo okusil, ako se boš na dalje tako vêdel?
„ Poslušaj tedaj, kaj jez mislim: jez sim namreč vse-
„ lej perpravljen za tvoj blagor vse žertvovati; in reci
„ mi, povej mi, če moreš, kaj bi bil imel še za te
„ storiti, kar je bilo v moji moči, in ti nisim storil?
„ Ene same reči nočem tebi žertvovati, in ta je moja
„ čast. Ako bi imel jez zavoljo tebe, ker bi te zago-
„ varjal, deržan biti za človeka neumniga, nespametniga
„ in nehvaležniga, te bom jez gotovo tvoji sovražni
„ osodi prepustil. Pomisli en malo, in potlej skleni,
„ kaj ti je storiti. „

Te besede, ki jih je Anaklet ostro in s velikim potiskam govoril, so globoko v Ferdinandovo serce segnile, de je v svoji sramoti bratu sveto obljubil, de

se hoče gotovo poboljšati, in mu nikoli več nobene perložnosti nove žalosti dati. Kar je obljubil, je tudi zvesto in možko spolnil.

Prejden se je Anaklet iz mesta odpravil, je vse prijatlu povedal, kar je govoril Ferdinandu, ter je perstavil: " Vi ste prostovoljno in iz zgolj blagoserčne „ dobrotlivosti mojiga brata k sebi vzeli, vi ste spol- „ nili moje želje in še clo več storili, kakor bi bil „ zamogel sam od vas upati, zakaj nikoli bi se jez „ ne bil prederznil, toliko od vas prositi: zato bom, „ dokler sim živ, to vaše djanje imel za gotov do- „ kaz, de ste moj resnični prijatel. Iz tega zamorete „ torej lahko spoznati, kako mi je žal, de vam moj „ brat tako slabo povračuje vaše dobrote. Zaupam pa „ vender, de vam ne bo žal zavoljo tega, kar ste mu „ do zdaj storili, in de boste tudi vprihodnjič skerbno „ nanj gledali, in ga modro svarili in zavračali, kadar „ zopet iz otročje pomote kaj napačniga stori. Ko bi „ pa moja nesreča se imela tako narasti, de bi mogel „ viditi, de zmiram manj za svoje dolžnosti porajta, „ vas prosim že zdaj za takrat, ne mislite nikoli, de „ sim jez ravno tak nehvaležnež, kakor on. Moja hva- „ ležnost, moje spoznanje, moje spoštovanje za vas ..... „ — še je hotel nekaj reči, tode prijatel mu je segel v besedo: " Zadosti je! midva se dovolj poznava; vam „ je znano moje serce, in tudi jez vaše serce poznam. „ Ko bi tudi vaš brat nesrečin izid imel, ostane ven- „ der zmiram neoskrunjeno prijatelstvo in spoštovanje, „ ki ga za vas imam. Pa terdno zaupam, de v tolike „ sitnosti ne bova peršla. Ferdinandovi pregreški so li „ nasledik otročje nespremišljenosti, njegovo serce ni

„ še pokvarjeno in popačeno. Še bi bil kaj časa lah-
„ ko k vsimu temu molčal; ali ker sim vedil, kako vam
„ za vaše dobrote hvalo vé, in kako vas spoštuje, se
„ mi je prav zdelo, vam te reči prej poročiti, prejdin
„ se hudobija v njigovim sercu bolj globoko vkoreni-
„ ni. Jez mislim, de se bo zdaj že poboljšal. „ —
Te besede so otožno Anakletovo serce popolnoma v-
pokojile; verne se vtolažen domu k svoji družini, in
od zdaj ni imel nikoli več od brata takih slabih in
nevgodnih novic. Mej tem se je ponudila za Gerarda
lepa perložnost, de je v častno in dobro službo peršel.
Kako leto poznejši se je tudi s Ferdinandam tako per-
petilo. Anaklet, sam sebi zmiram enak, je posebno per
takih perložnostih si perzadeval, se vsih potrebnih sred-
stev poslužiti, de sta njegova brata pošteno in spodob-
no do služeb peršla in jih prav opravljati mogla; on
sam je bil za se zadovoljin, de mu je vse po volji
šlo, in de sta ga brata s svojim hvaležnim prijatel-
stvam častila: in to prijatelstvo, tako redko med bratmi,
jim je tudi mnogo drugih iskernih prijatlov storilo, ki
so jim radi in z veseljem pomagali ne li z besedo,
ampak tudi z djanjem resnobno in blagodušno h srečnim
uspehu. In če si tudi niso obilniga bogastva in zlata
in srebra na kupe napravili, kar se li poredkoma po po-
ti poštenosti in časti zgoditi zamore, so pa vender svoj
revni stan si nekoliko poboljšali, in si tisto srednje
premoženje perdobili, per kterim se dosti ložej najde
stanovitno srečo, ki se jo upati zamore v človeškim
življenji.

Na zadnje sta se Gerard in Ferdinand hotla ože-
niti, in sta to svojo misel staršimu bratu razodela. Ana-

kletu se je ta njuna misel zadosti pravična zdela, in prav rad je v to dovolil. " Ali ker sta sklenila, „ jima reče, " se oženiti, in postaneta, ako Bog da, kmalo „ moža in očeta, mislim jez, de bodi ta trenutik ko- „ nec dolžnost, ki sim jih proti vama imel, ker sim „ vama nadomestval rajnciga očeta. Tadaj vama govo- „ rim zdaj zadnji krat kot vajin višji; zanaprej mi bo „ dovolj, de me imata za svojiga brata in prijatla. Pred „ vsim drugim naj nam bojo vselej svete imena pri- „ jatlov in pomočnikov, kteri so nam dobrote skazo- „ vali: zakaj veliko manj redka bi bila na svetu do- „ brodeljnost, ko bi bili bolj redki nehvaležniki. — „ Ko si nevesto zbirata, glejta posebno na to, ali ima „ vse potrebne lastnosti za dobro gospodinjo. Kadar „ bosta našla vsak svojo ženo, ki boste nerazdružlivo „ vama navezani, bi bilo pač sramotno za vaji in ne- „ spodobno, ako bi padla v ljubosumnost, ktera je nar „ nečastniši vsih strast. Pomnita pa tudi zraven tega, „ de če postave možem nekako oblast čez žene dajo, „ one tudi že za terdno postavijo in predumijo, de so „ možje dosti pametniši in previdniši, kakor one, zato „ de čujejo s spoštovavno zmernostjo nad njih zader- „ žanjem; in ni ravno redko, de se zgodi, de za- „ konski možje, ki so v tem odveč nemarni in leni, „ velike nerede v družinah uzrokovajo. " —

„ Ako vama Bog otroke da, ne pozabita nikoli, „ de nar pervi učitelji otrok so starši, nar perva šola „ domača hiša. Čujta vedno nad vsem, kar se v vajinih „ hišah godi, in pomnita, de nar boljši nauk je dober „ izgled. Če hočeta dobro pretuhtati, od kod de pride „ dobri ali slabi izid učenja per ljudskih otrocih, bosta

„ skorej vselej našla, de pervi začetik in nagib k do-
„ brimu ali k slabimu so otroci imeli od svojih star-
„ šev. V južni Ameriki, mej tistimi narodi, ktere so
„ Europejci divje in sirove imenovali, ki so pa kak-
„ šinkrat bili bolj pametni in bolj pravični kakor mi,
„ se je tudi eno postavo našlo, po kteri so zavoljo
„ hudobij sinov bili njih očetje ostro štrafani. Pomnita, de
„ nar slajši in nar močnejši vez človeške družbe je
„ ljubezin. Ravnajta tako, de bodo vajni otroci v vama
„ imeli umna učenika, odkritoserčna prijatla, ne pa
„ čmerna in termasta grajavca. Ako mi še vedno radi
„ in z omajanim sercam gledamo obraz svojiga očeta,
„ ki je na platno zrisan, se to ne godi samo zato,
„ ker je bil on naš oče, marveč zato, ker nas je
„ popustil popolnoma prepričane, de nas je on zares
„ rad imel in v resnici za nas skerbel, ker je nar
„ veči žertve dopernašal, zato de nam je poskerbel
„ nar boljši odgojenje, ki mu je bilo mogoče. Ne mika
„ nas in ne gane toliko oče, kolikor prijatel. Vaju
„ otroci bodo lahko na slabe pota zašli, če jih bosta
„ tudi doma prav skerbno in modro učila, zakaj na
„ tem svetu je, žalibog! vse polno nevarnost in pa-
„ sti skritih nespremišljeni mladosti; ali če bosta znala
„ svoje otroke prepričati, de sta jim vidva nar boljši
„ prijatla, bo to prepričanje imelo vselej veliko moč,
„ jih na poti njih strastniga življenja vstaviti, in nazaj
„ na pravo stezo zaverniti. Glejta! tako sim jez mislil,
„ po teh pravilih sim se jez sam do zdaj ravnal, ko
„ sim si perzadeval, vama očeta nadomestiti. Če kak-
„ šinkrat moje obnašanje proti vama ni bilo dovolj
„ modro, se je to zgodilo li zavoljo pomanjkanja skuš-

„ nje, nikoli pa iz pomanjkanja resnične želje in sker-
„ bi za vaju blagor. Če moje skerbi in moj trud
„ zaslužijo, de mi kakšino hvaležnost skažeta, tako
„ jez ne išem druge, kakor samo vaju vedno prijatelstvo.„
— " Ne samo prijatelstvo, „ odgovori Gerard živo
in s krepko besedo, " ampak vso hvaležnost ti ohraneva
„ vedno, in vse serčno spoštovanje. Midva spoznava,
„ de naju sreča je večidel tvoje delo; brez tebe bi ne
„ bila morde nikoli se iz velikiga ubožtva izkopala, v
„ kterim sva na svet peršla: spoštovati te morava kot
„ svojiga praviga učitelja, prijatla in dobrotnika. „ —
Ferdinand je vse to, kar je Gerard govoril, s kimanjem
glave in z roko poterdil. Na zadnje se razidejo, ali per
ločitvi so vsi trije solzne oči imeli. Živeli so potem
kot resnični prijatli, in desiravno so bili daleč edin od
druziga, so vender per vsaki perložnosti si uzajemno
skazovali nar živejši občutleje resnične dobrohotnosti,
in so tako vsem s svojim lastnim izgledam kazali, ko-
likajn se sreča družine povikša, kadar k vezam kervi
pridejo še močnejši in slajši vezi resničniga prijatelstva.

III. Ujic in ujčnik.

Bog pa ni še hotel jenjati skušati nežno ob-
čutlivost Anakletoviga serca, in perhranil
ga je še za druge skušnje.

Ena Anakletovih sester je bila omožena
štiri milje daleč od njega. Neprevidama mu
pride novica, de jo je huda bolezin popadla, de že umira,
torej de naj li hitro podviza, ako jo želi še enkrat

pred smertjo viditi. Anaklet pové žalostno novico s potrebno previdnostjo svoji preobčutlivi materi, in koj odide. Pride k sestrini postelji in jo najde, ko je umirala, in je že tako bila iz se, de ga že ni več spoznala. To viditi se Anakletovo serce od žalosti skorej razpoči, de je dosti solz prelil. Mej tem je bila bolezin in terpljenje umirajoče zmiram hujši, in kmalo potem je v njegovih rokah dušo pustila. V žalost pogreznjeni Anaklet se loči od mertve sestre, in tu mu pokažejo pervikrat dete, njegoviga ujčnika, ki so ga iz materniga naročja bili vzeli, in ga zdaj dojnici izročili. Bilo je to dete v obličju popolnama svoji rajnci materi podobno, kar je v Anakletu še bolj spomin na rajnko ohranilo, in njegovo vžalenje zavoljo njene nagle smerti ponavljalo. Desiravno pa je bil sam v toliki žalosti, se je vender silil, žalostniga svaka tolažiti in ga je zagotovljal, de mu hoče biti tudi zanaprej prijatel, kakor dozdaj; perporoči njemu in njegovim ljudem serčno in s krepko besedo svojiga mladiga ujčnika, ter se nazaj na svoj dom verne. Tarnanje, zavoljo zgube sestre v cveteči mladosti, ktera ga je vselej spoštovala in imela kot svojiga očeta, in sousmilenje za ujčnika, siroto že v plenicah, ni bilo samo, kar je Anaklet na poti proti svojimu domu resnobno premišljeval: on je tudi že v duhu previdil neizmerno žalovanje svoje matere, in svojih druzih sester, kadar bodo slišale žalostno novico, ktero jim je on nesel.

Po neogiblivim žalovanju, ki ga je mogla ta nevgodna novica njim uzrokovati, je začel Anaklet precej misliti na maliga ujčnika, ki se je Lenard klical, kakor njegov materni ded. Kadar je bil od mleka odstavljen, ga je hotel za nekaj časa per sebi imeti, zato de bi

ga on v svoji skerbi imel; zakaj hotel ga je sam zdraviti in po mogočosti krepčati, ker se mu njegove telesne moči niso zdele dovolj krepke. Njegov svak se je bil mej tem vdrugič oženil, in kmalo je bil oče veliko otrok; ni mu šlo tudi vse po sreči, in tako se je bilo njegovo premoženje silno zmanjšalo. Anaklet je tedaj vidil, de bi njegov ljubi učnik, ko bi nazaj k svojimu očetu peršel, neogiblivo moral svoje dni prebiti v zanemarenju in uboštvu. On pa ni mogel te misli prenesti, zatorej sklene, svoje skerbi in svoje premoženje tudi z učnikam deliti, de bi ga mogel spodobno izgojiti. De je per tem svojim sklepu še terdnejši obstal, je storila živečnost in odkritoserčnost učnika samiga, in odobrenje njegovih dveh bratov, ki sta bila tudi perpravljena, se per tem hvalevrednim početju djansko vdeležiti.

De bi to početje srečniši izid imelo, je Anaklet menil in za prav spoznal, ga zdravilstva učiti, ker je on sam že zdravitelj bil, in torej je previdil, de mu bo v tem on sam že veliko ložej pomagal, in za njegov vedni napredik skerbeti zamogel. Začne tedaj on sam učnika učiti: s potjo ga je učil dveh jezikov, latinskiga in francozkiga, in si sosebno perzadeval, ga vaditi v znanosti, svoje misli dobro skladati, bolj kakor pa v znanosti skladanja besedi, ker je bil prepričan, de kdor se je enkrat navadil pravilno misliti, se tudi lahko navadi pravilno pisati in govoriti. Ni opustil branja dobrih knjig, namenjenih za očitne in za osebujne ali privatne šole, iz kterih si je nabiral tiste pravila, ki so se mu zdele za njegoviga učenca nar bolj permerne; in kar je li mogel, si je perzadeval, de je on sam svojiga učnika vpeljeval v razne razdele znanstev, kterih poznanje mu je bilo

potrebno, de bi potlej s srečnim in zaželjenim izidam se poprijel zdravilstva. Vse to je Anaklet sam storiti si perzadeval, zato de bi bil pomnožil perložnosti in nagibleje, vterditi uzajemno zaupanje mej njima in uzajemno ljubezin; zakaj Anaklet je mislil, in po pravici, de je to ena nar pervih podstav, na ktere se ima Lenardovo odgojenje opirati. Tudi to je hotel s tem doseči, de bi učnika tako pozno, kakor bi mu mogoče bilo, v mesto poslal, ker je iz skušnje vedil, de serca še zlo mehke in ne še zadosti z vadbo kreposti vterjene, so veliko bolj v nevarnosti po mestih, de se jih morivni strup hudobnosti in razuzdanosti prime, kakor pa med manj olikanimi prebivavci na kmetih, ki so tudi po navadi manj razuzdani. Anaklet je z velikim veseljem vidil, de se vsak dan bolj razvija duh in serce mladiga Lenarda; posebno pa so mu vselej kaj dopadle njegove prijazne in bistroumne misli, zgovorjene, kadar si jih je človek nar manj svest bil, in ki so kazale spoštovanje in ljubezin, ki jo je učnik zanj imel, in ki si jo je on perzadeval ohraniti in povikšati z vso svojo močjo in skerbjo.

Mej tem je Lenard dosegel že tiste leta, v kterih je naravni red njegoviga uka neobhodno terjal njegovo preselitev v mesto. Anaklet je k temu vse potrebno poskerbel in napravil, in kadar sta se imela ločiti, je takole svojimu ljubimu učniku govoril: " Jez sim si iz
» vse moči perzadeval, kar sim mogel, de bi ta dan
» še daleč bil, ko se imava ločiti. Jez tebe, Lenard
» moj! prav nerad od sebe pustim; ali tvoj blagor to
» terja, zatorej se mirno vdam in tudi to prenesem.
» Samo ta misel me zlo skerbi, de greš zdaj v družbo
» živet, ki je vsa drugačna, kakor je ta, v kteri si

„ dozdaj živel. Tam bo tvoje serce per vsaki stopnji
„ najdlo smertnih nevarnost, ki se jih je ogibati; in
„ ravno zato, de bi te obranil takih nevarnost, sim si
„ jez mnogoverstno perzadeval, ti razlagati in globoko
„ v serce vtisniti dolžnosti pametniga in pošteniga mla-
„ denča. Ako ne pozabiš tega, kar sim ti jez govoril,
„ zaupam, de bo že sam pogled na hudobijo ti grozo
„ delal. Tode v silno obljudenih mestih so mladenči lah-
„ ko še v drugi nevarnosti, hočem reči, de se jih po-
„ lasti duh prevzetnosti in nespremišljenosti; zakaj to
„ stori človeka mehkužniga, mu vzame krepkost, sta-
„ novitnost in živečnost, tako de ni več potlej za nobeno
„ veljavno in trudlivo delo. Pomni, de človeška natora je že
„ taka, de ga navade dobre ali slabe, kterih se človek
„ navzame v svoji mladosti, večidel spremajo do silne sta-
„ rosti. Pa, zadosti je tega, kar sim ti rekel; z Bo-
„ gam, Lenard moj! spomni se vedno na me in na do-
„ brote, ki si jih od mene prejel, spomni se na svoji-
„ ga očeta in ne pozabi njegoviga ubožtva. „ — Ko
je to rekel, je ujčnika objel, kteri mu je s spoštova-
njem roko poljubil, in tako sta se na zadnje ločila.

Lenard je nekaj let vse svoje dolžnosti na tanjko spolnoval; ali potlej ga je njegova živečnost iz prave steze odpeljala, de se je začel spačenim tovaršam priduževati in v kraje zahajati, ki so bili nevarni njegovimu sercu in njegovimu obnašanju. Neki prijatel, kterimu je bilo perporočeno, de naj čuje nad zaderžanjem mladenča, je to reč Anakletu precej po pismu naznanil. Anaklet tedaj, ki ravno takrat ni mogel iz doma iti, je Lenarda k sebi poklical, in mu takole govoril: “ Jez si
„ gotovo nisim bil svest od tebe, v to žalost priti, ki

„ mi jo ti po sili perpravljaš. Ali tedaj tako dobro v pa-
„ meti deržiš moje opomine in svoje lastne obljube?
„ Ali se tako spomniš na svojiga ubožniga očeta? V
„ silnih stiskah svojiga stanu se on s tem tolaži, de
„ ima sina, ki se dobro in spodobno obnaša, in torej
„ upa, de bo zamogel enkrat njegovo starost podpirati.
„ Kaj bo on, nesrečnež! zdaj rekel, kadar bo zvedil,
„ de si ti sam svojo lastno srečo spodkopuješ in nje-
„ mu njegovo upanje jemlješ? Ali, kaj si perčakuješ
„ ti od taciga neporedniga in razuzdaniga življenja, kak-
„ šinorga si začel? Reci .... „ — Lenard, ki je bil vajen, de je ujic ž njim vselej z nar veči prijaznostjo govoril, je bil od teh besed v živo ranjen, kakor tudi od nenavadne resnobe, s ktero so bile izgovorjene, torej je vas v sramoti obstal svojo pomoto in obljubil, de se hoče precej nazaj na pravo pot verniti, in v prihodnje s ponovljenim perzadevanjem in z veči skerbjo svoje dolžnosti spolnovati, zato de bo tako poravnal, kar je dozdaj iz nevednosti in nespremišljenosti napčniga storil. Anaklet se je vpokojil, ga je nazaj v mesto poslal, in je nekaj časa zopet dobre sporočila čez njegovo zaderžanje prejemal. Ker ni več obiskaval nevarnih krajev in se je marlivo zopet učil, se je vsem zdelo, de se je tudi v resnici in za stalno poboljšal. Ali kaj ne premore čez mladenčevo serce strupena zapelivost popačenih tovaršev! Začenjali so ž njim šale vganjati in ga zasmehovati, de se zdaj tako modro derži in po čednosti hrepeni. Lenard ni dolgo za vse to prav nič porajtal, na zadnje je bil pa li premagan in se je dal bolj kot poprej na pot neporednosti in razuzdanosti zapeljati. Anaklet je to reč precej zvedil; ves nepo-

kojin se poda zdaj on sam brez obotavljanja v mesto. Pride v mesto ob mraku; Lenarda ni doma; njegov prijatel mu s žalostjo pravi, de je njegov učnik zdaj veliko bolj neporedin, kakor unikrat. Anaklet želi tjekej iti, kjer bi mogel Lenarda najti mej tovarši; prijatel mu da eniga služabnika, in ta ga je peljal v malo postransko sobo v neki očitni kavarnici. Ko že blizo tje pride, sliši glasove nejevolje, krega in zašpotvanja; stopi nagloma v sobo noter, zagleda učnika, ki je bil ves iz sebe od togote in jeze; zraven tam vidi hudobniga tovarša s potegnenim mečem v roki, in dve ženski, ki si perzadevate ji pomiriti; pred njimi pa vidi na mizi karte, nekaj denara in vino. — "Stoj!" zavpije Anaklet, ko ta žalostni nastop vidi; in per ti priči ga groza spreleti, de se ves trese, merzel pot ga oblije, dol pade na en stol in omedli. Lenard se je pa veliko bolj prestrašil prihoda svojiga ujca, kteriga si je zdaj in tukej nar manj perčakoval, kakor meča raztogoteniga tovarša, in ves bled in trepetaje si tudi on perzadeva, mu iz njegove omotice pomagati. Ko je hudobni tovarš slišal, kdo de je ta ptujic, ki jih je tako neprevidama prestregel, je proč djal meč, in se je z dvema ženskama tiho proč podal. Anaklet je mej tem iz svoje omedlevce zopet k sebi peršel, in ko je zopet mogel na nogah stati, se je proti domu obernil, služabnik ga je za roko peljal, kteri je bil ž njim sem peršel in precej za njim je šel Lenard, pogreznen v nar veči žalost in sramoto. Ko je Anaklet domu peršel, se je hotel precej v posteljo vleči; za večerjo ni hotel prav nič druziga kot samo vodo, in želel je, de bi se ga samiga pustilo. Celo noč ni kar očesa zatisnil, in ložej si je misliti, kakor pa popisati in z besedami

dopovedati, kakšine misli so njega po noči mučile. Tudi Lenard je to noč ves nemirin bil; ni mu hotla izpred oči pobitost, v kteri je ujca vidil, in dobro je že naprej vedil za dobro zasluženo nar terši pokreganje, ki ga je čakalo. Ko se je dan napočil, se je Anaklet posilil nekaj vžiti, de bi svoje spéhane moči enmalo pokrepčal, ter je rekel ujčniku k sebi priti k postelji. Ko predanj pride, nepomično vanj svoje oči upre, ene krate globoko zdihne, žalost ga vnovič spreleti, solze se mu po obrazu vlijejo, ter na zadnje takole spregovori: " Moj „ Bog! v kako žalostin stan so me zdaj pahnile tvoje „ hudobije!.... To je tedaj žalostni sad, ki sim ga do„ čakal od tega, kar sim za te storil?.... Kako te„ motne in strašne misli mi vdiha zdaj tvoja nazočnost, „ ki mi je bila nekdaj tako ljuba in draga!.... En „ sam hip ko bi bil jez bolj pozno peršel, bi bil mo„ rebit peršel li zato, de bi te vidil v tvoji lastni kervi „ na tleh ležati, in sramotno dušo pustiti.... Oj, zgu„ bljeno je, zastonj je bilo vse moje perzadevanje! „ zginilo je ko dim vse moje sladko upanje!.... „ tu obmolkne, in se jame nevtolažlivo jokati. Grozna žalost in solze Anakletove so serce Lenardovo tako pobile, de se ni mogel več vderžati; ves osramoten in prestrašen, s pobesenimi očmi gre vun iz ujcove spavnice, brez de bi bil kaj spregovoril; hiti naglo poiskat prijatla, v čigar hiši sta bila, ga prime tesno za roko, in mu z objokanimi očmi in z vednim ihtenjem takole govori: " Tecite, za Božjo voljo! tecite pomirit pre„ žalostniga mojiga ujca. Recite mu v mojim imenu, „ de žalost in kes čez moje dozdanje napačno življenje „ sta do verha se narasla, in mi serce teržeta na kose.

„ Recite mu, de občutim vso grozo svoje hudobnosti „ in gerde nehvaležnosti, in de sim terdno in resnično „ sklenil si perzadevati, de si bom vnovič zaslužil nje- „ govo odpušenje in njegovo dobrohotnost. Recite mu, „ de hočem raji umreti, kakor de bi še enkrat uzro- „ koval toliko tarnanje tako dobrotlivimu ujcu, ki je „ vredin, de se ga na vso moč ljubi in spoštuje. „

Prijatel je to rad na se vzel, ker je vidil, de je Lenard v resnici od nenavadniga stermenja ves presunjen. Perzadeval si je, kakor mu je bilo li mogoče, Anakletovo serce vpokojiti, in mu je pravil od sklepov in obljub skesaniga ujčnika; tode Anaklet se ni dal tako lahko vtolažiti, ker mu je bila ostala pregloboko v sercu vtisnjena strašna pergodba pretekliga večera. Mej tem je peršel čas, de je moral Anaklet zopet iz mesta domu iti, in Lenard je predanj stopil s plahim glasam se poslovit, s solznimi očmi in z očitno sramoto v obličji. Anaklet, ki je bil že precej svoje serce vpokojil in vmiril, ujčnika resnobno pogleda, ter mu reče. “ Od „ zdaj naprej ti ni treba k meni hoditi ne po svete „ ne po svaritve ali opomine, jez ti nočem biti nikakor „ več nadležin: misli sam, kako se boš živil in pre- „ skerbel, jez pa bom tudi li sam za se skerbel. Sli- „ šim praviti od prijatla, de me hočeš zopet zagotoviti, „ de se kesaš; ali kako hočeš, de se bom še na dalje na „ te in na tvoje besede zanesel? Naka! rajši hočem po sili „ spraviti iz svojiga serca ljubezin, ki sim jo po nesreči „ dozdaj za te imel, in te tako tvoji lastni osodi pre- „ pustiti. „ — To reče, in stopi v kočijo; Lenard mu je hotel roko poljubiti, ali Anaklet mu tega ni perpustil, in je odšel.

Ta ostrost, s ktero ga je ujic vzadnjič sprejel in popustil, je bil zadnji mahlej na Lenardovo serce, tako de je nekaj časa osupnjen ondi postal in se ne ganil iz mesta; potlej se je začel nevtolažlivo jokati, je šel domu v svojo sobo, in se je v svoji žalosti in obupu na posteljo vergel. Prijatel pa ga ni celo samiga pustiti hotel v njegovi presilni otožnosti, temuč mu je na strani stal, in skušal mu zopet v serce vdahniti tolažlivo upanje, de zamore še zmiram enkrat ujca potolažiti, kteriga je tako grozno razžalil: zakaj on ni druziga pred očmi imel, kakor svojiga ujčnika za stalno na pot čednosti zaverniti, in je bil zavoljo tega na skrivnim prav krepko svojimu prijatlu perporočil, de naj čezanj čuje, in se stermenja in strahu posluži, v kterim je tačas bil, zato de bi tako bolj občutil grozni prepad, kteriga si je dozdaj sam sebi kopal. Anaklet namreč ni mogel verovati, de bo ujčnik v svoji hudobnosti terdovratno obstal, in de bo neobčutliv per tarnanji svojiga ujca, ki ga je vselej kot ljubezniv oče imel. In v resnici so njegove solze, njegova silna žalost, njegovo tarnanje v Lenardovim sercu tak utisk zapustile, ki po navadi spremembo za celo življenje uzrokuje. Tudi se je že ta novica razglasila mej znanci, de ga je prestregel ujic v tako sramotivnih okolišinah; začel je tedaj živo občutiti težo očitne sramote. Hudo posvarjenje ujcovo in njegovo pretenje, de ga bo popolnoma zapustil, ga je tudi silno prestrašilo: ali nar bolj mu je v spominu ostal njegov jok in omedlevca, v ktero ga je vidil pasti. Nikakor ni mogel več pozabiti nepreteržene verste tolikajn resničnih in vednih dokazov prave dobrohotnosti; in ko je premislil, de mož, kakor je bil

Anaklet, ki je v tolikih pergodbah svojiga življenja zmiram veliko serčnost, velik pogum in krepko dušo skazal, se ni mogel več vderžati, je obledel, je omedlel, kadar je vidil, de ima učnik zgubiti čast in življenje: je vse to vkupej zedinjeno storilo globok utisk v Lenardovim sercu, in je uzrokovalo popolno spremembo njegoviga obnašanja. Daleč je zdaj zmiram stal od vsih nevarnih krajev, ogibal se je vsakiga nevarniga tovarša, vse moči svoje duše je zedinil k terdnimu sklepu, popraviti veliko razžalenje svojiga lastniga dobriga imena: in modro zaderžanje in marlivo učenje in stanovitno stopi na mesto dozdajne razuzdanosti. Lenard je skušal večkrat ujcu pisati, de mu je spričeval svoj kes in svojo žalost; tudi prijatel, ki je nad njegovim obnašanjem čul, mu je pisal, de je prepričan, de se je Lenard v resnici in za stalno poboljšal. Tako se po malim Anakletovo žalostno serce umiri, namesti žalosti mu pride tolažba, in ko je bil na zadnje tudi on prepričan, de je njegov ljubi učnik stanovitno poboljšan, mu je on sam pisal, in ga zagotovil, de je ž njim spravljen, ter mu je serce delal, de naj na poti čednosti, na ktero se je vernil, in pa v spolnovanji svojih dolžnost vedno napreduje. Lenard nevtrudliv obstane v svoji gorečosti, in s častjo se izšola. Ko je postal dohtar zdravilstva, si je tudi Anaklet perzadeval, mu častno službo perdobiti, de je s hvalo in ne brez dobička svojo znanost v djanji pokazati mogel. Zdaj posebno je Lenard zmiram bolj spoznaval velike dobrote, ki mu jih je Anaklet storil, in vedno bolj živo občutil njih ceno in veljavo. Vidil je namreč vsaki dan, kako ves drugačin je njegov stan, kakor pa stan tolikaju

druzih mladih verstnikov, ki so bili ravno tako, kakor on, od ubožnih staršev, in je premišljeval vedno trude, terde dela in poniževanja, kterim bi bil tudi on podveržen, ko bi ga dobrotliva roka njegoviga ujca ne bila podperala in mu pomagala. Take misli so ga vselej speljale na spomin cele dolge verste vednih Anakletovih dobrot, in v takih trenutkih mu je pogostoma liste pisal polne ljubezni in hvaležnosti, in vsakrat se je potožil, de ne dobi dovolj besedi perpravnih, mu prav izgovoriti in dokazati zmiram veči hvaležnost, ki jo je v svojim sercu zanj čutil.

Pa Anaklet je že dosegel sedemdeseto leto svoje starosti; njegova navada, zmiram in mnogo brati, mu je naklonila bolezin v očeh, ki je po malim rasla, dokler ni nič več vidil in je oslepel. V tej nesreči je mislil Anaklet svojo službo popustiti, in se z majhino penzijo zadovoliti, zato de bi zamogel preživeti še tisto malo, kar mu je še življenja ostajalo, tode Lenard ga je prestregel; on je popustil svojo lastno službo, in je šel k njemu s terdnim namenam, vprihodnjič ž njim živeti, in njega nadomestovati. Ko Lenard pride in Anaklet njegov glas zasliši, se vzdigne, in tipaje ob steni z rokami si pomaga, de bi mu na proti šel, ter ga objame in reče: " Tvoj prihod stori, de ne čutim več „ ne teže let ne svoje nesreče; kakšina lepa perložnost „ te je semkej mi pernesla, me tolažit in poveselit? „ — " Moja nar svetejši dolžnost „ odgovori Lenard: " jez „ sim sklenil z vami živeti, in vas tukej nadomestvati, „ in se bom prav srečniga štel, ako bom zamogel saj „ enmalo poverniti neštevilne dobrote, ki sim jih od „ vas prejel „ — " Jez sim ti prav hvaležin „ pov-

zame Anaklet, “za to tvojo serčno skerb; ali pomisli, „ de si tako svojo službo zmanjšaš, in de boš tukej „ manj zaslužka imel; jez pa ti nočem biti nadležin. „ Verni se li nazaj na svojo pervo službo; jez upam, „ de mi ne bo permanjkovalo, česar potrebujem za ta „ kratki čas življenja, ki mi še ostaja. „ — “ Jez „ sim že svojo službo zavoljo tega popustil „ odgovori Lenard; “ tedaj vas zdaj po nobeni ceni več ne „ zapustim. Kdo kali bi me mogel obvarvati graje, de „ sim nehvaležin in nečlovečin, ako bi se prederznil „ v tem stanu vas zapustiti? Dobro vem, koliko sim „ vam dolžan, zato me ne bo moglo nič druziga od „ vas odtergati, kakor smert. „ — “ Blagoserčni Le„ nard! “ reče zdaj Anaklet, „ tvoja hvaležnost pre„ seže silno moje dobrote. Pojdi sem, de te objamem! „ Ker si tedaj terdno sklenil, de hočeš per meni osta„ ti, ne bom več nesrečin, in misel, de bom v rokah „ tako velikodušniga in meni tako ljubiga moža dušo „ pustil, mi bo tudi veliko groze pred smertjo vzela. „

Anaklet je potem še ene leta živel, je bil zmiram prav miren in še precej vesel, desiravno je čutil slabosti starosti in je bil slep. Lenard je vse ure dela proste ž njim prijazno kremljal, se vselej po njegovih svetih ravnal, in se marsičesa od njega še naučil. Na zadnje pa je slabost starosti Anakleta na posteljo vergla; in zdaj je Lenard nar bolj si perzadeval, njemu svojo hvaležno občutlivost skazovati, zakaj vedno je sam bil per umirajočim ujcu, sam s svojimi rokami mu je stregel, in nikoli ni ga zapustil, dokler ni vidil, de mu v njegovih rokah dušo pusti. Pogrebšino mu je tako častno napravil, kakor mu je bilo li mogoče; na grob

mu je postavil spominik, na kterim je bil od njega napis djan, ki je bil očitin dokaz njegovih občutlejev, žalosti po njegovi zgubi, in hvaležnosti do njega, ki mu je bil učitelj, prijatel in dobrotnik: občutleji, kteri so dosti bolj, kakor v marmeljni, bili vtisneni za vse čase v njegovim sercu.

IV. Hvaležni prijatel.

Moric Maroni je v 22. letu svoje starosti starše zgubil, ki so mu po svoji smerti razun odgojenja, kakor se olikanimu človeku spodobi, li malo premoženja zapustili. De bi torej svoje premoženje kaj pomnožil, ter zamogel spodobno živeti, so mu nekteri prijatli svetvali, de naj gre v poglavitno mesto cesarstva, in de naj tam svojo srečo poskuša, ker zna nemško. Kakor mu svetvajo, tako stori: se preskerbi s krepkimi in častivnimi perporočivnimi pismi, gre na Dunaj, in se poda k vsem tistim osebam, kterim je sabo pisma pernesel. Mej temi je bil neki Lojze Goertz, zlo pošten in marliv mož, kterimu je knez Lichtenstein popolnoma zaupal, in je oskerboval vse njegove opravila in njegovo celo neizmerno blago. Ravno je knezu manjkal tajnik (sekretar); Lojze mu hvali tega laškiga mladenča, in mu ga za to službo perporoči; knez ga torej per ti priči s častnimi pogojami v službo vzame. Za nekaj časa potem se je Moricu permerilo, de je mej drugimi osebami, ki jih je na Dunaji spoznaval, tudi enkrat vidil mlado dekle, ki se je klicala Julija Heilmann. Ona je bila vedno s svojo

materjo per svojih domačih opravilih, ni kar poznala napačnih posvetnih šeg, se je oblačila spodobno po svojim stanu, in si ni iskala nepotrebnih lišpov in dragih oblek, in drugih takih ničemurnih reči, ki bi imele biti predmet občiga zaničvanja, mehkužne mladenče pa po navadi tolikajn mikajo. Želel je se ž njo oženiti, kar je tudi dosegel; in v kratkim je tudi on oče postal, kakor je že bil Lojze. Moric je tedaj vidil, de je v tej častni in dobri službi dovolj preskerbljen, imel je pametno in pošteno soprugo, bil je oče otrok, ki so bili njegovo upanje za stare dni, in za začetnika tolike sreče je spoznal li Lojzeta. Mej tema dvema so se torej od dne do dne vterjevali tisti občutleji, ki jih poznajo samo čedne duše, zakaj samo take so perpravne in sposobne za resnično prijatelstvo. Več let je tako preteklo, de sta si edin pred drugim uzajemno dobrohotnost skazovala; ali Lojze, desiravno ni bil še silno star, je hudo obolel, in smert se mu je perbližala. Prejden je v rokah pošteniga Morica dušo pustil, mu je perporočil svoje otroke z besedami, kakor jih natora sama vdahne vsakimu dobrimu očetu v takih zadnjih trenutkih.

Lojzetova vdova je bila zdaj v nar večim obupu: imela je dosti družine, zgubila je moža, ki je bil njena edina pomoč in podpora; desiravno je vedila, de ji bo knez enmalo pomagal, ji vender še kar nikoli na misel ni šlo, de bo rajniga Lojzeta nadomestil z njenim starším sinam, zakaj zavoljo njegove mladosti in zavoljo pomanjkanja potrebnih znanost bi bil knez utegnil misliti, de on ni za tako službo. In v resnici knez pokliče k sebi Morica. “ Vi vidite „ mu pravi, “ de sim v „ Lojzetu zgubil nar ljubšiga moža, ki sim ga imel;

„ žalost čez toliko zgubo mi jemlje samo ta gotovost,
„ de dobim v vas moža ravno tako skerbniga in zve-
„ stiga za oskerbljenje mojih opravil, kakor je bil on.
„ Vam torej izročim njegovo službo, ter bom poskerbel,
„ de si eniga najdem, kteri bo vašo službo tajnika
„ prevzel. „ — “ Ali Lojze je zapustil otroke „ od-
govori Moric s spoštovavno prostostjo. — “ In kaj ho-
„ čete s tem reči? „ — “ Sim hotel reči, de tako
„ vredin oče bi lahko imel za svojiga naslednika eniga
„ svojih sinov. „ — “ In vi bi mi svetovali, de naj
„ izročim svoje opravila tako mladimu človeku? „ —
„ Gospod! vam ni treba mojih svetov: jez rečem samo,
„ de odgojenje, ki ga je Lojze svojim otrokam dal, mi da
„ verovati, de se nima njih perpravnosti in modrosti
„ meriti po starosti. „ — “ Jez pa mislim „ reče na
to knez, “ de boste vi dosti bolj po moji volji. Tode
„ za zdaj je dovolj, en drugikrat bova čez to kaj več
„ govorila. „

Moricovi sinovi, desiravno dobro podučeni in va-
jeni pogostoma slišati svete imena prijatelstva, čednosti
in časti, so bili vender še premladi, de bi bili zamogli
dobro spoznati njih važnost in dolžnosti, torej niso mo-
gli skrivati nejevolje, ki so jo občutili, kadar so vidili,
de oče noče službe prevzeti, ktera bi bila močno po-
boljšala njih domače stanje in njih srečo. Tudi Julija
sama, desiravno je bila scer pametna žena in je svoji-
ga vredniga moža spoštovala, zapeljana od materne ob-
čutlivosti, mu začne z vsim spoštovanjem to reč oči-
tati. “ Oj, Julija moja! „ ji odgovori Moric otožin in
z omajanim sercam; “ ne skušaj še ti, te prosim za
„ Božjo voljo! ne skušaj več moje čednosti, ki je v stiski

„ mej dolžnostmi očeta in mej dolžnostmi prijatla. ... „ Celi Dunaj bi me po vsi pravici imenoval gerdiga ne- „ hvaležneža ... Ako bi bil jez umerl, blagi Lojze bi ne „ bil, ne, pozabil na moje otroke ... „ — to reče, pa odide s solznimi očmi.

Mej tem pa knez ni hotel bolj na dolgo pustiti svojih opravil v neredu in v zmešnjavi, in ker je menil, de Moricov upor pride od drugod, kakor iz občutlejev resnične čednosti, ki je v današnih dneh tako silno redka na svetu, ga vnovič k sebi pokliče. “ No tedaj! „ mu reče, “ kdaj boste vender prevzeli službo mojiga „ opravilnika? „ — “ Gospod! jez upam, de mi ne „ boste dolžnosti naložili, to službo v resnici prevzeti. „ — “ Saj pa ni milost, za ktero vas prosim, in služba, „ ki jo vam ponujam, da tudi dosti zaslužka. Tudi „ bi ne bil nikoli mislil, de zamore oče, ki ima dru- „ žino, tako malo porajtati za svoj lastni dobiček, za- „ kaj zdaj gre na to, de se vaši otroci osrečijo. „ — “ Oj gospod! vi mi parate serce .... Saj vam je znano, „ de sim za vso svojo srečo Lojzetu dolžnik .... „ Kadar mi je v mojih rokah umiral, je zdihaval: o „ moji otroci! moji otroci! Oh! .... Oh! nočem biti „ nehvaležin, ne, takimu prijatlu; tudi menim, de ne „ zanemarim svojih lastnih otrok, in de jih ne zapustim „ v revi, ako jih zamorem dovolj obogatiti s pošte- „ nostjo, zasluženji in častjo. „ — “ Ali se vam pa „ ne zdi, de bi me ne grajali vsi kot nespametniga „ človeka, ako vse svoje opravila in celo premoženje „ izročim mladenču, ki je komej v 20. letu svoje sta- „ rosti? ... „ — “ Če je, gospod! samo to, kar „ vas uderžuje, in če mi res toliko čast skažete, de

„ menite, de sim jez perpravin za dobro oskerbljenje
„ vaših opravil, se vse to lahko takole poravna: Loj-
„ zetov sin naj bo vaš opravilnik, in jez bom čul nad
„ vsako njegovo stopnjo, in bom porok za vse njegovo
„ djanje. „

Celi Dunaj je že z občudenjem in s pohvalo od blagoserčniga Morica govoril; že je začela Lojzetova družina ga imeti in spoštovati skorej kot svojiga pomočniga boga; še celo njegovi lastni otroci si niso več upali, čez njega tožiti.

Knez, ki je vsredi blišobe in ponôsa svoje visokosti imel vse občutleje človečnosti in kreposti, je bil tudi že omajan od krepostne Moricove stanovitnosti, in se je čutil spodbodeniga k velikodušni tekmi. Pokliče tedaj k sebi staršiga Lojzetoviga sina, mu izroči službo in zaslužke njegoviga rajniga očeta, in mu pové, de ta njegov sklep je nasledik večkratniga upora blagodušniga Morica. Zatem je poklical Morica, in mu je rekel, de spodbujen od njegovih krepostnih občutlejev, je namenil se ravnati po njegovih svetih; de je že dal Lojzetovimu sinu službo svojiga opravilnika; de pa od tega dneva naprej je tudi njemu ravno tisto plačilo namenil, ki bi ga imel, ako bi ponujeno službo prevzel.

Moric, od zadovoljnosti ves iz se, pohiti na svoj dom, in ko trosi veselje v svoji družini z oznanenjem, kako dobrotliv de je knez, njegov gospod, poglej! vdova Lojzetova in vsi njegovi otroci pridejo in vsi s solznimi očmi od tolike radosti, z besedami, kakor li morejo, Moricu, svojimu dobrotniku in drugimu očetu, hvaležnost skazujejo.

Moric vidi tako na enkrat vse želje svojiga serca

spolnjene: vidi, de ga knez raji ima in višej obrajta, vidi zadovoljene svoje občutleje hvaležnosti za Lojzeta, in vidi ob enim tudi perhodke svoje družine pomnožene. Mej tem se vse to tudi povsod razglasi; krepostno Moricovo djanje se zve tudi na cesarjevim dvoru, in svetli cesar, ki je po lastnostih očeta meril lastnosti njegovih sinov, da enimu za drugim njegovih sinov častne službe. Zdaj so Moricovi sinovi prav spoznali, kaj de je krepost, in kakšine nasledke ima tudi že na tem svetu, in spoznali so, po kakšinih potah jih je vodil njih pošteni oče. Moric tedaj češen od Lojzetove družine, popolnoma spoštovan od svojih lastnih sinov, je postal neomejen gospodar njihovih serc, in je tako peršel do verha nar veči slave in sreče, ktero si more želeti pametin hišni oče.

Nespametni starši! ki s tolikim potam in trudam, in morde tudi s tolikimi zvijačami in goljfijami svojim otrokam bogastvo naberate, ker upate, de si boste tako njih spoštovanje in njih ljubezin zadobili, o kako se goljfate! Če vaši otroci ne morejo v vas viditi, kakor človeka bogatiga in skopiga, ne perčakujte si od njih serca druziga, kakor skrivno željo, vas li prav kmalo s krasno pogrebšino do groba spremiti. Dajajte, očetje! dajajte za časa lepe izglede kreposti in poštenosti svojim otrokam, in oni vas bodo spoštovali in ljubili.

Ti pa, Moric! ki nisi ne izmišljena oseba, ti, ki si vredin, de bi te bolj spretno pero slavilo, kakor je moje, sprejmi resnično spoštovanje sodeželana, ki te ljubi, desiravno te ne pozna. Bog daj, de bi tvoje krepostno prijatelstvo povsod posnemovavce našlo, ki bi take izglede množili!

KONEC POVESTI HANIBALA PAREA.

POVESTI

Lojzeta Bramieri.

b) POVESTI

PRAVDOSREDNIKA

LOJZETA BRAMIERI

PIJACENTINSKIGA PLEMENITNIKA.

Učite se iz sgledov pravično živeti, in ne zaničvati Boga.
VIRG. EN. VI.

I. Bratovska ljubezin.

POTEM ko je Juli Cezar padel žertva svoje neizmerne častilakomnosti, umorjen od tistih, ki so presilno po svobodi hrepeneli in negodno, ker svoboda takrat ni imela več ne nekdajne terdne podstave, ne moči se obderžati, so začeli gospodariti nesložni triumviri; (*) oni si niso edin drugimu nič zaupali, so si vladarstvo sveta mej sabo razdelili, samo v tem so bili vsi trije ene misli, de morajo vse svoje sovražnike in nasprotnike iz Rimskiga izgnati, in jih tako osebni svoji osveti

(*) Triumviri so se klicali trije višji oblastniki per Rimljanih po smerti Julija Cezara. To je bilo malo pred časam Kristusoviga rojstva.

žertvovati s tem praznim izgovoram, de so nevarni deržavnimu miru. V velikim številu teh nesrečnih je bil, ker je tako hotel plahi, vedno sumeči in se boječi Oktavi, tudi Luci Cezar, ujic drugiga triumvira Marka Antonija.

Ta nesrečnež, kterimu je bil dal dobrotlivi Bog nar lepši dari, ki jih je pa li v zlo obračal, namreč v nasitenje svojih gerdih in ostudnih strast, ta nesrečnež pravim, ki je malo prej cil bil Ciceronove zgovorne in hude nejevolje, za česar voljo pa se je že hudo maševal nad njim; je stanoval v Rimu, in ni skerbel ne mislil na drugo, kakor na to, de so se grozovitne kervave obsodbe njegoviga sodniša na tanjko spolnovale, ter je strašno pasel svoje oči nad obglavljenimi in razmesarjenimi trupli tistih krepostnih deržavljanov, ki se niso mogli rešiti in pred tolikim silništvam pobegniti.

Luci Cezar je mislil, de zanj ga ni bolj varniga in slajšiga perbežališa, kakor njegova sestra Julija. Ker je bil ž njo vred od mladih nog izrejen, malo starši kakor ona, enakih ž njo lastnij in enake kreposti, jo je tudi zmiram serčno rad imel, kakor ga je tudi ona rada vidila; in te svete vezi kervi so bile še ožji stisnene od uzajemne prijaznosti in spoštovanja. Mark Antonijeva mati je iz serca zaničevala krivične in sirove povelja triumvirov, ki so sleherniga v smert obsodile, kteri bi pod streho vzel eniga teh nesrečnih izgnancov. Morde je ona tudi upanje imela, de se bo njenimu stanovanju perzaneslo, in de se divji služabniki ne bodo prederznili tistiga ozidja oskruniti, kjer je stanovala mati eniga teh treh grozovitnežev.

Nesrečni izgnanic je tudi v resnici nekaj časa ondi se veselil tistiga revniga pokoja, kteriga perpusti strah, ki ni popolnoma odstranjen; skerbi in perzadevanje njegove ljubeznive sestre so tudi storile, de je imelo življenje zanj še veči ceno in veljavo. Nar derzniši stotniki, ki so scer nemarno svoje roke močili v kervi svojih lastnih prijatlov, si niso upali se Julijni hiši bližati. Vender se pa edin izmed njih, ali bolj nespremišljen od druzih, ali pa oslepljen od tistiga gnjeva, ki človeka per mesarenju obide, ko je za perbežališe Lucija Cezara zvedil, ni bal tjekaj se podati z oboroženmi vojšaki, in sabo pernesti grozovitno perpravo strahu in smerti. Trepetaje so tekle zveste dekle in služabnice k Julii s to žalostno novico, de namreč oboroženi ljudje hišo na vseh straneh obstopajo, in de ni mogoče na nobeno stran se rešiti ali pobegniti

Preplašena gospa se je vsa iz se narprej noter mej domače ozidje podala, brezupno jokaje zavoljo bratove nevarnosti; objame večkrat s svojimi rokami sebi dragiga brata Lucija, mu moči s svojimi solzami obraz in persi, zmiram v strahu, de je ta objem morde poslednji, ker je menila zdaj zdaj ga viditi, kako mu neusmileni meč persi prebada. Nazadnje se je vender enmalo iz perviga strahu in omotice prebrihtala; serčnost se ji verne, in gre pogumno do hišniga praga zlobnimu stolniku nasproti, kteri se je že perpravljal s silo v hišo priti, ker se ga ni z lepim noter pustilo, in ga takole prav po rimljansko ogovori: “ Gerdi gro-
» zovitnež! služabnik nar hudobniših in nar krivičniših
» trinogov! ne prideš, ne, do Lucija, dokler si s tistim
» mečem, ki tako po krepostni in nedolžni kervi hre-

„ peni, ne storiš poti do njega, in prebodeš te persi
„ in to truplo, ki je rodilo in redilo hudobneža, kteri
„ te je sem k nam poslal, ki ti je v hudobne roke
„ orožje dal, in ki ga že se sramujem, pa tudi ne
„ morem več brez groze imenovati svojiga sina. „ —
Ni ji bilo treba več perstaviti. Veličastna resnoba, Julijna serčna stanovitnost, njene krepke in silne besede, morde tudi glas človečnosti in razuma, ki je od nje pot si našel v tisto divje serce, in znabiti tudi ime sina, kteriga se je bal, so storili, de se je stotnik molče in s sramoto nazaj vernil, in svoje morivno orožje in smert drugam nesel.

Kadar je on s svojimi vojšaki odstopil, je bila modra gospa že enmalo vtolažena, spoznala je pa vender dobro, de je ta srečni izid le kratek in kmalo minjoč odlog bratove nevarnosti, in ker je želela, de bi bil enkrat popolnoma iz vse nevarnosti, je pomislila na višji in nevarniši sklep, kteriga je tudi hotla precej brez vsiga odlašanja speljati. Ona se poda sama, pa serčno in pogumno in brez strahu, na terg, kjer je Mark Antoni s svojima tovaršama na sodnišu sedel, stopi pred nje neprestrašeno, in jim reče: „ Jez pri-
„ dem zdaj sem, de sama sebe zatožim. Usmilenje,
„ ki ga vdihujejo vselej nesrečni, ktere se po krivici
„ preganja, in pa ljubezin, ki jo zanj od njegove mla-
„ dosti vedno v sercu imam, sta me ganila, de sim
„ dala perbežališe enimu izgnancu. Ti ga dobro poznaš,
„ o Mark Antoni! morde se je tudi tvoja roka tresla,
„ kadar si nesrečno obsodbo podpisal. On je Luci Ce-
„ zar, meni brat, tebi ujic. Smert sim si zaslužila;
„ štrafajte me! življenje zgubiti se bom srečno štela

„ ob času, ko ni mogel noben krepostni človek si ga „ ohraniti. „ — Tu obmolkne, stoji neprestrašena, in se ne gane, de bi odgovor slišala.

Že je bilo Mark Antonija sram, de je oči k tlam pobesil; na te krepke materne besede se je v njegovih persih zbudila otročja ljubezin do matere, ktere politiški gnjev popolnoma vdušiti mogel ni, zbudila sta se v njem ljubezin kervi in en ostanik medleče kreposti. Tudi una dva triumvira se nista mogla ubraniti utisku nenadjama ji presunečiga občutleja spoštovanja in začudenja, kteriga jima je vdihala gospejina veljava, njena krepka duša in usmilenje za brata, ki se ni bala vkljubovati ostrosti sodnikov, ki so vse si perzadevali, de bi se jih li vsi Rimljani bali. Nasledik vsega tega je bil, kakšinorga si je bolj želela, kakor pa perčakovala. Obsodba v izgnanje se je za Lucija Cesara vničila, in ljubezniva sestra sama je podvizala, njemu srečni izid s solzami radosti oznanit. Zares je bila vredna ta visoka gospa, de je zgodovina ohranila njeno slavno ime na veke, obdano z nar veči slavo zavoljo tolike bratovske ljubezni.

II. Dobri hudiček.

Eki plemenitnik Bretonski je imel za družico gospo, ki je s silno lepoto in z nar prijaznišim vedenjem zedinvala nar veči modrost, silno veliko olikanost in zlo dobre lastnije. Ali kolikor je bila narava z njegovo ljubeznivo tovaršico darežliva, toliko je bila ž njim sreča skopa, tako de je svoje ne preveliko premoženje

izročil skerbi svoje pametne žene, on sam pa se je na morje podal, ker je upanje imel, de ga bo sej v kupčii enkrat sreča zadela; in tako je skozi več let brez skerbi daleč od svojiga doma in ločen od svoje žene živel, ker je dobro vedil, de se sme gotovo in brez vsega strahu zanesti na njeno neomadežlivo zvestobo.

In v resnici zaderžanje gospé v tem času, ko je bil on iz doma, je bilo tako, kakor se je moglo perčakovati od poštene žene in od skerbne hišne gospodinje: zato je njeno častno ime vedno bolj slovelo; spoštovali so jo vsi, kteri koli so jo poznali, in scer tolikor bolj, kolikor je bila mlajši, zraven tega zala in silno prijazne postave, in si ni vender v perložnostih, ki prepogostoma pridejo tudi v manj spačenih družbah, nikoli perpustila nobeniga taciga djanja, kakšinor, čeravno same na sebi nedolžne, vender rade krepost v sum postavijo; zakaj krepost prav lahko otemni tudi od vsake nar manjši sence, kakor zercalo od diha. Ta njena velika čednost pa, ktero je ona po vsi pravici tako skerbno varovala, ni bila per nji ne tako pregnana, ne tako ostra, de bi bila zavoljo tega se ogibala prijazniga razveselenja v poštenih in olikanih družbah; tako de ta zala plemenita gospa ni scer nikoli pozabila, ne spred oči pustila nobene svojih dolžnost, in je vender večkrat k svojim prijatelicam in k prijaznim kremljanji šla, tudi ona sama je kakšinkrat v svoji hiši jih zberala s tisto razumno in modro volitvijo, ktero ji je njena pamet vdihala.

Bil je pustni čas. Želja jo je obšla, se enmalo poveseliti in s potjo tudi svojim prijatlam ob tem času

navadno veselje perpraviti; vmisli si torej, v svoji lastni hiši napraviti ples, igro in večerjo. Marlivo in skerbno gospodinjenje z moževim premoženjem ji je perpušalo, de je zamogla brez vse škode ali zgube tako veselico sebi in drugim napraviti. Vse je bilo že perpravljeno, kar se je moglo spodobiti za razveselenje in počastenje maloštevilne, tode izbrane družbe. Baklje in svečave so že temno noč razsvetljevale; gosli in strune in cimbale, in drugi inštrumenti so že veselo péli in urne plesavce in plesavke k plesu vabili; zali pari ozaljšanih mladenčev in mladenčik, nekaj lepó ošemanih, nekaj neošemanih, so že v lepim redu se u plesu sukali, v vsem svojim pravilnim gibanji pokorni sladkimu povelju soglasne godbe.

Darežliva gospa, ki je to tako lepo veselico napravila, pa se mej tem, ko je nje mož iz doma bil, ni hotla plesa lotiti, je bila že v bližnji sobi z izbranimi prijatli, je ž njimi mej tem zmerno igrala, ali bolj za čast, kakor za ničemurni dobiček. Kar glej! na enkrat stopi v sobo prav zal ošemanic, v obleki opravilnika, s pravdnimi pismi pod pazduho, se perbliža k mizici, kjer so igrali, vse pričejoče prijazno pozdravi, ter se ponudi, de hoče tudi on igrati s gospodinjo, ki je to veselico napravila. Gospodinja odgovori, de bo rada ž njim igrala. Veržeta karte pet ali šestkrat, igrala pa sta za ne majhino šumico, in sreča se je vselej zdela sovražna neznanimu, zakaj gospa je vsakrat dobila. Zdaj so hotli zavoljo tega še nekteri izmed pričejočih se ž njim poskusiti; igrajo z ošemanim opravilnikam, ali on je vsem brez izjemka ves denar podobil. On ni zgubaval nikoli, kakor če je s hišno gospodinjo igral, tako de so že oko-

listoječi začeli natolcevati, de mora biti ta ošemanic kak skriven in bogat njeni ljubej.

Ker so si zdaj edin drugimu te reči na ušesa šeptali, jih niso mogli tolikajn skrivati, de bi ne bil previdni ošemanic kmalo uzroka tega šepetanja spoznal, ker si je posebno perzadeval zvediti, kaj de oni mislijo in govorijo. De bi jih tedaj še bolj poterdil v teh njihovih krivih mislih, se oberne k nekterim, ki so se ravno čez to natihama pogovarjali, in jim reče: " Jez „ sim bog bogastva „ — potegne iz aržeta več mošinj, ki so bile polne svetlih cekinov, potem se oberne h gospej, s ktero se je vedno kaj prijazno obnašal, in ji čudno igro s temi besedami ponudi: " Jez postavim „ zdaj v igro vse to zlato, vi pa postavite nasproti „ vse, kar imate, celo svoje premoženje. „ — Pri tako nezmerni ponudbi se gospa prestraši, in pravi, de ona ne igra tako visoko. On gre tedaj zdaj še dalje, in jo z vso priserčnostjo prosi, de naj pa v dar prejme ves tisti denar, ki je v mošnjah. Za tako darežlivo ponudbo ni mogla drugači, kakor se spodobno zahvaliti, ali znala je tudi jo z lepim od sebe odverniti, kakor poprej ponudbo igre.

Mej tem pa je ta čudna pergodba obudila radovednost per večim delu okolistoječih, tako de so marsikaj začenjali čez njo misliti in čenčati, in de se je vmes tudi marsikaj smešniga godilo. Bila je namreč mej njimi ena dobra stara gospa, ktera je mislila in prav za res sodila, de ta neznani ošemanic ne more biti prav nobedin drugi, kakor sam ošeman hudiček. To njeno misel zvé en smešnež iz tovaršije; njemu to kaj dopade, torej si perzadeva, jo v ti lepi misli poterditi.

Budalasta gospa, v ti misli poterjena, ni mogla več tega zamolčati, ne si miru dati, dokler ni svojih misel celi tovaršii razodela, v kteri je bilo več tako lahkovernih in kratkovidnih, de so ji precej verjeli, in to čudno misel kmalo vzeli za živo resnico.

Šalivi opravilnik, ki je poprej že z veseljem poterjeval to, kar so okolistoječi od njega sodili, je začel tudi zdaj ravno tako odkrito poterjevati to čudno sodbo, ter je narprej več jezikov govoril, ki jih je prav dobro znal, potem pa je rekel: " Jez pridem iz „ pekla, zato de si vzamem eno gospo, ki se mi je že „ zdavno obljubila, in ne grem proč od tu, dokler je, „ naj bo že kar koli, v svoje roke ne dobim. „

Te besede, ki so se lepo sklepale s tem, kar je prej delal, so ves sum in strah na hišno gospodinjo zavernile. Maloserčni, kterih domišlivost je bila od strahu razgreta, so bili zanjo v velikim strahu, in že so si po vsi moči perzadevali, perbežati k nar močnejšim sredstvam, de bi tako strašniga sovražnika prepodili. Več jih je bilo, ki niso vedili, kaj bi od vsega tega mislili, ali kaj bi verovali, kmalo so se smejali, kmalo jih je neznan strah spreletal. Pametne osebe, kterih je po navadi per vsakim shodu nar manj na številu, so mirno čakale, kako se bo ta lepa komedija končala. Zala hišna gospodinja je bila mej temi, in se je tudi še norčevala čez smešni strah, v kterim so bili zavoljo nje tovarši in tovaršice.

Mej tem se je perpravljal šalivi opravilnik, ki se je od modrosti svoje družice tako lepo prepričal, in je bil že dovolj šale vganjal, de bi se dal spoznati, kdo de je. Narprej poverne okolistoječim na tanjko

ves denar, kar ga je bil v igri od njih dobil, in perstavi: "U- „ čite se iz tega, svoje premoženje s hudičem v nevarnost „ postavljati, zakaj on vselej dobi, kadar li hoče. „ — Tako je on, se še na dalje skrivaje, s šalo zakril neob- hodno potrebno djanje poštenosti, zakaj ko je ž njimi igral, se je bil poslužil tiste gerde zvijačnosti in kri- vične ročnosti, ktera srečo kart vselej temu pernese, ki se zna ž njimi pečati. On se je hotel tega posluži- ti, zakaj takrat je to njemu pomagalo k nedolžni in smeš- ni omami ali zvijači; tode zlo bi ga bilo tega sram, ko bi se bil odšemil in se dal spoznati, prejden bi bil spolnil dolžnosti pošteniga moža.

Na zadnje, ko so že vsi pričejoči prav težko ča- kali, kakšin konec bo vse to imelo, si potegne šemo raz obraza, in per ti priči spoznajo vsi gospejiniga moža, ktera, ko ga spozna, od radosti na glas zavriska in se mu okoli vratu oklene. Tudi on jo je prav prijazno ob- jel in rekel: " Vernil sim se, potem ko sim bil srečin „ v kupčii, in peršla je z mano bogatija, zvesta tovar- „ šica mojih potov; ali vse bogastvo bi mi bilo manj „ drago, ko bi ga ne mogel deliti s tabo, draga moja „ žena! „ — Potem se oberne proti okolistoječim, ki so v gostim kolobaru okoli njega se ostopili, tako de so tisti, ki so bili od zadej, vrat in glavo radovedno stegavali nad rame spredej stoječih.—"Ali ni res „ jim reče, "de sim si peršel vzet eno gospo, ki se je že zdavno „ meni obljubila? „ — Vljudne šale in dokazi ljubez- ni in dopadajenja so zdaj dolgo terpeli. Srečni pleme- nitnik je svoje perdobljeno bogastvo tako dobro obračal, ga je znal tako blagoserčno v svoj prid in v prid svojih prijatlov rabiti, je bil tako ljubljen in spoštovan, de mu

je ime “ dobri hudiček „ ostalo, in prešlo v prigovor.

III. Vljudna dobrotlivost.

Dobrotlivost je človeštvu nar dražji čednost, ona sklepa nar ožji in nar slajši vezi družbiniga življenja. Če pa ž njo ni zedinjena vljudnost, in potrebni ozir, de se ne da občutiti teže dobrote tistimu, ki jo prejme, zgubi ta čednost veliko od svoje slaje in od svoje svitlobe.

Sloveči Tompson, učen mož in imeniten engležki pesnik, je li pozno užival tisti blagor, ki mu je gotovo šel za njegovo veliko veljavo. Tako sreča večkrat odreče neobčutno svoje dari tistim, ki so jih nar bolj vredni. Ob času, ko so njegove dela slovele in dopadle, ne rečem, samo po celim Engležkim, ampak po celi izobraženi Evropi in po vseh Indijah; ob času, ko so po njegovih delih obogateli tiskarji in bukvarji, in ko je njegova pesim od “ letnih časov „ vpervič na svetlo dana, z veliko željo bila brana od vsakoverstnih bravcov, je bil on v nar hujših zadregah. Ker je bil persiljen se marsikterikrat zadolžiti, zato de se je spodobno preživil, ter se brezskerbno s svojo ljubo pisarijo pečal, so ga tudi vedno nadlegvali skopi posojevavci, kteri so edino zlato cenili, nič pa njegove redke učenosti, in so si v tem dopadli, de so ga poniževali in zatirali. Edin teh ga je ravno ob času, ko je na svetlo peršlo njegovo delo od “ letnih časov, „ vjeti dal in v ječo

vreči, v ktero se je dolžnike zaperalo, ki niso bili svojih dolgov plačati v stanu, ker je upal, de bo svobodoželjni pesnik bukvarju poročil, de naj njegov dolg poplača. Ali bukvar, dobička lakomin, kakor se li misliti more, je bil od pisatelja toliko zlata vredni rokopis prav po ceni vkupil, in to malo denarja, ki ga je za to delo Tompson potegnil, je bilo že za druge silniši potrebe izdano, kadar je bil v ječo veržen. Moral je tedaj v ječi revno koperneti, dokler bi bil sredstvo, se iz nje rešiti, dobil; ali, kako ga dobiti? — Ker so tolikiga moža, ko je bil Tompson, vsi poznali, se je tudi kmalo povsod razglasilo, de je v ječo zapert. Veliko jih je bilo, ki so z besedo kazali, kako jim je zavoljo tega žal, ali njihovo serce je per tem mirno ostalo, in niso se hotli djanja lotiti. Bogatini in velikaši, ki se po navadi ne znajo dobro poslužiti svoje mogočnosti in svojiga bogastva, so zdaj k večimu pomilovali tistiga, kteriga so scer tolikrat občudovali: nobedin iz njih pa ni hotel roke stegniti, de bi mu pomagal. Blagoserčnost, dobrotlivost in vse druge čednosti, ki človeku čast delajo, bi se lahko per slehernim človeku najdle, se pa vender li malo in li poredkoma takih najde, ki jih vedo posnemati in v djanji kazati.

Živel je takrat gospod Quin, komedjaš, ki si je bil um in serce izobrazil, ter se, kot mož dobrotliv in umetin, vredniga storil, de so ga vsi, ki so ga poznali, spoštovali in častili. Ko on zve, de je Tompson zapert, ga blaga želja obide, tolikimu možu pomagati, in sram ga je bilo prav za prav zavoljo svojiga naroda, de se ni kar ganil tistimu pomagat, kteri je njegovo slavo tako množil in širil. Tedaj gre on sam nar poprej k

sodniku, kjer tudi kmalo perpušenje dobi, de sme imenitniga jetnika obiskati in se ž njim pogovarjati. Tompson se začudi, de ga neznan človek obiše; ali blagi komedjaš se mu da kmalo spoznati, in Tompson ga sprejme, kakor zasluži človek, kteri svoje verstnike zlo prekosuje. Pogovarjata se dolgo in prijazno. Vljudni pesnik je s Quinam govoril od gledišа (teatra), od težke znanosti zgovornosti, in od še težji, tragedijo ali komedijo tako zložiti, de z raznostjo in spodobnostjo zedini v sebi tudi koristno in dopadlivo. Quin pa ni mogel nikoli prehvaliti njegove pesmi od " letnih časov " in ker se je bil iz glave navadil nar lepših verstic, jih je pred njim zdaj tako krepko, živo in sladkoglasno zgovarjal, de so se tudi Tompsonu samimu zdele lepši in bolj mične. Kadar si je komedjaš tako pot do njegoviga serca vljudno perpravil, ga je prosil še za perpušenje, de bi smel ta dan ž njim kositi, in za kosilo kako jed več kot po navadi naročiti, kar mu je tudi Tompson prav rad dovolil.

Po kosilu, ko je peršlo sadje na mizo, in ko ji je žlahtno vince nekoliko poveselilo in ogrelo, mu začne komedjaš takole govoriti: " Zdaj je čas, gospod „ Tompson! če mi perpustite, de se pogovoriva od „ druzih resnih reči; „ — in ko mu je z glavo pokimal, de naj li govori, pravi na dalje: " Že več me„ scov sem sim jez vaš dolžnik ..... dolžan sim vam „ 200 cekinov, zatorej sim lésem peršel, de ta dolg „ splačam. „ — Ko pesnik to sliši, ki je bil velikodušin, in si zmiram, tudi v tem zdajnim revnim stanu, svest tega, kar mu je šlo, ga resnobno in s temnim očesam pogleda, ter se potoži, zakaj de neki tako čudno

ž njim govori, ker je vender zavoljo dolgov v teh revah; zakaj de ga zasmehuje in se ž njim norčuje s perhlinjeno vljudnostjo. " Bog me vari tega! „ odgovori uni krepko in živo, " de bi bil jez tako hudobin in „ tak neporednež v vaših očeh in v mojih, de bi se li „ sumiti moglo, de jez kaj taciga menim. Poslušajte „ me, gospod! vas prosim, in ne presekujte mojih be- „ sedi, in rekli boste, de imam prav .... Glejte, tu „ je bankovc od 200 cekinov. Jez vam vdrugič raz- „ ložno povem, de sim vaš dolžnik, in vam tudi po- „ vem, zakaj in kako, ter upam, de ne boste tega za- „ ničvali, ampak radi sprejeli. Jez sim zadosti premo- „ žin, sim že čez polovico navadniga teka človeškiga „ življenja, nimam več živiga nobeniga, ne iz sorodovine „ ne iz svaštva; torej sim pomislil, kako bi kaj svoje „ premoženje razdelil, in komu bi ga po svoji smerti „ zapustil. Sklenil sim tedaj, po nekaj vsim tistim za- „ pustiti, kteri so mi kedaj kaj dobriga storili, ali kako „ veselje perpravili, tako de sim nekako njihov dolžnik. „ In koliko veselje, koliko radost mi niso perpravile „ vaše dela, posebno pa pesem od letnih časov! Ali „ sim jo zares bral in okusil, kolikor je moji kratki „ razumnosti mogoče, vi že veste; ali sim jez per tem „ kaj srečnih in veselih ur preživel, jez nar bolj vem, „ torej sim čutil, koliko hvaležnosti sim vam dolžan. „ Zato sim takrat v teštamentu to malo denara vam „ namenil, ki ga zdaj v vaše roke položim. Vi bi ga ne „ bili dobili pred mojo smertjo, ko bi ne bil ravno „ zvedil, de vas je ta nesreča zadela. Meni prav nič „ ne škodi, de se tega dnara znebim, desiravno, kakor „ zaupam, mi še nekaj let življenja ostati utegne; vam

„ pa utegne ta denar ravno prav priti. Kakor bi vas,
„ po moji misli, ne moglo biti sram, ga po moji smer-
„ ti prejeti, tako vas prosim, de ga zdaj iz mojih rok
„ vzeti blagovolite. Dovolite mi saj to redko dopada-
„ jenje, to veselje, de jez sam, predin umerjem, spol-
„ nem en del svojiga teštamenta, in spoznajte, de s
„ tem v resnici en dolg plačam; zakaj moje majhino
„ premoženje je ta dolg proti vam na se vzelo, od
„ tiste ure, ko sim svoj teštament spisal, ker sim tudi
„ za terdno sklenil, prav nič v njem premenjati. „

Lepo je bilo viditi mej tem, ko je komedjaš govoril, se spreminjati na pesnikovim obrazu znamnja začudenja, radosti in hvaležnosti, ki jo je v sercu občutil. Tedaj Tompson Quina objame, in ne perjenja se mu zahvaliti, ter večkrat zavpije: “ In jez moram biti to-
„ liko dolžan neznanimu človeku! Oj, sram naj bo vse
„ tiste, ki so se dozdaj moje prijatle imenovali! Sram
„ naj bo tolikajn ošabnih bogatinov, kteri mi niso dali
„ nikoli ne eniga kosila, de bi mi ne bili storili s po-
„ tjo očutiti, de mi s tem svojo milost in veliko čast
„ skažejo; ker pa ta človek, scer osebujin ali priva-
„ tin, pa bolj blagoserčin in krepostin kakor oni, zna
„ s svojo blagodarnostjo tako vljudno pomagati, de v
„ dobroti, ki mi jo skaže, ne vidim druziga, kakor dolg,
„ ki mi ga plača! „

IV. Dolžnost in sreča.

AROLINA Kristina Sofija Wolfenbüttel, sestra žene cesarja Korelna VI.(*), je bila omožena s knezam Alešem, sinam, in kakor se je menilo, enkrat naslednikam neumerliga Petra I., rusovskiga cara, kteriga po pravici Velkiga imenujejo. Ona je zedinvala v sebi nar lepši darove narave in umetnosti, redko lepoto, posebno prijazno in dopadlivo obnašanje, prebrisano in učeno glavo, krepostno dušo in olikanost veliko. Ali z darovi tako velikimi, ki po navadi omečijo in premagajo vsako serce, je bila ona vender Alešu, silno divjimu človeku, vedin predmet sovraštva, tako de je mogla večkrat si pomagati s zdravilmi zoper strup, de si je življenje ohranila. Enkrat je bila knezova divjost do verha perkipela; udaril jo je nečloveško tako, de se je sploh menilo, de je mertva. On sam je tudi to veroval, ker je v svoji hudobnosti nji smert želel; poda se tedaj precej nemarno vun na kmete, in reče, de naj se ji napravi spodobna pogrebšina.

Nesrečna kneginja pa ni bila še duše pustila, marveč, ker ji je bila na pomoč perskočila grofinja Königsmark, njena dvorkinja, ki je bila per tej strašni pergodbi pričejoča, je po malim zopet zdravje dosegla in moči, mej tem ko so veličastne bile po vsim Moškovitarskim zanjo se deržale, in jo po mnogih Evropejskih dvorih obžalovali. Letá prebrisana grofinja, ki je pov–

(*) Korel VI. je bil cesar 1711 — 1740, njegova hči je bila sloveca cesarica Marija Terezija.

sod, posebno zavoljo tega slovela, ker je ona bila mati hrabriga maršala Saksonskiga, je zdaj dobro previdila, de ako ne bo pomagala srečni pomoti kneza Aleša in občinstva, in ako bo razglasila ozdravljenje nesrečne kneginje Karoline, ktero je nje mož že tolikrat tako grozovitno mučil; jo v nevarnost postavi, de bo mogla prej ali poznej konec vzeti, ker bi gotovo endrugikrat sirovi knez bolj gledal jo tako mahniti, de bi nikoli več ne vstala. Od tega je bila tudi ona sama, nesrečna gospa, tako v živo prepričana, de je precej, ko se je tolikajn per moči čutila, de bi se zamogla na pot podati, s pomočjo svoje prijatelice, blage gospe, vkup spravila, kar je koli mogla, dragotinstev, zlata in srebra, in z enim samim starim služabnikam, ki je bil iz nemškiga doma, v Pariz pobegnila. Ta njeni zvesti služabnik je bil zdaj vedno per nji, in ona ga je zmiram, dokler je živel, zavoljo hudobniga sveta, svojiga očeta klicala; bil je pa res vredin tega imena zavoljo svojiga skerbniga serca zanjo, in zavoljo svoje starosti.

Ali nemirno mesto Pariz ni bilo stanovanje perpravno za nesrečno Karolino, posebno ker je hotla ostati vsem neznana. Zatorej si najme za svojo postrežbo še eno deklo, in se čez morje vzdigne v Lujzjano, kjer so se Francozje takrat močno naseljevali, zakaj takrat so oni ta lepi in rodovitni kraj severne Amerike v lasti imeli. Kadar pride v Novi Orleans (*), je zala ptujka vseh oči na se obernila.

Po sreči je bil tam mlad oficir seliša, po imenu Moldask, ki je bil nekdaj tudi popotval po Rusovskim,

(*) Novi Orleans, imenitno mesto v polnočnih Amerikanskih derzavah.

kakor po navadi žlahtniki delajo; tedaj se mu je zdelo, de jo mora poznati. Ali to mu ni šlo v glavo, de bi sinaha cara Petra zamogla v tem stanu biti; tudi si ni upal, nji ta svoj sum kedaj razodeti. Vender pa ponudi on svojo postrežbo in prijatelstvo njenimu starimu služabniku, ki se je njeniga očeta delal, in bil je njima tudi s svojim prijaznim vedenjem v kratkim tako ljub, in uzajemna prijaznost je tako daleč segala, de so svoje premoženje zedinili, in na stroške oboje strani si novo in prav prostorno hišo sozidali.

Ni preteklo dolgo časa, de so časopisi perpovedvali od smerti kneza Aleša. Zdaj oficir ni môgel več molčati, razodel je Karolini svoje sume čez njeni stan, in ko vidi, de se v tem ni pomotil, ji ponudi z blagodušno ponižnostjo, de je perpravljen svojo službo popustiti, svoje lastno premoženje nji žertvovati, in jo nazaj na Moškovitarsko spraviti. Ali kneginja, ki ni bila nikoli v celim svojim življenji tako srečna, kakor potem, ko je daleč od prevelike bližobe dvora srečno pobegnila, je brez vsiga pomislika si raji izvolila mirno in pošteno v tem pohlevnim stanu živeti; zakaj tu je bila brez strahu, niso je obdajali malovredni in perhuljeni perlizvavci, in ni bilo zanjo tukej več nobene nevarnosti. Zahvali se tedaj dobroserčnimu Moldasku za tako velikodušno ponudbo, in ga samo to poprosi, de naj nikoli nobenimu nič od nje visociga rojstva ne pové, zato de bi ja nobena nezgoda njene zdajne sreče ne zmotla.

On ji to obljubi, in bil je tudi mož beseda. Že dolgo je njegovo serce želelo Karolini srečo, tudi ni mogel sam srečin biti, ako ni tudi nje srečne vidil.

Zakaj, ker je živel pod ravno tisto streho, ker sta se ob vsaki uri vidila, ker sta se edin druziga spoštovala, ker sta bila oba enake cveteče mladosti, se je bil vnel v oficirjevim sercu zúbelj nar bolj živiga prijatelstva. Vender je pa znal to željo s spoštovanjem do nje krotiti, in jo v svojih persih zakrivati. Ali tudi Karolina si je mogla silo delati, de mu ni razodela, kako močno tudi njeno serce zanj bije. Nazadnje umerje stari služabnik, kteriga so vsi za njeniga očeta imeli, in ki je do takrat kneginjo ovarval, de niso hudobni jeziki od nje nič slabiga govorili, in njegova hvaležna gospa ga je s serčnim žalovanjem in solzami do groba spremila: on za svojo zvestobo si je bil res tako plačilo zaslužil, kteriga blage duše dosti bolj obrajtajo, kakor krasne spominke, ki jih prevzetni živi rajnkim na čast postavljajo!

Po ti žalostni pergodbi se ni več spodobilo, de bi bila Karolina in Moldask še na dalje pod eno streho stanovala. Oficir sam, ki jo je v resnici prav rad imel, in ki je v nji čez vse drugo čislal njeno čednost in poštenost, ji naravnost, tode s težkim sercam napové, de ga zdaj njuno dobro ime persili, si drugo stanovališe poiskati, ako bi ona, ki je že zdavno se odpovedala vsaki misli visokosti in blišobe stanu, ne hotla ž njim se z vezi zakona skleniti, in tedaj dražji in svetejši ime prevzeti, kakor je ime prijatelice. Desiravno pa ni bilo mogoče še misliti ne, de ga je k ti ponudbi bolj častiželjnost, kakor ljubezin perganjala, ker je bila kneginja terdno sklenila, de ne bo nikoli več svojiga pohlevniga stanu zapustila, v kterim je svojo srečo našla; je on vender, ko ji je te svoje občutleje odkrival, se z vso vljudnostjo in z vsem oziram obnašal, de jo je zagotovil, de če mu tudi to prošnjo odre-

če, on vender nikoli ne pozabi, de mu je kaj taciga li težko upati, in de njeno knežestvo spoštovanje terja, ki ga je nji vselej dolžan skazovati.

Nekaj ljubezin, nekaj pa tudi ta okolišina, de bi bila mogla zdaj sama stanovati brez brambe, posebno proti hudobnim jezikam posvetnežev, je storila, de je prav rada dovolila ga osrečiti, in s potjo tudi svojo lastno srečo pomnožiti. Bog je blagoslovil ta srečni zakon, v kterim je Karolina popolnoma opustila vse visoke misli, od kterih bi utegnil kdo misliti, de so nerazdružlive od tako visociga rojstva; in od tega pozabljenja je, kakor tudi od spolnenja sladkih skerbi svojiga noviga stanu, dobivala vedno novih uzrokov zmiram veči sreče in zadovoljnosti. Dnevi teh dveh zakonskih so pretekali veseli in v nedolžni radosti, njune noči so bile pokojne in mirne, in de bi ta vez, ki ji je zedinvala, jima še dražji in terdnejši bila, sta konec leta dobila še zalo punčiko kot prijetin sad njuniga zakonskiga življenja. Karolina jo je hotla sama dojiti, in ker je tako spolnovala naravno dolžnost, ki se jo prepogosto-ma zanemarje, si je celo versto novih in serčnih ra-dost perpravila, ki so li malo materam znane, zato ker se menijo prešibke in preslabe dojiti otroke, in zatorej izročijo svoje deteta dojnicam, ki za to niso, ali pa kterim ni vselej vere dati. Tako je bila ta imenitna gospa, tako visoko rojena, kteri je bila namenjena blišoba dvora in tudi sam prestolj, vedno nesrečna, dokler je bila v svoji blišobi, in ni dobila zaželjeniga miru in sreče, po kteri vender vsi zdihujejo, dokler ni bila zapustila vso imenitnost svojiga stanu, ter je v pohlevnim osebujnim ali privatnim življenji spolnovala vse naravske in družbinske dolžnosti.

Preteklo je temu srečnimu paru v Lujzjani nekaj let veselo in mirno, kar ubogi Moldask hudo oboli. Njegova bolezin, de bi se odpravila, je terjala roko nar bolj izvedeniga in nar boljšiga ranocelnika in vso moč umetnosti; zavoljo tega ni hotla Karolina sebi tako dragiga življenja zaupati skerbi ranocelnikov, od kterih znanja in zvedenosti bi se li količkaj dvomiti utegnilo. Ona je torej za terdno sklenila, se v Pariz oberniti, kamor so se, kot v središe, shajali vsi veliki in učeni možje iz cele široke in zlo omikane francozke dežele. Pogovori se z možem, de tudi on v to dovoli, ter prodasta svoje posestva, in se podasta na morje. Vetri na morju niso bili nasprotni temu ljubezni polnimu početju. Prideta v Pariz, in tam je zdravilska umetnost Moldasku zopet h zdravju pomagala; posebno pa mu je h zdravju nar več pomagala Karolina sama, ki je hotla z veliko skerbjo svojimu dragimu bolniku zmiram sama streči; ni se ogibala nar nižjih in nar ponižniših služeb, zato de je tim bolj svoje dolžnosti spolnovala kot zvesta zakonska žena.

Kadar je Moldask popolnoma ozdravil, sta oba začela misliti, kako bi si kaj poskerbela za svoje prihodnje življenje. On si je tedaj perzadeval per Indijanski družbi službo dobiti za Borbonski otok, in dobil je tudi v resnici kmalo častno in precej dobro službo tisučnika (majorja).

Mej tem je njegova gospa s svojo zalo hčerko se hodila sprehajat v kak občinski vert. Neki dan, ko je ona na zeleni trati sedela, in s svojim otrokam po nemško govorila, de bi je okolistoječi in mimoidoči ne razumeli, se permeri, de pride memo maršal Sak-

sonski; slišati tako dobro nemško govoriti, se začudi, enmalo postoji, in jo začne ogledovati. Ona ga je precej spoznala, ko ga je zagledala, in ker se je bala, de bi tudi on nje ne spoznal, je hitro svoje oči k tlam pobesila. Rudečica, ki jo je precej na obrazu spreletela, je maršalu zadosti pričala, de je res, kar bi si bil scer težko misliti zamogel. On zavpije tedaj: " Kako, go– „ spa?..... kaj vidim! jeli mogoče?..... „ — Karolina mu ne perpusti na dalje govoriti, temuč ga na stran potegne, se mu odkrije, in poprosi, de naj pomaga jo pred svetam perkrivati, ker ji je zdaj še potrebno. Prosila ga je na zadnje, de naj jo pride obiskat v njeno stanovališe, kjer mu bo z veči pokojam in varnostjo svoje sedajno stanje razodela.

On je bil mož beseda; obiskal jo je z veliko previdnostjo, kakor je potlej še pogostoma delal, in per tej perložnosti je kneginja s čudenjem slišala in zvedla celo pergodbo. On je hotel zavoljo nje s Francoskim kraljem govoriti, in si perzadevati, de bi se kneginji povernile vse časti in visoka nji dolžna stopnja v družbinim življenji, ter je hotel po tem takim do verha dognati dobro delo, ktero je bila perčela grofinja njegova mati: ali modra Karolina ni hotla ne dovoliti v njegov plemeniti naklep, ne se mu očitno vstavljati, samo to ga je prosila, in od njega tudi zadobila, de naj za zdaj s tem še prijenja, dokler bi ona dognalo neko opravilo, ki ga je začela, ktero bi po njeni misli utegnilo biti dokončano v nekterih mescih. Tako je ona, zadovoljna imeti pametniga moža, in mirno živeti v svojim pohlevnim stanu, si odpravljala vsako nar manjši misel na visoko stopnjo, do ktere je maršal

hotel jo zopet povzdigniti, in ga je tako s tem vderževala in tudi prekanila.

Blizo je že bil rok odloga, kteriga si je bila ona postavila in sprosila, ko je on zopet šel jo obiskat; ali tu zve, de je bila dva dni prej že odšla na Borbonski otok s svojim možem, ki je tam major postal. Maršal teče na to naglo h kralju, in mu vse razodene. Kralj pokliče precej k sebi ministra mornarstva, mu ukaže, de naj per ti priči piše na poglavarja tistiga otoka in mu zapove, de naj majorju in njegovi gospej vso mogočo spoštovanje skaže. Potem je začel s svitlo cesarico Marijo Terezijo se v pogodbe spušati, kako bi se njeni ujni prejšna blišoba in čast zopet podelile, ki ste ji šle. Visoka cesarica je bila kaj hvaležna Francozkimu kralju za njegovo blagodušno perzadevanje, in mu je poslala eno pismo za Karolino, v kterim jo je povabila k sebi na Dunaj, in ji obljubila, de hoče za njeno spodobno postrežbo in za vso čast skerbeti, ktera nji po vsi pravici gre. Karolina pa, ki je previdila, de ako zopet kot kneginja pride na kak kraljevski dvor, bi ne mogla več spolnovati dolžnosti in sladkih skerbi matere in žene, tako kakor jih je dozdaj spolnovala, v kterim spolnovanji je čutila vso svojo srečo; je serčno, tode brez prešernosti, se vsemu odpovedala, kar se ji je ponujalo. " Jez sim se tako navadila „ je rekla ona tistim, ko so ji to veličastno ponudbo delali, jo zopet na dvor perpeljati, " na to domače privatno življenje, „ de bi ga ne mogla več lahko opustiti. Ne bliža pre- „ stola, ne nar veči časti, ne ponos, krajčasi ali veselice, „ ki jih bogastvo daja, tudi ne, ko bi ves svet v svoji „ lasti imela, bi mi ne moglo dati li sence veselja in

„ radosti, ki jo v tem srečnim stanu vživam. „ — In per teh besedah je zdaj eno, zdaj druziga svoje družine objemala.

Živela je ona še dolgo vesela in zadovoljna z obema, in je svoje skerbi in svojo ljubezin tako delila, de je okrepčevala in razveseljevala svojiga moža v njegovih opravilih, in de je izobraževala um in serce svoje hčere. Karolina je bila nar bolj prepričana, de človekova sreča v tem obstoji, de se privatno, daleč od posvetniga hrupa vgodno živi, de se spolnuje svoje dolžnosti, in zmerno vživa nedolžne veselja narave. Smert ji je zaporedama obé osebi vzela, ki ste bile tako ljubi in dragi njenimu sercu, in dolgo časa potem je po njima serčno žalovala. Ali ne tolika zguba, ki jo je bila zdaj zadela, ne dolgo žalovanje, ki je zavoljo svojih uzrokov v vsakim stanu neogiblivo, je nista tako nesrečne storila, de bi ne bila še zmiram mislila, de so velikaši in mogočni tega sveta še veliko bolj nesrečni, kakor je bila ona. Zatorej je stanovitno od sebe pahala ponudbe, ki so se ji zdaj ponavljale, de naj pride na Dunaj; samo to je od darežlivosti Cesarice in kraljice Marije Terezije vzela, česar ji je bilo za njeno spodobno življenje treba. S tem se je podala v Vitry bliza Pariza, kjer je hotla še na dalje pod imenam gospe Moldaskove živeti; ali, desiravno ji ni bilo več mogoče svojiga rojstva, in slovečiga imena imenitne hiše skrivati, iz ktere je bila, ni ona vender nikoli svojiga privatniga življenja več opustila, na kteriga se je bila že navadila; zakaj v takim življenji je iskala, in tudi v resnici dobila svojo pravo srečo, ki jo je vživala do svoje smerti.

V. Povračilo.

iljelm Velêti je bil scer visociga stanu, pa li malo premožin; vender je pa bil vedno zadovoljin s tem, kar je imel. On se ni branil služeb, v kterih je zamogel s svojim znanjem in s svojo ročnostjo domovini kaj koristiti; ali kakor ni nikoli po krivih potih služeb iskal, tako se je v svojih službah vedno zvesto in brez samopridnosti obnašal, ter je bil v tem ves razločin od prevzetnežev, ki si perzadevajo za vse kaj drugiga službe zadobiti, kakor za prid občinski. Ker si je vedil mero v svojih željah, je tudi imel tako malo potreb, de mu je od perhodkov njegoviga pičliga premoženja še ostajalo, de je večkrat zamogel drugim pomagati; zakaj k temu je bil posebno sklon, ker je bil silno človekoljubin in bogaboječ. In ker ni ravno lahko vediti mogel, kteri izmed revežev je vselej nar bolj vredin njegovih darov, (zakaj mnogim zavoljo svojiga majhniga premoženja ni mogel pomagati,) se je poslužil kakšinkrat nekiga pušavnika, patra Anzelma, ki je v samoti daleč od mesta prebival: letá mu je po navadi pravil, kteri izmed nar bolj potrebnih in nar bolj zanemarjenih ljudi, to je, izmed poljodelcov, so nar bolj njegoviga sousmilenja in njegovih dobrot vredni. Bogaboječ brez babjeverstva, stanoviten in poterpežliv v nesrečah, sousmilen, brez prevelike mehkoserčnosti, z nesrečami bližnjiga, resničen brez nespremišlenosti, varin brez hlimbe; zvest zakonski mož, oče vedno ljubezniv, in kadar je bilo treba oster, je Viljelm svoje dni preživel v pohlevnim stanu in mirno, zadovoljin spoštovanja dobrih

ljudi, vsred maliga števila izbranih prijatlov, ter se je varval spačenosti svojiga časa, in se vedno veselil sladkiga pokoja čiste vesti. Takimu redkimu zasluženju da po navadi vselej pravična in čuječa previdnost Božja večkrat tudi že na tem svetu povračilo. — Neki dan je Viljelm po svojih opravilih jezdaril skoz gojzd, ne daleč od pušavniša patra Anzelma, in sliši, de ga nekdo po imenu kliče. On se oberne proti kraju, od kodar je glas slišal, in zagleda skozi gošavo dobriga pušavnika na oknicu, ki mu je tudi z roko in z glavo na vso moč znamnje dajal, de naj k njemu podviza. On tedaj precej spodbode konja in hiti proti njemu tje; in pater Anzelm, ki je mej tem že do vratic svoje celice mu nasproti peršel, in ga vidil bližej priti, mu reče: " Bodi Bog zahvaljen, „ gospod Viljelm! de vas on sam danas v to mojo sa- „ moto perpelja. „ — " Lepa hvala vam! „ odgovori pošteni žlahtnik raz konja stopaje, ter se mu spoštovavno perklone; " lepa hvala vam za vaše vljudne „ besede! ali jez upam, de mi ne boste zamerili, ako „ vas poprosim, de mi bolj očitno govorite. Zakaj va- „ še besede so zdaj za me, kakor vaše obličje, vse „ drugačne, kakor takrat, ko sim vas zadnjikrat vidil, „ tako de bi vas zdaj skorej več ne spoznal; zakaj „ tako vas je posušil vaš vedni post in vaše vedno po- „ korjenje. „ — " Naj bo, kakor je Bogu všeč! „ odgovori on; " tode vender sim zmiram še ravno tisti, „ ki sim bil, nar zadnji med vsemi, in vselej vaš po- „ nižni sluga, poln radosti, de je dobrotlivi Bog, kakor „ vam vse dobro iz serca želim že več let sem, za- „ voljo vaših čednost na zadnje moje želje dopolnil, ter „ mi dal, de vam zamorem saj nekoliko poverniti ve-

„ likih dobrot, ki ste jih vedno meni skazovali, in po
„ meni drugim. Ako bi srečno perpetjenje, ktero je go-
„ tovo vsigamogočni Bog tako obernil, vas ne bilo k
„ meni perpeljalo, bi bil jez sam danas šel vas poi-
„ skat, ker sim kaj vesel, de je Bogu dopadlo, mene
„ izvoliti za pomagavca pomnoženja vašiga premoženja....
„ Pa nočem vaše poterpežlivosti na dalje skušati; pojditi
„ za mano, in vidili boste sami. „ — Pelja ga, ko
to izreče, noter v svoje pušavniše do kapelice na po-
kopališe, kjer se je več gomil vidilo, pod kterimi so v
sladkim spanju pravičnih počivali mnogi predniki patra
Anzelma. Viljelm mu tu začuden reče: “ In zato, de
„ mi pomnoženje mojiga premoženja pokažete, me peljate
„ na pokopališe! V tem sim res tudi jez vaše misli, pa-
„ ter moj! človek mej mertvimi resnični mir in poči-
„ tek najde; pa vender mislim, perstavi posmehljaje se,
„ de sim, ako je Bogu všeč, še daleč od smerti. Kako
„ tedaj?.....„— “Vsedite se, in poslušajte me „ pov-
zame zopet besedo pušavnik, in mu ponudi eno klop
v kapelici. “ Tukej, in ne drugej, hoče Bog, prejden
„ vam da večno neizkončno plačilo v nebesih, ki je
„ bogaboječim dušam po tem življenji perpravljeno,
„ vas plačati tudi že v tem življenji za vaše dobre in
„ krepostne djanja. „ — Na to se sveti starčik en malo
oddahne, ter mu takole na dalje govori: “ Pred dvema
„ dnema sim bil zvečer prav pozno v tej kapelici, in
„ sim zaslišal s zavzetjem od daleč strašin jok in sil-
„ no žalostno ječanje; zdelo se mi je, de nekdo po-
„ moči potrebuje, in de zato kliče. Spervič sim pa mislil,
„ de se mi li tako kaj dozdeva; ali kadar slišim vdrugič
„ brezupin krik in jokanje, sim se prepričal, de me ne

„ moti moja domišlivost, in bil sim globoko v sercu
„ ganjen. Desiravno je bila grozna tema, se vender ni-
„ sim kar nič bal; zakaj kdor se Boga boji in v njega
„ zaupa, temu se ni treba ničesar bati; in sim tedaj
„ šel proti tistimu kraju, od kodar sim žalostni glas
„ slišal. Tako sim peršel do vélike ceste, ki ni ravno
„ blizo od tod, kakor dobro veste. Tam sim s svojimi
„ očmi, ki so že na temo vajene, posebno pa, ker so
„ zvezde, desiravno li malo, na nebu migljaje mi sve-
„ tile, precej kočijo zagledal, ki ni bila zvernjena, pa
„ ni imela ne konjev ne kočijaža. Bližam se s zav-
„ zetjem, odprem hitro vratica, in ondi prej iz tihih
„ stokov kakor z vidam spoznam, de je noter en člo-
„ vek ves pobit in ranjen mej sedili ležal. Stegnem roko,
„ ali precej jo zopet umaknem (strah me je še zdaj
„ in groza, ko vam to perpovedujem!) vso mokro od
„ neke mórne mokrote. Sodil sim precej, de mora to
„ kri biti. Ako bi mi usmileni Bog tisto uro ne bil
„ pomagal, in mi ne dal moči, verujte mi, gospod Vil-
„ jelm! od zavzetja in groze bi jez ne bil v stanu po
„ nobeni ceni tistimu nesrečnimu človeku pomagati. Ni
„ treba, de vam pravim, kolikajn de sim storil, de bi
„ ga bil boljši polegel brez njegove nevarnosti, in kako
„ de sim si perzadeval, z rutami, ki sim jih po sreči
„ sabo imel, mu vstaviti tisto malo kervi in življenja,
„ ki mu je še ostajalo, mej tem ko sim s potjo mu
„ pergovarjal in ga tolažil, kakor je treba umirajočim
„ pergovarjati in jih tolažiti. Rečem vam tudi, de sim
„ veselje vžil, viditi ga kmalo potem nekoliko bolj per
„ moči in okrepčaniga. Glas, ki ga je bil zavoljo to-
„ likiga vpitja skorej popolnoma zgubil, se mu je tudi

„ enmalo vernil, in spoznal sim kmalo iz njegovih
„ pervih besedi, de je bil dober in bogaboječ človek.
„ Bog vam stokrat poverni, mi reče, vaše usmilenje, vaše
„ ljubezni polno perzadevanje, mi pomagati: tode name-
„ sti pomagati truplu, ki ne more več smerti oditi,
„ pomagajte raji moji ubogi duši, de bom imel moč
„ srečno umreti, in svojim sovražnikam odpustiti. „
“ Te besede so mi še bolj željo obudile, zveditи nje-
„ govo žalostno zgodbo, in nesrečnež sam je tudi želel
„ mi jo povedati. Močno ječanje mu je besede pre-
„ tergavalo, de je večkrat postal, in več besedi li na
„ pol izgovoril. Tudi ni dosti več čez eno uro živel,
„ in me zmiram za eno roko deržal, ki mi jo je več-
„ krat zahvalno stisnil, ter mi je od časa do časa
„ zopet kaj povedal, tako de sim zamogel mnogo zve-
„ diti od njegovih nesreč. Ali nisim zvedil ne njego-
„ viga imena, ne njegove domovine, še zdelo se mi
„ je celò, de mi nalaš oboje perkriva. Ali kakor je
„ zamolčal svoje ime, tako je tudi zamolčal imena druzih,
„ ki bi jih bil lahko povedal v nejevolji, ki se pa ta-
„ kim lahko perzanese; zatorej mislim, de je to njegovo
„ molčanje gotova priča njegove kreposti in vredno
„ našiga spoštovanja. Zvedil sim pa dobro, de je nje-
„ gov dom daleč od tod, in de je sreča hotla, de je
„ bil iz imenitne in bogate hiše, poslednji svojiga rodu,
„ kakor tudi to, de je zmiram živel sam in neoženjen.
„ Očital si je večkrat sam sebi, de je enmalo prehudo
„ in preostro spačenost svoje dežele obsojeval, in tej
„ presilni gorečosti za čednost, ki je prav za prav
„ vselej usmilena in poterpežliva s pomotami bližnjiga,
„ se mi je zdelo, je on perpisaval svojo nesrečo. On

„ je, če sim prav slišal, ne zdavno spet od te svoje
„ gorečosti vnet očitno pokaral in posvaril žlahtniga, pa
„ lahkomišleniga in razuzdaniga mladenča, ker je bil
„ vpričo njega enkrat nekaj govoril v svoji nespremiš-
„ lenošti, kar je bilo čednosti in časti nasprotno, kar
„ se pa vender dan današnji v spačenim družbinim
„ življenji po navadi vselej terpi, večkrat tudi še po-
„ verhu pohvali. Razuzdani mladenič je menil, de se mu
„ je s tem velika krivica zgodila, in je hotel to kri-
„ vico popraviti z navadnim sredstvam, ki ga podajajo
„ že preveč vkoreninjene krive misli čez čast, in kte-
„ rimu dvoboj (duêl) pravijo. Dobri mož ni hotel v
„ to ponudbo dovoliti, zakaj mislil je, de mu to na
„ časti kar nič ne škodi; zakaj ponečasten ne more biti
„ tisti nikoli, mi je on s krepko besedo rekel, kteri
„ je pokorin postavam, in se varje sebi ali drugim
„ življenje hudobno skrajšati. „ “ Desiravno vsaki čas
„ perpravljen, svoje lastno življenje braniti, ako bi bilo
„ treba, se je vender vedno razkačenimu mladenču skerb-
„ no ogibal, de se nista kje srečala. Ali ker je bil
„ vse upanje zgubil, se z mečem osvetiti, se je dru-
„ gači maševati skušal, to je, de je povsod raztrobil,
„ de se ni hotel ž njim v dvoboj podati, in de je to-
„ rej plahec ali strašlivec. Kdo bi mogel verovati, ča-
„ stiti gospod Viljelm! kdo bi mogel verovati, de za-
„ more občinstvo grajati in zaničevati ravno to, kar bi se
„ imelo, kakor se meni zdi, hvaliti in častiti? Kmalo,
„ ene dni potem, so že vsi s posmehvanjem in s za-
„ ničevanjem nanj kazali, ki je bil vender tolikiga
„ spoštovanja vredin. On si pa vender ni hotel nečí-
„ murniga spoštovanja svojih soderžavljanov s hudobnim

„ djanjem perdobiti. Ker pa mu ni bilo več živeti v
„ deželi, kjer ga je bila občinska pomota v zaničvanje
„ perpravila; je začel natihama vse svoje posestva pro-
„ dajati, kar je tudi lahko storil, ker je bil edini osta-
„ nik svojiga rodu, kakor sim vam že povedal, neoženjen,
„ in neomejen gospodar svojiga premoženja. Tako je
„ v kratkim času celo svoje veliko premoženje, in mor-
„ de ne brez zgube, prodal, je zanj potegnil veliko
„ zlata, srebra in dragih kamnov, ter je sklenil, kri-
„ vično domovino zapustiti, in se prostovoljno iz doma
„ podati, de bi v daljnih ptujih deželah celi čas svo-
„ jiga življenja prebival. Ali, desiravno si je bil per-
„ zadeval, de je v tem varno postopal, in vse skrivši
„ delal, mu vender per tolikih opravilih ni bilo mogoče
„ ubraniti, de bi njegov hudobni sovražnik ne bil zve-
„ dil za njegovo misel in za čas njegoviga odhoda.
„ Zvedil je vse to, zvedil je, de bi tako ne! Se poda
„ za njim, ga dojde, akoravno še li po dolgim poto-
„ vanju, ga napade, ga prebode z mečem, in popusti
„ v tistim revnim stanu, v kterim sim ga jez, žalibog!
„ najdel, kakor sim vam že povedal, desiravno vam
„ nisim mogel njegoviga nesrečniga stanja tako živo
„ popisati, kakor je bilo v resnici ..... „ — “ Pa kako
„ je to? „ mu seže Viljelm v besedo; “ ali ga niso
„ branili postiljon in služabniki, ki jih je tako bogat
„ in žlahtin gospod moral sabo imeti? ali se niso per
„ tem napadu zanj v bran postavili? „ — “ Oh! „
povzame pater Anzelm ganjen; “ hudobneži, ki se zmi-
„ ram bojijo, niso nikoli sami, in kolikor sim mogel
„ zvediti, je imel njegov sovražnik veliko pomagačev,
„ ki so s žuganjem prestrašene služabnike k begu

„ persilili, in preplašeni postiljon je nar pervi zaderg-
„ nice hitro odrezal, pobegnil in se tako rešil. Nesreč-
„ než mi je umiraje večkrat rekel, de je po glasu in
„ po govorjenji, ktero je od njegove jeze in maševanja
„ pričalo, prav dobro spoznal svojiga hudobniga ne-
„ prijatla, desiravno se je to grozovitno djanje dosti
„ bolj hitro godilo, kakor sim vam ga jez zamogel
„ povedati. Oj, gospod Viljelm! kako blagih in krepostnih
„ občutlejev je bil ta nesrečnež! On je bil pač vredin
„ imeti vas, ki ste tako krepostin mož, za deležnika
„ (érba) svojiga premoženja. Jez sim ga slišal, kako
„ je on večkrat serčno molil, in usmileniga Boga
„ prosil, de bi perzanesel njegovimu hudobnimu moriv-
„ cu, de bi mu zopet pamet dal, kes čez grehe, in čed-
„ nost. Ne zamerite mi, preljubi moj gospod Viljelm!
„ de vas tako dolgo vderžujem per tej tako grozo-
„ vitni in tako pomilvanja vredni pergodbi, na ktero
„ ne bom nikoli pozabil, dokler bom živ, in de vam
„ tako dolgo svojiga govorjenja ne sklenem. Jez bi
„ vam tako ne bil imel druziga reči, kakor to,
„ de kadar je ta nesrečnež z veliko gorečostjo svo-
„ jo sveto dušo v moje revne molitve perporočil,
„ mi je zapovedal, de naj vzamem škrinjico in kar je
„ v predalu kočije; kar sim tudi v resnici najdel, kakor je
„ rekel; kjer je imel vse svoje bogastvo skupej, in
„ de naj ga dam v svobodno in popolno posestvo nar
„ bolj krepostnimu in nar boljšimu možu, ki ga jez
„ poznam v tej deželi. Tako je on mi sporočil, in
„ tako je hotel on tudi do zadnjiga zdiha častiti in
„ plačati krepost, ktero je zmiram tolikajn ljubil in
„ spoštoval. Vi sam, gospod Viljelm! in prosim, de naj

„ mi tega ne zameri vaša pohlevnost; vi sam ste mi „ koj na misel peršli; in jez sim tudi gotov, de bodo „ vsi te misli, in de me bodo zavoljo tega pohvalili, „ kadar se bo zvedilo, de sim na tako vižo njegovo „ poslednjo voljo spolnil, in de sim vam, kot nar bolj „ vrednimu, to dobroto Božje previdnosti naklonil.„— Poprej, dokler je še pater Anzelm zgodbo perpovedoval, se je Viljelmu večkrat kaka solza iz vžalenja čez lica vlila; zdaj pa je s solznimi očmi njemu in Božji previdnosti hvalo dajal. Mej tem ko je dobri pušavnik se perpravljal, de bi mu novi zaklad pokazal, ki ga je bil z veliko skerbjo pod altarjem v kapelici skril, je on pred altarjem pokleknil, in ni na drugo mislil, kakor de je svoje roke proti nebu povzdignil, in se v molitvi ponižno in serčno za ta nenadjani dar Bogu zahvalil. Tudi ni hotel prej od nič druziga slišati, dokler ga ni pušavnik peljal h grobu njegoviga nesrečniga dobrotnika; in na tej gomili, ki je bila še vsa vnovič narjena, in ki mu jo je pater Anzelm pokazal, se je on od vžalenja in od hvaležnosti zjokal; je molil zanj, de bi mu dal Bog mir in pokoj, ki ga pravičnim daja, in ga je še tavžentkrat blagoslovil.

Dobri žlahtnik se je tako obnašal zdaj tukej, in potem vedno, dokler je živel, kakor se je spodobilo njegovi pravi in veliki dušni kreposti. Tudi ga ni zapeljala ta nepričakana in tako srečna sprememba njegoviga stanja: on je stanoviten ostal tudi na dalje per svoji poštenosti, per svojim modrim in pamentnim vedenji, s kterim si je bil zadobil tako bogato in veselo povračilo. Ni se bilo per njem prav nič druziga spremenilo,

kakor to, de je od zdaj naprej veliko več nesrečnim pomagal, in svoje dobrote potrebnim bolj obilno delil.

VI. Nar težji zmaga.

CIPIJON veliki, kteri si je bil zaslužil častni perimek Afrikanskiga in ki ga je potlej nehvaležna domovina od sebe zagnala, je v svoji mladosti na Španskim zmagovavno se bojeval, tako deržavne meje širil, in slavo ponosnimu Rimu množil. Ali ko je bil že vse vojskine nevarnosti srečno premagal, je bil peršel še v veliko veči zadrego, namreč v nevarnost svojo čednost zgubiti, ktero ste lepota in ljubezin skušale. Njegovi vojšaki namreč, ki so na vse viže skušali, se svojimu vojvodu perkupiti in predobiti njegovo serce, so mu bili plen perpeljali, ki je bolj kot vse drugo mikal njegov ponos in naravne strasti, ktere se po navadi v malih in velikih enako kažejo v človeškim življenji. Plen ta je bila silno zala španska jetnica, ki je že s ponosnim pogledam in plemenitim vedenjem dovolj kazala, de mora biti iz visoke imenitne hiše, in za njo je šla njena mati, ki se je tudi v železih dostojno obnašala. Viditi toliko lepoto, je bilo serce mladiga viteza silno omajeno, in vpervič je zdaj občutil v sebi ves oginj in vse zamaknenje slabe človeške narave, kar ni bil do tiste dobe še nikdar občutil, ker je do takrat želja slave in vojaških trudov take občutke v njem še vselej krotila. Scipijon je zalo jetnico sprejel s tisto dopadlivo prijaznostjo, ki ne dela razločka mei služabnikam in gospodam; obljubil je blagodušno nji in njeni materi, de se jima ne bo nič ža-

liga godilo, in de hoče tudi za njeno čast skerb imeti: ukazal je, de naj se obe spoštuje in sluša, ter poskerbi, de jima nič ne pomanjka, kar bi jima potrebno bilo; da jima tudi veličastin šotor blizo svojiga šotora. Zala Španka si tedaj solze obriše, in tudi nehoteč dati Scipijonu druge znamnja svojiga kolikor čistiga, toliko občutliviga in hvaležniga serca, se mu je tako ljubezniva zdela, de jo je pogostoma obiskaval, in tako zmiram bolj željin postajal piti nevarni strup tistih očes: tode nikoli se ni tolikajn ponižal, de bi bil kaj storil, kar bi se ne spodobilo njegovimu imenu, njegovi slavi in njegovi čednosti, ki jo je spoštoval; tudi se ni ne za en sam trenutik njena mati kedaj od nje ločila. Tako je on zapeljan od nesrečnih mikov si pustil, de mu je ljubezin zmiram bolj oči slepila, in vsaki dan je bolj nemarno živel brez skerbi, de bi pozvedil, kakiga stanu de je zmagana in zmagavska Španka. Njegova slepa strast mu je bila tako silno prevzela serce in občutke, tolika je bila moč blišobe in lepote jetnice, de bi jo bil on spoštoval in častil, tudi če bi bila rojena v nar nižjim in zaničvanim stanu, in če bi bila tudi perkrivala pod svojo zalo postavo dušo svojimu rojstvu enako. To pozabljenje samiga sebe, dolžnosti in družbinske spodobnosti, kteriga se ne more človek znebiti brez silne pomote, je že več žertvam perpravilo prekasno žalovanje, prazin in strašin obup: ali per junakih je ta pozablivost li kratka. Scipijon je ravno nekiga dne z deklino prijazno in brezskerbno kremljal, ko mu napovejo prihod eniga iberskiga velikaša, ki je krasno in veličastno spremljen želel ž njim govoriti. Pozabivši na ostro veličastvo rimskiga ljudstva, je ptujiga v njeni

nazočnosti sprejel. Noter stopi žlahtni in ponosni mladenič. Pervi njegovi pogledi so vojvoda zmagavca izkali, in prešinilo ga je začudenje s žalostjo in sumlenjem vred, ko je zagledal zraven njega sedeti deklino. Ona ga je tudi per ti priči spoznala, in polna veselja in radosti mu nasproti pohitela; ali komej je eno stopnjo storila ali dve, jo je že vderžaval sram, in strah jo je spreletel. Scipijonu ni všel nobedin teh naglih občutkov. Mej tem govori Španic, tode ne brez strahu: "Jez „ sim Alucijon. Nič druziga od sebe ne perstavim, „ ker mislim, de me dovolj poznate. Jez ljubim že več „ let preberliko deklico, ki sedi zraven vas; upam, de „ me ima tudi ona rada, in gotovo sim imel že ob- „ ljubo, de bo ona moja nevesta, dosti prej kakor jo „ je osoda bitve v vašo oblast perpravila. Jez pridem „ tedaj, velikodušni vojvoda! vas prosit, de ji podelite „ svobodo, in vam ponudim v zamembo te dragotinstva, „ ki so morde premalo zanjo, premalo gotovo za nje- „ no veljavo in za vaše zasluženje; tode rečem vam, „ de je to nar dražji del celiga mojiga premoženja. „ — Osupnen, začuden, omahovaje mej krepostjo in ljubeznijo, bojé se li pomisliti, do bo ljubeznivo jetnico zgubil, pa tudi v strahu, de bi komu krivico storil, je Scipijon zdaj nanj, zdaj nanjo svoj žalostni pogled obernil; ali od nje je svoje oči naglo odmaknil, zato ker je njena redka lepota, želja jo posesti, žalost jo zgubiti, njegovimu sercu presilno in hudo vojsko delala. Stal je nekaj časa Alucijon tih in plašen, in je pohlevno na odgovor čakal; deklina je tudi molčala, s pobesenimi k tlam očmi, samo nje silno in pogosto sopenje in rudečica njenih lic sta kazala, kaj si je

utegnila misliti. Mati je rimskiga viteza ponosno gledala, in zdelo se je, de čaka, de bo storil, kar terjate pravica in čednost. Na zadnje, ko je Scipijon samiga sebe in svojo znotrejno silno vojsko premagal, Špancu ta odgovor da: " Knez! dobro poznam vašo rodovino in „ vašo krepost, de bi bil li ravno tako poznal tudi „ vašo ljubezin! Tode nič vam ne bo škodilo, akorav- „ no jo pozno zvem. Ne ti vaši, ne vsi zakladi, ko- „ likor jih cela španska dežela v svoji sredi bogato „ perkriva, niso zadostni plačati deklico, ktero hočete „ kupiti. Jez nisim sem peršel kupčevat, peršel sim „ zmagovat.. ... Zastonj vam jo nazaj dam. Njena žlahtna „ mati tukej vam zamore pričati, de nisim sreče „ v zlo obernil, ktera mi jo je jetnico dala, „ in de je ona zares še vredna vas in de vas „ osreči . . . . . Pojdite li precej, in živite sreč- „ no. „ — Ko letó isgovori, se proč oberne, in morde jim je tako hotel solze ljubezni skriti, ktere mu je tolika sila, tako plemenita in tako težka zmaga žive in perkuplive strasti iz očes posilila. Ali vderžali so ga vsi, ki so njemu k nogam padli, in mu svojo hvaležnost in občudenje s kratkimi besedami skazovali. Posebno je Alucijon silno prosil, de naj vzame njegove dari, in de naj mu dovoli, se z rimskim ljudstvam sprijazniti, zakaj on je želel vprihodnjič ž njimi zedinjen biti in jim služiti, potem ko je spoznal in oljubil čednost tolikiga vojvoda. Scipijon, brez de bi bil kedaj zopet nazaj mu dano deklino v obraz pogledal, zato de bi ne bil vnovič v nevarnost postavil svojiga zmagovavniga serca, mu je dovolil vse, za kar ga je knez prosil. — " Jez „ mu reče, " vas vzamem v imenu

„ rimske deržave za našiga prijatla, in tega prijatelstva, „ če ga boste zvesto deržali, se ne boste gotovo ni- „ koli kesali. Vzamem tudi vaše zaklade, in sim vam „ zanje hvaležin: samo to vas prosim, de mi perpustite, „ jih tako oberniti, kakor se meni nar bolj prav zdi. „ Naj bodo vse te dragotinstva dota te dekline, ki je „ zdaj že vaša. „ — Zgovori in odide naglo, ko je tako doveršil svojo velikoserčno zmago.

KONEC POVESTI D. L. BRAMIERITA.

KAZALO.

Povesti Franciška Soave-ta.

PERVI DEL.

		Stran
Predgovor	. . . . .	—
I.	Bolna vdova	3
II.	Rihard Makvil.	7
III.	Podoba	14
IV.	Damon in Pitija	17
V.	Etelred	23
VI.	Tereza Balduci	27
VII.	Alimek ali sreča (arabska pravlica.) . .	31
VIII.	Sidneja in Patija	43
IX.	Sidneja in Varner	46
X.	Friderik Lanuci	54
XI.	Filip in Dominik	62
XII.	Uger Danski	71
XIII.	Anton Leoneli	76

DRUGI DEL.

		Stran
I.	Viljelm Tel	85
II.	Brata	92

Stran

III. Tijohang (kinezka povest.) 96
IV. Dragotinsva vkradene 102
V. Krivica popravljena 109
VI. Orengoski grof ali odgojenje 114
VII. Ljubezniva nevesta 124
VIII. Lakomnost 128
IX. Dobrotlivost iznajdliva 132
X. Pogor 135
XI. Zakon 137
XII. Domoljubje. 144
XIII. Ponočne pošasti 147
XIV. Odkupljen jetnik 151
XV. Baltasar Lama 158
XVI. Blagoserčni brat 163

TRETJI DEL.

Stran

I. Maršal Turenski 169
II. Srečna zamemba 171
III. Bankerot 179
IV. Nehvaležnost 182
V. Viljelm Pen 190
VI. Vinskagorske žene 194
VII. Ibrahim (perzijanska povest.) 197
VIII. Poštenost plačana. 201
IX. Pametna deklica 207
X. Rozalija 214
XI. Srečno jutro 224
XII. Kazin zatiravca (Izhodna povest.). . . . 229
XIII. Bogati Indijan 231

PRISTAVIK.

Povesti II. Parea in Bramieri L.

a) POVESTI HANIBALA PAREA.

		Stran
I.	Hišni oče	241
II.	Prijatelstvo bratov	255
III.	Ujic in ujčnik	264
IV.	Hvaležni prijatel	277

b) POVESTI BRAMIERI LOJZETA.

		Stran
I.	Bratovska ljubezin	285
II.	Dobri hudiček	289
III.	Vljudna dobrotlivost	295
IV.	Dolžnost in sreča	300
V.	Povračilo	309
VI	Nar težji zmaga	318

GORIŠKA KNJIŽNICA „FRANCE BEVK"
Nova Gorica

35996
244:850-32
SOAVE, Francesco
Podučne povesti ali p
COBISS
70064869/Šo DOM Č

V r

PAT

v

Abecednik za slovensko mladost, 1857, vezane v polplatno . . . . . nkr. 12.

Fleury Sveta Povestnica. Poslovenil ŠTEFAN KOCIANČIČ 1851 . . . . . nkr. 35.

— Povestnica nove Zaveze. Poslovenil STEFAN KOCIANČIČ 1852 . . . . . nkr. 30.

— Sveta Povestnica stare in nove Zaveze, 1853 vezane v polusnji. . . . . gl. 1.—

Hitri Računar z ozirom na novi denar v avstrijanski veljavi, vezane v polusnji . . . . . nkr. 35.

Kozianzhizh 26 Povesti za mlade ljudi 1847 . . nkr. 30.

Medeni Križ, kteremu je pridjano popisovanje Palestine ali svete dežele, Poslovenil J. S. — Tretji natis, 1861 . . . . . nkr. 15.

Naúkapolne pripovesti sa slovensko mladost. Drugi natis 1846 . . . . . nkr. 15.

Premru Laški, nemški in slovenski pogovori — Italienische deutsche und slovenische Gespräche — Dialoghi italiani, tedeschi e sloveni, drugi natis 1865 . . . . . gl. 1.—

Soave Podučne povesti. Poslovenil ŠT. KOCIANČIČ 1851 . . . . . nkr. 50.

— Podučne Povesti. Drugi natis (s 6 podobami) 1870 . . . . . nkr. 60.

Stibiel Pridige. Zbral jih je ŠT. KOCIANČIČ 1853 . . . . . nkr. 70.